LIGJ
Nr. 36/2025

PËR RATIFIKIMIN E MARRËVESHJES SË FINANCIMIT NDËRMJET REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË, PËRFAQËSUAR NGA KËSHILLI I MINISTRAVE I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË, DHE KOMISIONIT EVROPIAN PËR PROGRAMIN OPERACIONAL SHUMËVJEÇAR PËR ENERGJINË, NË FAVOR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË, PËR PERIUDHËN 2024–2027, NË KUADËR TË INSTRUMENTIT TË ASISTENCËS SË PARAANËTARËSIMIT (IPA III)

Në mbështetje të neneve 78, 83, pika 1, dhe 121, pika 1, të Kushtetutës, me propozimin e Këshillit të Ministrave,

KUVENDI

I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

VENDOSI:

Neni 1

Ratifikohet marrëveshja e financimit ndërmjet Republikës së Shqipërisë, përfaqësuar nga Këshilli i Ministrave i Republikës së Shqipërisë, dhe Komisionit Evropian për programin operacional shumëvjeçar për energjinë, në favor të Republikës së Shqipërisë, për periudhën 2024–2027, në kuadër të Instrumentit të Asistencës së Paraanëtarësimit (IPA III), sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij ligji.

Neni 2

Ky ligj hyn në fuqi 15 ditë pas botimit në Fletoren Zyrtare.

Miratuar në datën 5.6.2025.

Shpallur me dekretin 191, datë 23.6.2025, të Presidentit të Republikës së Shqipërisë, Bajram Begaj.

MARRËVESHJE FINANCIMI
KUSHTE TË VEÇANTA

Komisioni Evropian, këtu e më poshtë i quajtur "**Komisioni**", duke vepruar në emër të Bashkimit Evropian, këtu e më poshtë "**Bashkimi**",

nga njëra anë, dhe

Republika e Shqipërisë, këtu e më poshtë e quajtur "**Përfitues i IPA III**", e përfaqësuar nga Këshilli i Ministrave,

nga ana tjetër,

kanë rënë dakord si më poshtë:

Neni 1
Programi

1. Bashkimi pranon të financojë dhe përfituesi i IPA III bie dakord të pranojë financimin e Programit të mëposhtëm:

Programi Operacional Shumëvjeçar për Energjinë në favor të Republikës së Shqipërisë për 2024–2027,

që përfshin projektin e mëposhtëm:

Programi Operacional Shumëvjeçar për Energjinë në favor të Republikës së Shqipërisë për 2024–2027

Numri global i angazhimit: JAD.1421605

Ky Program financohet nga buxheti i Bashkimit sipas aktit bazë të mëposhtëm: Instrumenti i Ndihmës së Paraaderimit (IPA III).[1]

2. Kostoja totale e përllogaritur e këtij Programi është 79 000 000 euro dhe kontributi maksimal i Bashkimit për këtë Program është vendosur në shumën 50 000 000 euro.

Kontributi i Bashkimit do të ndahet në angazhime vjetore për periudhën 2024–2027 në përputhje me aneksin I. Asnjë parashikim i kësaj Marrëveshjeje Financimi nuk mund të interpretohet se nënkupton një angazhim financiar të Bashkimit në lidhje me kreditë që nuk janë miratuar ende me miratimin e buxhetin të BE-së. Komisioni do të informojë me shkrim përfituesin e IPA III për miratimin e angazhimeve financiare të mëvonshme të treguara në aneksin I.

Ky Program kërkon kontribut financiar si nga përfituesi i IPA III ashtu edhe nga Bashkimi. Ndarja e kontributeve financiare përkatëse është paraqitur në aneksin I.

3. Programi do të zbatohet në përputhje me programin operacional shumëvjeçar të treguar në aneksin I.

Neni 2

Periudha e ekzekutimit, periudha e pranueshmërisë dhe çlirimi i angazhimit

1. Periudha e ekzekutimit të kësaj Marrëveshjeje Financiare do të fillojë me hyrjen në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financiare dhe do të përfundojë 12 vjet pas kësaj date.

2. Periudha e pranueshmërisë, siç përcaktohet në nenin 12(1) të aneksit II (kushtet e përgjithshme) do të fillojë në datën e hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi dhe do të përfundojë më 31 dhjetor 2033.

3. Komisioni do të çlirojë automatikisht çdo pjesë të një angazhimi buxhetor për programin e treguar në aneksin I e cila, deri më 31 dhjetor të vitit të pestë pas atij të angazhimit buxhetor, nuk është përdorur për qëllime të parafinancimit ose kryerjes së pagesave të ndërmjetme, ose për të cilën nuk është paraqitur asnjë deklaratë shpenzimi e vërtetuar ose ndonjë kërkesë për pagesë.

4. Pa cenuar afatin automatik të çlirimit nga angazhimi i përmendur në paragrafin 3, Komisioni do të informojë përfituesin e IPA III 9 muaj përpara afatit automatik të çlirimit nga angazhimi për rrezikun e çlirimit nga angazhimi.

5. Shuma e prekur nga çlirimi nga angazhimi do të reduktohet me shumat ekuivalente për atë pjesë të angazhimit buxhetor për të cilën:

a) operacionet janë pezulluar me një proces ligjor ose me një ankim administrativ me efekt pezullues; ose

b) nuk ka qenë e mundur të bëhet një kërkesë pagese për arsye të forcës madhore që ndikon seriozisht në zbatimin e të gjithë ose të një pjese të programit.

Përfituesi i IPA III që pretendon forcën madhore duhet të tregojë pasojat e drejtpërdrejta të forcës madhore mbi zbatimin e të gjithë ose të një pjese të programit.

Neni 3

Adresat dhe komunikimi

---

[1] Rregullorja (BE) 2021/1529 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 15 shtator 2021 për krijimin e Instrumentit të Ndihmës së Paraaderimit (IPA III), OJ L 330, 20.9.2021, f. 1.

Të gjitha komunikimet në lidhje me zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financiare do të bëhen me shkrim, do t'i referohen shprehimisht Programit siç është identifikuar në nenin 1(1) dhe do të dërgohen në adresat e mëposhtme:

a) **Për Komisionin:**

Valentina Superti
Director D, Western Balkans
Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations (DG NEAR)
European Commission
Rue de la Loi 15
B-1049 Brussels, Belgium
E-mail: NEAR-D@ec.europa.eu

b) **Për përfituesin e IPA III:**

Eridana Çano
Koordinatori Kombëtar për IPA-n
Drejtor i përgjithshëm i Agjencisë Shtetërore të Programimit Strategjik dhe Koordinimit të Ndihmës
Rruga "Kuvajt"
Tiranë, Shqipëri
E-mail: eridana.cano@saspac.gov.al

Neni 4
Pika e kontaktit në OLAF

Pika e kontaktit e përfituesit të IPA III që ka kompetencat e duhura për të bashkëpunuar drejtpërdrejt me Zyrën Evropiane kundër Mashtrimit (OLAF) për të lehtësuar aktivitetet operacionale të OLAF-it është:

Blerina Naska
Drejtor i Njësisë së Inspektimit Financiar pranë Drejtorisë së Inspektimit të Financave Publike në Ministrinë e Financave
Ministria e Financave
Bulevardi "Dëshmorët e Kombit", nr. 3
Tiranë, Shqipëri
E-mail: blerina.naska@financa.gov.al

Neni 5
Marrëveshje kuadër e partneritetit financiar

Programi do të zbatohet në përputhje me dispozitat e Marrëveshjes Kuadër të Partneritetit Financiar (FFPA) ndërmjet Komisionit Evropian dhe Republikës së Shqipërisë mbi rregullimet për realizimin e ndihmës financiare të Bashkimit për Republikën e Shqipërisë sipas Instrumentit të Ndihmës së Paraaderimit (IPA III) e cili hyri në fuqi më 14 tetor 2022 (më tej e quajtur "FFPA"). Kjo Marrëveshje Financimi plotëson dispozitat e FFPA-së. Në rast konflikti ndërmjet dispozitave të kësaj Marrëveshjeje Financimi dhe dispozitave të FFPA-së, kjo e fundit do të ketë epërsi.

Neni 6
Anekset

1. Kjo Marrëveshje financimi përbëhet nga:
a) Këto kushte të veçanta.
b) Aneksi I: Programi Operacional Shumëvjeçar.

c) Aneksi II: Kushte të përgjithshme.

d) Aneksi III: Model Raporti Vjetor për zbatimin e ndihmës IPA III sipas nenit 59 të FFPA-së.

e) Aneksi IV: Model Raporti Financiar sipas nenit 61(2)(a) dhe 61(3) të FFPA-së, duke përfshirë modelin e parashikimeve për kërkesat e mundshme të pagesave sipas nenit 33(3) të FFPA-së.

f) Aneksi V: Specifikimet minimale të sistemit të kontabilitetit me bazë rritëse.

g) Aneksi VI: Model aplikimi për projekte madhore.

2. Aneksi VII: Model për dokumentet e identifikimit të veprimeve.

3. Në rast konflikti ndërmjet dispozitave të anekseve dhe dispozitave të këtyre kushteve të veçanta, këto të fundit do të kenë epërsi. Në rast konflikti ndërmjet dispozitave të aneksit I dhe dispozitave të aneksit II, këto të fundit do të kenë epërsi.

Neni 7

Dispozita që shmangin ose plotësojnë aneksin II

Sa më poshtë plotësojnë aneksin II:

1. Pas vlerësimit pozitiv të misionit verifikues për dhënien e detyrave të zbatimit të buxhetit, të kryer nga DG NEAR në qershor 2024, një mision pasues do të kryhet nga DG NEAR në vitin 2025 për të verifikuar që linjat e komunikimit ndërmjet Zyrtarit Kombëtar Autorizues (NAO), Zyrës Mbështetëse të Zyrtarit Kombëtar Autorizues (NAOSO) dhe Organit Kontabël (AB) të mbeten të formalizuara dhe të drejtpërdrejta siç kërkohet nga IPA III FFPA. Kjo do të jetë një shtesë për gjetjet e raportit përfundimtar të auditit, të cilat kërkojnë një ndjekje në përputhje me afatet kohore të përcaktuara për çdo gjetje.

2. Komisioni ka prezantuar një sistem shkëmbimi elektronik për raportimin e kontratave nën menaxhim indirekt nga përfituesi IPA III ("IPA-APP"). Përfituesit të IPA III i kërkohet të regjistrohet dhe të përdorë IPA-APP për të lejuar menaxhimin elektronik të Marrëveshjeve të Financimit.

Neni 8

Hyrja në fuqi

Kjo Marrëveshje Financimi hyn në fuqi në datën në të cilën Komisioni merr një njoftim nga përfituesi i IPA III që konfirmon përfundimin e procedurave të brendshme të përfituesit të IPA III të nevojshme për hyrjen e saj në fuqi. Komisioni do të informojë përfituesin e IPA III për datën e marrjes së këtij njoftimi.

Kjo Marrëveshje Financimi është bërë në dy kopje në gjuhën angleze, njëra i dorëzohet Komisionit dhe tjetra përfituesit të IPA III.

Për përfituesin e IPA III: Eridana Çano Koordinator kombëtar për IPA dhe drejtor i përgjithshëm Agjencia Shtetërore e Programimit Strategjik dhe Koordinimit të Ndihmës Tiranë, Data: Nënshkrimi:	Për Komisionin: Valentina Superti Director D, Western Balkans Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations European Commission Brussels, Data: Nënshkrimi:

EN

KY PROJEKT FINANCOHET NGA BASHKIMI EVROPIAN

ANEKS

I VENDIMIT ZBATUES TË KOMISIONIT MBI FINANCIMIN E PROGRAMIT OPERACIONAL SHUMËVJEÇAR BE PËR ENERGJINË NË FAVOR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË PËR 2024–2027

PROGRAMI OPERACIONAL SHUMËVJEÇAR

Ky dokument përbën programin shumëvjeçar të punës në kuptim të nenit 110(2) të Rregullores Financiare dhe planin shumëvjeçar të veprimit në kuptimin e nenit 9 të Rregullores IPA III dhe nenit 23 të NDICI-Rregullorja e Evropës Globale.

1. Programi i përmbledhur
1.1 Tabela përmbledhëse e Programit
1.2 Përmbledhja e Programit
2. Analiza e sektorit
2.1 Konteksti dhe politikat sektoriale kombëtare
2.2 Kuadri ligjor
2.3 Informacioni paraprak institucional, drejtimi dhe kapaciteti
2.4 Sektori (sektorët) dhe koordinimi i donatorëve
2.5 Perspektivat buxhetore afatmesme
2.6 Kuadri i vlerësimit të performancës
2.7 Analiza socio-ekonomike (përfshirë analizën SWOT)
3. Objektivi i përgjithshëm dhe objektivat specifikë të Programit Operacional
3.1 Koherenca me Kuadrin e Programimit IPA III dhe me instrumentet specifike të politikave të procesit të zgjerimit
4. Karakteristikat operacionale të programit
4.1 Ndërveprimi i programit me planet vjetore të veprimit të IPA III ose masat dhe ndërhyrjet nga donatorë të tjerë/institucione financiare ndërkombëtare
4.2 Përshkrimi i programit
4.2.1 Logjika e ndërhyrjes
4.2.2 Përshkrim i detajuar i çdo fushe të mbështetjes
4.2.3 Lista indikative e projekteve madhore për çdo fushë të mbështetjes
4.3 Konsiderata të vlerësuara
4.3.1 Mbrojtja e mjedisit, ndryshimet klimatike dhe biodiversiteti
4.3.2 Barazia gjinore dhe fuqizimi i grave dhe vajzave
4.3.3 Të drejtat e njeriut
4.3.4 Aftësia e kufizuar
4.3.5 Demokracia
4.3.6 Ndjeshmëria ndaj konfliktit, paqja dhe aftësia për t'u përshtatur
4.3.7 Reduktimi i Riskut nga Katastrofat
4.4 Risqe dhe supozime
5. Pasqyrë e procesit të konsultimit për përgatitjen e Programit Operacional
6. Rregullimet e zbatimit
6.1 Marrëveshja e financimit
6.2 Metodat e zbatimit
6.3 Shtrirja e faktorit gjeografik për prokurime dhe grante
7. Tabelat financiare sipas fushave të mbështetjes dhe sipas vitit (përfshirë normat e bashkëfinancimit nëse ka)
8. Matja e performancës
8.1 Monitorimi dhe raportimi
8.2 Vlerësimi
8.3 Auditi dhe verifikimet
9. Komunikimi strategjik dhe diplomacia publike

10. Qëndrueshmëria
Aneksi 1. Lista e partnerëve
Aneksi 2. Lista e akronimeve

1. Programi i përmbledhur

1.1 Tabela përmbledhëse e Programit

Titulli	Programi Operacional Shumëvjeçar për Energjinë në favor të Shqipërisë për 2024–2027			
OPSYS	ACT-62473 2024–2027: JAD.1421605			
ABAC	ABAC Niveli 1 i angazhimit numër: JAD.1421605			
Akti bazë	Financuar sipas Instrumentit të Ndihmës së Paraaderimit (IPA III)			
Team Europe	Jo			
Përfituesit e IPA III	Shqipëri			
Dokumenti i programit	Kuadri i Programimit IPA III			
INFORMACION PËR FUSHAT PRIORITARE DHE SEKTORËT				
Dritare dhe prioritet tematik	Dritare 3 - Konektiviteti i qëndrueshëm dhe Agjenda e gjelbër (100%) Prioriteti tematik: Transporti, ekonomia dhe shoqëria digjitale dhe energjia			
Objektiva të zhvillimit të qëndrueshëm (OZHQ)	OZHQ kryesor: # 7. Sigurimi i furnizimit me energji me kosto të përballueshme, të besueshme, të qëndrueshme dhe moderne për të gjithë. OZHQ të tjera të rëndësishme: # 13. Ndërmarrja e veprimeve urgjente për të luftuar ndryshimin e klimës dhe efektet e tij. # 11. Bërja e qyteteve dhe vendbanimeve njerëzore përfshirëse, të sigurta, të forta e të qëndrueshme.			
Kodi (kodet) DAC	Kodet kryesore: # 231 - Prodhimi, shpërndarja dhe eficienca e energjisë – e përgjithshme # 232 - Prodhimi i energjisë, burime të rinovueshme Nënkodet: - # 23110 - Politika për energjinë dhe menaxhimi administrativ (20%) - # 23230 - Energjia diellore (80%)			
Rruga kryesore e ofrimit	Qeverisja qendrore - 12000			
Synimet	☒ Klima ☐ Gjinia ☐ Biodiversiteti			
Markuesit (nga formulari DAC)	**Objekti i përgjithshëm i politikave**	**Nuk synohet**	**Objektiv domethënës**	**Objektiv parësor**
	Pjesëmarrje në zhvillim/qeverisja e mirë	X	☐	☐
	Ndihma për mjedisin	☐	☐	X
	Barazia gjinore, fuqizimi i grave dhe vajzave	X	☐	☐
	Shëndeti riprodhues, i nënës, të porsalindurit dhe fëmijës	X	☐	☐
	Reduktimi i riskut nga katastrofat	X	☐	☐
	Përfshirja e personave me aftësi të kufizuara	X	☐	☐
	Ushqyerja	X	☐	☐
	Markuesit e Konventës RIO	**Nuk synohet**	**Objektiv domethënës**	**Objektiv parësor**
	Diversiteti biologjik	X	☐	☐
	Lufta kundër shkretëtirëzimit	X	☐	☐
	Zbutja e ndryshimit të klimës	☐	☐	X
	Përshtatja me ndryshimin e klimës	X	☐	☐

Markuesit e brendshëm dhe etiketimet	**Objektivat e politikave**	**Nuk synohet**	**Objektiv domethënës**	**Objektiv parësor**
	Digjitalizimi	X	☐	☐
	Etiketimet konektiviteti digjital qeverisja digjitale sipërmarrja digjitale aftësitë/njohuritë digjitale shërbimet digjitale	PO ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		JO X X X X X
	Konektiviteti	☐	☐	X
	Etiketimet konektiviteti digjital energjia transporti shëndeti arsimi dhe kërkimi	PO ☐ X X ☐ ☐		JO X ☐ ☐ X X
	Migracioni	X	☐	☐
	Ulja e pabarazive	☐	X	☐
	COVID-19	X	☐	☐
INFORMACION PËR BUXHETIN				
Shumat e përfshira	Linjë buxheti: 15 02 02 01 Kostoja totale e llogaritur për 2024–2027: 79 000 000 euro Shuma totale e kontributit të buxhetit të BE-së për 2024–2027 50 000 000 euro Kontributi nga buxheti i përgjithshëm i Bashkimit Evropian ndahet sipas viteve si në vijim: - Për 2024 - 4 000 000 euro - Për 2025 - 15 000 000 euro - Për 2026 - 18 000 000 euro - Për 2027 - 13 000 000 euro Kontributi nga buxheti i përgjithshëm i Bashkimit Evropian për vitet në vijim i nënshtrohet disponueshmërisë së fondeve për vitet përkatëse financiare pas miratimit të buxhetit vjetor përkatës, ose siç parashikohet në sistemin e të dymbëdhjetëve të përkohshëm.			
MENAXHIMI DHE ZBATIMI				
Modalitetet e zbatimit (mënyra e menaxhimit dhe metodat e zbatimit)	**Menaxhim indirekt me Republikën e Shqipërisë**			
Prioritetet përkatëse dhe programi kryesor nga Plani Ekonomik dhe i Investimit për Ballkanin Perëndimor [vetëm për Ballkanin Perëndimor]	Po Prioritetet: "Transporti", "Energjia", "Agjenda e gjelbër" Programet kryesore (pioniere): "IV Energjia e rinovueshme"			
Data përfundimtare e lidhjes së Marrëveshjes së Financimit	Të paktën deri më 31 dhjetor 2025			
Afati i likuidimit për çdo angazhim buxhetor	Angazhimi buxhetor 2024: deri më 31.12.2029 Angazhimi buxhetor 2025: deri më 31.12.2030 Angazhimi buxhetor 2026: deri më 31.12.2031 Angazhimi buxhetor 2027: deri më 31.12.2033			
Periudha indikative e pranueshmërisë	31.12.2033			

Data përfundimtare për zbatimin e Marrëveshjes së Financimit	12 vjet pas lidhjes së Marrëveshjes së Financimit

2.1 Përmbledhja e Programit

Kuadri aktual i politikës shqiptare për eficiencën e energjisë përfshin pesë dimensione kryesore. Së pari, ai përmban përfshirjen e kontributit kombëtar si një tregues i efikasitetit të energjisë për të arritur objektivat e BE-së për eficiencën e energjisë, siç përcaktohet në direktivën 2018/2002/BE (duke ndryshuar direktivën 2012/27/BE për eficiencën e energjisë). Kontributi kombëtar i Shqipërisë do të jetë 2.6 Mtoe (Miliona ton ekuivalent nafte) i Konsumit Primar të Energjisë (KPE) dhe 2.4 Mtoe të Konsumit Përfundimtar të Energjisë (KPE). Ky tregues mund të bazohet në konsumin e energjisë primare ose përfundimtare, kursimet e energjisë primare ose përfundimtare, ose intensitetin e energjisë. Së dyti, ky kuadër përfshin zhvillimin dhe zbatimin e planeve të veprimit për eficiencën e energjisë. Së treti, ky fokusohet në rinovimin e ndërtesave publike për të përmirësuar efikasitetin e tyre energjetik. Së katërti, ai trajton etiketimin e ndërtesave për të certifikuar eficiencën e tyre energjetike. Në fund, ai promovon masat e efikasitetit të energjisë në sektorët e industrisë dhe transportit. Plani Kombëtar Shqiptar i Veprimit për Energjinë e Rinovueshme propozon disa masa për diversifikimin e ekonomisë dhe nxitjen e prodhimit të energjisë nga burimet e rinovueshme.

Programi synon të çojë përpara agjendën e gjelbër në Shqipëri duke fuqizuar përpjekjet për mbrojtjen e mjedisit, duke kontribuar në zbutjen e ndryshimeve klimatike, duke forcuar qëndrueshmërinë dhe duke lehtësuar kalimin në një ekonomi me karbon të ulët. Fushat e mbështetjes në kuadër të Programit janë përshkruar si më poshtë:

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave

Kjo fushë e mbështetjes fokusohet në zbatimin e masave të eficiencës së energjisë në ndërtesat publike lokale me synimin për të reduktuar ndjeshëm konsumin faktik të energjisë në ndërtesat e përzgjedhura. Investimet do të synojnë ndërtesat publike në katër bashki të parazgjedhura, duke përfshirë zyrat, kopshtet, bibliotekat, qendrat sociale dhe kulturore etj. Investimet do të përfshijnë masa për përmirësimin e sipërfaqeve anësore së ndërtesave dhe sistemeve teknike. Sa herë që është e mundur, investimet do të përfshijnë instalimin e kapaciteteve të energjisë së rinovueshme, kryesisht fotovoltaike dhe kolektorë termikë diellorë. Përveç kësaj, Programi Operacional do të bashkëfinancojë burimet e rinovueshme të energjisë dhe masat e eficiencës së energjisë në rreth 8000 familje private nëpërmjet një sërë skemash të granteve. Investimet e pranueshme mund të përfshijnë sisteme fotovoltaike diellore, kolektorë termikë diellorë, zëvendësime të pompave të nxehtësisë, zëvendësime të sobave me biomasë, turbina të vogla me erë etj. Disa skema do të synojnë familjet me energji të varfër për të zbutur varfërinë energjetike. Asistenca teknike do të mbështesë auditimet e efikasitetit të energjisë për ndërtesat publike, përgatitjen e projekteve të detajuara, vlerësimet e kostos, specifikimet teknike dhe mbikëqyrjen e punimeve për ndërtesat publike. Për ndërtesat private, asistenca teknike do të mbështesë përgatitjen e skemave të granteve, përmirësimet e sistemit të TI-së për të pranuar dhe përpunuar mijëra aplikacione *online*, për të gjeneruar monitorim dhe raporte financiare si dhe një fushatë promovimi/ndërgjegjësimi të synuar për përfituesit e mundshëm.

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Kjo fushë e mbështetjes përqendrohet në harmoniziminme të drejtën Evropiane, investimet dhe studimet teknike përkatëse. Programi Operacional do të fokusohet në përafrimin e legjislacionit shqiptar me direktivat e BE-së 2014/94 dhe legjislacionin tjetër përkatës nëpërmjet përgatitjes së ligjeve të reja, akteve nënligjore ose ndryshimeve që do të sigurojnë një kuadër ligjor të përditësuar për vendosjen e infrastrukturës së karburanteve alternative. Për sa u përket investimeve, Programi Operacional do të furnizojë dhe instalojë deri në 130 stacione të karikimit të automjeteve elektrike dhe lidhjet përkatëse të rrjetit, transformatorë të energjisë (nëse është e nevojshme), përgatitje infrastrukturore në vend-ndodhje të reja dhe një sistem TI-je për menaxhimin e rrjetit të stacioneve

të karikimit. Studimet teknike do të kryhen për të vlerësuar fizibilitetin e vendndodhjeve për stacionet e karikimit të automjeteve elektrike, përcaktimin e specifikimeve të karikuesit, vlerësimin e kostove të investimit dhe funksionimit, identifikimin e modaliteteve të funksionimit dhe përgatitjen e projekteve të nevojshme, vlerësimet e ndikimit në mjedis dhe procedurat e lejeve si dhe mbikëqyrjen. Aktivitetet e ndërtimit të kapaciteteve do të kryhen për të trajnuar Agjencinë për Eficiencë Energjetike për instalimin, funksionimin dhe mirëmbajtjen e stacioneve të karikimit, si dhe kuadrin e ri legjislativ.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

Kjo fushë e mbështetjes përfshin një komponent investimi dhe një komponent të ndërtimit të kapaciteteve. Ky komponent do të trajnojë personelin e Agjencisë Kombëtare të Menaxhimit të Ujit dhe Mbetjeve dhe shoqërive të ujësjellësit në praktikat e eficiencës së energjisë dhe monitorimin e performancës së energjisë. Komponenti i investimit fokusohet në sigurimin e masave industriale të efikasitetit të energjisë, si zëvendësimi i sistemeve të pompimit në infrastrukturën e furnizimit me ujë për deri në shtatë shoqëri ujësjellësish. Gjithashtu, do të instalohen sisteme të vogla fotovoltaike të pavarura me një kapacitet total të kombinuar deri në 15 MW. Studimet teknike do të kryhen për të vlerësuar fizibilitetin, kryerjen e auditimeve të energjisë, zhvillimin e manualeve dhe procedurave të menaxhimit të energjisë, përgatitjen e specifikimeve teknike dhe projekteve të detajuara dhe lehtësimin e planeve të përdorimit dhe blerjes së tokës. Do të ofrohet mbështetje për vlerësimet e ndikimit në mjedis, procedurat e lejeve dhe licencimit.

Mbështetje tjetër

Përveç tri fushave kryesore të mbështetjes, Programi synon të forcojë kapacitetet e Autoritetit Menaxhues të Programit Operatcional, organeve të ndërmjetme dhe partnerëve të Programit për të zbatuar dhe monitoruar në mënyrë efektive Programin Operacional dhe për të disbursuar me sukses fondet e alokuara. Kjo përfshin asistencën teknike, studimet teknike dhe raportet e vlerësimit. Studimet e vlerësimit do të kryhen për të nxjerrë mësime dhe për të ofruar udhëzime për periudhat e ardhshme të programimit. Ministritë përkatëse të linjës dhe agjencitë e tjera qendrore do të jenë marrësit përfundimtarë të mbështetjes së BE-së. Do të zhvillohen fushata promovuese për të rritur ndërgjegjësimin e palëve të interesuara dhe publikut.

2. Analiza e sektorit

2.1 Konteksti dhe politikat sektoriale kombëtare

Sektori i energjisë është i një rëndësie të madhe për integrimin e Shqipërisë në BE dhe tregjet rajonale të energjisë, si dhe për arritjen e objektivave të agjendës mjedisore dhe klimatike.

Qeveria shqiptare po intensifikon përpjekjet e saj për të reformuar sektorin e energjisë, duke konsoliduar nismat ekzistuese për të krijuar kushte të favorshme për zhvillimin e energjisë së rinovueshme dhe për të përmbushur angazhimet rajonale dhe ndërkombëtare. Sektori i energjisë luan një rol gjithnjë e më të rëndësishëm në arritjen e rritjes së qëndrueshme ekonomike në Shqipëri. Siguria energjetike, qëndrueshmëria e sektorit dhe sigurimi i çmimeve konkurruese të energjisë, të cilat do të jenë vendimtare për progresin e ardhshëm. Si një anëtare e Komunitetit të Energjisë, Shqipëria është ligjërisht e detyruar të zbatojë pjesë të rëndësishme të *acquis*-së së BE-së për energjinë, duke përfshirë Paketën e Tretë të Energjisë. Përveç kësaj, si nënshkruese e Marrëveshjes së Parisit për Klimën, në qershor 2022, si përditësim i Kontributit të parë të Përcaktuar Kombëtar, autoritetet shqiptare u angazhuan për të ulur emetimet totale të gazrave serë me 20.9% deri në vitin 2030 krahasuar me bazën e referimit. Për të përmbushur këto angazhime, Shqipëria duhet të bëjë përpjekje të konsiderueshme në fushat e eficiencës së energjisë, zhvillimit të energjisë së rinovueshme dhe masave për zbutjen e ndryshimeve klimatike.

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë së ndërtesave

Për sa u përket politikave kombëtare, Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim Evropian 2022–2030 (SKZHIE 2030) është dokumenti kryesor i planifikimit strategjik të Shqipërisë, që shërben si bazë për programimin aktual. Ai përshkruan qëllimet e politikave kombëtare dhe objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm dhe afirmon përkushtimin e qeverisë për të arritur eficiencën e energjisë në të gjithë sektorët. Kapitulli "Industria dhe energjia" i SKZHIE-së 2030 thekson

rëndësinë e zhvillimit të burimeve kombëtare të energjisë për të krijuar një sistem rajonal energjetik të integruar dhe të larmishëm bazuar në parimet e tregut. Ky sistem duhet të plotësojë kërkesën për energji dhe të mbështesë zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik duke garantuar sigurinë energjetike dhe cilësinë e furnizimit, duke siguruar mbrojtjen e mjedisit dhe veprimin klimatik, dhe duke rritur mirëqenien me një kosto sociale minimale. Për më tepër, veprimet e kryera nën Shtyllën 4, "Rritja nëpërmjet përdorimit të qëndrueshëm të burimeve", synojnë të kenë një ndikim pozitiv në zbutjen e ndryshimeve klimatike dhe të rrisin efikasitetin e energjisë në të gjithë sektorët e ekonomisë.

Strategjia Kombëtare e Energjisë 2018–2030, dokumenti kryesor strategjik për sektorin energjetik të Shqipërisë, mbështet zhvillimin ekonomik të vendit dhe përmbush angazhimet e tij sipas MSA-së, Traktatit të Komunitetit të Energjisë dhe marrëveshjeve të tjera ndërkombëtare. Ai është plotësisht në përputhje me politikat dhe strategjitë e tjera kombëtare dhe përputhet me objektivat e Marrëveshjes së Gjelbër Evropiane. Objektivat strategjikë përfshijnë furnizimin me energji të pastër, të përballueshme dhe të sigurt, promovimin e një sektori ndërtimi më të pastër, përshpejtimin e kalimit drejt lëvizshmërisë së qëndrueshme dhe të zgjuar dhe uljen e shpejtë dhe efikase të ndotjes. Strategjia Kombëtare e Energjisë 2018–2030, e cila aktualisht po zbatohet, fokusohet në rritjen e sigurisë energjetike dhe minimizimin e ndikimeve mjedisore me kosto të përballueshme për qytetarët shqiptarë dhe të gjithë sektorët ekonomikë. Kjo strategji përcakton objektivat e politikës kombëtare të energjisë deri në vitin 2030 dhe parashikon futjen e rregullimit të tregut të energjisë për të ofruar drejtime të qarta për prodhimin dhe konsumin e energjisë elektrike dhe gazit natyror.

Sipas Raportit të Progresit të KE-së 2023[2], Shqipëria ka bërë njëfarë progresi në kuadrin ligjor për eficiencën e energjisë (EE), por ka ende nevojë për miratimin e të gjitha akteve nënligjore që mungojnë. Aktualisht, nuk ka mekanizma të rinj financues për eficiencën e energjisë, dhe roli, kapaciteti dhe funksionimi i Agjencisë për Eficiencë të Energjisë gjithashtu duhet të forcohet. Shqipëria miratoi Planin Kombëtar të Energjisë dhe Klimës 2030, më 29.12.2021 (VKM nr. 872), por planet e veprimit për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë nuk janë përditësuar. Kjo është thelbësore për progresin, duke pasur parasysh se objektivi i vendosur në Planin Kombëtar të Veprimit të Konsoliduar të Energjisë së Rinovueshme (PKVKER) për 2019–2020 (shtrirë deri më 2021) për të arritur 38% të burimeve të rinovueshme të energjisë në konsumin total deri në vitin 2020 nuk është arritur. Sipas Raportit të KE-së, qeveria duhet të sigurojë që të jenë marrë të gjitha masat e nevojshme institucionale dhe legjislative për EE-në, po ashtu edhe masat e financimit, certifikimit dhe auditimit.

Në sektorin e energjisë së rinovueshme janë nënshkruar dy kontrata për impiante fotovoltaike: i) Karavasta me kapacitet 140 megavat që pritet të funksionojë në fund të vitit 2023; dhe ii) Spitalla me 100 megavat kapacitet - që pritet të jetë funksionale në fund të vitit 2024. Gjithashtu, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë ka njoftuar në qershor 2021, një ankand për gjeneratorët e energjisë elektrike me erë me kapacitet të instaluar nga 10 MW në 75 MW. Nëpërmjet kësaj nisme, Ministria do të përzgjedhë projektet me kapacitet total prej 100 MW të cilat do të përfitojnë nga masat mbështetëse.

Zhvillimi i më shumë ankandeve është thelbësore për të përshpejtuar prodhimin e energjisë elektrike të rinovueshme dhe për të lehtësuar kalimin nga hidrocentralet tek burimet e tjera të rinovueshme të energjisë. Përdorimi i burimeve të bollshme diellore dhe të erës të Shqipërisë do të përmirësonte ndjeshëm sigurinë energjetike dhe do të reduktonte cenueshmërinë e saj ndaj ndikimeve të lidhura me klimën.

Për sa i përket statusit të zbatimit të skemës së vetëkonsumit, sipas udhëzimit të ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë nr. 3, të datës 20.6.2019, shoqëritë e vogla dhe të mesme ose klientët rezidencialë kanë mundësinë të instalojnë sisteme solare me një kapacitet të përgjithshëm deri në 500 kWp për vetëprodhimin e energjisë elektrike. Aktualisht, kapaciteti total i instaluar për vetë-prodhim nga burimet diellore është afërsisht 100 MW.

[2] Albania Report 2023 - European Commission (europa.eu)

Zbatimi i Planit Kombëtar të Veprimit për Eficiencën e Energjisë (PKVEE) 2017–2020, i cili u zgjat deri në vitin 2021, nuk e ka përmbushur objektivin e kursimit të energjisë prej 6.8% deri në vitin 2021. Aktualisht, nuk ka stimuj për eficiencën e energjisë dhe mekanizmat e financimit të eficiencës së energjisë ende nuk janë promovuar. Megjithatë, është bërë përparim në përafrimin me *acqui* të Komunitetit të Energjisë duke ndryshuar ligjin për eficiencën e energjisë në mars 2021 për t'u përafruar me direktivën për eficiencën e energjisë. Janë miratuar gjithashtu disa akte procedurale dhe legjislative për performancën energjetike të ndërtesave. Duke pasur parasysh objektivat dhe krizën e vazhdueshme energjetike, raporti i KE-së 2022 thekson nevojën për të përshpejtuar projektet e eficiencës së energjisë.

Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës (PKEK 2021–2030) ofron një kuadër të integruar politikash për të drejtuar përpjekjet për dekarbonizimin në Shqipëri deri në vitin 2030 dhe më tej, duke plotësuar Strategjinë e Energjisë. PKEK-ja u rishikua bazuar në rekomandimet e Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë. Në planin e rishikuar, disa objektiva janë bërë më ambiciozë, përkatësisht, reduktimi i konsumit final të energjisë me 9.4% krahasuar me 8.4% në versionin e mëparshëm dhe rritja e peshës së energjisë së rinovueshme në konsumin e energjisë finale në 59.4% krahasuar me 54.4%, ndërsa objektivi për reduktimin e emetimeve të gazeve serë mbetet në 18.7%. Qëllimi i PKEK-së është të hartojë një kuadër të integruar të politikave për të drejtuar përpjekjet për dekarbonizimin deri në vitin 2030 dhe më tej, duke u përafruar me qëllimet e Marrëveshjes së Gjelbër Evropiane. PKEK-ja trajtoi objektivat që lidhen me nevojën për diversifikimin e prodhimit të energjisë elektrike, dekarbonizimin, sigurinë energjetike, inovacionin dhe konkurrencën. PKEK-ja gjithashtu i jep përparësi zhvillimit të një strategjie afatgjatë rinovimi për të mbështetur rinovimin e stokut kombëtar të ndërtesave. Një projekt paraprak i Strategjisë së Rinovimit të Ndërtesave është përgatitur në kuadrin e PREE Plus, një nismë rajonale e mbështetur nga WBIF-i dhe i është dorëzuar Agjencisë Shqiptare për Eficiencën e Energjisë (AEE) në mars 2023.

Ekonomia e Shqipërisë mbetet si konsumatore me intensitet tri herë më të lartë energjetik se mesatarja e BE-së. Përdorimi joefikas i energjisë, veçanërisht në sektorin e transportit dhe atë të banimit, të cilët përbëjnë deri në 70% të konsumit të energjisë, rëndon sigurinë energjetike dhe deficitin tregtar. Shqipëria është një importues neto i energjisë elektrike dhe garantimi i sigurisë së furnizimit me energji elektrike është sfidues. Për sa u përket objektivave specifikë, PKEK vendos objektivat e kursimit të energjisë prej 10% më 2025 dhe 15.5% më 2030, duke iu referuar konsumit final të energjisë krahasuar me skenarët bazë.

Prioritet duhet t'i jepet zhvillimit dhe mundësimit të përdorimit të instrumenteve financiare si fondi i EE-së për të mbështetur sektorin me burimet e veta ose bashkëfinancim me partnerë të tjerë zhvillimi.

Shqipëria po planifikon të zhvillojë një strategji për rinovimin e ndërtesave rezidenciale dhe jorezidenciale publike dhe private. Kjo strategji do të jetë në përputhje me kërkesat e nenit 2a të direktivës 2010/31/BE për Strategjinë Afatgjatë të Rinovimit dhe do të përfshijë një udhërrëfyes me tregues të progresit të matshëm të vendosur në nivel kombëtar dhe një vlerësim të bazuar në dëshmi të kursimeve të pritshme të energjisë. Objektivi është krijimi i një plani kombëtar për rritjen e numrit të ndërtesave me "performancë energjetike gati zero" dhe përmirësimin e performancës energjetike të ndërtesave private dhe publike në përputhje me ligjin për performancën energjetike të ndërtesave (nr. 116/2016) i cili transpozon direktivën 2010/31/BE.

Kuadri aktual i politikës shqiptare për eficiencën e energjisë përfshin pesë dimensione kryesore. Së pari, ai përfshin kontributin kombëtar si një tregues i efikasitetit të energjisë për të arritur objektivat e eficiencës së energjisë siç përcaktohet në direktivën 2018/2002/BE. Ky tregues mund të bazohet në konsumin e energjisë primare ose përfundimtare, kursimet e energjisë primare ose përfundimtare, ose intensitetin e energjisë. Së dyti, ky kuadër përfshin zhvillimin dhe zbatimin e planeve të veprimit për eficiencën e energjisë. Së treti, përfshin rinovimin e ndërtesave publike për të përmirësuar eficiencën e tyre energjetike. Së katërti, trajton etiketimin e ndërtesave për të certifikuar eficiencën e tyre energjetike. Dhe në fund, promovon masat e efikasitetit të energjisë në sektorët e industrisë dhe transportit.

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Në kuadër të SKZHIE 2030, objektivi strategjik për infrastrukturën dhe shërbimet e transportit: Zhvillimi i sistemit kombëtar të transportit të Shqipërisë bazuar në lëvizshmëri më të sigurt, më të zgjuar, më të gjelbër, më fleksibël dhe konkurrues, duke ofruar transport të qëndrueshëm, të ndërlidhur, ndërveprues dhe të integruar me rajonin e Ballkanit Perëndimor dhe sistemin më të gjerë evropian të transportit.

Objektivi i përgjithshëm i Projektstrategjisë dhe Planit të Veprimit të Sektorit të Transportit 2021–2025, në pritje të miratimit[3], të përgatitur nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, është zhvillimi i sistemit kombëtar të transportit të bazuar në lëvizshmëri më të pastër, më të sigurt, më të zgjuar, miqësor me mjedisin, më fleksibël dhe konkurrues, si dhe për të përmirësuar ndjeshëm qëndrueshmërinë, ndërlidhjen, ndërveprueshmërinë dhe integrimin e tij me sistemet ndërkombëtare dhe evropiane të transportit dhe rajonin.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

Duke qenë se sektori i furnizimit me ujë dhe sektori i ujërave të zeza ka qenë një prioritet për kursimin e energjisë në planet kombëtare të veprimit të 2-të dhe të 3-të për eficiencën e energjisë (PKVEE) dhe politika të tjera të eficiencës së energjisë, energjisë së rinovueshme dhe mjedisit, është thelbësore të prezantohen dhe zbatohen aktivitete që përmirësojnë efikasitetin e energjisë dhe zbatojnë burimet e rinovueshme të energjisë. Nevojat afatmesme dhe afatgjata përfshijnë kryerjen e auditimeve me cilësi të lartë të energjisë, futjen e rregullave dhe rregulloreve të menaxhimit të energjisë në përputhje me standardet ndërkombëtare si ISO50001 dhe promovimin e eficiencës së energjisë dhe RES-ve në sektorin e furnizimit me ujë dhe ujërave të zeza. Procesi i zbatimit do të përfshijë vlerësimin e mundësive për RES-ve për prodhimin e energjisë elektrike, lidhjet e rrjetit me rrjetin ekzistues, përdorimin e sistemeve të reja të pompimit me pompa dhe motorë efikasë dhe reduktimin e ujit pa të ardhura (uji që "humbet" para se të arrijë te klienti). Këto përpjekje do të sigurojnë përdorim më të mirë të energjisë, duke rezultuar në një reduktim të ndjeshëm të sasisë së ujit që duhet të pompohet.

Plani Kombëtar për Integrimin Evropian 2022–2024 thekson nevojën afatgjatë të zbatimit të direktivës 2012/27/BE, të ndryshuar në direktivën 2018/2002/BE, për të nxitur dhe përmirësuar përdorimin efikas të energjisë në politikat dhe rregulloret kombëtare të Shqipërisë dhe vendos objektiva të detyrueshëm për sektorin publik, privat dhe konsumatorët e mëdhenj. Gjithashtu, Plani Kombëtar për Integrimin Evropian (PKIE) 2023–2025 vendoi si prioritet nevojën e miratimit dhe zbatimit të projektvendimit të Këshillit të Ministrave me titull "Për Miratimin e Procedurave dhe Metodologjisë për Ngritjen e Platformës së Monitorimit dhe Verifikimin e Kursimeve të Energjisë". Ai gjithashtu thekson se duhet të zbatohet Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës i përditësuar 2021–2030 (PKEK), duke përfshirë Planet e Veprimit për Energjinë e Rinovueshme dhe Eficiencën e Energjisë. Kjo përfshin miratimin e të gjitha masave të nevojshme institucionale, legjislative, financuese, certifikuese dhe verifikuese, duke përfshirë prodhimin e energjisë elektrike jo të rinovueshme nga hidrocentralet, duke marrë parasysh krizën energjetike.

Raporti i KE 2022 për Shqipërinë identifikoi se përafrimi ligjor në lidhje me cilësinë e ujit mbetet i paplotë. Prandaj Agjencia Kombëtare e Menaxhimit të Ujit dhe Mbetjeve (AKMUM) ka përgatitur planet e zbatimit (PSZD)[4] specifike për direktivën e ujit të pijshëm dhe direktivën e trajtimit të ujërave të zeza urbane, të cilat kërkojnë investime të konsiderueshme në lidhje me pajtueshmërinë. Gjithashtu, në vitin 2023 pritet miratimi dhe zbatimi i ligjit të ri për ujësjellës-kanalizime, si dhe i kodit të rishikuar të ujit. Qeveria e Shqipërisë miratoi një udhërrëfyes për bashkimin e shoqërive të ujësjellësit në vitin 2021[5]. Duhet të sigurohet përafrimi i plotë me direktivën e trajtimit të ujërave të zeza urbane, duke përfshirë zgjerimin e rrjeteve të kanalizimeve dhe aplikimin e tarifave të përshtatshme për të gjitha impiantet e trajtimit të ujërave të zeza, së bashku me ndërtimin e

[3] https://connecta-info.eu/technical-assistance-albania-transport-strategy/

[4] Vendimi i Këshillit të Ministrave për miratimin e DSIP-së është ende pezull.

[5] VKM nr. 302, në maj 2021.

objekteve të reja, veçanërisht në zonat urbane dhe bregdetare me zhvillim të konsiderueshëm turistik. I njëjti raport i KE-së 2022 sugjeron që Shqipëria duhet të dedikojë më shumë burime buxhetore dhe të rrisë kapacitetin zbatues në sistemin e furnizimit me ujë dhe kanalizimeve.

Duke iu referuar kuadrit strategjik, Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim 2030 parashikon një të ardhme për sektorin e ujit në Shqipëri ku burimet ujore menaxhohen në mënyrë efikase, me një sistem të integruar dhe funksional të menaxhimit. Kjo do të përfshijë një sistem të plotë monitorimi dhe menaxhim të rreziqeve të përmbytjeve dhe mungesës së ujit. Menaxhimi i burimeve ujore bazohet në parimet e barazisë dhe qëndrueshmërisë, duke ofruar përfitime të barabarta sociale, ekonomike dhe gjinore, si dhe drejtësi mjedisore për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm. Qasja e re udhëhiqet nga parimet kryesore si mbrojtja e burimeve ujore për përdorim të qëndrueshëm, plotësimi i nevojave bazë dhe ruajtja e burimeve për brezat e ardhshëm. Strategjia gjithashtu promovon barazinë në aksesin në ujë, duke krijuar mundësi për përdorimin e ujit në zhvillimin ekonomik dhe social, duke rikuperuar kostot e përdorimit të ujit dhe duke mbrojtur ekosistemet dhe ekuilibrin e biodiversitetit. Për të arritur këto synime, nevojat afatshkurtra dhe afatmesme përfshijnë përmirësimin e furnizimit me ujë dhe kanalizimeve. Kjo do të përfshijë sigurimin e ujit të pijshëm të sigurt për popullatën, rehabilitimin e sistemeve ekzistuese të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve, dhe ndërtimin dhe funksionimin e impianteve të trajtimit të ujërave të zeza urbane. Këto përpjekje jo vetëm që do të rrisin cilësinë e jetës për popullsinë vendase, por gjithashtu do të mbështesin qëndrueshmërinë mjedisore të vendit.

Procesi i reformimit dhe riorganizimit të sektorit të ujit në Shqipëri ka nisur, në vijim të hartimit të Strategjisë Kombëtare të Sektorit të Ujësjellës-Kanalizimeve 2023–2030[6]. Nevoja kryesore e theksuar është përmirësimi i menaxhimit dhe performancës financiare të sektorit duke ristrukturuar 61 ish-shoqëritë e ujësjellësit bashkiak në 15 njësi rajonale. Qeveria e Shqipërisë (QSH) ka kryer një vlerësim të përdorimit të energjisë dhe ka identifikuar mundësitë për zbatimin e RES-ve në sektorin e ujit, me qëllim adresimin e sfidave të rëndësishme me të cilat përballen sektorët e ujit dhe energjisë, përmirësimin e eficiencës së energjisë dhe zbatimin e RES-ve në sistemet e furnizimit me ujë dhe të ujërave të zeza. Strategjia synon të përmirësojë performancën dhe gjendjen aktuale të shërbimeve të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve në vend. Një nga sfidat kryesore që prek buxhetin Operacional dhe Mirëmbajtje (O&M) është konsumi i energjisë, i cili mund të variojë nga 1% në 78% të totalit të shpenzimeve operative, me një mesatare prej 26% në shkallë vendi. Në vitin 2017, shoqëritë e ujësjellësit raportuan një rritje prej 16 milionë kWh në konsumin e energjisë në krahasim me vitin 2016 për shkak të riorganizimit të shërbimeve të ujësjellës-kanalizimeve nën kuadrin e reformës territoriale, e cila gjithashtu unifikoi sistemet e furnizimit me ujë të zonave rurale që mbështeten kryesisht në stacionet e pompimit. Politika pranon se ofrimi i shërbimeve të besueshme të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve në një mënyrë efikase dhe të sigurt është një përparësi kryesore. Qëllimi i politikave 3, në kuadër të Strategjisë Kombëtare të Sektorit të Ujësjellës-Kanalizimeve 2023–2030, synon të rrisë efikasitetin dhe cilësinë në shërbimet e ujësjellës-kanalizimeve, ndërsa Qëllimi i politikave 4 synon të forcojë stabilitetin financiar dhe përballueshmërinë e shërbimeve të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve, duke iu përmbajtur parimeve të kontrollit të kostos dhe mbulimit të plotë të kostos. Kjo do të orientojë funksionimin e kompanive për të rikuperuar plotësisht kostot operative dhe të mirëmbajtjes, për të shlyer borxhet dhe për të shpërndarë shpenzimet kapitale për riparime dhe zëvendësime.

2.2 Kuadri ligjor

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave

Zbatimi i legjislacionit për eficiencën e energjisë dhe burimet e rinovueshme të energjisë, duke përfshirë miratimin e akteve të nevojshme nënligjore, është thelbësor për arritjen e qëllimeve të politikave energjetike të Shqipërisë. Sektori i eficiencës së energjisë në Shqipëri rregullohet nga dy ligje kyçe: ligji për eficiencën e energjisë (nr. 124/2015) dhe ligji për performancën e energjisë në ndërtesa (nr. 116/2016). Ligji për eficiencën e energjisë, i ndryshuar në vitin 2021, në masë të madhe përputhet me direktivën 2012/27/BE. Ky ligj synon të krijojë dhe zbatojë politika dhe

[6] Draftstrategjia në proces konsultimi. Miratimi nga Këshilli i Ministrave pritet në tremujorin e tretë 2023.

rregullore kombëtare për të promovuar dhe përmirësuar përdorimin efikas të energjisë. Ai përcakton objektiva të detyrueshëm për sektorin publik dhe privat, si dhe për konsumatorët e mëdhenj, me objektiv uljen e konsumit të energjisë. Për të zbatuar këto politika, Këshilli i Ministrave krijoi Agjencinë për Eficiencën e Energjisë (AEE), një institucion përgjegjës për promovimin e masave për eficiencën e energjisë.

Në përputhje me ligjin e ndryshuar për eficiencën e energjisë, në vitin 2022 dhe 2023 janë miratuar disa akte nënligjore[7], duke përfshirë miratimin e formatit të planeve të veprimit të eficiencës së energjisë për konsumatorët e mëdhenj të energjisë, modelin për raportimin vjetor të progresit të tyre, formatin e planet e veprimit për eficiencën e energjisë, modeli i tyre i raportimit të progresit dhe udhëzuesi "Për modelin e kontratës për kontraktimin e performancës së energjisë" (kontrata AKKE). Këto akte nënligjore përputhen me objektivat e parashikuar në PKEK 2021–2030 (Dimensioni i eficiencës së energjisë) dhe pritet të kontribuojnë në arritjen e objektivave kombëtarë të eficiencës së energjisë në terma afatgjatë.

Pritet që të përgatiten disa akte ligjore dhe nënligjore në përputhje me Planin Analitik të Akteve Ligjore për vitin 2023 dhe Planin Kombëtar për Integrimin Evropian 2023–2025. Në zbatim të ligjit të ndryshuar për eficiencën e energjisë, është përgatitur projektvendimi i Këshillit të Ministrave "Për miratimin e procedurave dhe metodologjisë së ngritjes së platformës për monitorimin dhe verifikimin e kursimeve të energjisë", dhe pritet miratimi i tij brenda vitit 2023. Objektivi i kësaj platforme është të krijojë një sistem monitorimi dhe verifikimi digjital për të vlerësuar arritjen e objektivave kombëtarë të eficiencës së energjisë në nivel kombëtar, rajonal ose lokal.

Ligji për performancën energjetike të ndërtesave përputhet kryesisht me direktivën 2010/31/BE. Ky ligj rregullon përmirësimin e performancës energjetike të ndërtesave, duke marrë parasysh kushtet klimatike lokale, nivelet e komoditetit të brendshëm në një ndërtesë dhe efektivitetin e kostos në ndërtimin e ndërtesave të reja dhe rinovimin të atyre ekzistuese. Megjithatë, nevojiten disa akte dytësore për zbatimin e legjislacionit të ri. Qeveria shqiptare ka miratuar disa rregullore dhe direktiva që lidhen me performancën energjetike dhe eficiencën e ndërtesave, si rregullorja për kategoritë, kushtet, kualifikimet dhe kërkesat për përvojën për certifikimin e auditorëve të energjisë (VKM nr. 407, datë 19.6.2019), kriteret, kushtet dhe kërkesat për kualifikimin e drejtuesve të energjisë (VKM nr. 342, datë 22.5.2019), dhe metodologjinë për llogaritjen e niveleve optimale të kostos për kërkesat minimale të performancës energjetike në ndërtesa (VKM nr. 256, datë 27.3.2020).

Udhëzime të tjera të miratuara nga qeveria përfshijnë kriteret dhe procedurat për përzgjedhjen dhe verifikimin e certifikatave të performancës energjetike të ndërtesave dhe mbikëqyrjen e procesit të certifikimit (VKM nr. 934, datë 25.11.2020), procedurat dhe kushtet për certifikimin e performancës energjetike të ndërtesave dhe modelin, përmbajtjen, dhe kushtet e regjistrimit të "Certifikatës së performancës energjetike" të ndërtesave përkatëse (VKM nr. 958 të datës 2.12.2020), dhe Metodologjia Kombëtare e llogaritjes së performancës së energjisë në ndërtesa (VKM nr. 1094, datë 24.12.2020). Së fundmi, VKM nr. 1094, datë 24.12.2020, miraton Metodologjinë Kombëtare të llogaritjes së performancës së energjisë në ndërtesa, në përputhje me direktivën 2012/27/BE.

Mbështetja ligjore për konsumatorët me të ardhura të ulëta dhe vulnerabël në Shqipëri sigurohet në mënyrë indirekte nëpërmjet akteve të ndryshme legjislative si ligjet për eficiencën e energjisë dhe performancën energjetike të ndërtesave ku familjet me të ardhura të ulëta njihen si një kategori e veçantë përdoruesish të energjisë, që meritojnë një qasje të veçantë.

Në vitin 2017, ligji për energjinë e rinovueshme, u miratua për të rritur përputhshmërinë me *acquis* të BE-së. Ligji u ndryshua më 2023 për të qenë i përditësuar me direktivat.

---

[7] Në vitin 2023: vendim i Këshillit të Ministrave për Miratimin e platformës së monitorimit dhe verifikimit; vendim i Këshillit të Ministrave për Miratimin e kategorive të ndërtesave që përjashtohen nga zbatimi i ligjit për performancën energjetike në ndërtesa; vendim i Këshillit të Ministrave për Miratimin e planit të veprimit për klientët e mëdhenj; vendim i Këshillit të Ministrave për Miratimin e planit vendor të veprimit për eficiencën e energjisë; vendim i Këshillit të Ministrave për Miratimin e raportit për zbatimin e planit të veprimit për eficiencën e energjisë.

Gjithashtu, në përputhje me Planin Analitik të Akteve Ligjore për vitin 2023 dhe PKIE 2023–2025, janë planifikuar disa akte ligjore dhe nënligjore. Në zbatim të ligjit të ndryshuar për eficiencën e energjisë, është përgatitur projektvendimi i Këshillit të Ministrave "Për miratimin e procedurave dhe metodologjisë së ngritjes së platformës së monitorimit dhe verifikimit të kursimeve të energjisë", i cili pritet të miratohet brenda vitit 2023. Kjo synon të krijojë një platformë monitorimi dhe verifikimi digjital për të vlerësuar arritjen e objektivave kombëtarë të eficiencës së energjisë në nivel kombëtar, rajonal dhe lokal.

Gjithashtu, pas plotësimit të bazës ligjore në zbatim të ligjit për eficiencën e energjisë (nr. 124/2015), Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE) ka ngritur një grup pune për hartimin e vendimit të Këshillit të Ministrave 'Për miratimin e rregullave dhe procedurave të prokurimit publik për blerjen e produkteve, shërbimeve dhe ndërtesave me performancë të lartë energjetike'. Ky do të përcaktojë procedurat e prokurimit publik për blerjen e produkteve, shërbimeve dhe ndërtesave me performancë të lartë të efikasitetit të energjisë në përputhje me efektivitetin e kostos, fizibilitetin ekonomik, përshtatshmërinë teknike dhe konkurrencën e mjaftueshme.

Gjithashtu, udhëzimi i MIE-së "Për përcaktimin e rregullave, procedurave dhe metodologjisë për klientët familjarë që përfitojnë nga masat financuese për kursimin e energjisë nga panelet diellore" u miratua në tetor 2022. Ky udhëzues përshkruan rregullat dhe procedurat për tregtimin dhe marrjen e subvencioneve deri në 70% të kostos së instalimit të paneleve diellore të cilat do të furnizojnë konsumatorët familjarë me ujë të ngrohtë shtëpiak, duke kontribuar për uljen e konsumit afatgjatë të energjisë elektrike dhe minimizimin e efekteve të krizës aktuale të energjisë në çmimet e energjisë elektrike.

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Nuk ekziston një kuadër ligjor gjithëpërfshirës në përputhje me direktivën 94/2014 për shpërndarjen e karburanteve alternative.

Qeveria ka miratuar vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 493, datë 22.7.2014, që rregullon parametrat dhe funksionimin e zonave të shërbimit. Konkretisht, neni 9 përcakton se të gjitha zonat e shërbimit të ndërtuara pas hyrjes në fuqi të këtij vendimi, duhet të kenë stacione karikimi për bateritë e automjeteve elektrike. Për zonat ekzistuese të shërbimit, kjo kërkesë duhet të plotësohet brenda dy viteve nga hyrja në fuqi e vendimit. Megjithatë, zbatimi i kësaj kërkese është ende i vonuar.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

Kuadri aktual rregullator synon të përmirësojë performancën e sektorit të ujit duke ofruar bazën e nevojshme ligjore dhe administrative. Planet specifike të zbatimit për direktivën e ujit të pijshëm dhe direktivën e trajtimit të ujërave të zeza urbane, të cilat kërkojnë investime të mëdha për pajtueshmërinë, janë në përgatitje e sipër. Ligji për vetëqeverisjen lokale (nr. 139/2015) është shtylla kryesore për zbatimin e reformave të decentralizimit të qeverisjes vendore. Ai rregullon organizimin dhe funksionimin e njësive të qeverisjes vendore në Shqipëri, duke përcaktuar funksionet, kompetencat, të drejtat dhe detyrat e tyre, si dhe ato të organeve të tyre përkatëse. Ai gjithashtu përcakton më shumë se 14 përgjegjësi ekskluzive të bashkive në fushën e infrastrukturës dhe shërbimeve publike, duke përfshirë furnizimin me ujë (nxjerrja, trajtimi, transmetimi dhe sigurimi i ujit të pijshëm), trajtimi i ujërave të zeza (mbledhja, transporti dhe trajtimi i ujit të ndotur), trajtimi i ujërave të shiut (mbledhja e ujërave të shiut dhe mbrojtja nga përmbytjet në zonat e banuara) dhe mbrojtja nga zjarri.

Për sa i përket menaxhimit dhe performancës së furnizimit me ujë, rregullimet janë të shtrira në disa ligje, si ligji për kuadrin ligjor të sektorit të ujësjellës-kanalizimeve dhe trajtimit (nr. 8102/1996, i ndryshuar, dhe Kodi i Ujit, vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 1304, datë 11.12.2009. Me miratimin e vendimit të Këshillit të Ministrave 1015, datë 16.12.2020, niveli i përafrimit u rrit nëpërmjet përafrimit të pjesshëm me katër direktiva: direktivën 2000/60/KE, direktivën 2009/90/KE, direktivën 2006/118/KE dhe direktivën 2007/60/KE. Është bërë progres i mëtejshëm nëpërmjet kontratave të performancës të nënshkruara me shoqëritë, në lidhje me

rregullimin e lidhjeve të paligjshme, skemat e rishikuara të subvencioneve dhe futja e një sistemi certifikimi për punonjësit.

Në fushën e cilësisë së ujit, është bërë progres në zbatimin e direktivës kuadër për ujërat me miratimin e ligjit për menaxhimin e integruar të burimeve ujore (nr. 111/2012). Zbatimi i direktivës së ujit të pijshëm ka ecur me miratimin e VKM-së "Për miratimin e rregullores për cilësinë e ujit të pijshëm" (nr. 379, datë 25.5.2016), por përafrimi nuk ka përfunduar ende.

Miratimi i VKM-së nr. 662, datë 21.9.2016, "Për miratimin e tarifave të marrjes/përdorimit të ujërave dhe shkarkimeve të lëngshme", konsiderohet si pjesë e progresit në fushën e menaxhimit të ujërave. Ndërkohë, direktiva për ujërat e larjes / direktiva 2006/7/EC është zbatuar plotësisht me VKM-në nr. 797, datë 29.9.2010, "Për miratimin e rregullimit sanitaro-higjienik për menaxhimin e cilësisë së ujërave të larjes".

VKM-ja nr. 127, datë 11.2.2015, "Për kërkesat për përdorimin e llumit të ujërave të zeza në bujqësi" zbatonte pjesën më të madhe të kërkesave të direktivës së Këshillit 86/278/KEE.

2.3 Informacioni paraprak institucional, drejtimi dhe kapaciteti

MIE është përgjegjëse për zhvillimin dhe zbatimin e politikës energjetike të shtetit dhe punëson 255 punonjës, nga të cilët 56 punonjës për sektorin e energjisë. Drejtoria e Përgjithshme e Industrisë dhe Politikës dhe Zhvillimit të Energjisë në kuadër të MIE-së është përgjegjëse për zhvillimin e politikave, përcaktimin e objektivave dhe monitorimin e performancës së strategjisë kombëtare të energjisë nga viti 2018 deri në vitin 2023. Në kompetencë të kësaj Drejtorie të Përgjithshme, ekzistojnë dy njësi: Drejtoria e Politikës dhe Strategjisë së Industrisë dhe Energjisë, e cila koordinon dhe monitoron kontributet e agjencive të ndryshme në terren, dhe Drejtoria e Eficiencës së Energjisë dhe Programit të Zhvillimit të Energjisë, e cila punon së bashku me Agjencinë për Eficiencë të Energjisë (AEE) për të zhvilluar programe kombëtare për zhvillimin e eficiencës së energjisë. Njësia e fundit fokusohet veçanërisht në ideimin dhe formulimin e këtyre programeve. Së bashku me Entin Rregullator të Energjisë (ERE), Agjencinë Kombëtare të Burimeve Natyrore (AKBN) dhe AEE-në, MIE është përgjegjëse për monitorimin dhe sigurimin e zbatimit efikas të Strategjisë Sektoriale Kombëtare për Energjinë 2018–2030 për të gjithë sektorët përkatës.

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave

MIE dhe AEE janë dy institucionet kryesore shtetërore përgjegjëse për zhvillimin dhe zbatimin e politikave kombëtare të eficiencës së energjisë në vend. Si një ent në varësi të MIE-së, AEE-ja synon të zbatojë politika dhe masa që nxisin eficiencën e energjisë dhe reduktojnë ndikimin negativ të sektorit të energjisë në mjedis. Përveç MIE-s dhe AEE-së, bashkitë kanë edhe detyra specifike lidhur me zbatimin e masave të eficiencës së energjisë. AEE-ja promovon eficiencën e energjisë në të gjithë vendin dhe ndihmon konsumatorët të ulin kostot e tyre të furnizimit me energji. Ajo është gjithashtu përgjegjëse për paraqitjen e një raporti vjetor në MIE, duke përcaktuar, ndër të tjera, realizimin e masave të eficiencës së energjisë në aspektin e sasive dhe cilësive, investimeve të kryera dhe barrierave të hasura. AEE-ja është gjithashtu përgjegjëse për monitorimin dhe verifikimin e kursimeve të energjisë të arritura sipas PKEK-së.

Drejtoria Teknike e AEE-së është drejtoria kryesore përgjegjëse për zbatimin e politikave dhe legjislacionit në lidhje me eficiencën e energjisë. Drejtoria përbëhet nga tri njësi, me gjithsej 13 ekspertë. Dy njësitë kryesore të identifikuara si të përfshira në zbatimin e aktiviteteve në kuadër të Programit Operativ (PO) janë njësia e Menaxhimit dhe Monitorimit të Projektit, e cila punëson tre ekspertë, dhe njësia e Programeve të Eficiencës dhe Analizës, e cila gjithashtu përbëhet nga tre ekspertë.

Bashkitë janë të detyruara me ligj të përgatisin plane lokale të veprimit për efikasitetin e energjisë dhe të raportojnë për progresin e tyre. Bashkitë duhet të caktojnë një menaxher energjie të ngarkuar për ngritjen dhe përditësimin e një baze të dhënash të masave të EE-së dhe kursimeve përkatëse të energjisë në ndërtesat publike.

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Në Shqipëri, politika e transportit udhëhiqet nga MIE. Autoriteti Rrugor Shqiptar (ARRSH) dhe Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimeve të Transportit (DPSHT) janë agjencitë kryesore zbatuese për menaxhimin e rrjetit rrugor kombëtar dhe Shërbimet/rregullimet e Transportit Rrugor. Bashkitë janë përgjegjëse për menaxhimin e infrastrukturës lokale dhe shërbimeve të transportit lokal. Më konkretisht, ato janë përgjegjëse për ndërtimin, funksionimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve rurale dhe urbane dhe ofrimin e transportit lokal si në zonat urbane ashtu edhe në ato rurale. Ato janë gjithashtu përgjegjëse për hartimin e politikave për parkimin publik dhe zhvillimin e stacioneve multi-modale. Së fundi, bashkitë përgatisin dhe zbatojnë masat në lidhje me lëvizshmërinë e qëndrueshme urbane, të cilat zakonisht përfshijnë promovimin dhe rregullimin e lëvizshmërisë elektronike, siç janë masat për vendosjen e karikuesve etj.

Enti Rregullator i Energjisë (ERE) miraton tarifat në sektor dhe është përgjegjës për rregullimin e sektorit. Ndërkohë, Operatori i Sistemit të Shpërndarjes së Energjisë Elektrike (OSHEE) është përgjegjës për blerjen dhe shitjen e energjisë elektrike dhe operimin e rrjetit të shpërndarjes për furnizimin e klientëve tariforë në përputhje me rregulloret dhe licencat.

AEE-ja ka përgatitur një studim fizibiliteti për vendosjen e stacioneve të karikimit në të gjithë vendin. Agjencia ka instaluar 5 stacione karikimi në Tiranë, 1 në Shkodër dhe 1 në Dibër. Gjithashtu po zbaton një projekt pilot për vendosjen e 9 stacioneve të karikimit në bashki të përzgjedhura, pranë stacioneve të kalimit kufitar.

ARRSH-ja është përgjegjëse për dhënien e lejeve për rrugët hyrëse për në dhe nga zonat e shërbimit (aktualisht kryesisht pika karburanti) ku mund të vendoset infrastruktura e rimbushjes.

Operatori i Sistemeve të Shpërndarjes (OSSH), pjesë e grupit OSHEE, operon me rrjetin elektrik. Instalimi i stacioneve të karikimit, lidhjet me rrjetin dhe infrastrukturën tjetër, nëse nevojitet, duhet të koordinohen me OSSH-në për të shmangur problemet teknike. Furnizuesi i Shërbimit Universal (USU) gjithashtu pjesë e grupit OSHEE, subjekt i rregullimeve përkatëse që duhet të hartohen, do të ketë një rol për furnizimin me energji të karikuesve[8].

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

MIE dhe AKUM-i zbatojnë politikat e furnizimit me ujë dhe kanalizimeve me synimin për të integruar dhe konsoliduar të gjitha investimet në infrastrukturën mjedisore në një organizatë qendrore. Njësia më thelbësore brenda MIE-së është Drejtoria e Programeve të Zhvillimit në Fushën e Ujësjellës-Kanalizimeve dhe Menaxhimit të Mbetjeve, e cila është përgjegjëse për planifikimin dhe koordinimin e programeve kombëtare në këtë sektor.

Aktualisht, të gjitha shoqëritë e ujësjellës-kanalizimeve janë riorganizuar në nivel vendor, ku MIE dhe AKUM-i luajnë një rol mbështetës në procesin e decentralizimit. Ato janë gjithashtu të angazhuara në përgatitjen e kontratave të performancës për të ndihmuar bashkitë të ushtrojnë funksionet e tyre dhe të arrijnë objektivat e tyre vjetorë.

AKUM-i, i themeluar me VKM nr. 431, datë 11.7.2018, është një njësi e pavarur buxhetore në kuadër të MIE me autoritetin ligjor për të zbatuar dy direktivat e BE-së, direktivën e ujit të pijshëm (DUP) dhe direktivën e trajtimit të ujërave të zeza urbane (DTUZU). Përgjegjësitë e AKUM-it përfshijnë zbatimin e politikave shtetërore në sektorin e ujësjellës-kanalizimeve, trajtimin e ujërave të zeza, planifikimin e territorit dhe infrastrukturën e mbetjeve. Ajo ka për detyrë në mënyrë specifike zhvillimin e planit kombëtar të investimeve për ujin e pijshëm, mbledhjen dhe trajtimin e ujërave të zeza dhe menaxhimin e llumit. Përderisa ndërmarrjet bashkiake janë ofruesit kryesorë të shërbimeve të ujit dhe kanalizimeve, ato shpesh nuk kanë rezultate të mira nga ana operative dhe financiare, duke kërkuar investime të konsiderueshme në infrastrukturë dhe standarde të përmirësuara të menaxhimit.

Pas reformës së Ujit, qeveria ka 51% të aksioneve në të gjitha shoqëritë e reja, të përfaqësuara nga AKUM-i në Asamblenë e Aksionarëve përkatës. AKUM-i përbëhet nga disa njësi, duke përfshirë Drejtorinë e Planifikimit të Investimeve me nëntë punonjës dhe Drejtorinë e Shërbimeve

[8] Hartimi i rregulloreve të nevojshme do të mbështetet në kuadër të PO-së. Legjislacioni duhet të përafrohet me direktivën 2014/94/BE dhe direktivën (BE) 2019/944.

Ekonomike dhe Mbështetëse, e cila përfshin prokurimin dhe kontraktimin, me 13 punonjës. Ajo ka gjithashtu një njësi të veçantë, Njësinë e Projekteve të Financuara nga Huaja, e dedikuar për koordinimin dhe mbikëqyrjen e programeve të financuara nga donatorët, e cila ka shtatë ekspertë përgjegjës për menaxhimin e njësisë speciale të kontraktimit të projektit të krijuar në bashkëpunim me zyrën e donatorëve në këtë sektor.

Për monitorimin e investimeve aktuale dhe raportimin e të dhënave të performancës për të gjitha shoqëritë, AKUM-i ka dy njësi përkatëse: Drejtorinë e Monitorimit dhe Mbikëqyrjes, me 11 punonjës, dhe Drejtorinë e Koordinimit, Analizës dhe Informacionit, me shtatë punonjës. AKUM-i përafron planet vjetore të investimeve në këtë sektor me Masterplanin Afatgjatë të Ujësjellës-Kanalizimeve (deri në vitin 2040) për të rehabilituar dhe zgjeruar infrastrukturën aktuale si dhe për të zhvilluar sisteme të reja. Ai është gjithashtu përgjegjës për propozimin e planeve vjetore të investimeve në buxhetin e shtetit dhe vendosjen e standardeve dhe specifikimeve teknike për menaxhimin e infrastrukturës ujore.

Në një kontekst më të gjerë, Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore (AMBU) është sekretariati teknik i Këshillit Kombëtar të Ujit (KKU), përgjegjës për zhvillimin dhe zbatimin e politikave dhe strategjive në lidhje me burimet e integruara ujore në Shqipëri. KKU-ja ka një rol kryesor si organi qeverisës për menaxhimin e burimeve ujore në Shqipëri. Duke vepruar si subjekt parësor ndërinstitucional, ai kryesohet nga Kryeministri. KKU-ja përbëhet nga ministra të linjës, të cilët kanë përgjegjësinë për hartimin e politikave dhe strategjive për administrimin gjithëpërfshirës të burimeve ujore.

Për të lehtësuar menaxhimin efektiv të ujit, Këshillat e Baseneve Lumore (KBL) janë krijuar brenda kuadrit të Aktit të Menaxhimit të Burimeve Ujore (AMBU) dhe janë të lidhur me gjashtë lumenj të mëdhenj. Kryetari i çdo KBL-je zgjidhet nga prefektura më e madhe brenda rajonit përkatës të pellgut lumor.

2.4 Sektori (sektorët) dhe koordinimi i donatorëve

Qeveria shqiptare ka krijuar një strukturë ndërinstitucionale dhe operacionale për të menaxhuar zbatimin e një përqasjeje të gjerë sektoriale dhe ndërsektoriale. Sistemi kryesor është ai që vendos mjetet dhe mekanizmat për planifikimin e integruar të politikave publike. Ai përfshin grupet e integruara të menaxhimit të politikave (GMPI) dhe Grupet Tematike shoqëruese, të cilat u rishikuan me urdhrin e Kryeministrit (nr. 90) të datës 1 gusht 2023.

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave dhe fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

GMPI-të për lidhshmërinë/rrjetet dhe grupet tematike janë përgjegjëse për menaxhimin dhe koordinimin e politikave në fushat prioritare të energjisë, si dhe programimin ndërsektorial.

Grupi Tematik për Energjinë është përgjegjës për prioritizimin dhe monitorimin e Strategjisë Kombëtare të Energjisë 2018–2030 në kuadër të GMPI-it. Ky grup u mundëson strukturave të koordinimit të politikave, në të cilat përfaqësohen palët kryesore të interesit, të diskutojnë çështje sektoriale të energjisë në lidhje me dimensionet e transportit, mjedisit dhe ndryshimeve klimatike.

Grupi Tematik, i kryesuar nga MIE, është përgjegjës për të siguruar takime të rregullta me anëtarët përkatës, duke përfshirë Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, Entin Rregullator të Energjisë (ERE) dhe kompanitë publike të energjisë elektrike si Korporata Elektroenergjetike Shqiptare (KESH), Operatori i Sistemit të Shpërndarjes së Energjisë (OSHEE), dhe Operatori i Sistemit të Transmetimit të Energjisë (OST). Këto takime shërbejnë si një platformë për dialogun e politikave, duke diskutuar strategjitë kryesore, iniciativat ligjore, shpërndarjen e buxhetit dhe koordinimin e palëve të interesuara në nivel sektorial. Për të siguruar gjithëpërfshirje, zhvillohen konsultime me Organizatat e Shoqërisë Civile (OSHC) dhe Shoqatën e Bashkive duke lejuar që të merren parasysh zërat e ndryshëm dhe palët e interesuara.

Grupi Tematik përfshin partnerët kryesorë të zhvillimit si BE, Sekretariati Shtetëror Zviceran për Çështjet Ekonomike (SECO), Banka Botërore, Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH) dhe Bashkëpunimi Gjerman/KFW.

Si një nga Komitetet Sektoriale të Monitorimit të IPA-s, GMPI-i për Lidhshmërinë/Rrjetet luan një rol vendimtar në mbikëqyrjen e zbatimit të përgjithshëm të veprimeve në fushën e mbështetjes. Ai lehtëson dialogun e politikave dhe menaxhimin e njohurive ndërmjet niveleve qendrore dhe nënkombëtare të qeverisjes duke koordinuar me bashkitë pjesëmarrëse dhe partnerë të tjerë zbatues. Nën mekanizmin e GMPI-it, Grupi Tematik për Infrastrukturën dhe Shërbimet e Transportit dhe Grupi Tematik për Energjinë ofrojnë mekanizmin kryesor për koordinimin, monitorimin dhe raportimin sektorial. Në kuadër të GMPI-it, ekziston një plan i planifikuar për mbajtjen e të paktën dy takimeve në vit, dhe raporti vjetor i monitorimit të strategjisë ndahet me anëtarët e grupit.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

GMPI-i për Lidhshmërinë/Rrjetet është organi më i lartë qeverisës i mekanizmit institucional për menaxhimin e integruar të sektorit të ujit. Ky grup drejtohet nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë dhe përfshin disa ministri, partnerë zhvillimi, përfaqësues të pushtetit vendor dhe përfaqësues të shoqërisë civile. Ai garanton një instrument transparent dhe të koordinuar për monitorimin e zhvillimit dhe zbatimit të politikave në sektorin e ujit.

Grupi Tematik i Furnizimit me Ujë dhe Kanalizimeve është pjesë e GMPI-it për Lidhshmërinë/Rrjetet, i udhëhequr nga MIE, dhe Grupi Tematik i Burimeve Ujore në varësinë e GMPI-it për Mjedisin dhe ndryshimet klimatike, udhëhiqet nga Ministria e Turizmit dhe Mjedisit (MTM).

Grupet tematike për ujërat, së bashku me MIE-n dhe MTM-në, sigurojnë që të mbahen takime të rregullta me anëtarë të tjerë përkatës si ERE, përfaqësues të Menaxhimit të Baseneve Lumore, përfaqësues të shoqatave të Bashkisë dhe agjencitë e varura dhe zbatuese (si AKUM-i). Qëllimi i këtyre takimeve është diskutimi i temave të ndryshme që lidhen me sektorin e ujit, duke përfshirë dialogun politik mbi strategjitë kryesore dhe iniciativat ligjore, konsultimin e strategjive dhe ndarjen e buxhetit, si dhe koordinimin e palëve të interesuara dhe partnerëve zhvillimor në nivel sektorial. Krahas këtyre temave, konsultime të tjera të qenësishme kryhen me përfshirjen e OSHC-ve. Qëllimi i këtyre konsultimeve është të sigurojnë që të gjithë zërat të dëgjohen dhe të merren parasysh nevojat e të gjitha palëve të interesuara.

Anëtarë të tjerë përkatës të ekipeve tematike të reformës së ujit përfshijnë partnerët kryesorë të zhvillimit në këtë sektor, si BE, SECO, Banka Botërore, Bashkëpunimi Gjerman/KFW dhe Agjencia Franceze e Zhvillimit (AFZH). Ky bashkëpunim ndërmjet palëve të ndryshme të interesit ndihmon për të siguruar që sektori i ujit të menaxhohet në mënyrë efektive dhe që të gjitha iniciativat të përputhen me qëllimet kryesore të qëndrueshmërisë, efikasitetit dhe gjithëpërfshirjes.

Në vitin 2022, MIE-ja dhe AKUM-i morën pjesë aktive në tri takime me donatorë, ku prezantuan përditësimet dhe diskutuan temat kryesore që lidhen me reformën e sektorit të ujit dhe procesin e grumbullimit të ndërmarrjeve të ujësjellësit në Shqipëri. Takimi i parë i donatorëve u mbajt te MIE, në mars 2022, për të diskutuar projekt-VKM-në për politikat kombëtare për riorganizimin e sektorit të furnizimit me ujë dhe asgjësimin, trajtimin dhe përpunimin e ujërave të ndotura, me synim përmirësimin e eficiencës dhe efektivitetit të sektorit të furnizimit me ujë, duke adresuar sfidat që lidhen me ujërat e ndotura. Takimi i dytë i donatorëve u zhvillua në AKUM, në maj 2022. Fokusi kryesor i këtij takimi ishte diskutimi i progresit në reformën e vazhdueshme të ujit dhe procesi i grumbullimit të ndërmarrjeve të ujësjellësit në Shqipëri. Takimi i tretë i donatorëve, i mbajtur *online* në tetor 2022, u përqendrua rreth diskutimit mbi udhërrëfyesin për reformën. Udhërrëfyesi përshkruan hapat strategjikë dhe afatin kohor për zbatimin e masave të reformës. Gjithashtu, u diskutua për nevojat e asistencës teknike për të mbështetur zbatimin e suksesshëm të reformës.

Në kuadër të GMPI-it, ekziston një grafik i planifikuar me të paktën dy takime në vit, dhe një raport vjetor monitorues për reformën e ujit, i cili ndahet me anëtarët. Kjo përputhet me raportin e brendshëm të monitorimit të ofruar nga AKUM-i për MIE.

2.5 Perspektivat buxhetore afatmesme

Siç përshkruhet në ligjin për menaxhimin e sistemit buxhetor[9], klasifikimi i buxhetit të Shqipërisë është në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe përfshin klasifikime administrative, ekonomike, funksionale, të bazuara në programe dhe burime financimi. Menaxhimi i buxhetit bazohet kryesisht në institucione dhe fusha të politikave dhe jo në sektorë. Programet buxhetore janë të lidhura drejtpërdrejt me qëllimet dhe objektivat e politikave që janë në përputhje me politikat dhe strategjitë sektoriale.

Raportet e monitorimit për këto programe buxhetore përmbajnë informacion të detajuar mbi shpenzimet përkatëse, progresin e bërë drejt arritjes së secilit objektiv programi, produktet përkatëse dhe objektivat. Megjithëse raportohet informacion i pakët për progresin vjetor, informacioni për numrin e përfituesve nuk jepet gjithmonë. MFE gjithashtu ka identifikuar probleme me cilësinë e raportimit[10] për programe të përzgjedhura buxhetore, shpesh raportet japin vetëm faktet, në vend që të ofrojnë një analizë të detajuar të treguesve të monitorimit dhe zërave të shpenzimeve që mund të shpjegojnë arsyet e mospërputhjes.

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave

Investimet në eficiencën e energjisë janë në vazhdim, me mbështetje si nga buxheti i shtetit, ashtu edhe nga ndihma financiare e huaj. Megjithatë, ndërkohë që buxheti i shtetit e ka rritur kontributin e tij në këtë fushë për periudhën 2023–2025, problem mbetet mungesa e instrumenteve financuese për zbatimin e masave të eficiencës së energjisë.

Programi Buxhetor Afatmesëm (PBA) 2023 –2025 përfshin mbështetjen për Programin e Mbështetjes së Energjisë. Qëllimi i Programit për Mbështetjen e Energjisë është zhvillimi i burimeve të qëndrueshme të energjisë, promovimi i përdorimit efikas të tyre, diversifikimi i burimeve të energjisë dhe krijimi i kushteve për promovimin dhe hapjen e tregut të energjisë, në përputhje me paketën e tretë rregullatore të BE-së. Rritja e eficiencës së energjisë është një objektiv kyç i programit, veçanërisht në kohë krize. Buxheti gjithashtu garanton mbrojtje për familjet dhe bizneset e vogla kundër rritjes së çmimeve të energjisë dhe mbështetje buxhetore për sektorin e energjisë elektrike.

Për sa i përket financimit të sektorit, ndarja buxhetore për sektorin e energjisë në kuadër të PBA-së për vitet 2023–2025 vlerësohet në 99 milionë euro, që përfaqëson afërsisht 9% të totalit të shpenzimeve të qeverisë. Gjithashtu, buxheti total për masat e lidhura me Eficiencën e Energjisë sipas PBA-së për të njëjtën periudhë është 6.5 milionë euro, ose afërsisht 7% e shpenzimeve të përgjithshme të qeverisë për energjinë. Kjo është ndarë nëpërmjet Programit për Mbështetjen e Energjisë. Megjithatë, shumica e institucioneve zbatuese të sektorit (KESH, OST, OSHEE) janë të vetëfinancuara me të ardhurat dhe planet e tyre të shpenzimeve.

Produkt Projekti/PBA	2023 (në EURO)	2024 (në EURO)	2025 (në EURO)
Auditimi i Eficiencës së Energjisë, Zbatimi dhe Ekzekutimi i Punimeve në disa shkolla publike në qytetin e Dibrës	106 194	44 247	339 952
Projekti pilot për "Rinovimin e ndërtesave ekzistuese të banimit shumëfamiljarë me energji me efikasitet të lartë" në qytetin e Tepelenës.	79 371	88 495	263 892
Projekti pilot për "Rinovimin e ndërtesave ekzistuese të banimit shumëfamiljarë me energji me efikasitet të lartë" në qytetin e Korçës.	209 955	88 495	7 610
Auditimi energjetik dhe hartimi i projekteve të ndërtesave ekzistuese të banimit shumëfamiljarë me eficiencë energjetike në qytetet Shkodër, MM, Kurbin, Kukës, Has, Lezhë, Pukë, Vau i Dejës, Klos, Fushë Arrëz, Mat dhe Bulqizë.	44 247	76 460	79 646
Auditimi energjetik dhe hartimi i projekteve të ndërtesave rezidenciale ekzistuese shumëfamiljare me eficiencë energjetike në qytetet Dibër, Tropojë, Krujë, Durrës dhe Rrogozhinë.	26 548	36 637	19 656
Auditimi energjetik dhe projektimi i ndërtesave ekzistuese të banimit shumëfamiljarë me eficiencë energjetike në qytetet Elbasan, Belsh,	30 973	88 495	48 573

[9] Fletore zyrtare, ligji nr. 9936, 26.6.2008, ligji për menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë. Rishikimi i fundit më 22.10.2021.

[10] Jorgoni, Elira dhe Sorensen, Dajna (2022). ESPN Raport tematik mbi kornizat kombëtare të monitorimit për shpenzimet publike sociale – Shqipëri, Rrjeti Evropian i Politikave Sociale (ESPN), Bruksel: Komisioni Evropian.

Cërrik, Rrogozhinë, Librazhd, Përrenjas, Peqin, Kavajë, Fier, Lushnjë dhe Divjakë.			
Auditimi, zbatimi dhe rikonstruksioni me eficiencë energjetike në spitalin e Bashkisë Mat	161 363	161 363	322 000
Ndërtimi i bazës së plotë të të dhënave për konsumin e energjisë (përfshin të gjithë konsumatorët në Shqipëri, sektorët e shërbimeve rezidenciale, transportin, industrinë e vogël, bujqësinë + anketë 3-vjeçare)	172 727	172 727	345 454
Certifikimi i projektit të auditimit dhe zbatimit për rinovimin e ndërtesave ekzistuese shumëfamiljare (blloqe banimi) me eficiencë energjetike në qytetet Berat, Dimal, Kuçovë, Skrapar, Poliçan, Gramsh, Patos, Roskovec, Memaliaj, Mallakastër, Gjirokastër, Libohovë, Përmet, Këlcyrë	177 272	177 272	354 545
Zbatimi i auditimit të projektit dhe zbatimi i punimeve të eficiencës së energjisë në disa shkolla publike të qytetit të Dibrës	136 363	136 363	272 727
Hartimi i monitorimit të planeve të detajuara sektoriale kombëtare për eficiencën e energjisë dhe RES-i dhe reduktimin e gazeve serrë në kuadër të planit kombëtar të energjisë dhe klimës (i cili përfshin metodologjinë e monitorimit, verifikimit, raportimit dhe konsulencës për një periudhë 3-vjeçare)	68 181	68 181	136 363
Studimi i auditimit dhe projekti i zbatimit për eficiencën e energjisë për klinikat në Qendrën Spitalore Universitare Nënë Tereza	118 182	118 182	236 363

Buxheti total i akorduar nga PBA-ja në mbështetje të projekteve kombëtare që lidhen me fushën e mbështetjes 1, "Mbështetje për burimet e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë së ndërtesave", llogaritet të jetë 5,4 milionë euro. Projektet e renditura në programin publik përkatës përfshijnë auditimin e eficiencës së energjisë, zbatimin dhe ekzekutimin e punimeve në shkollat publike dhe ndërtesat e banimit shumëfamiljarë në 28 bashki të vogla dhe të mesme në Shqipëri. Qëllimi është rinovimi i ndërtesave ekzistuese me sisteme energjetike me efikasitet më të lartë. Në buxhetin e vitit 2023 vijon edhe mbështetja për projektin për Rehabilitimin e Konvikteve të Universitetit të Tiranës sipas Parimit të Eficiencës së Energjisë, ndërkohë që AEE-ja mbështetet nga disa projekte të ndryshme.

Përveç buxhetit të akorduar për Programin kryesor të Mbështetjes së Energjisë në kuadër të MIE-së, Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FSHZH) ka parashikuar mbështetje për masat e eficiencës së energjisë në kuadër të programit të tij të PBA-së për periudhën 2023–2025, siç tregohet në tabelën e mëposhtme.

Produkt Projekti/PBA	2023 (në EURO)	2024 (në EURO)	2025 (në EURO)
Instalimi i sistemit fotovoltaik për konsum vetjak në çatitë e godinave të institucioneve shtetërore.	2 016 000	-	-
Rinovimi i ndërtesave ekzistuese të banimit me shumë familje (përfshirë rinovimin, izolimin, rezervuarët qendrorë të depozitimit të ujit, dritaret me izolim termik)	5 625 000	6 562 500	6 562 500

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Buxheti total i alokuar i PBA-së për fushën e mbështetjes Instalimi i infrastrukturës së karikimit elektrik me shpejtësi të lartë për mjetet rrugore të pastra llogaritet në 1.3 milionë euro në periudhën 2023–2025.

Produkt Projekti/PBA	2023 (në EURO)	2024 (në EURO)	2025 (në EURO)
Projekt Pilot për Auditimin, Zbatimin dhe Ekzekutimin e Punimeve për Instalimin e Stacioneve të Karikimit të Mjeteve Elektrike në qytetet Sarandë, Gjirokastër, Himarë, Vlorë, Durrës, Velipojë, Shkodër, Korçë dhe në Pikat Kufitare - Rruga e Energjisë së Pastër.	176 991	44 247	627 257
Studim i Plotë i Fizibilitetit për Instalimin e Kullave të Karikimit të Automjeteve Elektrike në Republikën e Shqipërisë.	53 097	59 654	-
Zhvillimi i një Projekti të Detajuar për Instalimin e Stacioneve të Karikimit të Automjeteve në Republikën e Shqipërisë	106 194	194 690	36 459

Qëllimi i këtyre projekteve është promovimi i përdorimit të energjisë së pastër dhe mbështetja e kalimit në automjete elektrike.

Për sa u përket projekteve të tjera të lidhura, MIE planifikon të financojë masa të ndryshme për eficiencën e energjisë që synojnë mbështetjen e nismave të qytetit të zgjuar dhe mobilitetit elektrik, si dhe ndërgjegjësimin për rëndësinë e efikasitetit të energjisë. Këto masa janë paraqitur në tabelën e mëposhtme.

Produkt Projekti/PBA	2023 (në EURO)	2024 (në EURO)	2025 (në EURO)
Projekt pilot për "Instalimin e Sistemeve të Ndriçimit me Eficiencë të Lartë me Panele Fotovoltaike në Stacionet e Parkimit të Makinave Elektrike" në Qytetin e Shkodrës.	85 008	23 569	88 495
Projekt pilot për Instalimin e Ndriçimit Urban me Eficiencë të Lartë në qytetin e Dibrës.	70 796	88 495	194 690
Mbikëqyrja e punimeve për Auditimin, Certifikimin, Zhvillimin e Projekteve dhe Ekzekutimin e Punimeve për Instalimin e Sistemeve të Ndriçimit me Eficiencë të Lartë, Stacionet e Parkimit të Makinave Elektrike, Panele FV në Unazën L dhe P në qytetin e Shkodrës.	106 194	44 247	339 952
Ideja e Projektit për Elektrifikimin e Linjave të Transportit Urban dhe Ndërqytetës në Bashkitë Tiranë, Vlorë, Durrës (në faza).	176 991	199 080	-
Instalimi i ndriçimit, parkimit dhe sistemit të furnizimit elektrik për automjete në "2 KM Smart City – Rruga me Energji të Pastër"	79 646	204 463	106 194
Studim/projektim për instalimin e ndriçimit, parkimit dhe sistemit të furnizimit elektrik për automjete në "2 KM Smart City - Rruga me Energji të Pastër"	79 646	204 463	106 194
Programi i Eficiencës së Energjisë për Sektorin e Transmisionit	44 247	442 477	-
Fushata ndërgjegjësimi për efikasitetin e energjisë, edukim dhe trajnim.	97 345	41 383	-
Hartimi i Masterplanit për ndriçimin publik në disa qytete sipas tipologjisë së rrugëve	68 181	68 181	136 363

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

Gjithashtu, në të njëjtën PBA ka disa projekte që lidhen me sektorin e ujit, të cilat plotësojnë fushën e propozuar të mbështetjes 'Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit'. Këto projekte përfshijnë projekte pilot për përmirësimin e eficiencës energjetike në impiantet e trajtimit të ujërave të zeza dhe impiantet e furnizimit me ujë, me qëllim rritjen e performancës energjetike të këtyre objekteve dhe uljen e konsumit të tyre të energjisë. Këto projekte janë planifikuar të absorbojnë 650,000 euro.

Produkt Projekti/PBA	2023 (në EURO)	2024 (në EURO)	2025 (në EURO)
Projekt Pilot për Përmirësimin e Eficiencës së Energjisë në Impiantet e Trajtimit të Ujërave të Zeza.	70 796	244 982	53 057
Projekt Pilot për Përmirësimin e Eficiencës së Energjisë në Impiantet e furnizimit me ujë	85 840	85 663	-

Duke marrë parasysh zarfin më të madh të financimit për sektorin e ujësjellës-kanalizimeve, ndarja në PBA llogaritet në rreth 470 milionë euro (sipas programeve buxhetore të MIE-së dhe FSHZH-së), përfshirë financimin e huas nga institucionet financiare ndërkombëtare. Kjo është në përputhje me përllogaritjet e Strategjisë Kombëtare të Ujësjellës-Kanalizimeve 2020–2030, e cila supozon një kosto të përafërt prej 1.5 miliardë euro, me 99.2% të totalit të kostove të alokuara për infrastrukturën dhe 0.8% për asistencën teknike.

2.6 Kuadri i vlerësimit të performancës

Sistemi i monitorimit në Shqipëri për eficiencën e energjisë dhe reformën e ujit është krijuar për të siguruar prova të progresit në nivele të ndryshme të zbatimit të politikave. Ai fillon me monitorimin e zbatimit të objektivave të sektorit kombëtar si pjesë e SKZHIE 2030, e ndjekur nga monitorimi në nivel strategjik sektorial dhe objektivat e performancës së shërbimeve publike. Gjithashtu, sistemet paralele përfshijnë monitorimin vjetor të zbatimit të buxhetit në kuadër të PBA-së të Ministrisë së Financave dhe monitorimin e zbatimit të IPA-së në kuadër të Raporteve Vjetore të Zbatimit dhe Komiteteve Sektoriale të Monitorimit.

Sistemi Informativ i Planifikimit të Integruar (SIPI) është mjeti kryesor mbështetës në dispozicion të ministrive dhe institucioneve të tjera për hartimin e dokumentit të SKZHIE 2030 dhe monitorimin e zbatimit të tij, duke përfshirë përgatitjen e raporteve të monitorimit. Qëllimet parësore mbi të cilat bazohet e gjithë puna e monitorimit dhe zbatimit janë: (1) kontrolli i cilësisë në arritjen e performancës sa më të lartë; (2) zhvillimi i një mekanizmi efektiv për zbatimin e SKZHIE 2030; (3) zbatimi i një sistemi monitorimi dhe vlerësimi për rezultatet që mbështesin SKZHIE 2030. Agjencia Shtetërore për Programimin Strategjik dhe Koordinimin e Ndihmës (SASPAC) do të përgatisë raporte progresi mbi zbatimin e SKZHIE 2030, duke marrë parasysh: (1) një vlerësim progresi në lidhje me zbatimin e strategjisë; (2) përpunimin e të dhënave të tjera statistikore të disponueshme për të analizuar tendencat afatgjata në krahasim me vendet e tjera të rajonit; (3) theksimin selektiv të çështjeve të hasura gjatë procesit të monitorimit në lidhje me objektivat kombëtarë të zhvillimit dhe integrimit. Hapat kryesorë mbi të cilët është ndërtuar procesi i përgjithshëm i kontrollit për monitorimin e progresit të treguesve të Reformës së Ujit SKZHIE 2030 janë: (1) përpunimi i të dhënave dhe gjenerimi i raporteve të monitorimit; (2) vlerësimi i raporteve të treguesve dhe arritjeve; (3) marrja e masave të nevojshme për zbatimin e raportit të monitorimit dhe vlerësimit.

Monitorimi dhe raportimi për zbatimin e strategjive sektoriale dhe arritjen e rezultateve sektoriale ndodh nëpërmjet SIPI-t, i cili bazohet në parimet e qeverisjes së mirë si efikasiteti, llogaridhënia dhe relevanca. Moduli i monitorimit SIPI është i standardizuar për të parandaluar mbivendosjen dhe mungesën e efikasitetit. Për të maksimizuar efikasitetin e raportimit, elementet thelbësore të monitorimit dhe raportimit, duke përfshirë qëllimet e politikave, objektivat, masat dhe treguesit, janë integruar. Dokumentet e nivelit më të ulët bazohen në përmbajtjen e dokumenteve të nivelit më të lartë dhe lidhjet midis dokumentit strategjik kombëtar gjithëpërfshirës (SKZHIE 2030), strategjive sektoriale (Strategjia Kombëtare e Energjisë 2018–2030 dhe projektstrategjia Kombëtare e Sektorit të Ujësjellës-Kanalizimeve 2023–2030), dhe programet buxhetore (Mbështetje për energjinë dhe "Ujësjellës-kanalizime programet e PBA-së në varësi të MIE-s) merren parasysh, kështu që MIE raporton në mënyrë të integruar.

Raportet e monitorimit të gjeneruara nga SIPI sigurojnë llogaridhënie për reformat dhe ndërhyrjet e planifikuara. Raportet, të nxjerra në baza vjetore, janë të përshtatura për nevojat e përdoruesve në aspektin e përmbajtjes, gjatësisë dhe shpeshtësisë. Për më tepër, raportet paraqesin arritjen e rezultateve në mënyrë të verifikueshme dhe kundrejt treguesve SMART nëpërmjet zhvillimit të "pasaportave të treguesve". Konkretisht, raportet fokusohen në arritjen e objektivave sipas treguesve të përcaktuar, ecurinë në zbatimin e masave, ekzekutimin e buxhetit, hendekun financiar dhe nevojat e ardhshme për të analizuar eficiencën dhe efektivitetin e zbatimit të strategjisë. Raportet informojnë gjithashtu përgatitjen e PBA-së së ardhshme dhe buxhetet vjetore dhe identifikojnë risqet në arritjen e objektivave të strategjisë.

MIE raporton çdo vit për ecurinë në arritjen e objektivave, në aspektin cilësor dhe sasior, të Strategjisë Kombëtare të Energjisë 2018–2030 dhe (në vazhdimësi të përditësimit) të Strategjisë Kombëtare të Sektorit të Ujësjellës-Kanalizimeve 2020–2030 dhe informon rregullisht Kryeministrin për zhvillimet në këtë sektor.

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë së ndërtesave dhe fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Sistemi i monitorimit dhe raportimit mbështetet nga mekanizmi GMPI, i cili, siç u përmend më lart, përfshin ekipin tematik për energjinë që ofron mekanizmin kryesor për koordinimin sektorial. MIE (nëpërmjet Drejtorisë së Përgjithshme të Politikave për Zhvillimin Industrial dhe Energjetik) është institucioni kryesor që raporton mbi ecurinë vjetore të objektivave të politikave në Strategjinë Kombëtare të Energjisë 2018–2030 duke mbledhur informacion vjetor mbi treguesit nga agjencitë në varësi, përkatësisht AEE-ja dhe AKBN-ja.

Gjithashtu, në zbatim të ligjit nr. 124/2015, AEE-ja monitoron zbatimin e Planit Kombëtar të Veprimit për Eficiencën e Energjisë dhe është përgjegjëse për mbikëqyrjen e zbatimit të masave të

eficiencës së energjisë. Monitorimi i masave të kursimit të energjisë bazohet në një metodologji për llogaritjen e eficiencës së energjisë, e cila miratohet me udhëzim të ministrit. Të gjitha aktivitetet monitoruese kryhen në bazë të treguesve që gjenden në bazën e të dhënave kombëtare të energjisë. Nëse treguesit specifikë nuk janë të disponueshëm në bazën e të dhënave kombëtare, të dhëna të ngjashme të zbatuara nga shtetet anëtare të BE-së përdoren për qëllime monitorimi. AEE-ja raporton çdo vit te ministri për zbatimin e Planit Kombëtar të Veprimit për Eficiencën e Energjisë, duke përfshirë rezultatet dhe objektivat e arritur, si dhe problemet dhe pengesat e hasura.

Si nënshkruese e Traktatit të Komunitetit të Energjisë (TKE), AEE-ja, në emër të Qeverisë së Shqipërisë, ka paraqitur raporte vjetore. Këto raporte ndjekin modelin e propozuar nga Sekretariati i Komunitetit të Energjisë dhe përputhen plotësisht me kërkesat e direktivës për eficiencën e energjisë (2012/27/BE). Raportet paraqesin progresin e bërë në 17 tregues të lidhur me energjinë, të kategorizuar sipas përdoruesve/sektorëve. Burimet kryesore të të dhënave për raportim përfshijnë llogaritjet e vetë AEE-së, INSTAT-it (Instituti Shqiptar i Statistikave), Operatorëve të Pavarur të Sistemit (OST & OSHEE), kompanive të prodhimit të energjisë elektrike, AKBN dhe MIE.

Gjithashtu, në përputhje me të njëjtin kuadër, Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore ka dorëzuar raportet e Progresit të Energjisë së Rinovueshme 2020–2021 në Traktatin e Komunitetit të Energjisë. Këto raporte vlerësojnë progresin e bërë drejt përafrimit me *Acquis*-në, kapacitetet administrative, investimet që po ndërmerren aktualisht te BRE-të dhe raportimin për treguesit e lidhur me BRE-të.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

Grupi tematik "Reforma në sektorin e ujësjellës-kanalizimeve" është krijuar në bazë të urdhrit të Kryeministrit nr. 155, datë 25.4.2014, dhe kryesohet nga MIE. Grupi vlerëson çdo vit ecurinë e strategjive dhe planeve sektoriale kombëtare në lidhje me Reforma në sektorin e ujësjellës-kanalizimeve. Gjithashtu, urdhri i ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë, datë 24.5.2019, "Për ngritjen e sekretariatit teknik, në kuadër të funksionimit të grupit tematik për reformën në sektorin e ujësjellës-kanalizimeve" miratoi sekretariatin teknik.

Në kuadër të mekanizmit të GMPI-së, institucioni përgjegjës në varësi është përgjegjës për zhvillimin e një plani të detajuar të zbatimit për secilën nga masat prioritare të identifikuara, duke përshkruar plotësisht se si do të arrihen rezultatet e parashikuara. Këto plane të detajuara zbatimi përfshijnë një qasje graduale në përputhje me rezultatet e pritshme që do të arrihen në periudhat afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata. Këto plane më pas konsultohen me MIE-n.

Analiza e progresit dhe propozimi i veprimeve korrigjuese përgatitet nga institucioni përgjegjës (përkatësisht AKUM-i dhe AEE-ja) dhe më pas diskutohet, rishikohet dhe vlerësohet me MIE-në gjatë një takimi vjetor përmbledhës të strategjisë. Në fund të çdo viti, MIE konsolidon raportimin në një takim të GMPI-t.

Në nivel të ujësjellësit, në zbatim të kërkesave të reformës së ujësjellësit, MIE/AKUM-i dhe NDËRMARRJET E UJËSJELLËSIT KANË LIDHUR KONTRATAT E PERFORMANCËS. Këto përfshijnë një matricë treguese për të cilën SHOQËRITË do të raportojnë çdo vit. Raporti i çdo shoqërie mundëson monitorimin e ecurisë përkundrejt 13 treguesve të performancës, dy prej të cilëve lidhen me konsumin e energjisë elektrike. Raporti i parë do të dalë për vitin 2023 dhe pritet në fillim të vitit 2024.

Komiteti i Monitorimit Sektorial i IPA-s mblidhet dy herë në vit dhe mbikëqyr zbatimin e programeve të IPA-s në këtë sektor dhe garanton që objektivat në nivel sektori janë përmbushur. Komiteti mblidhet dy herë në vit dhe përfshin përfaqësues nga MIE-ja, AKUM-i, koordinatori Kombëtar i IPA-as (KKIPA) dhe Delegacioni i Bashkimit Evropian (DBE). KKIPA është përgjegjës për koordinimin e programimit e IPA-s dhe vepron si homologu kryesor i Komisionit Evropian për monitorimin e zbatimit, vlerësimin dhe raportimin e asistencës IPA III. KKIPA nxjerr Raportin Vjetor të Zbatimit të IPA-së në baza vjetore si për asistencën direkte ashtu edhe atë indirekte të IPA-s, e cila tregon progresin në arritjen e objektivave në kuadër të programimit të IPA-s, një pasqyrë të veprimeve të IPA-s në të gjithë sektorët gjatë periudhës raportuese,

identifikimin e problemeve të rëndësishmeve, që janë hasur, masat e marra për tejkalimin e tyre dhe identifikimin e risqeve që ndikojnë në zbatimin dhe arritjen e objektivave në të ardhmen.

2.7 Analiza socio-ekonomike (përfshirë analizën SWOT[11])

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave

Bazuar në dokumentet e politikës energjetike (PKEK, 2021), sektorët që konsiderohen të kenë një potencial të lartë për kursim të energjisë janë sektori i transportit, ndërtesat publike dhe private dhe industria. Sektori i banesave përbën rreth 27%, dhe tregtia dhe sektori publik përkatësisht rreth 11% të konsumit final të energjisë në vitin 2021 (Eurostat). Konsumi i energjisë në ndërtesa është i konsiderueshëm në Shqipëri dhe kursimet potenciale të energjisë atje mund të kontribuojnë në arritjen e kursimeve të konsiderueshme të energjisë, si dhe në objektivat që lidhen me klimën.

Sektori i banesave në Shqipëri është aktualisht i pazhvilluar për sa i përket eficiencës së energjisë. Një studim mbi tranzicionin me karbon të ulët të stokut kombëtar të ndërtesave tregon një potencial për kursime energjie deri në 80%[12]. Kërkesa mesatare për ngrohje për shtëpitë familjare është 191.31 kWh/m^2, ndërsa për ndërtesat me shumë apartamente është 80.87 kWh/m^2, e cila mund të reduktohet në përkatësisht 26.20 kWh/m^2 dhe 11.53 kWh/m^2 [13].

Sipërfaqja bruto e të gjitha ndërtesave të banimit në vitin 2011 u vlerësua në 65 milionë m^2. Duke përfshirë lejet e reja, sipërfaqja e përgjithshme bruto rritet në 70.3 milionë m^2[14]. Sipërfaqja mesatare e banesës ishte 97 m^2, që është në përputhje me normat evropiane.

Numri i përgjithshëm i ndërtesave private rezidenciale dhe tregtare vlerësohet të jetë më shumë se 500,000, me më shumë se 1 milion njësi banimi. Stoku i ndërtesave në Shqipëri është relativisht i ri në krahasim me mesataren e BE-së me mbi 40% të sipërfaqes së dyshemesë që është më pak se 20 vjeç. Megjithatë, për shkak të materialeve dhe teknikave të ndërtimit të përdorura, vlerësimi i efikasitetit energjetik të ndërtesave të vjetra është mjaft i dobët dhe potenciali për rinovim eficient energjetik mjaft i lartë.

Ndërtesat me ndikimin më të mundshëm maksimal për sa i përket rinovimit të eficiencës energjetike janë të periudhës së para vitit 2000, të cilat përbëjnë 312,107 ndërtesa, ose 75% të të gjitha ndërtesave të banimit.

Një studim rajonal i Bankës Botërore (2017) regjistron nivele më të larta të konsumit të energjisë elektrike (63.4%) dhe një përdorim të konsiderueshëm të trungjeve të drurit për qëllime ngrohjeje (20.0%) në Shqipëri sesa në rajonet e tjera. Kërkesa e mbetur plotësohet nga përdorimi i GLN-së (8.2%) dhe produkteve të naftës (8.2%)[15].

Pjesa më e madhe e përdorimit të energjisë ndahet për ngrohjen e hapësirave (71.4%), e ndjekur nga ndriçimi, gatimi dhe ngrohja e ujit të ngrohtë (NUN). 37% e të gjitha familjeve nuk janë në gjendje të mbajnë shtëpinë e tyre në mënyrë adekuate, kjo shifër rritet ndjeshëm në 54% nëse llogaritet pjesa e familjeve nën 60% të të ardhurave mesatare të ekuivalizuara- (Eurostat, 2019). Sipas Eurostat-it, në vitin 2020, të paktën 35% e shqiptarëve vuanin nga varfëria energjetike, shumë më e lartë se mesatarja evropiane prej 7.5% për të njëjtin vit. Shqipëria karakterizohet nga nivele të ulëta komforti në qytetet kryesore të saj. Sipas ekspertëve të eficiencës energjetike të stokut të ndërtesave shqiptare, ngrohja dhe ftohja e hapësirave arrijnë vetëm 35% - 55% të niveleve të komfortit në ndërtesat e banimit.

---

[11] Pikat e forta, pikat e dobëta, mundësitë, kërcënimet.

[12] Kjo shifër shumë ambicioze përfshin mundësinë e investimit në BRE paralelisht me masat EE. Disa të dhëna të llogaritjeve të bazuara në investimet e AEE-ve tregojnë se për ndërtesat tipike shumëkatëshe, të ndërtuara në vitet '70-80 është e mundur një kursim prej rreth 40% bazuar në një rast studimi në Korçë. https://www.energy-community.org/regionalinitiatives/Transition/poverty/study.html

[13] Studim mbi Adresimin e Varfërisë Energjetike në Palët Kontraktore të Komunitetit të Energjisë. https://www.energy-community.org/regionalinitiatives/Transition/poverty/study.html

[14] Strategjia e Rinovimit të Ndërtesave për Shqipërinë-faza 1, projekt, Mars 2023. Përgatitur nga Economic Consulting Associates Limited si pjesë e Programit Rajonal të Eficiencës së Energjisë në Ballkanin Perëndimor (REEP) Faza II 'REEP Plus'.

[15] Ngrohja e bazuar në biomasë në Ballkanin Perëndimor – Një Udhërrëfyes për Zhvillim të Qëndrueshëm. Banka Botërore 2017.

Për sa u përket ndërtesave të sektorit publik, sipas studimeve të mëparshme dhe bazave të të dhënave AEE në vend, ka më shumë se 14,000 ndërtesa publike me një sipërfaqe të vlerësuar prej 13,7 milion m^2 dhe një përdorim vjetor të energjisë prej më shumë se 550 GWH. Kategoritë kryesore të ndërtesave publike janë shkollat dhe kopshtet, zyrat, konviktet, universitetet, spitalet, bibliotekat, muzetë dhe galeritë etj. Pronësia e këtyre ndërtesave ndahet ndërmjet pushtetit qendror dhe atij vendor.

Shumica e ndërtesave publike u ndërtuan midis viteve 1950 dhe 1975, duke treguar nevojën e madhe për masa të efikasitetit të energjisë.

Që prej datës 1 prill 2022, sektorit publik i është caktuar objektivi që 3% e sipërfaqes totale të stokut të ndërtesave publike me ngrohje dhe/ose ftohje, në pronësi dhe të zëna nga organet e pushtetit qendror, dhe 2% e sipërfaqes totale të stokut të ndërtesave të tjera publike të rinovohet çdo vit për të përmbushur kërkesat minimale për performancën e energjisë. Objektivi nuk mund të arrihet aktualisht pasi një mekanizëm financimi nuk është vendosur ende. Një vlerësim nga projekti PBESS[16] që punon në katër bashki (Berat, Korçë, Përmet dhe Shkodër) të Shqipërisë, duke përgatitur plane lokale klimatike dhe duke mbledhur të dhëna, tregon se stoku i ndërtesave publike bashkiake në bashkitë përkatëse përbëhet nga 384 ndërtesa publike me një sipërfaqe totale prej rreth 300 000 m^2. Shkollat kanë peshën më të lartë në stokun e ndërtesave publike dhe përbëjnë 50-60% të sipërfaqes totale të dyshemesë. Për shkak të gjendjes së dobët të eficiencës së energjisë, kërkesa vjetore e energjisë (përmbushja e nivelit të komfortit), për skenarin bazë (pa futjen e masave EE/BRE/Green për këto ndërtesa varion nga afërsisht 134 kWh/m^2 /vit (ndërtesat publike të Beratit) deri në 190 kWh/m^2 /vit (ndërtesat publike të Korçës).

Tabela SWOT

Pikat e forta	Të dhënat mbështetëse
Është miratuar kuadri strategjik për masat e EE.	Plani Kombëtar për Energjinë dhe Klimën (PKEK) 2020–2030 është miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 872, datë 29.12.2021, "Për miratimin e Planit Kombëtar të Energjisë dhe Klimës 2020 – 2030".[17]
Legjislacioni primar për eficiencën e energjisë është miratuar dhe në fuqi.	Siç pranohet në Raportin e KE-së 2022. Dy ligjet kryesore janë: - Ligji për eficiencën e energjisë (nr. 124/2015), i ndryshuar, në masë të madhe përputhet me direktivën 2012/27/BE, veçanërisht me amendamentet e saj të miratuara në vitin 2021. - Ligji për performancën energjetike të ndërtesave përputhet (nr. 116. 2016) kryesisht me direktivën 2010/31/BE.
Progres i konsiderueshëm është arritur në përgatitjen e akteve nënligjore lidhur me Eficiencën e Energjisë	Miratimi i akteve nënligjore të mëposhtme. VKM nr. 407, datë 19.6.2019 VKM nr. 342, datë 22.5.2019 VKM nr. 256, datë 27.3.2020 VKM nr. 934, datë 25.11.2020 VKM nr. 958, datë 2.12.2020 VKM nr. 1094, datë 24.12.2020 VKM nr. 1094, datë 24.12.2020 VKM nr. 274,, datë 4.5.2023. Një sërë udhëzimesh të tjera janë finalizuar dhe janë në proces të publikimit zyrtar: - Formati i planeve të veprimit për eficiencën e energjisë për konsumatorët e mëdhenj të energjisë, modeli i

[16] Projekti i Komunave të Energjisë Smart, financuar nga Sekretariati Shtetëror i Zvicrës për Çështjet Ekonomike (SECO) në bashkëpunim me Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë dhe Agjencinë për Eficiencë të Energjisë.

[17] Gjatë periudhës janar-prill 2022, PKEK-ja u rishikua bazuar në rekomandimet e Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë. Dokumenti i rishikuar synon të reduktojë konsumin final të energjisë dhe të rrisë pjesën e energjisë së rinovueshme në konsumin përfundimtar të energjisë, ndërkohë që emetimet e GS-ve mbeten të pandryshuara. Bazuar në vendimin e Këshillit Ministror të Komunitetit të Energjisë nr. 2022/02/MC-EnC, datë 15 dhjetor 2022, janë përgatitur objektivat e rinj. PKEK-u është në proces të rishikimeve të mëtejshme dhe përfshirja e objektivave të miratuar rishtazi pritet deri në fund të vitit 2024.

	raportimit vjetor të progresit të tyre, - Formati i planeve lokale të veprimit për eficiencën e energjisë, modeli i raportimit të progresit të tyre. - Udhëzues "Për modelin e kontratës për kontraktimin e performancës së energjisë" (kontrata AKKE)
Një numër i madh i auditorëve të energjisë tashmë janë të certifikuar	Më shumë se 100 auditorë të energjisë janë të certifikuar (bazuar në intervistat me AEE).
Ekziston një përvojë e mëparshme për rinovimin e ndërtesave shumëkatëshe publike dhe private. Prandaj ka disa burime njerëzore me përvojë në sektorin e shërbimeve inxhinierike dhe të ndërtimit për të kryer masat e Eficiencës së Energjisë.	Programi i KfW-së për Rehabilitimin me Eficiencë Energjetike të Konvikteve të Universitetit Tiranë - Qyteti Studenti. Projekti Ndërtesat e Shkollave Eficiente në Shqipëri (ShkollatEnE4). Skema e Bashkisë së Tiranës për bashkëfinancimin e 50% të rinovimit të ndërtesave shumëkatëshe me aplikantë shoqatat e banesave.
Eksperienca të mëparshme në skemat kombëtare për energjitë e rinovueshme në shkallë të vogël (ngrohje diellore).	Udhëzimi i ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë "Për përcaktimin e rregullave, procedurave dhe metodologjisë për klientët familjarë që përfitojnë nga financimi i masave për kursimin e energjisë nga panelet diellore." Skema ka ecur mirë (i gjithë buxheti, rreth 2 milionë euro, është ndarë).
Metodologjia për të gjithë procesin e rinovimit të ndërtesave dhe për përzgjedhjen e ndërtesave që do të rinovohen.	Projekti PBES

Pikat e dobëta	Të dhënat mbështetëse
Legjislacioni dytësor për eficiencën e energjisë ende mungon.	Raporti i KE-së 2022 f. 104-105
Roli, kapacitetet dhe operacionet e AEE-së kanë nevojë për përmirësim.	Vlerësimi i Raportit të KE-së 2022, si dhe gjetjet nga raportet e mëparshme.
Mekanizmat e financimit të eficiencës së energjisë nuk janë vendosur ende.	Vlerësimi i Raportit të KE-së 2022, konstatim nga raportet e mëparshme që nuk është adresuar. Financimi i EE-së është shtuar në vitet e fundit, i shpërndarë në organizata të ndryshme.
Përgjegjësitë institucionale për investime në ndërtesa publike nuk janë gjithmonë të qarta dhe janë të shpërndara ndërmjet palëve të ndryshme të interesit.	- VKM nr. 633, datë 28.9.2022, për caktimin e FSHZH-së si zyrë qendrore blerjeje të paneleve FV në çatinë e Kryeministrisë dhe godinave të tjera të Qeverisë Qendrore. - Ndarja e buxhetit të FSHZH-së për rinovimin e ndërtesave kolektive shumëkatëshe në bashki të ndryshme. - Bashkia Tiranë
Përvoja e kufizuar e mëparshme nga organet e propozuara të përfshira për të zbatuar rinovimin e ndërtesave publike dhe private dhe skemave të granteve të rinovueshme në shkallë të vogël.	Analizat buxhetore afatmesme tregojnë kryesisht investime në shkallë pilot.
Stoku i ndërtesave në nevojë për masën e EE-së është i madh dhe nevojat për financim mund të jenë shumë të larta.	Drafti i strategjisë së rinovimit të godinës, INSTAT: Më shumë se 300,000 ndërtesa janë ndërtuar më herët se 2000.

Mundësitë	Të dhënat mbështetëse
Strategjia e rinovimit të ndërtesave që po përgatitet do të ofrojë një bazë solide për përgatitjen dhe zbatimin e programit të shëndoshë.	Strategjia e Rinovimit të Ndërtesave për Shqipërinë - faza 1, projekt, mars 2023.
Sektori i banesave përbën një pjesë të madhe të konsumit të energjisë në Shqipëri, kështu që ka potencial të konsiderueshëm për të kursyer energjinë nëpërmjet masave të EE-së.	Strategjia e Rinovimit të Ndërtesave, INSTAT: Sektori rezidencial përbën 27% të përdorimit të energjisë në Shqipëri.
Pjesa më e madhe e stokut të ndërtesave është e vjetër dhe e ndërtuar përpara se të vendosej kuadri ligjor për EE-në, kështu që ka potencial të konsiderueshëm për të kursyer nëpërmjet masave për EE.	Studim për trajtimin e varfërisë energjetike në palët kontraktore të komunitetit të energjisë; llogaritjet nga AEE-ja bazuar në të dhëna: Mundësitë e kursimit të energjisë 40% - 80%.

Vullneti politik për të përgatitur/përditësuar kuadrin strategjik dhe ligjor bazuar në direktivat e KE-së	Strategjia e Rinovimit të Ndërtesave: VKM-të e reja janë hartuar dhe miratuar së fundmi si VKM -ja për përgatitjen e planeve vendore të EE-së.
Sinergjia me projekte të tjera të donatorëve, si PBESS, KfW, IPA II krijon terren të mirë për bashkëpunim.	Raportet e projektit. Projektet e përmendura tashmë janë duke punuar me MIE-n, AEE-të dhe bashkitë lokale.
Kërcënimet	**Të dhënat mbështetëse**
Vonesat në zbatimin e legjislacionit në fushën e EE-së.	Raporti i KE-së 2022: Në përgjithësi, të gjitha raportet sektoriale pranojnë progres në miratimin e legjislacionit, por vonesa në zbatimin e tij.
Mungojnë kapacitetet operacionale të EE-së.	Raporti i KE-së 2022. Disa raporte të tjera sektoriale theksojnë mungesën e kapaciteteve në AEE.
Shoqatat e pronarëve të banesave nuk janë themeluar ose kanë performancë të dobët, duke shkaktuar vështirësi në gjenerimin e interesit për të marrë pjesë dhe për të bashkëfinancuar skemat e granteve.	Strategjia e Rinovimit të Ndërtesave 2023.

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Konsumi final i energjisë në Shqipëri gjatë periudhës 2004–2019[18] u dominua nga sektori i transportit, i ndjekur nga sektori i ekonomisë shtëpiake dhe tregtisë. Konkretisht, në vitin 2019 sektori i transportit dominoi me një peshë prej 41.6%. Bazuar në dokumentet e politikës energjetike, sektorët që konsiderohen si me potencialin më të madh për kursimin e energjisë janë sektori i transportit, ndërtesat publike dhe private dhe industria[19]. Integrimi i BRE-ve në sektorin e transportit është një nga objektivat e strategjisë së BRE-ve në Shqipëri.

Shqipëria nuk ka ende një strategji të miratuar për transport të qëndrueshëm[20]; prandaj, nuk ka një objektiv kombëtar specifik në lidhje me lëvizshmërinë elektrike, megjithëse janë ndërmarrë masa nga qeveria për të nxitur blerjen e automjeteve elektrike. Një sërë bashkish shqiptare[21], veçanërisht Tirana, kanë përgatitur një Plan të Qëndrueshëm të Lëvizshmërisë Urbane, bazuar në udhëzimet dhe metodologjitë e BE-së, ku lëvizshmëria elektrike dhe infrastruktura e karikimit brenda zonave urbane janë pjesë e planeve përkatëse të veprimit.

Nuk ekziston një kuadër rregullator specifik për të rregulluar tregun me pakicë të energjisë elektrike për karikimin e AE-ve. Nga pikëpamja logjistike, një VKM e vitit 2014[22] detyron zonën e shërbimit (p.sh. stacionet e karburantit) të kenë stacione karikimi për AE-të.

Agjenda e gjelbër për Ballkanin Perëndimor thekson se karburantet më të pastra dhe efikasiteti më i lartë i karburantit mund të ndihmojnë në reduktimin e ndikimeve mjedisore dhe shëndetësore të transportit në Ballkanin Perëndimor. Strategjia për Lëvizshmëri të Qëndrueshme dhe të zgjuar në Ballkanin Perëndimor[23] thekson se sektori i transportit është një nga burimet kryesore të

---

[18] PKEK, 2021https://www.infrastruktura.gov.al/wp-content/uploads/2021/11/NECP-Albania_drafti-shqip.pdf

[19] Informacion shtesë në *International Scientific Journal Innovations*. Një qasje e integruar drejt një sektori të transportit të qëndrueshëm duke përdorur modelin EnergyPLAN: Rasti i Shqipërisë a) Lorenc Malka, b) Ilirian Konomi, c) Pietro Bartocci, d) Ermonela Rrapaj a) Departamenti i Energjisë, Fakulteti i Inxhinierisë Mekanike, Universiteti Politeknik i Tiranës, Shqipëri. B) Departamenti i Hidraulikës dhe Hidroteknikës, Fakulteti i Inxhinierisë së Ndërtimit, Universiteti Politeknik i Tiranës, Shqipëri. C CRB Qendra Kërkimore e Biomasës Italiane, Universiteti i Perugias, 06100 Perugia, Itali. Ekspert i Pavarur i Energjisë, Drejtor Teknik i Energjisë Ze Haim, Tiranë, Shqipëri. lmalka@fim.edu.al
WEB ISSN 2603-3771; PRINT ISSN 2603-37 YEAR IX, ISSUE 4, P.P. 141-147 (2021).
https://stumejournals.com/journals/innovations/2021/4/141.full.pdf

[20] Një projektstrategji nuk u miratua asnjëherë, pritet që pjesa më e madhe e kësaj draftstrategjie të përfshihet në strategjinë e re të transportit që është duke u finalizuar.

[21] Bashkitë e tjera që kanë përgatitur një raport SUMP (një plan jo të plotë) janë bashkitë e qarkut Elbasan.

22 VKM nr. 493, datë 22.7.2014, rregullon parametrat dhe funksionimin e zonave të shërbimit. Neni 9, h "Të gjitha zonat e shërbimit, që ndërtohen pas hyrjes në fuqi të këtij vendimi, duhet të kenë stacion rimbushjeje për bateritë e automjeteve elektrike. Për zonat ekzistuese, ky kusht duhet të plotësohet në një periudhë 2 vjeçare nga hyrja në fuqi e këtij vendimi." Zbatimi i kësaj kërkese të VKM-së nuk duket se ka ndodhur.

[23] "Strategjia për lëvizshmëri të qëndrueshme dhe të zgjuar në Ballkanin Perëndimor", Sekretariati i Komunitetit të

emetimeve të GS-ve) në rajon. Në vitin 1990, pjesa e sektorit të transportit ishte 12% ndërsa deri në vitin 2018 ishte rritur në 18%. Pjesa e përgjithshme e emetimeve të transportit dominohet nga CO_2 nga transporti rrugor (më shumë se 90%). Analiza e faktorëve në rajon përmend kërkesën e ulët për karburante dhe automjete të qëndrueshme, mungesën e stimujve, mungesën e një rrjeti të përshtatshëm karburanti/karikimi dhe kufizimet e furnizimit si pengesa për përvetësimin e elektrifikimit të sektorit. Flamurtari i parë i kësaj strategjie është nxitja e përdorimit të automjeteve me emetim zero, karburanteve të rinovueshme dhe me karbon të ulët dhe infrastrukturën përkatëse.

Aktualisht më pak se 0.5% e automjeteve në Shqipëri janë automjete elektrike. Deri në dhjetor 2022, Shqipëria kishte të regjistruar 639,739 makina nga të cilat 1,245 makina elektrike[24] dhe disa mijëra makina hibride të tjera (përkatësisht 0,2% dhe 0,4% e totalit të stokut të automjeteve). Të dhënat për periudhën janar-prill 2023 paraqesin një tendencë më optimiste; përqindja e automjeteve elektrike nga numri total i makinave të reja të regjistruara ishte 3.2%, duke treguar një trend të rëndësishëm në rritje për AE-të.

Mungojnë të dhënat për numrin e stacioneve të karikimit në Shqipëri; infrastruktura e tarifimit është në një fazë mjaft të hershme. Stacionet e karikimit ekzistojnë kryesisht në Bashkinë e Tiranës (kryesisht si një nxitje për kompanitë e taksive që kanë vendosur të elektrifikojnë flotën e tyre) dhe në një numër të kufizuar kompanish publike dhe private që kanë krijuar infrastrukturën e tyre të stacioneve të karikimit. Policia e Shtetit Shqiptar prezantoi automjetet elektrike në vitin 2016 dhe Posta Shqiptare në prill 2019. Në Tiranë, një flotë e re autobusësh publikë përdoret në 16 linja autobusësh.

Mungesa e stacioneve të karikimit të automjeteve elektrike është më e dukshme përgjatë rrjetit kryesor rrugor duke mos lejuar autonominë e udhëtimit me AE brenda vendit, si dhe për dhe nga vendet fqinje.

AEE-ja ka një projekt pilot dhe synon të instalojë dhjetë stacione karikimi në disa qytete dhe afër zonave kufitare. Pranohet se mungesa e infrastrukturës së karikimit, veçanërisht përgjatë rrugëve kryesore, është një pengesë e madhe për elektrifikimin e flotës së automjeteve.

Asistenca Teknike për Lidhshmërinë në Ballkanin Perëndimor (CONNECTA) po finalizon një raport me sugjerime se ku të instalohen stacione karikimi përgjatë rrjetit të Korridorit TEN-T, duke analizuar dimensione të ndryshme nga këndvështrimi legjislativ i BE-së. Ata kanë sugjeruar vendosjen e 23 stacioneve të karikimit në Shqipëri bazuar në një sërë kriteresh.

AEE-ja finalizoi një studim fizibiliteti në vitin 2021 për vendosjen e më shumë se 300 stacioneve të karikimit në të gjithë Shqipërinë. Shpërndarja e tyre është parashikuar në bazë të kritereve si numri i makinave, popullsia dhe sipërfaqja e bashkive. Shumica e karikuesve në atë kohë (2021) u propozuan me një fuqi prej 22 kw për stacion[25].

Nga pikëpamja institucionale, janë të përfshira një numër i konsiderueshëm agjencish dhe kompanish publike. Këtu bëjnë pjesë: ARRSH, pronar i rrjetit rrugor kombëtar, i cili rregullon hyrjen dhe daljen nga zonat e shërbimit. Grupi OSHEE dhe filialet e tij janë përgjegjës për menaxhimin e rrjetit (OSSH) dhe furnizimin me energji elektrike (FSU). AEE-ja është përgjegjëse për propozimin e masave për eficiencën e energjisë dhe ka menaxhuar procesin për përgatitjen e një studimi fizibiliteti për stacionet e karikimit në vend. Palët e tjera të interesuara të mundshme përfshijnë bashkitë, bizneset e zonave të shërbimit dhe ofruesit e tjerë të mundshëm të shërbimeve.

Tabela SWOT

Pikat e forta	Të dhënat mbështetëse
Është miratuar kuadri strategjik për masat e EE-së.	Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës është miratuar dhe ndryshuar bazuar në rekomandimet e Komunitetit të Energjisë

Transportit, korrik 2021. https://www.transport-community.org/wp-content/uploads/2021/06/Strategy-for-Sustainable-and- Smart-Mobility-in-the-Western-Balkans.pdf

[24] Të dhënat e hapura të Drejtorisë përkatëse të Transportit: https://lookerstudio.google.com/reporting/6e490ad1-161c-4974-8b42-d81ad0387966/page/8cA1B

[25] Duke pasur parasysh kërkesën shumë të shpejtë për prodhim më të lartë, karikuesit 22 kw do të duhet të zëvendësohen.

	(2022): 250-300 stacione karikimi do të vendosen deri në vitin 2025.
Transporti përbën pjesën kryesore të konsumit të energjisë në vend, ka një potencial të lartë për kursime dhe reduktim të emetimeve.	- Transporti përbën rreth 18% të emetimit të GS-ve në rajon. Më shumë se 90% e emetimeve vijnë nga transporti rrugor. (Strategjia e Transportit të Qëndrueshëm dhe Smart në BP). - Konsumimi final i energjisë në Shqipëri dominohet nga transporti me një peshë prej 41.6%. (PKEK, 2021, të dhënat i referohen vitit 2019)
Numri i pritshëm në rritje i AE-ve në Shqipëri në përputhje me trendin e BE-së.	Prezantimet e CONNECTA (2023), lëvizshmëria e qëndrueshme - zhvillimi i automjeteve dhe infrastruktura e karikimit/karburantit: Pjesa AE e Shqipërisë do të jetë 8% deri në 10% më 2030 (në varësi të skenarit).
Ekziston një përvojë (edhe pse e kufizuar) në vend për instalimin dhe funksionimin e stacioneve të karikimit.	Intervistat me palët e interesuara: Të dhënat e OSSH-së (Operatori i Sistemit të Shpërndarjes), tregojnë se ka disa stacione karikimi në bashkinë e Tiranës si dhe në disa kompani publike dhe private.
AEE-ja ka përgatitur një studim fizibiliteti për instalimin e stacioneve të karikimit në të gjithë vendin që mund të shërbejë si bazë për zhvillim të mëtejshëm. Janë bërë supozime mbi rritjen e tregut dhe shpërndarjen e stacioneve të karikimit. CONNECTA ka përgatitur një udhërrëfyes rajonal për vendosjen e stacioneve të karikimit në rrjetin TEN-T në 6 vendet e BP-së, përfshirë Shqipërinë.	Studim fizibiliteti, AEE, 2021. CONNECTA, draftdokumente 2023[26].

Pikat e dobëta	Të dhënat mbështetëse
Aspekti rregullator (duke përfshirë pajtueshmërinë eventuale me rregullat e BE-së për ndihmën shtetërore) për menaxhimin e stacioneve të karikimit të AE-ve mungon pothuajse plotësisht.	- Intervistat me palët e interesuara. - VKM nr. 493, datë 22.7.2014, rregullon parametrat dhe funksionimin e zonave të shërbimit duke përfshirë edhe detyrimin për instalimin e karikuesve për AE-të.
Shqipëria nuk ka një strategji të qëndrueshme transporti. Një strategji e qëndrueshme e transportit u hartua në vitin 2016 me ndihmën e BERZH-it, por nuk hyri kurrë në fuqi. Strategjia e përgjithshme e transportit (që trajton vetëm përciptazi lëvizshmërinë elektrike) është e vjetruar.	- VKM 811, 16.11.2016, "Për miratimin e Strategjisë së Transportit".
Përvoja e kufizuar e mëparshme nga organet e propozuara të përfshira për zbatimin e projektit.	Intervistë me palët e interesuara: - AEE-ja është në procesin e instalimit të 10 stacioneve të karikimit në të gjithë vendin.
Përgjegjësitë institucionale dhe modeli i menaxhimit nuk janë të qarta.	Një sërë institucionesh janë të përfshira potencialisht: AEE, ARRSH, OSSH, FSU etj.
Financim i kufizuar nga fondet e buxhetit të shtetit.	Analizat e buxhetit tregojnë investime në shkallë pilot.
Politika për praktikat e qëndrueshme të lëvizshmërisë urbane nuk ofron udhëzime për bashkitë.	Strategjia e Decentralizimit dhe Qeverisjes Lokale 2023–2030 (Projektkonsultimi, nëntor 2022)

Mundësitë	Të dhënat mbështetëse
Potencial i konsiderueshëm për të shmangur emetimet e CO_2 për shkak të rritjes së udhëtimeve me AE në vend.	PKEK 2021: Transporti është sektori më i madh i përdorimit të energjisë në vend (34%)
Vendosja e stacioneve të karikimit është një prioritet i qartë në Planin e Investimeve Ekonomike, Agjendën e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor dhe PKEK-un.	Një plan ekonomik dhe investimi për Ballkanin Perëndimor (2020) Agjenda e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor, 2020 PKEK, 2021

Kërcënimet	Të dhënat mbështetëse

[26] https://connecta-info.eu/connecta-hosts-the-fifth-and-the-sixth-workshop-within-its-sub-project-technical-assistance - for - the-deployment-of-smart-and-sustainable-mobility-in-the-western-balkans/

Kostot e larta të koordinimit për shkak të numrit të madh të palëve të interesit mund të rezultojnë në vendimmarrje të vonuara.	Intervistë me palët e interesuara.
Kapacitetet e kufizuara të rrjetit të energjisë elektrike mund të rezultojnë në kosto më të larta se sa ishte parashikuar.	Intervistë me OSSH-në.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

Qeveria shqiptare ka bërë një hap përpara duke zbatuar reformën e sektorit të ujit[27]. Ajo ka krijuar 15 shoqëri të reja të ujësjellësit, nga të cilat do të zotërojë 51% të aksioneve, duke synuar zbatimin e suksesshëm të reformave dhe investimeve, duke mbrojtur interesat e bashkive më të vogla. Grumbullimi i shoqërive bazohet në afërsinë e territoreve që mbulojnë dhe burimeve ujore që ato operojnë, me një minimum prej 25 000 klientësh për çdo subjekt. Objektivat parësorë të këtyre reformave janë arritja e ekonomive të shkallës në projektimin dhe ndërtimin e ujësjellësve, reduktimi i kostove, ndarja e shpenzimeve operative dhe administrative, rritja e aksesit në financa, promovimi i menaxhimit të integruar të burimeve ujore dhe mbrojtja e mjedisit dhe përmirësimi i kapaciteteve të burimeve njerëzore. Kjo nismë reformuese është një hap i rëndësishëm drejt ndërtimit të një sektori më të qëndrueshëm dhe efikas të ujit për Shqipërinë, me fokus në rritjen e aksesit dhe cilësisë së shërbimeve të ujit në të gjithë vendin. Procesi i reformës synon standardizimin e strukturave organizative, zbatimin e menaxhimit të ndryshimit bazuar në arritjen e detyrave dhe treguesit e qartë të performancës, ofrimin e trajnimit të stafit dhe koordinimin e fushatave ndërgjegjësuese dhe veprimeve në terren për të reduktuar humbjet, lidhjet e paligjshme dhe rritjen e të ardhurave. Planet e integruara të biznesit pesëvjeçar do të zbatohen me një program për përmirësimin e performancës dhe rritjen e eficiencës së energjisë, ndërsa do të hartohen edhe politikat dhe strategjitë e harmonizimit të tarifave. Qeveria ka theksuar nevojën për mbështetje, duke përfshirë investimet në eficiencën e energjisë dhe termocentralet për shoqëritë e ujit për të prodhuar energji të gjelbër.

Raporti i KE-së 2022 për Shqipërinë tregon se niveli i harmonizimit ligjor të Shqipërisë në këtë sektor është i paplotë. Vendi duhet të sigurojë harmonizim të plotë me Direktivën e trajtimit të ujërave të ndotura urbane, të zgjerojë rrjetet e kanalizimeve dhe të licencojë e të zbatojë tarifat e duhura për të gjitha impiantet e trajtimit të ujërave të zeza, ndërsa ndërton të reja, veçanërisht në zonat urbane dhe bregdetare me zhvillim të lartë turistik. Gjithashtu, Shqipëria duhet të miratojë dhe zbatojë ligjin e ri për furnizimin me ujë dhe kanalizimet, së bashku me kodin e rishikuar të ujit. Aktualisht, Shqipëria ka miratuar udhërrëfyesin e përbashkimit dhe ka përparuar me ngritjen e 13 nga 15 shoqëritë e reja të përbashkuara. Për më tepër, një Strategjia Kombëtare e përditësuar për Ujësjellës-Kanalizime 2023–2030 është në pritje të miratimit dhe publikimit. Megjithatë, Shqipëria duhet të miratojë dhe zbatojë planin strategjik të zhvillimit institucional AKUM për të nxitur dhe mbështetur zbatimin e reformës së ujit dhe strategjisë së re për vitin 2030.

Sipas të dhënave të vitit 2019, mbulimi i përgjithshëm i shërbimit të furnizimit me ujë për popullsinë e Shqipërisë është 78.8%, me mbulim 94% në zonat urbane dhe 60% në zonat rurale. Sa i përket mbulimit me kanalizime, niveli kombëtar ka arritur në 56.3%, me 79.5% mbulim në zonat urbane dhe 16% në zonat rurale. Fatkeqësisht, vetëm 14.3% e popullsisë urbane ka qasje në trajtimin e ujërave të zeza. Mesatarja e ujit pa të ardhura (UPA) për të gjithë sektorin është shumë e lartë në 63.5% (mbi mesataren në rajon, 55%), dhe ndërmarrjet bashkiake raportojnë mesatarisht 12 orë furnizim me ujë. Këta tregues nxjerrin në pah pabarazitë e konsiderueshme në cilësinë dhe mbulimin e shërbimeve ndërmjet zonave urbane dhe rurale, duke kërkuar vëmendje dhe investime të mëtejshme për të adresuar këtë çështje. Në një kontekst më të gjerë, ndërmarrjeve të ujësjellësit ende u mungojnë kapacitetet adekuate për të treguar performancën e duhur në funksionimin dhe menaxhimin financiar të tyre. Kjo është veçanërisht e dukshme kur merret parasysh norma e mbledhjes së tarifave, 75,5% (nën mesataren në rajon, 81,2%), çmimi mesatar shumë i ulët i shërbimit për m^3 është (0,64 €/m^3 dhe për ujërat e zeza 0,15 €/m^3), dhe numri i lartë i personelit,

[27] Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 302, datë 11.5. 2022, "Për politikat kombëtare për riorganizimin e sektorit të furnizimit me ujë dhe largimit, trajtimit dhe përpunimit të ujërave të ndotura".

në total 8,425 që është mbi standardet e BE-së dhe ndërkombëtare (4,9/1,000 lidhje mesatarisht kundrejt 2.4/1000).

Pavarësisht se ka në funksion 12 impiante për trajtimin e ujërave të zeza, Shqipëria ka mbulimin më të ulët të trajtimit të ujërave të zeza në Ballkanin Perëndimor. Kompetencat e menaxhimit të ujit ndahen mes disa institucioneve me kapacitete dhe koordinim të pamjaftueshëm, ndërkohë që impiantet ekzistuese të trajtimit të ujërave të zeza përballen me sfida funksionale dhe të mirëmbajtjes. Është identifikuar gjithashtu se disa shoqëri nuk janë zyrtarisht të licencuara nga KPL-të përkatëse për sa i përket trajtimit të ujërave të zeza, duke e bërë të pamundur aplikimin e tyre për tarifat e trajtimit të ujërave të zeza dhe për rrjedhojë mbështetjen e funksionimit dhe mirëmbajtjes (dhe zhvillimin e infrastrukturës). Është thelbësore zgjerimi i rrjeteve të ujërave të zeza dhe ndërtimi i impianteve të reja të trajtimit, veçanërisht në zonat urbane, bregdetare dhe turistike, për të trajtuar në mënyrë efektive çështjen e mbulimit joadekuat të trajtimit të ujërave të zeza.

Në vitin 2018, shumica e shoqërive të ujësjellësit në Shqipëri raportuan një rritje të konsumit të energjisë, në vlerën 16 milionë kWh.

Kjo rritje mund t'i atribuohet riorganizimit të shërbimeve të furnizimit me ujë në kuadër të reformës territoriale, e cila bashkoi sistemet rurale të furnizimit me ujë që mbështeten shumë në prodhimin e ujit me stacionet e pompimit. Për më tepër, energjia është një faktor kritik për buxhetet e funksionimit dhe mirëmbajtjes në shoqëritë e ujësjellësit, që variojnë nga 1% në 78% të totalit të SHP-ve, me një mesatare prej 26% në nivel kombëtar. Konsumi dhe kostot e larta të energjisë rrjedhin nga pompimi i tepërt për shkak të shkallës së lartë të rrjedhjeve, efikasitetit të ulët të energjisë të operacioneve dhe pajisjeve të vjetruara. Shqipëria ka një nga kostot më të larta të energjisë për metër kub në Ballkanin Perëndimor, duke llogaritur mesatarisht 22.2% të kostove totale operacionale, me disa shoqëri që kanë përmasa shumë më të larta. Kostoja e energjisë për njësi për metër kub ujë të shitur në Shqipëri është 0,6 USD/m^3, krahasuar me 0,25 USD/m^3 në Kosovë*, 0,20 USD/m^3 në Serbi dhe 0,15 USD/m^3 në Maqedoninë e Veriut. Për të forcuar qëndrueshmërinë e sektorit të furnizimit me ujë ndaj mungesave të mundshme të ardhshme të shkaktuara nga ndryshimet klimatike, investimet në eficiencën e energjisë janë thelbësore. Përveç kësaj, është demonstruar se kursimet e pritshme prej 25% në eficiencën e energjisë do të çojnë në një reduktim prej 860 tCO_2eq në vit në emetimet e gazeve serrë. Ky reduktim korrespondon me 17200 tCO_2eq gjatë jetës ekonomike.

Sipas vlerësimit të Bankës Botërore për sektorin, përmirësimi i efikasitetit energjetik dhe reduktimi i ujit pa të ardhura (UPA) mund të ndihmojë në ruajtjen e një matrice të energjisë elektrike me emetime të ulëta dhe në përmbushjen e objektivave të lidhur me energjinë të vendosur në kontributet e përcaktuara kombëtare dhe synime të tjera në Planin Kombëtar të Veprimit për Eficiencën e Energjisë dhe SKZHIE 2030.

Tabela SWOT

Pikat e forta	Të dhënat mbështetëse
Progresi drejt reformës së sektorit të ujit, duke përfshirë miratimin e planit të reformës së ujit dhe progresin e bërë në përbashkimin e shoqërive të ujësjellësit.	Janë krijuar 13 nga 15 shoqëritë e reja të grumbulluara, duke ristrukturuar 61 ish-ndërmarrjet e ujit. Janë zbatuar ndryshime strukturore në pronësinë dhe menaxhimin e shoqërive, ku qeveria qendrore ka një peshë prej 51%, duke krijuar kështu kapacitet dhe shtysë më të madhe për reformën e sektorit. Kontratat e performancës dhe treguesit kryesorë të performancës (TKP) për monitorimin e performancës janë rënë dakord ndërmjet MIE-së dhe ndërmarrjeve të ujësjellësit.
Zbatimi i një sistemi PBA është thelbësor për planifikimin efektiv dhe shpërndarjen e financimit drejt nismave të reformës së ujit.	Sektorit të ujit i është dhënë prioritet i lartë në alokimin e buxhetit dhe angazhimin e donatorëve. Alokimi i buxhetit për PBA-në 2023–2025 vlerësohet të jetë 440 milionë euro, ku përfshihet financimi me hua nga Institucionet Financiare Ndërkombëtare. Ky investim i rëndësishëm pasqyron njohjen e rëndësisë së sektorit dhe angazhimin për të adresuar sfidat e tij dhe

* *Ky përcaktim nuk prek qëndrimet për statusin dhe është në përputhje me UNSCR 1244 dhe Opinionin e GJND për Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës.*

Pikat e forta	Të dhënat mbështetëse
	për të përmirësuar shërbimet e ujit. Megjithatë, investimi është i pamjaftueshëm në krahasim me nevojat.
Kuadri strategjik dhe ligjor është aktualisht në fuqi me një mekanizëm të konsoliduar për të monitoruar zbatimin e politikave.	Strategjia Kombëtare për Ujësjellës-Kanalizime 2020 –2030 është miratuar në dhjetor 2020; një version i përditësuar 2023–2030 është hartuar dhe në pritje të miratimit. MIE udhëheq mekanizmin e monitorimit dhe sigurosh raportim dhe diskutim të rregullt mbi progresin me zbatimin e strategjisë.

Pikat e dobëta	Të dhënat mbështetëse
Menaxhimi joefikas i shërbimeve të ujit.	Norma mesatare e ujit pa të ardhura për të gjithë sektorin është e lartë në 63.5%. Kostot e energjisë janë një tjetër zë i rëndësishëm në buxhetin e operimit dhe mirëmbajtjes së shoqërive të ujësjellësit, duke zënë midis 1% dhe 78% të kostove totale të operimit, me një mesatare prej 26% në nivel kombëtar. Pompimi i tepërt[28], efikasiteti i ulët i energjisë dhe pajisjet e vjetruara kontribuojnë në konsumin e lartë të energjisë. Gjithashtu, Shqipëria ka një nga kostot më të larta të energjisë për metër kub në Ballkanin Perëndimor.
Investimi i pamjaftueshëm në sektorin e ujit, veçanërisht në eficiencën e energjisë në këtë sektor, ka ndikim në përballueshmërinë e këtyre shërbimeve për popullatën.	Vazhdon të ketë një mospërputhje të konsiderueshme midis fondeve të alokuara dhe nevojave të përgjithshme financiare të sektorit të ujit, siç dëshmohet nga kostoja e vlerësuar prej rreth 1.5 miliardë euro në Strategjinë Kombëtare për Ujësjellës-Kanalizime 2020–2030. Nivelet aktuale të financimit janë të pamjaftueshme për të përmbushur nevojat gjithëpërfshirëse të sektorit dhe pengojnë aftësinë e sektorit për të modernizuar infrastrukturën, për të zgjeruar shërbimet dhe për të zbatuar në mënyrë efektive reformat e nevojshme. Pavarësisht sfidave të dukshme që vijnë nga konsumi dhe kostot e larta të energjisë, sektori i ujit ka pak investime në masat e efikasitetit të energjisë.
Planifikimi aktual nuk trajton mbulimin e pamjaftueshëm të shërbimeve të ujërave të zeza në zonat urbane dhe mbulimin shumë të kufizuar në zonat rurale.	Plani strategjik për zhvillimin institucional të AKUM-it, i cili është kritik për zbatimin e reformës së ujit, ende nuk është miratuar dhe zbatuar. Dallimet e konsiderueshme në furnizimin me ujë dhe kanalizimet midis zonave urbane dhe rurale vazhdojnë, duke treguar se popullsia rurale nuk ka akses në shërbimet thelbësore. - Furnizimi me ujë: 94% mbulim në zonat urbane dhe 60% në zonat rurale. - Kanalizime: 79.5% mbulim në zonat urbane dhe 16% në zonat rurale. Trajtimi i ujërave të zeza: vetëm 14.3% e popullsisë urbane ka akses në objektet e trajtimit të ujërave të zeza.

Mundësitë	Të dhënat mbështetëse
Zbatimi i masave për eficiencën e energjisë në sektorin e ujit ka përfitime të konsiderueshme në drejtim të reduktimit të emetimeve të gazeve serrë dhe kontributit në elasticitetin ndaj ndryshimeve klimatike.	Ndërhyrjet në eficiencën e energjisë dhe prodhimi i energjisë së rinovueshme me kursime deri në 25% krahasuar me një bazë konservatore, reduktojnë konsumin e energjisë me 20 gigawat-orë (GWh)/vit për kursime totale prej 400 GWh për një periudhë 20-vjeçare. Kursimet prej 25% në eficiencën e energjisë do të çojnë në një reduktim prej 860 tCO2eq në vit në emetimet e gazeve serrë. Ky reduktim korrespondon me 17200 tCO2eq gjatë jetës ekonomike[29].
Zbatimi i masave të efikasitetit të energjisë dhe prodhimi i energjisë së rinovueshme në sektorin e ujit ofrojnë mundësi për përmirësimin e praktikave të menaxhimit dhe investimeve shtesë.	Zbatimi i masave për eficiencën e energjisë dhe prodhimin e energjisë së rinovueshme në sektorin e ujit ka potencialin për të reduktuar ndjeshëm konsumin e energjisë dhe, rrjedhimisht, uljen e shpenzimeve operacionale deri në 78%. Duke arritur kursime energjie, shoqëritë e ujësjellësit mund të ndajnë një pjesë të konsiderueshme të shpenzimeve të tyre operacionale (SHP) drejt investimeve në përmirësimin e shërbimit.

Kërcënimet	Të dhënat mbështetëse

[28] Nëse pompohen shumë ujëra nëntokësore pa pasur nevojë për një rrjedhje të tillë, një zgjidhje mund të jetë përdorimi i pompës me një makinë me shpejtësi të ndryshueshme (VSD) dhe një shtytës me diametër maksimal. Kjo lejon që shpejtësia e pompës të rregullohet për të arritur kokën dhe rrjedhën e dëshiruar.

[29] https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/389851652556784360/albania-national-water-supply-and-sewerage-sector-modernization-program

Rritja e aktiviteteve turistike mund të jetë një risk për mungesën e ujit.	Nevoja për të forcuar elasticitetin e sektorit të furnizimit me ujë dhe eficiencën e energjisë ndaj mungesave të mundshme të ardhshme të shkaktuara nga ndryshimet klimatike, të cilat tregojnë një kërcënim të mungesës së ujit. Kjo mund të ushtrojë presion mbi burimet ujore dhe të çojë në furnizim të pamjaftueshëm me ujë si për zonat urbane ashtu edhe për ato rurale. Rritja e aktiviteteve turistike mund të sjellë një tendosje shtesë në sistemet e furnizimit me ujë dhe menaxhimit të ujërave të zeza, duke kërkuar planifikim dhe investim proaktiv për të përmbushur kërkesën në rritje.
Qëndrueshmëria financiare e shoqërive shqiptare të ujësjellësit riskohet nga rritja e lartë e kostove të energjisë.	Një nga kostot më të larta të energjisë për metër kub në Ballkanin Perëndimor (në Shqipëri është 0,6 USD/m^3, krahasuar me 0,25 USD/m^3 në Kosovë, 0,20 USD/m^3 në Serbi dhe 0,15 USD/m^3 në Maqedoninë e Veriut).

3. Objektivi i përgjithshëm dhe objektivat specifikë të Programit Operacional

Objektivi i përgjithshëm (ndikimi): Promovimi i agjendës së gjelbër duke përforcuar mbrojtjen e mjedisit, duke kontribuar në zbutjen, duke rritur elasticitetin ndaj ndryshimeve klimatike, duke përshpejtuar zhvendosjen drejt një ekonomie me karbon të ulët.

Objektivat specifikë (rezultatet)

- Rezultati 1. Rritja e eficiencës së energjisë dhe zvogëlimi i emetimeve të gazeve serrë (fusha e mbështetjes 1)
- Rezultati 2. Rritja e prodhimit të energjisë së rinovueshme (fusha e mbështetjes 1)
- Rezultati 3. Zbutja e varfërisë energjetike (fusha e mbështetjes 1)
- Rezultati 4. Lëvizshmëria e qëndrueshme e promovuar si pjesë e tranzicionit drejt një ekonomie neto me zero karbon. (fusha e mbështetjes 2)
- Rezultati 5. Rritja e eficiencës energjetike dhe zvogëlimi i emetimeve të gazeve serrë në ndërmarrjet bashkiake të ujësjellësit. (fusha e mbështetjes 3)
- Rezultati 6. Rritja ose forcimi i kapaciteteve e Autoritetit Menaxhues të PO-së dhe organeve të ndërmjetme. (Mbështetje tjetër)

3.1 Koherenca me Kuadrin e Programimit IPA III dhe me instrumentet specifike të politikave të procesit të zgjerimit

Objektivat e PO-së janë plotësisht në përputhje me kuadrin e programimit IPA III pasi ato adresojnë përmirësimin e eficiencës së energjisë në ndërtesa (zona e mbështetjes 1) dhe shoqëritë publike të ujësjellësit (zona e mbështetjes 3), rritjen e përqindjes së burimeve të rinovueshme në ndërtesa dhe shoqëritë publike të ujit (zonat e mbështetjes 1 dhe 3) dhe gjelbërimit të transportit (zona e mbështetjes 2).

Kuadri i Programimit IPA III përshkruan objektivat kryesorë të financimit të BE-së nën Dritaren 3 (Agjenda e Gjelbër dhe Konektiviteti i Qëndrueshëm).

Sipas Kuadrit të Programimit IPA III: Ka hapësirë të konsiderueshme për përfituesit e IPA III për të nisur një agjendë të gjelbër dhe konektivitet të qëndrueshëm për dekarbonizimin në një qasje të tërë ekonomisë: përmirësimi i efikasitetit të energjisë, rritja e pjesës së burimeve të rinovueshme të energjisë, të ndihmojë përfituesit në arritjen e objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm dhe të adresojë çështje të tjera mjedisore, të tilla si gjelbërimi i transportit, duke përfshirë transportin detar, dhe prodhimi i ushqimit, avancimi i përdorimit efikas të burimeve, kthimi i humbjes së biodiversitetit dhe zvogëlimi i ndotjes, përfshirë ndotjen detare... Një perspektivë për integrimin e sistemit energjetik është kyç në këtë aspekt, sepse një plan i rimëkëmbjes së gjelbër kërkon si investime në furnizim më të pastër me energji, ashtu edhe investime kyçe në sektorët e transportit, industrisë dhe ndërtesave për t'i bërë këto më efikase dhe të pajtueshme me burimet e rinovueshme. Investimi në zhvillimin dhe vendosjen e teknologjive të pastra krahas llojeve të tjera të burimeve të rinovueshme si era dhe dielli mund të kontribuojnë në integrimin e nevojshëm në të gjithë sektorët e energjisë, transportit, industrisë dhe ndërtimit, në përputhje me fushat prioritare në zhvillim të Specializimit Smart në rajon.

Për eficiencën e energjisë, Kuadri i Programimit IPA III përmban: "…Efikasiteti i energjisë mbetet mënyra më efektive për të përmbushur objektivat e reduktimit të karbonit, për të reduktuar

kostot e energjisë dhe varësinë nga importet, veçanërisht në një rajon me një intensitet energjie që është shumë më i lartë se mesatarja e BE-së."

Lidhur me burimet e rinovueshme të energjisë, Kuadri i Programimit IPA III përmban: "...Dekarbonizimi është një shtyllë kyçe e Planit Ekonomik dhe e Investimeve për Ballkanin Perëndimor, në përputhje me synimet e Marrëveshjes së Gjelbër Evropiane... Investimi në energjinë e rinovueshme dhe të pastër… është një tjetër prioritet. IPA III gjithashtu do të vazhdojë të mbështesë masat e reformës institucionale dhe rregullatore, nëpërmjet përafrimit dhe zbatimit të *acquis* të BE-së."

Për sa i përket fushës së transportit të qëndrueshëm, Kuadri i Programimit IPA III përmban: "Objektivi specifik i IPA III në këtë fushë është të promovojë: transport të zgjuar, të qëndrueshëm, gjithëpërfshirës, të sigurt dhe elastik…, për të përshpejtuar kalimin drejt një karboni të ulët, ekonomi elastike ndaj klimës, promovimi i tranzicionit të energjisë së pastër... Rrjedhimisht, IPA III do të mbështesë format e lëvizshmërisë që janë të qëndrueshme, efikase ndaj energjisë dhe respektuese për mjedisin. Kjo do të thotë promovimi i zgjidhjeve të transportit të gjelbër, veçanërisht në kontekstet e lëvizshmërisë urbane."

Plani Ekonomik dhe i Investimeve i Ballkanit Perëndimor (PEI) dhe Agjenda e Gjelbër nxjerrin në pah fushat e mëposhtme që lidhen me këtë PO:

- Eficienca e energjisë, një parakusht për dekarbonizimin në mënyrën më ekonomike, duhet të përfshihet në politikat e ardhshme të energjisë dhe vendimet për investime. Sektori i ndërtimit është një nga fushat kryesore ku mund të arrihet kursimi më i lartë i kostos së energjisë. Shtrirja e "valës së rinovimit të BE-së" në Ballkanin Perëndimor mund të stimulojë investimet dhe të krijojë vende pune.

- Burimet e rinovueshme të energjisë përbëjnë tashmë një pjesë të konsiderueshme të përzierjes së energjisë elektrike në disa ekonomi në rajon. Me hidroenergjinë dhe bioenergjinë që dominojnë pamjen, është e rëndësishme të diversifikohen këto burime dhe të shfrytëzohet potenciali diellor dhe i erës.

- Varfëria energjetike është dimensioni social i tranzicionit energjetik që duhet të adresohet për familjet që nuk mund të përballojnë shërbimet thelbësore të energjisë në mënyrë që të sigurohet një standard bazë jetese dhe pranimi nga qytetarët. Programet efektive duhet të synojnë përmirësimin e përballueshmërisë, reduktimin e faturave të energjisë dhe mbrojtjen e mjedisit.

- Lidhur me transportin, PEI thekson se "karburantet më të pastra dhe rritja e efikasitetit të karburantit mund të ndihmojnë gjithashtu në uljen e ndikimeve mjedisore dhe shëndetësore të transportit në Ballkanin Perëndimor". Komunikata e BE-së për Energjinë e Pastër për Transport mund të jetë një pikë referimi për rajonin e Ballkanit Perëndimor. Mbështet rajonin në planifikimin dhe zbatimin e zgjidhjeve të qëndrueshme të lëvizshmërisë, duke përfshirë infrastrukturën alternative të karburantit, stacionet e karikimit etj."

Ndërhyrja është gjithashtu në përputhje me **Komunikatën për Politikën e Zgjerimit të BE-së 2022**, e cila kërkon rritjen e angazhimit me Ballkanin Perëndimor duke forcuar Bashkimin Energjetik të BE-së në të gjitha dimensionet e tij nëpërmjet promovimit të sigurisë energjetike, duke përfshirë eficiencën e energjisë dhe energjinë e rinovueshme.

Ndërhyrja e propozuar në kuadër të PO-së pasqyron konkluzionet dhe rekomandimet e **Raportit të Progresit të KE-së 2022 për Shqipërinë.** Zbatimi i Planit Kombëtar të Veprimit për Eficiencën e Energjisë (PKVEE) 2017–2020, i cili u zgjat deri në vitin 2021, nuk e ka përmbushur objektivin e kursimit të energjisë prej 6.8% deri në vitin 2021. Agjencia për Eficiencën e Energjisë, e cila funksionon që nga viti 2018, është ende jo plotësisht funksionale. Është bërë njëfarë progresi drejt përafrimit me *acquis*-në e Komunitetit të Energjisë duke ndryshuar Aktin e Eficiencës së Energjisë në mars 2021 për ta përafruar atë me Direktivën e Eficiencës së Energjisë dhe miratimin e disa akteve procedurale dhe legjislative në fushën e performancës energjetike të ndërtesave. Duhet të miratohet legjislacioni i mbetur zbatues në lidhje me Direktivën për Eficiencën e Energjisë dhe Performanën energjetike të ndërtesave, ndërsa duhet të vazhdojë certifikimi i auditëve dhe menaxherëve të energjisë dhe duhet të krijohen stimuj dhe mekanizma financimi për eficiencën e

energjisë. Shqipëria duhet të sigurojë që planet e zbatueshme të veprimit në lidhje me RE-të dhe EE-të të miratohen sipas PKEK 2030. Shqipëria duhet të sigurojë që të jetë plotësisht funksionale një agjenci energjie në vitin 2022, në mënyrë që të zbatojë masat e planit pa vonesë."

Programi i Reformës Ekonomike (PRE) për 2023–2025 thekson rëndësinë e reduktimit të konsumit të energjisë duke rritur eficiencën e energjisë në mënyrë që të arrihen qëllimet kryesore të politikës energjetike dhe të garantohet siguria energjetike. PRE për 2023–2025 njeh rëndësinë e rregulloreve në sektorin e energjisë, por pranon se sfida kryesore është zbatimi i tyre në mënyrë efektive për të rritur efikasitetin dhe për të reduktuar konsumin final të energjisë në ndërtesa, industri, shërbime dhe aktivitete të tjera të njësive të qeverisjes qendrore dhe vendore. Fokusi është në përmirësimin e sistemeve të furnizimit me ujë, trajtimin e ujërave të zeza, ndriçimin publik dhe transportin publik, ndër të tjera. Për të arritur këto qëllime nevojiten masa ligjore, ngritja e kapaciteteve, zhvillimi organizativ dhe mbështetja financiare. Masa e reformës 14, Siguria e Energjisë nëpërmjet promovimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe përmirësimi i eficiencës së energjisë, synon të përmirësojë eficiencën e energjisë si një komponent thelbësor i politikës energjetike të Shqipërisë me qëllim rritjen e sigurisë së energjisë në një mënyrë të qëndrueshme dhe miqësore me mjedisin. Në përputhje me Strategjinë Kombëtare të Energjisë dhe Planin Kombëtar të Energjisë dhe Klimës, objektivat kombëtarë janë miratuar deri në vitin 2030 për të reduktuar konsumin final të energjisë (eficiencën e energjisë) në 8.4% dhe emetimet neto të GS-ve (dekarbonizimi) në 18.7%.

Plani i Veprimit për zbatimin e Deklaratës së Sofjes mbi Agjendën e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor thekson angazhimin e rajonit për dekarbonizimin, reduktimin e ndotjes dhe dekarbonizimin gradual të sektorit të energjisë. Iniciativa Kryesore 6 e Deklaratës, Vala e Rinovimit, synon të shtrijë valën e rinovimit të BE-së në Ballkanin Perëndimor. Plani i Veprimit parashikon: "Pajtueshmëria me standardet minimale të efikasitetit energjetik luan një rol vendimtar në reduktimin e emetimeve të gazeve serrë. Për ta arritur këtë, ekonomitë e Ballkanit Perëndimor, ndër të tjera, duhet të zhvillojnë strategji afatgjata për rinovimin e ndërtesave për të mbështetur kalimin drejt ndërtesave me energji tepër eficiente dhe me karbon të ulët në përputhje me Iniciativën për Rinovim të Komisionit Evropian." Plani i Veprimit trajton gjithashtu çështjen e lëndëve djegëse alternative në sektorin e transportit: "Disa pengesa qëndrojnë në rrugën e përdorimit më të gjerë të karburanteve alternative në sektorin e transportit: kërkesa e ulët për karburante dhe automjete të qëndrueshme, mungesa e stimujve, mungesa e një burimi të përshtatshëm, rrjeti i stacioneve të karburantit /furnizimit dhe mungesa e furnizimit. Në Ballkanin Perëndimor, derivatet e naftës janë karburanti mbizotërues për transportin. Për të përmirësuar qëndrimin e pakoordinuar në zhvillimin e infrastrukturës alternative të karburantit (stacionet e karburantit), vendet e Ballkanit Perëndimor duhet të lehtësojnë zhvillimin e një rrjeti gjithëpërfshirës që përputhet me standardet e BE-së dhe kërkesat e ndërveprimit dhe mundëson futjen e automjeteve me emetim të ulët dhe zero në rajon.

PO-ja ka një objektiv specifik për transportin e qëndrueshëm. Në lidhje me BRE-të, Plani i Veprimit parashikon: "Rajoni i Ballkanit Perëndimor gjithashtu duhet të vazhdojë përpjekjet e tij për të rritur dhe diversifikuar pjesën e energjisë së rinovueshme në konsumin bruto të energjisë përfundimtare dhe për të hartuar dhe zbatuar skema mbështetëse ekonomikisht të qëndrueshme dhe për të promovuar vetëkonsumimin e energjisë nga burimet e rinovueshme".

Në mars 2023, **takimi i 12-të i Këshillit të Stabilizim-Asociimit BE-Shqipëri** rikonfirmoi prioritetin e promovimit të tranzicionit, sigurisë dhe diversifikimit të energjisë[30]. Sipas KE-së, Shqipëria duhet të vazhdojë me miratimin e legjislacionit për eficiencën e energjisë dhe të tregojë progres në fushat e reformës. Masat e propozuara synojnë të mbështesin këto reforma në sektorin e energjisë, me objektiv rritjen e diversifikimit të energjisë dhe promovimin e eficiencës së energjisë në sektorë të ndryshëm.

[30] https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/03/16/joint-press-statement-following-the-12th-meeting-of-the-eu-albania-stabilisation-and-association-council/

PKIE 2023–2025 përshkruan prioritetin e mëposhtëm në lidhje me PO-në, siç thuhet në kapitullin 15, në lidhje me eficiencën e energjisë dhe burimet e rinovueshme të energjisë: zbatimi i Planit Kombëtar të Energjisë dhe Klimës, i përditësuar, (2021–2030), duke përfshirë planet e veprimit për burimet e rinovueshme energjinë dhe eficiencën e energjisë. Të gjitha masat ligjore dhe institucionale do të zbatohen duke përfshirë masat financiare, certifikuese dhe audituese; dhe prodhimin johidrorinovues, duke marrë parasysh krizën energjetike.

Strategjia 2030 e Evropës Juglindore synon të rrisë ndjeshëm efikasitetin e përdorimit të ujit dhe të garantojë nxjerrje të qëndrueshme dhe furnizim me ujë të ëmbël për të trajtuar mungesën e ujit dhe për të reduktuar ndjeshëm numrin e njerëzve që vuajnë nga mungesa e ujit. Ai gjithashtu do të promovojë investimet, kërkimin dhe inovacionin në energjinë e rinovueshme për të rritur pjesën e furnizimit me energji pa karbon dhe për të përmirësuar efikasitetin e energjisë.

Ndërhyrja në këtë PO synon të përmirësojë ndjeshëm eficiencën e energjisë në furnizimin me ujë dhe të gjenerojë më shumë energji të rinovueshme që përdoret në këtë sektor.

Fusha e mbështetjes Instalimi i infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra përputhet plotësisht me **Strategjinë e Lëvizshmërisë së Qëndrueshme dhe të Zgjuar të Ballkanit Perëndimor (korrik 2021),** e cila njeh nevojën për të dekarbonizuar transportin në rajon dhe ka një vizion për të bërë transportin në Ballkanin Perëndimor më të pastër, më të sigurt, më të zgjuar, më të gjelbër, më elastik, konkurrues dhe të qëndrueshëm. Projekti i parë kryesor i identifikuar është promovimi i prezantimit të automjeteve me emetim zero, energjive të rinovueshme dhe karburanteve me karbon të ulët dhe infrastrukturës përkatëse. Strategjia vë në dukje se "rrjeti i infrastrukturës alternative të karburantit është ose i kufizuar (GLN), përgjatë korridoreve ose i copëtuar (stacionet e karikimit elektrik) dhe ndodhet vetëm në qytetet më të mëdha në rajonin e Ballkanit Perëndimor".

Strategjia kërkon gjithashtu mobilizimin e mekanizmave të ndryshëm financues, duke përfshirë grantet e BE-së. "Për të adresuar qasjen e pakoordinuar për krijimin e një rrjeti të infrastrukturës së karikimit dhe karburantit, do të promovohen masa për të siguruar që një rrjet gjithëpërfshirës i bazuar në standardet dhe ndërveprueshmërinë e BE-së të krijohet në të gjithë rajonin për të mundësuar futjen e automjeteve me emetim të ulët dhe zero. Për të arritur këtë, do të duhet të përdoren burime të ndryshme financimi: financimi privat, publik, partneriteti publik-privat (PPP) dhe grantet e mundshme të BE-së".

PO-ja ka një objektiv specifik për transportin e qëndrueshëm duke synuar më konkretisht infrastrukturën e karikimit.

4. Karakteristikat operacionale të programit

4.1 Ndërveprimi i programit me planet vjetore të veprimit të IPA III ose masat dhe ndërhyrjet nga donatorë të tjerë/institucione financiare ndërkombëtare

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave

Programi Rajonal i Eficiencës së Energjisë (PREE) u krijua në vitin 2013 nga BERZH-i së bashku me Komisionin Evropian, Sekretariatin e Komunitetit të Energjisë, WBIF dhe donatorë dypalësh. Programi kombinon mbështetjen e politikave me kredi, asistencë teknike dhe stimuj për të mbështetur eficiencën e energjisë dhe investimet e energjisë së rinovueshme në sektorin publik dhe privat në Ballkanin Perëndimor. BERZH-i dhe KfW-ja zbatojnë programin, i cili funksionon drejtpërdrejt dhe nëpërmjet ndërmjetësve dhe është një instrument kyç për zbatimin e Planit Ekonomik dhe Investimeve të Ballkanit Perëndimor. Që nga fillimi në vitin 2013, Komisioni Evropian ka kontribuar me 180 milionë grante dhe ka shfrytëzuar burime shtesë nga donatorë të tjerë: më shumë se 630 milionë euro nga financimi total janë vënë në dispozicion për masat e eficiencës së energjisë, duke përfshirë edhe sektorin privat.

Programi parashikon dy modalitete zbatuese që plotësojnë mbështetjen nëpërmjet WBIF-it, veçanërisht PREE-së, dhe siç paraqitet në shënimin udhëzues për PO-të (mars 2022):

- Dritare 2: KfW-ja dhe BERZH-i[31] të garantojë financim për bankat lokale për huadhënien për individë individualë, shitësit dhe ofruesit e shërbimeve, si dhe shoqatat e strehimit. Fokusi është në investimet në eficiencën e energjisë në sektorin rezidencial dhe vendosjen e energjisë së rinovueshme për NVM-të ose bashkitë. Zbatimi është parashikuar deri në fund të vitit 2025.

- Dritare 4: Kjo dritare mbështet efikasitetin e energjisë dhe energjinë e rinovueshme në ndërtesat publike, inovacionin dhe zgjidhjet inteligjente në ndërtimet e reja (duke promovuar ndërtesa pothuajse zero ose më lart) dhe ngrohje dhe ftohje të qëndrueshme. Mbështetja ofrohet nëpërmjet kredive individuale dhe granteve për sektorin publik. Ekziston një komponent i asistencës teknike që mbështet përgatitjen dhe zbatimin e projektit (përfshirë auditimin e energjisë). Zbatimi është parashikuar deri në fund të vitit 2027.

Koordinimi do të sigurohet në dy nivele: për sa i përket Dritares 2 për të siguruar që ka komplementaritet me skemat e granteve të parashikuara në Zonën e Mbështetjes 1; në rastin e Dritares 4 për të siguruar që nuk ka mbivendosje me investimet e synuara nën zonën e mbështetjes 1 për masat EE dhe ER në ndërtesat publike.

BE-ja nëpërmjet IPA III, 2023 po jep 80 milionë euro në formën e mbështetjes buxhetore për të mbështetur shqiptarët në lidhje me pasojat social-ekonomike të krizës energjetike duke financuar reagimin e Qeverisë së

Shqipërisë ndaj krizës energjetike, i cili parashikon:

- subvencione për faturat e energjisë për mbi 1 milion familje shqiptare;

- mbështetje për 168,000 sipërmarrje të vogla dhe të mesme në Shqipëri për të kompensuar çmimet e larta të energjisë.

Në nivel strategjik, si IPA 23 ashtu edhe PO-ja e propozuar ndajnë objektivin për të minimizuar varfërinë energjetike në Shqipëri, për të mbështetur masat afatmesme dhe afatgjata të Qeverisë së Shqipërisë për eficiencën e energjisë dhe prodhimin e energjisë nga burimet e rinovueshme.

Nëpërmjet projektit 2021–2024 **"Projekti i Bashkive të Energjisë së Zgjuar në Shqipëri (PBESS)"**, Qeveria Zvicerane po mbështet bashkitë shqiptare të Beratit, Korçës, Përmetit dhe Shkodrës në përmirësimin e eficiencës së tyre energjetike dhe eliminimin e ndikimeve negative në mjedis. Projekti zbatohet nën koordinimin e SECO-s dhe MIE-s. Aktivitetet e projektit përqendrohen në dy komponentë kryesorë me pesë nënkomponentë që bashkojnë forcat për një qasje gjithëpërfshirëse nën dy rezultate. Rezultati i parë është krijimi i një kuadri të përshtatshëm të menaxhimit të energjisë që përmirëson menaxhimin e energjisë në nivel komunal dhe kombëtar dhe i dyti që qytetarët e bashkive të përzgjedhura do të përfitojnë nga shërbimet publike efikase për energji të ofruara nga administrata efektive. Projekti zbatohet në bashkëpunim të plotë me AEE-në. Ekziston një sinergji e fortë me zonën e mbështetjes 1 të PO-së, e cila do të bazohet në punën paraprake të kryer nga PBESS-i në katër bashkitë për sa u përket të dhënave të mbledhura për ndërtesat publike bashkiake dhe gatishmërisë së administratës bashkiake. Koordinimi do të sigurohet nëpërmjet MIE-s dhe në nivel operacional nga AEE-ja.

EU4Energy Transition, një program rajonal i financuar bashkërisht nga BE-ja dhe Ministria Federale Gjermane për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim, po paraqet iniciativën e Paktit të Kryetarëve të Bashkive për Klimën dhe Energjinë në Ballkanin Perëndimor. Ky program, me zbatimin deri në fund të vitit 2025, po mbështet zhvillimin dhe zbatimin e planeve komunale të veprimit për energjinë e qëndrueshme dhe klimën. Në Shqipëri, për shembull, do të instalohet një sistem fotovoltaik për të fuqizuar pompat e ujit për nevojat e bujqësisë në Lushnjë dhe një plan është duke u zhvilluar në Durrës dhe Elbasan. Elbasani është gjithashtu pjesë e Misionit të BE-së për 100 qytete neutrale ndaj klimës dhe smart deri në vitin 2030. Përzgjedhja e bashkive për të përfituar nga Fusha e Mbështetjes 1 mund të bëhet në bazë të gatishmërisë së tyre në planifikimin e energjisë dhe klimës.

Ndërtesat e shkollave me eficiencë energjetike në Shqipëri Projekti (ShkollatEnE4) fokusohet në eficiencën energjetike të ndërtesave të përzgjedhura arsimore/shkollore. Financuar

[31] https://www.wbif.eu/reep

nëpërmjet një kredie nga KfW-ja dhe një grant nga WBIF-i, në shumën 31.7 milionë euro: (i) Hua KfW prej 26.4 milionë euro ; dhe (ii) një grant i WBIF prej 2.1 milionë euro. Projekti do të:

- Vlerësojë situatën aktuale të ndërtesave shkollore të synuara dhe auditojë ndërtesat e përzgjedhura për të identifikuar ndërhyrjet e nevojshme strukturore dhe të eficiencës energjetike.
- Rinovojë ndërtesat e rreth 60 institucioneve arsimore (fëmijëria e hershme, niveli fillor dhe i mesëm) për të përmirësuar performancën energjetike të ndërtesave si dhe komoditetin, sigurinë dhe kushtet e shëndetit të brendshëm.
- Ofrojë asistencë teknike për përgatitjen e projektit:
- Vlerësojë stokun e ndërtesave shkollore (628 institucione arsimore),
- Kryejë 60 (gjashtëdhjetë) auditime të energjisë dhe strukturore (në përputhje me legjislacionin kombëtar dhe të BE-së), një auditim për secilën nga 60 institucionet arsimore të përzgjedhura.)
- Përgatitë Planin e Menaxhimit Mjedisor dhe Social (PMMS)
- Ofrojë mbështetje për përgatitjen e projektit (projektimet dhe specifikimet teknike), menaxhimin dhe ngritjen e kapaciteteve.

Homologu i projektit është Ministria e Arsimit. MIE do të koordinohet me projektin për të shmangur mbivendosjet në financimin e ndërtesave publike nga PO-ja.

Programi për Rehabilitimin me Eficiencë Energjetike të Konvikteve të Universitetit Tiranë – Qyteti Studenti, në zbatim, mbështet rehabilitimin e konvikteve në Qytetin Studenti I, duke synuar veçanërisht rritjen e integritetit strukturor, eficiencës energjetike dhe komoditetit bazë. Qeveria Gjermane ka miratuar dhe zbatuar fonde granti prej 4.5 milionë euro për fazën e parë të programit, 2.032 milionë euro për fazën e dytë dhe 2.927 milionë euro për fazën e tretë. Është miratuar një fazë e re, faza IV, e cila financohet nga KfW-ja dhe WBIF-i:

- Një komponent kredie prej 20 milionë euro e dhënë nga KfW-ja për "Rehabilitimin me eficiencë energjetike të Konvikteve Studentore të Universiteteve Publike në Shqipëri";
- Një grant nga KfW-ja në vlerën 4.8 milionë euro për "Rehabilitimin me eficiencë energjetike të Konvikteve Studentore të Universiteteve Publike në Shqipëri", një kontratë për plotësimin e fondeve të siguruara nga Komisioni Evropian nëpërmjet Programit Rajonal për Eficiencën e Energjisë (PREE Plus) ka siguruar fondet shtesë në dispozicion të WBIF;
- Një grant nga KfW-ja në vlerën 1 milion euro për "Masat shoqëruese për rehabilitimin me efikasitet energjetik të konvikteve studentore të universiteteve publike në Shqipëri".

Koordinimi do të sigurohet përmes MIE-s; megjithatë, nuk parashikohen mbivendosje, ndërkohë që ka sinergji të mundshme në nivel teknik për cilësinë e zbatimit të masave EE.

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Ky PO nuk pritet të ketë ndërveprime të forta me programe të tjera në kuadër të IPA III.

Asistenca Teknike për Lidhshmërinë në Ballkanin Perëndimor (CONNECTA) është një kontratë asistence teknike e financuar nga BE-ja. Një nga projektet në zbatim është **Asistencë teknike për vendosjen e lëvizshmërisë së zgjuar dhe të qëndrueshme në Ballkanin Perëndimor**. Objektivi i tij është të zhvillojë dokumentacionin strategjik të nevojshëm për vendosjen e lëvizshmërisë smart dhe të qëndrueshme në Ballkanin Perëndimor dhe të garantojë një udhërrëfyes të detajuar për dekarbonizimin dhe digjitalizimin e sektorit të transportit. Objektivi i tij kryesor është të rrisë lëvizshmërinë duke u fokusuar në transportin e qëndrueshëm dhe smart në rajon, veçanërisht përgjatë zgjerimeve treguese të rrjetit rrugor TEN-T në Ballkanin Perëndimor.

Rezultatet e pritshme nga projekti përfshijnë:

- Gjendja aktuale e aktivitetit/planet për vendosjen e stacioneve të karikimit elektrik.
- Propozimi për infrastrukturën e karikimit elektrik të nevojshëm për të rritur kërkesën e automjeteve elektrike deri në vitet 2030, 2040, 2050;
- Modele kontraktuale/biznesi;
- Udhërrëfyesi për secilin partner rajonal për zgjerimin e stacioneve të karikimit elektrik.

Rekomandimet e AT-së janë me interes të veçantë për fushën e mbështetjes 2 së PO. Koordinimi i ngushtë do të ndiqet përmes MIE-së për të siguruar që rekomandimet e AT-së të jenë

integruar në vendndodhjet e infrastrukturës (përgjatë rrjetit Ten-T) dhe modalitetet e funksionimin e rrjetit të karikimit.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

PO-ja do të bashkëpunojë dhe koordinojë me disa programe të financuara nga donatorët në këtë fushë të mbështetjes. Këto programe luajnë një rol vendimtar në avancimin e objektivave dhe aktiviteteve që lidhen me eficiencën e energjisë dhe energjinë e rinovueshme në sektorin e ujit. Koordinimi synon të shfrytëzojë sinergjitë, të ndajë praktikat më të mira dhe të rrisë ndikimin e përgjithshëm të ndërhyrjeve. Programet kryesore të financuara nga donatorët në lidhje me fushën e mbështetjes përfshijnë si në vijim.

Veprimi i financuar nga EC/IPA 2022 "BE për ujin", i bashkëfinancuar dhe zbatuar nga KfW-ja me një buxhet total prej 78.1 milionë euro, i cili është plotësues. Qëllimi i përgjithshëm i Veprimit është të mbështesë Shqipërinë në ruajtjen ose përmirësimin e statusit cilësor të trupave ujorë në Shqipëri dhe përafrimin e mëtejshëm me *acquis*-në mjedisore të BE-së. Një nga rezultatet e pritshme është rritja e aksesit në grumbullimin e ujërave të zeza me sisteme të centralizuara të trajtimit dhe rritja e qëndrueshmërisë së ndërmarrjeve të ujësjellësit dhe kanalizimeve, veçanërisht përmes masave energjetike që kontribuojnë gjithashtu në zvogëlimin e emetimit të gazeve serrë që ndikojnë në klimën. Konkretisht, aksioni do të instalojë kapacitetin e kantierit të energjisë së rinovueshme (ER) në tri planet e trajtimit të ujërave të ndotura të planifikuara për t'u ndërtuar (bashkitë Shkodër, Berat dhe Kamzë). Furnizimi dhe instalimi i termocentraleve diellore ER do të zbatohet gjithashtu si një shtesë e veprimit IPA 2018 "BE për ujin" deleguar KfW-së. Bazuar në mësimet e nxjerra dhe historitë e suksesit të zbatuara në kuadër të IPA 2022, ndërhyrjet e ardhshme në këtë fushë të mbështetjes do të synojnë të adoptojnë dhe përsërisin aktivitete të ngjashme të eficiencës së energjisë dhe energjisë së rinovueshme në ndërmarrje të tjera të ujësjellësit. Praktikat dhe qasjet e suksesshme të identifikuara në programin e mëparshëm do të shërbejnë si bazë për zgjerimin e masave të eficiencës së energjisë dhe promovimin e përdorimit të burimeve të rinovueshme të energjisë në ndërmarrjet e synuara.

Për të arritur të njëjtin qëllim, Programi i Performancës dhe Investimeve në Sektorin e Ujit/Infrastruktura Komunale V është një program mjaft i rëndësishëm në këtë sektor, i financuar nga EC/WBIF/IPA, Zvicër/SECO dhe KFW. Bazuar në suksesin e programeve të mëparshme të Infrastrukturës Komunale I-IV, Fazës V i është ndarë një buxhet total prej 129 milionë euro. Objektivi parësor i kësaj faze është rritja e financimit në sektor për zbatimin e investimeve prioritare në përmirësimin e infrastrukturës së rrjetit për furnizimin me ujë dhe trajtimin e ujërave të zeza në shumë ndërmarrje të ujësjellësit. Programi është planifikuar të përfundojë deri në fund të vitit 2023.

Strategjia Kombëtare e Integruar e Higjienës dhe Planifikimi i Investimeve mbështetet nga një grant prej 1,200,000.00 euro nga kuadri i investimeve të Ballkanit Perëndimor (WBIF). Takimi fillestar u mbajt më 3 tetor 2023. Ky projekt përbëhet nga dy komponentë kryesorë. Komponenti 1 përfshin zhvillimin e një Strategjie Kombëtare të Integruar Higjienike dhe Planifikimin e Investimeve, duke përfshirë krijimin e 14 masterplaneve rajonale. Komponenti 2 i kushtohet formulimit të një masterplani për qarkun e Tiranës. Objektivat e projektit janë të shumëllojshme, duke synuar të vendosë një bazë solide për projekte të pjekura dhe të qëndrueshme, të cilat mund të financohen nëpërmjet burimeve të brendshme, granteve nga donatorët dhe partnerët e zhvillimit, si dhe huatë nga Institucione të ndryshme Financiare Ndërkombëtare (IFN). Këta objektiva përfshijnë mbulimin territorial në përputhje me direktivën për trajtimin e ujërave të ndotura urbane (DTUNU) dhe objektivi 6 i zhvillimit të qëndrueshëm (OZHQ6). Ato përfshijnë gjithashtu harmonizimin e dokumenteve strategjike ekzistuese, propozimin e zgjidhjeve të integruara, arritjen e mbulimit të plotë të kostos, përdorimin e qasjeve të bazuara në natyrë, krijimin e një sistemi informativ gjeografik (SIG) dhe mbështetjen e riorganizimit të 14 shoqërive rajonale të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve (FUK). Në thelb, ky projekt është i orientuar strategjikisht drejt avancimit të infrastrukturës sanitare dhe planifikimit për t'u përafruar me qëllimet kombëtare dhe ndërkombëtare të qëndrueshmërisë, me fokus në efikasitetin e energjisë dhe prezantimin e zgjidhjeve të bazuara në natyrë. Kjo nismë do të plotësojë rezultatet e Programit Operacional duke

futur konsiderata të eficiencës së energjisë në politikën e përgjithshme dhe planifikimin e investimeve të Shqipërisë, veçanërisht në Tiranë, e cila del jashtë fushëveprimit të Programit Operacional.

Komunitetet rurale në Shqipëri aktualisht nuk kanë akses në sistemet e furnizimit me ujë dhe zgjerimi i planifikuar i aktiviteteve ekonomike dhe turistike kërkon zhvillimin e infrastrukturës bazë të furnizimit me ujë. Këto sfida kontribuojnë në kushte të vështira jetese, rreziqe shëndetësore dhe varfëri. WBIF-i ka dhënë dy grante të asistencës teknike me një vlerë të përbashkët prej 2.5 milionë euro për të mbështetur përgatitjen e studimeve të fizibilitetit në zona të ndryshme rurale të Shqipërisë. Gjithashtu, WBIF-i ka lehtësuar Projektimin e Detajuar dhe Dosjen e Tenderit për ujësjellës-kanalizimet në Bashkinë Himarë. Investimet, të mbështetura nga një kredi prej 40 milionë eurosh nga KFW, do të përfshijnë ndërtimin ose rindërtimin e sistemeve të furnizimit me ujë, duke përfshirë kapjen e burimeve, linjat e transmetimit, rezervuarët, rrjetet e shpërndarjes dhe lidhjet e shtëpive, së bashku me masat plotësuese emergjente të ujërave të zeza. Programi pritet të japë rezultate të prekshme deri në fund të vitit 2025.

Banka Botërore (BB), së bashku me SECO-n, po financon programin Kombëtar të Modernizimit të Sektorit të Ujësjellës-Kanalizimeve të Shqipërisë me një buxhet total prej 75 milionë USD. Ky program ka si objektiv mbështetjen e reformës së përgjithshme të Sektorit të Ujit. Ai synon të forcojë kuadrin e sektorit kombëtar, të përmirësojë performancën operative dhe financiare të shoqërive të Ujësjellës-Kanalizimeve (UK) dhe të punojë drejt arritjes së shërbimeve universale të furnizimit me ujë. Në lidhje me PO-në, programi i BB-së do të kryejë auditime të Detajuara të Eficiencës së Energjisë në 8-12 ndërmarrjet prioritare të UK-së. Këto auditime do të vlerësojnë konsumin e tyre të energjisë dhe do të identifikojnë mundësitë e mundshme për kursime të kostos së energjisë. Bazuar në gjetjet, programi do të përcaktojë investimet e nevojshme për të rritur eficiencën e energjisë brenda ndërmarrjeve UK. PO-ja parashikon investime që plotësojnë asistencën e BB-së për eficiencën e energjisë. BP-ja do të përgatisë gjithashtu një sërë planesh biznesi për UK-në, që përfshijnë identifikimin e investimeve prioritare të nevojshme për të rritur efikasitetin operacional, nivelet e shërbimit dhe qëndrueshmërinë financiare, duke përfshirë masat për eficiencën e energjisë. Numri i saktë i planeve të biznesit nuk është përcaktuar ende, por ato do të përshtaten me nevojat dhe rrethanat specifike të çdo shoqërie UK-je. Sipas organit të ndërmjetëm të PO-së (AKUM), një sërë planesh dhe rezultatesh prioritare në lidhje me masat kryesore të eficiencës së energjisë për skemat e furnizimit me ujë pritet të jenë të disponueshme në fillim të vitit 2024. Ndërhyrjet specifike në këtë fushë të mbështetjes do të shfrytëzojnë studimet dhe rekomandimet nga planet e biznesit dhe raportet e auditimit për të vlerësuar dhe prioritizuar mbështetjen për ndërmarrjet e ujësjellësit. Këto do të ofrojnë njohuri të vlefshme për efikasitetin e energjisë dhe potencialin e energjisë së rinovueshme të ndërmarrjeve të ndryshme të ujësjellësit, duke identifikuar zonat për përmirësim dhe mundësitë për ndërhyrje.

FSHZH-ja dhe AKUM-i po bashkëpunojnë për një projekt të ri, me vlerë 61 milionë euro, që synon rritjen e performancës operacionale të autoriteteve të Ujësjellësit Durrës. Ky projekt, i nxitur nga një angazhim për zhvillimin ekonomik, reduktimin e pabarazisë dhe qeverisjen e sektorit, synon të forcojë Republikën e Shqipërisë duke u fokusuar veçanërisht në përmirësimin e Ujësjellësit Durrës (UDUK), në përputhje me strategjinë e saj pesëvjeçare të miratuar më 2018. Projekti përfshin disa nisma kryesore: rinovimin e rrjetit të shpërndarjes në qytetin e Durrësit; rehabilitimin e Stacionit të pompimit të Fushë-Kuqes dhe tubacionit të transferimit të ujit; zbatimin e masterplanit të kanalizimeve për qarkun e Durrësit; dhe shërbime konsulence për të siguruar menaxhim efektiv të projektit dhe zbatim normal të komponentëve.

4.2 Përshkrimi i programit

4.2.1 Logjika e ndërhyrjes

Objektivi i përgjithshëm/ndikimi i këtij veprimi është promovimi i agjendës së gjelbër duke përforcuar mbrojtjen e mjedisit, duke kontribuar në zbutjen, duke rritur elasticitetin ndaj ndryshimeve klimatike, duke përshpejtuar zhvendosjen drejt një ekonomie me karbon të ulët.

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave

Objektivat specifikë të kësaj veprimi në fushën e mbështetjes 1, janë:

Rezultati 1: Rritja e eficiencës së energjisë dhe zvogëlimi i emetimeve të gazeve serrë.

Rezultati 2: Rritja e prodhimit të energjisë së rinovueshme.

Rezultati 3: Zbutja e varfërisë energjetike.

Rezultatet që do të jepen nga ky veprim në fushën e mbështetjes 1 që kontribuojnë në rezultatin 1 janë:

Produkti 1.1 Eficienca energjetike e ndërtesave publike është përmirësuar.

Produkti 1.2 Eficienca energjetike e banesave private është përmirësuar.

Produktet që do të jepen nga ky veprim në fushën e mbështetjes 1 që kontribuojnë në rezultatin 2 janë:

Produkti 2.1 Kapaciteti prodhues për energjinë e rinovueshme të shtuar në ndërtesat private.

Produkti 2.2 Kapaciteti prodhues për energjinë e rinovueshme të shtuar në ndërtesat publike.

Produkti që do të jepet nga ky veprim në fushën e mbështetjes 1 që kontribuon në rezultatin 3 janë:

Produkti 3.1 Familjet e varfra me energji të mbështetura përmes skemës së granteve.

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Objektivi specifik (rezultati 4) i këtij veprimi në fushën e mbështetjes 2 është lëvizshmëria e qëndrueshme e promovuar si pjesë e tranzicionit drejt një ekonomie neto me karbon zero.

Produktet që do të jepen nga ky veprim në fushën e mbështetjes 2 që kontribuojnë në rezultatin 4 janë:

Produkti 4.1 Përgatitja e legjislacionit të ri ose të ndryshuar për stacionet e karikimit.

Produkti 4.2 Infrastruktura alternative e karburanteve është shtuar.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

Objektivi specifik (rezultati 5) i këtij veprimi në fushën e mbështetjes 3 është **rritja e eficiencës së energjisë dhe reduktimi i emetimeve të gazeve serrë në ndërmarrjet e ujësjellësit.**

Produktet që do të ofrohen nga ky veprim në fushën e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit, duke kontribuar në rezultatin 5 janë:

Produkti 5.1 Është përmirësuar efikasiteti energjetik i shoqërive të ujësjellësit.

Produkti 5.2 Kapaciteti operativ shtesë i instaluar për energjinë e rinovueshme në ndërmarrjet e ujësjellësit.

Rezultatet e përmendura, përkatësisht përmirësimi i efikasitetit energjetik të ndërmarrjeve të ujit dhe kapaciteti shtesë operacional i instaluar për energji të rinovueshme në ndërmarrjet e ujësjellësit, pritet të kontribuojnë në rezultatin e dëshiruar të rritjes së efikasitetit energjetik dhe zvogëlimit të emetimeve të gazeve serrë në sektorin e ujit.

Fusha e mbështetjes 4: Mbështetje tjetër

Rezultati i këtij veprimi në fushën mbështetje tjetër (asistencë teknike), është: forcimi i kapaciteteve të Autoritetit Menaxhues, organeve të ndërmjetme, partnerëve dhe përfituesve për zbatimin efikas të Programit Operacional.

Produktet që do të jepen nga ky veprim në mbështetje tjetër – Fusha e mbështetjes 4, duke kontribuar në Rezultatin përkatës janë:

Produkti 6.1 Përgatitja e dokumentacionit të projektit dhe zbatimi i programit të mbështetur.

Produkti 6.2 Kapacitetet administrative për menaxhimin dhe zbatimin e programit janë rritur..

4.2.2 Përshkrim i detajuar i çdo fushe të mbështetjes

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave

Arsyetimi:

Sipas Kontributit Kombëtar të Përcaktuar për Shqipërinë, masa E1 parashikon si më poshtë: përmirësimi i performancës energjetike në ndërtesa duke mbajtur parasysh kushtet lokale dhe klimatike të vendit, komoditetin e brendshëm të ndërtesave dhe me kosto efektive. Rinovimi i stokut të ndërtesave publike çdo vit me 2% të zonës së ngrohjes/ftohjes për ndërtesat që janë nën

administrim, ose të përdorura nga një autoritet publik, ose që ofrojnë një shërbim publik, me synimin për të përmbushur kërkesat minimale të performancës energjetike.

Siç njihet nga Raporti i KE-së 2022, Shqipëria ka bërë përparim të konsiderueshëm në përafrimin e kuadrit ligjor me BE-në në Eficiencën e Energjisë, si dhe në përgatitjen e planeve dhe dokumenteve strategjike. Megjithatë, nevojitet punë e mëtejshme për të finalizuar legjislacionin dytësor, për të forcuar AEE-në dhe për të krijuar skema konkrete financiare për zbatimin e masës së EE në ndërtesat publike dhe private. Dështimi për të arritur objektivin për kursimin e energjisë mund t'i atribuohet mekanizmave të dobët zbatues të objektivave strategjikë.

Përdorimi joefikas i energjisë në sektorin rezidencial dhe publik ushtron presion mbi përdorimin e energjisë dhe normat tipike të larta të importeve të produkteve energjetike.

Që nga 2022, sektorit publik i është caktuar objektivi që 3% e sipërfaqes totale të stokut të ndërtesave publike me ngrohje dhe/ose ftohje, në pronësi dhe të zëna nga organet e pushtetit qendror, dhe 2% e sipërfaqes totale të stokut të ndërtesave të tjera publike të rinovohet çdo vit për të përmbushur kërkesat minimale për performancën e energjisë. Ndërkohë që ka rritje të ndërgjegjësimit dhe interesimit nga bashkitë për të punuar në politikat klimatike dhe veçanërisht masat e eficiencës së energjisë, njohuritë e kufizuara dhe në veçanti kufizimet buxhetore, u lënë atyre pak mundësi për të financuar këto lloj ndërhyrjesh.

Ndërtesat publike në nivel lokal, si shkollat, kopshtet, zyrat dhe konviktet, janë konsumatorë relativisht të mëdhenj të energjisë. Stoku i ndërtesave publike u ndërtua kryesisht në vitet 1970, kur praktikisht nuk ekzistonin norma të efikasitetit të energjisë. Përpjekjet për rindërtim në këto ndërtesa kanë qenë të pjesshme dhe me pak fokus në masat e EE-së. Ekziston një nevojë e dukshme për rinovimin e ndërtesave publike lokale të fokusuara në sistemet kapotë dhe sistemet teknike të ndërtesës. Aty ku është e mundur, burimet e rinovueshme duhet të integrohen në projektet e rinovimit.

Varësia shumë e lartë, pothuajse unike, e Shqipërisë nga prodhimi hidro për energji elektrike kërkon masa urgjente diversifikimi. Plani Kombëtar Shqiptar i Veprimit për Energjinë e Rinovueshme rekomandon disa veprime për futjen e diversifikimit ekonomik dhe nxitjen e prodhimit të energjisë nga burimet e rinovueshme, duke përfshirë integrimin e burimeve të rinovueshme të energjisë (BRE) për të arritur objektivin kombëtar prej 38% të peshës së burimeve të rinovueshme në konsumin final bruto të energjisë[32]. Kjo do të arrihet duke rritur përdorimin e energjisë së rinovueshme në sektorin e transportit, sektorin e banesave për ngrohje dhe ftohje dhe prodhimin e energjisë elektrike. Investimet private në FV-të në shkallë të gjerë tashmë kanë filluar, ndërkohë që ka një interes të shtuar nga prosumatorët[33] për të investuar në shkallë të vogël nga familjet dhe NVM-të. AEE-ja ka pilotuar me sukses një skemë granti për të mbështetur familjet në instalimin e ngrohësve diellorë të ujit. Qeveria financoi deri në 70% të kostove të investimit, ndërsa 30% e mbetur u investua nga vetë familjet. Skema e granteve mbështeti rreth 2000 familje në të gjithë vendin.

Shqipëria është një nga vendet me normat më të larta të varfërisë energjetike në rajon me një vlerësim deri në 37% të HH-ve[34]. 29%[35] e konsumatorëve të energjisë elektrike marrin mbështetje nga qeveria për faturat e energjisë. Nëpërmjet mbështetjes së synuar për familjet me energji të varfër në instalimin e burimeve të rinovueshme dhe masave të eficiencës së energjisë (si pompat e nxehtësisë dhe sobat efikase të biomasës), është e mundur të kontribuohet në zbutjen e varfërisë energjetike.

PO-ja është ndërtuar bazuar në pikat e forta të analizuara në analizën SWOT:

---

[32] Ky është një objektiv për vitin 2020, ende nuk është detajuar plani i veprimit për EE-në si pjesë e PKVB-së. Pjesa aktuale e burimeve të rinovueshme në prodhimin vjetor është shumë e paqëndrueshme në varësi të prodhimit të energjisë hidrike në një vit të caktuar, kështu që varet shumë nga kushtet meteorologjike.

[33] Prosumatorët lejohen të investojnë në sisteme diellore PV deri në 500 kw fuqi të instaluar vetëm për vetëkonsum..

[34] "Udhëzimet e politikave nga sekretariati i komunitetit të energjisë për identifikimin dhe adresimin e varfërisë energjetike te palët kontraktore të komunitetit të energjisë", Komuniteti i Energjisë, gusht 2022. f. 8.

[35] *Ibid*, f. 13.

- Është miratuar korniza strategjike dhe legjislacioni primar për EE-në dhe BRE-në, ndërsa progres i konsiderueshëm është bërë në përgatitjen e akteve nënligjore.
- Një numër i madh i auditorëve të energjisë tashmë janë të certifikuar.
- Ekziston një përvojë e mëparshme në vend për rinovimin e ndërtesave shumëkatëshe publike dhe private.
- Eksperienca të mëparshme në skemat kombëtare për energjitë e rinovueshme në shkallë të vogël (ngrohje diellore).
- Prandaj ka burime njerëzore me përvojë në sektorin e shërbimeve inxhinierike dhe të ndërtimit për të kryer masat e eficiencës së energjisë.

PO-ja është ndërtuar gjithashtu mbi mundësitë e analizuara:
- Sektori rezidencial dhe ai publik përbën një peshë të madhe të konsumit të energjisë në Shqipëri. Pjesa më e madhe e stokut të ndërtesave është e vjetër dhe e ndërtuar përpara se të vendosej kuadri ligjor për EE-në,; ka potencial të konsiderueshëm për të kursyer energjinë përmes masave për EE.
- Ka vullnet politik për të përgatitur/përditësuar kuadrin strategjik dhe ligjor bazuar në direktivat e KE-së.
- Sinergjia me projekte të tjera të donatorëve krijon terren të mirë për bashkëpunim.

PO drejtpërsëdrejti synon disa nga dobësitë e vërejtura:
- Mekanizmat e financimit të Eficiencës së Energjisë nuk janë vendosur ende. Stoku i ndërtesave që kërkon masë EE-je është mjaft i madh dhe nevojat për financim mund të jenë shumë të larta.
- Përgjegjësitë institucionale për investime në ndërtesa publike nuk janë gjithmonë të qarta dhe janë të shpërndara ndërmjet palëve të ndryshme të interesit.
- Përvoja e kufizuar e mëparshme nga organet e propozuara të përfshira për të zbatuar rinovimin e ndërtesave publike dhe private dhe skemave të granteve të rinovueshme në shkallë të vogël.

Ndërsa kontribuon në zbutjen e risqeve të identifikuara:
- Kapacitetet operacionale të AEE-së nuk janë rritur.
- Vonesat në zbatimin e legjislacionit në fushën e EE-së.

Legjislacioni i zbatueshëm i BE-së:
- Direktiva (BE) 2018/844 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 30 maj 2018, që ndryshon direktivën 2010/31/BE për performancën energjetike të ndërtesave.
- Direktiva 2012/27/BE për eficiencën e energjisë.
- Direktiva (BE) 2018/2001 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 11 dhjetor 2018, për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme.
- Direktiva (BE) 2018/2002 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 11 dhjetor 2018, që ndryshon direktivën 2012/27/BE për eficiencën e energjisë.

Rregullore për qeverisjen e bashkimit energjetik dhe veprimin për klimën (BE) 2018/1999 (EU)2018/1999[36].

Rekomandimi i Komisionit (BE) 2020/1563 i datës 14 tetor 2020 për varfërinë energjetike.

Objektivat specifikë të kësaj fushe të mbështetjes janë identifikuar si më poshtë:

Rezultati 1: Rritja e eficiencës së energjisë dhe zvogëlimi i emetimeve të gazeve serrë.

Rezultati 2: Rritja e prodhimit të energjisë së rinovueshme.

Rezultati 3: Zbutja e varfërisë energjetike.

Tipologjitë e produkteve:

Tipologjia e produkteve për këtë fushë të mbështetjes përfshin sa vijon:
- eficienca energjetike e ndërtesave publike është përmirësuar;
- eficienca energjetike e banesave private është përmirësuar;
- kapaciteti prodhues për energjinë e rinovueshme në ndërtesat private është rritur;
- kapaciteti prodhues për energjinë e rinovueshme në ndërtesat publike është shtuar.

Ndikimi, rezultati dhe treguesit e produktit:

Rezultatet	Objektivi	Treguesi	Matja	Baza e	Synimi

[36] EUR-Lex - 32018R1999 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

				referimit	(2032)
Ndikimi	Promovimi i agjendës së gjelbër duke përforcuar mbrojtjen e mjedisit, duke kontribuar në zbutjen, duke rritur elasticitetin ndaj ndryshimeve klimatike, duke përshpejtuar zhvendosjen drejt një ekonomie me karbon të ulët.	Pjesa e energjisë së rinovueshme në konsumin bruto final të energjisë	%	38%	54.4%[37]
Rezultati 1	Rritja e eficiencës së energjisë dhe zvogëlimi i emetimeve të gazeve serrë.	Kursimet e energjisë si rezultat i masave për eficiencën e energjisë duke përfshirë mbështetjen e përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike	Ndërtesa publike Mwh/vit ose Kwh/m^2/vit	8.536 388[38]	2.737[39] 124,4
		Emetimet e gazit serrë (GS) shmangen me mbështetjen e IPA III	ton CO_2 eq./vit[40]	3,693	1,184
Rezultati 2	Rritja e prodhimit të energjisë së rinovueshme.	Gjithsej energjia e rinovueshme e prodhuar (nga e cila: energji elektrike, termike)	Mwh/vit energji elektrike	0	21.5 Mhw/vit [41]
Rezultati 3	Zbutja e varfërisë energjetike.	Zvogëlohet numri i familjeve me energji të varfër	Përqindja	37[42]	35
Produkti 1.1 që kontribuon në rezultatin 1	Eficienca energjetike e ndërtesave publike është përmirësuar	Numri i ndërtesave publike të audituara për konsumin e energjisë	Numri i ndërtesave	0	50
Produkti 1.2 që kontribuon në rezultatin 1	Eficienca energjetike e ndërtesave publike është përmirësuar.	Ndërtesa publike me performancë të përmirësuar energjetike	Net m^2	0	22.000[43]
Produkti 1.3 që	Eficienca energjetike e	Banesat me	Nr. i	0	2000[44]

[37] Baza e referimit (2018) dhe synimet e përcaktuara si pjesë e PKEK (skenari WAM). Objektivi është dukshëm i ndryshëm nga Strategjia e Energjisë ku pjesëmarrja e burimeve të rinovueshme në konsumin final të energjisë është 42%. Ne i referohemi PKEK-ut pasi është dokumenti më i fundit i miratuar dhe ka marrë në konsideratë dhe përditësuar objektivin e Strategjisë së Energjisë për burimet e rinovueshme.

[38] Bazuar në një projekt kërkimor nga Universiteti Politeknik i Tiranës "Për llogaritjen e kostos optimale për kërkesat minimale në ndërtesa", Zavalani, Profka, Malka 2021. Janë bërë simulime mbi tipologji të ndryshme nëse ndërtesa, përfshirë një ndërtesë publike një zyrë qeveritare, në bazë të të cilave ne bazuam të dhënat tona. Ka disa kufizime: gjendja e objektit aktual që do të rinovohet do të dihet vetëm kur do të kryhet procesi i auditimit, kjo godinë e veçantë është në Tiranë, mund të merren rezultate të ndryshme në bashki të tjera, përveç zyrave kemi tipologji të tjera te ndërtesa të tilla si kopshte. Kursimi i energjisë në këtë ushtrim është rreth 68%; Në mungesë të të dhënave konkrete nga raportet e monitorimit, mesatarisht 50% vlerësohet të jetë më afër realitetit.

[39] Bazuar në prezumimin se do të rinovohen 22,000 m^2.

[40] https://www.epa.gov/energy/greenhouse-gas-equivalencies-calculator#results Llogaritësi i Ekuivalencave të Emetimit të Gazit Serrë sipas Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Mbrojtjen e Mjedisit.

[41] Shifra përfshin gjenerimin e BRE-ve të instaluara në shtëpi private dhe ndërtesa publike.

[42] "Në Shqipëri, 37% e të gjitha familjeve deklarojnë se nuk i mbajnë dot shtëpitë e tyre të ngrohta sa duhet. Vlera prej 37% mund të konsiderohet si një kufi i sipërm për numrin e vlerësuar të familjeve me energji të pakët në Shqipëri, pasi nuk janë dhënë të dhëna të ndara që do të mundësonin llogaritjen e treguesit për katër decilat e para" Treguesi bazohet në vetëvlerësimin e pronarëve të banesave.

[43] Prezumimi ka vënë në dispozicion 11 milionë euro për koston e investimeve për metër katror (500 euro/m^2), bazuar në investimet e fundit në vend..

[44] Prezumimi i bërë këtu është se ka 23.4 milionë euro në dispozicion për investime (përfshirë bashkëfinancimin e HH-së mesatarisht 30%). Investimi mesatar për HH 2,500 EUR rreth 8,000 HH-s përfitim. Rreth 75% investime në burimet

kontribuon në rezultatin 1	banesave private është përmirësuar	performancë të përmirësuar energjetike	ndërtesave		
Produkti 2.1 që kontribuon në rezultatin 2	Kapaciteti prodhues për energjinë e rinovueshme në ndërtesat private është rritur.	Kapacitet shtesë prodhues për energjinë e rinovueshme (nga të cilat: energji elektrike, termike)	MW	Ndërtesa private 0	Ndërtesa private elektrike 16 MW[45]
Produkti 2.2 që kontribuon në rezultatin 2	Kapaciteti prodhues për energjinë e rinovueshme në ndërtesat publike është shtuar.	Kapacitet shtesë prodhues për energjinë e rinovueshme (nga të cilat: energji elektrike, termike)	MW	Ndërtesa publike 0	Ndërtesa publike PV 0.75 MW[46]
Produkti 3.1 që kontribuon në rezultatin 3	Familjet e varfra me energji të mbështetura përmes skemës së granteve	Numri i familjeve të varfra nga energjia të mbështetura [47]	Numri i familjeve	0	2000[48]

Aktivitete të pranueshme:

Në fushën e mbështetjes 1 (FM 1), PO-ja do të mbështesë sa vijon:

Investime. Investimet. PO do të financojë masat e eficiencës së energjisë në ndërtesat publike lokale. Investimet në këtë aktivitet do të përqendrohen në objektet publike në katër bashki të parazgjedhura[49] që janë pronë e bashkive si zyra, kopshte[50], biblioteka, qendra sociale dhe kulturore etj. Kostot e investimit do të bashkëfinancohen nga BE-ja dhe Qeveria Qendrore. Investimet do të përfshijnë masat e EE-së si punët dhe furnizimet në mbështjellësin dhe sistemet e ndërtesës dhe aty ku është e mundur në instalimet e kapaciteteve të rinovueshme, kryesisht FV diellore, kolektorë termikë diellorë, zgjidhje të bazuara në natyrë dhe masa të ngjashme siç janë identifikuar gjatë auditimeve.

Skema e granteve. Skema e granteve. PO-ja do të bashkëfinancojë gjithashtu masat e BRE-së dhe EE-së në shtëpi private, shtëpi të vetme ose (kur është e mundur) në banesa me një familje brenda ndërtesave shumëkatëshe. Llojet e pranueshme të investimeve që do të mbështeten mund të përfshijnë: sistemet fotovoltaike diellore, kolektorët termikë diellorë, zëvendësimet e pompave të nxehtësisë, zëvendësimet e sobave me biomasë, turbinat e vogla me erë dhe masa të ngjashme që do të përshkruhen në thirrjet përkatëse. . Kostot e investimit do të bashkëfinancohen nga BE, Qeveria Qendrore dhe familjet përfituese. Në parim, skema e granteve do të jetë e hapur për të gjitha familjet; mund të zbatohen kushte specifike për familjet e synuara me varfëri energjetike, ose kufizime gjeografike të identifikuara për shkak të natyrës së teknologjisë së mbështetur. Familjet përfituese do të bashkëfinancojnë investimet, përjashtime zbatohen për familjet me energji të pakët.

Studime teknike. Studimet teknike. Për ndërtesat publike, asistenca teknike do të mbështesë auditimin e energjisë (të një numri më të madh ndërtesash) dhe më pas përgatitjen e projekteve të ndërhyrjes. Studimet do të marrin në konsideratë gjithashtu mundësinë për të zbatuar zgjidhje të

---

e rinovueshme dhe 25% masa të EE-së si zëvendësimi i pompës së nxehtësisë dhe/ose zëvendësimi i sobave (trungjet e drurit në biomasë).

[45] 4000 Familje x 4 kw (mesatare) fuqia e instaluar (FV diellore në çati ose mini turbina me erë).

[46] 30 ndërtesa publike x 25 kw fuqi të instaluar.

[47] " "Udhëzimet e politikave nga *Sekretariati i Komunitetit të Energjisë* për identifikimin dhe adresimin e varfërisë energjetike në Palët Kontraktore të Komunitetit të Energjisë" ofrojnë udhëzime mbi treguesit që mund të përdoren nga palët kontraktore për të identifikuar familjet me varfëri energjetike.

[48] Prezumohet se rreth 20-25% e përfituesve të grantit mund të jenë me energji të pakët. Dizajni i mekanizmit të grantit është shumë i rëndësishëm për të arritur këtë objektiv.

[49] Shkodra, Berati, Përmeti dhe Korça janë katër bashkitë partnere të projekteve PBES të mbështetura nga Qeveria Zvicerane, ku po përgatiten Planet Lokale të Klimës dhe Energjisë.

[50] Shkollat nuk do të synohen nëpërmjet programit, për shkak të mbivendosjes së mundshme me projektet e vazhdueshme të financuara nga KfW-ja dhe BE-ja.

bazuara në natyrë, kurdo që të jetë e mundur. Auditimet e energjisë do të shërbejnë si një ushtrim prioritizimi për të përzgjedhur investimet e mundshme me kosto më efektive. Do të financojë edhe mbikëqyrjen e punimeve.

Për ndërtesat private. AT-ja do të mbështesë hartimin e rregullave dhe procedurave të skemës së granteve, do të hartojë ose përmirësojë sistemin e TI-së për pranimin dhe vlerësimin e aplikacioneve, gjenerimin e monitorimit dhe raporteve financiare. Gjithashtu do të forcojë kapacitetet e Autoritetit Menaxhues dhe organit të ndërmjetëm[51] për zbatimin e skemës së granteve. AT-ja do të ofrojë gjithashtu mbështetje për promovimin e skemës së financimit për familjet private për aplikantët e kualifikuar në përgjithësi dhe më specifikisht për familjet me energji të pakët, përfshirë popullsinë rome.

Tregues i llojit kryesor të aktiviteteve sipas kësaj fushe të mbështetjes, i ndarë sipas viteve

2024	2025	2026	2027
Ndërtesa publike Auditime teknike Përgatitja e projekteve të detajuara dhe vlerësimi i kostos	**Ndërtesa publike** Investime	**Ndërtesa publike** Investime	**Ndërtesa publike** Investime
Skema e granteve	**Skema e granteve** Asistencë teknike, përgatitja e skemës së granteve Sistemi IT. Prezantimi i thirrjes së parë.	**Skema e granteve** Prezantimi i thirrjes së dytë. Fushata promovimi	**Skema e granteve.** Prezantimi i thirrjes së tretë. Fushata promovimi

Metodat e ofrimit:

Metodat e ofrimit që do të merren parasysh për këtë fushë të mbështetjes mund të përfshijnë shërbimet, prokurimin e furnizimeve dhe punimeve si edhe skemat e granteve.

Përfituesit fundorë dhe grupet e synuara:

Për ndërtesat publike lokale: Bashkitë, shoqatat e përdoruesve, mësuesit dhe nxënësit (kopshtet), qytetarët.

Për investimet në familje private: Familjet në përgjithësi, familjet me energji të varfër (përfshirë popullsinë rome).

Kushtet. Kushtet e mëposhtme janë identifikuar për këtë fushë të mbështetjes së PO-së:

- Ofrohet bashkëfinancim nga Qeveria Qendrore.
- Detyrimi i bashkive për të siguruar mirëmbajtjen e objekteve publike.
- Detyrimi i familjeve përfituese për të bashkëfinancuar investimet (me përjashtim të familjeve të varfra nga energjia).

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Arsyetimi: Pas një dekade rritjeje të shpejtë, në vitin 2020 stoku global i makinave elektrike arriti në 10 milionë pikë, një rritje prej 43% krahasuar me vitin 2019 dhe përfaqëson një aksion prej 1%. Automjetet elektrike me bateri (AEB) përbënin dy të tretat e regjistrimeve të makinave të reja elektrike dhe dy të tretat e stokut në vitin 2020. Ndërsa shumica e karikimit të AE-ve bëhet në shtëpi dhe në punë, përdorimi i karikimit të aksesueshëm nga publiku do të jetë kritik pasi vendet që po orientohen drejt zhvillimit të AE-ve po hyjnë në një fazë ku do të kërkohet autonomi më e thjeshtë dhe e përmirësuar nga pronarët e AE-ve. Karikuesit e aksesueshëm për publikun arritën në 1.3 milion njësi në vitin 2020, nga të cilat 30% janë karikues të shpejtë[52].

[51] AEE-ja ka tashmë një përvojë të mirë në menaxhimin e një skeme granti që mbështet kolektorët termikë diellorë në të gjithë vendin për familjet private në shkallë më të vogël.

[52] Global AE Outlook, IAEA, 2021. https://www.iea.org/reports/global-ev-outlook–2021/trends-and-developments-in-electric-vehicle-markets.

Direktiva e BE-së 2014/94/BE (për Shpërndarjen e Infrastrukturës së Karburanteve Alternative – AFID), është politika kryesore që rregullon vendosjen e stacioneve publike të karikimit elektrik në Bashkimin Evropian. Direktivat synojnë të sigurojnë që AE-të mund të qarkullojnë "… të paktën në zonat urbane/periferike dhe zona të tjera me popullsi të dendur, dhe, kur është e përshtatshme, brenda rrjeteve të përcaktuara nga Shtetet Anëtare". Ai synon gjithashtu një rrjet publik që lejon një rrjet të ndërlidhur që lejon udhëtime të gjata përgjatë Rrjetit Bërthamë TEN-T, stacioneve të transportit publik si dhe porteve detare ose të brendshme.

Një raport i Komisionit mbi zbatimin e Direktivës njeh rëndësinë e vendosjes së rrjetit për të arritur qëllimet e klimës. [53]

Karikuesit e aksesuar publikisht konsiderohen të jenë një nga politikat më të rëndësishme që lehtësojnë shkallën e rritjes së AE-ve pasi ato mundësojnë udhëtime më të gjata dhe inkurajojnë përdoruesit e rinj pa akses në karikim privat. Mungesa e infrastrukturës publike të karikimit shihet si dekurajues kryesor për depërtimin në treg të automjeteve elektrike dhe udhëtimet më të shpeshta nëpërmjet automjeteve elektrike.

Transporti është sektori kryesor për sa i përket energjisë së konsumuar në vend (rreth 42% më 2019). Transporti rrugor është nënsektori më i madh dhe varet shumë nga lëndët djegëse fosile. Shqipëria ka një peshë të ulët të automjeteve elektrike, vetëm 0.4% të flotës së saj automobilistike. Ka një trend inkurajues rritjeje ku në tremujorin e parë të 2023-s, pjesa e automjeteve elektrike është 3,1% [54] e automjeteve të reja të regjistruara.

KDH-ja shqiptare sipas masës lehtësuese E2 për transportin thekson se pjesa e automjeteve elektrike (AE) po rritet në flotën e makinave të pasagjerëve (deri në 10% të pasagjerëve.km më 2030).

Pjesa e tregut të automjeteve elektrike në Shqipëri pritet të arrijë në 8–10% të numrit total të automjeteve në vitin 2030[55]. Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës (2021) ka një objektiv të qartë për instalimin e 250-300 stacioneve të karikimit deri në vitin 2025.

Sektori publik i Shqipërisë nuk ka ndërtuar asnjë stacion karikimi të automjeteve elektrike (SKAE)[56]. Shumica e SKAE-ve ekzistuese janë ndërtuar nga sektori privat (kompani taksi, kompani të specializuara të karikimit elektrik, shitës automjetesh, pika karburanti etj.). Procedura për vendosjen e një SKAE-je përfshin hapat bazë të mëposhtëm: (i) Vendndodhja e SKAE-së miratohet nga autoriteti kompetent (Bashkia ose Autoriteti Rrugor Shqiptar); (ii) Agjencia Kombëtare e Energjisë Elektrike ofron energji elektrike (lidhje me rrjetin); (iii) Ofruesi (zhvilluesi i SKAE-së) financon dhe ndërton SKAE-në (sipas dëshirës së tij- bazuar në analizën e tij-vlerësimin). Nuk kërkohet licencë operimi[57].

PO-ja është ndërtuar bazuar në *pikat e forta* të analizuara në analizën SWOT:

- Referenca e kornizës strategjike për vendosjen e SKAE-ve në fuqi (PKEK: 250-300 karikues deri më 2025 objektiv).

- Potencial i lartë për Kursimin e Energjisë dhe Reduktimin e Emisioneve, veçanërisht duke pasur parasysh se prodhimi i përzierjes së energjisë elektrike në Shqipëri dominohet nga burimet e rinovueshme (Hydro).

---

[53] Raport nga Komisioni për Parlamentin Evropian dhe Këshillin mbi zbatimin e direktivës 2014/94/BE për vendosjen e infrastrukturës së karburanteve alternative, 2021.

[54] Të dhëna nga baza publike e të dhënave e Drejtorisë së Përgjithshme të Shërbimeve të Transportit për makinat e regjistruara në Shqipëri.

[55] "Propozimi për infrastrukturën e karikimit elektrik në rrjetin TEN-T në Ballkanin Perëndimor nevojitet për të rritur kërkesën për automjete elektrike deri më 2030, 2040, 2050". Asistenca teknike për lidhshmërinë në Ballkanin Perëndimor, projekt janar 2023

[56] Agjencia për Eficiencën e Energjisë kryen një prokurim publik për instalimin e 10 karikuesve (të paktën 50 kw) në lokacione të ndryshme në Shqipëri.

[57] "Propozimi për infrastrukturën e karikimit elektrik në rrjetin TEN-T në Ballkanin Perëndimor nevojitet për të rritur kërkesën për automjete elektrike deri më 2030, 2040, 2050". Asistenca teknike për konektivitetin në Ballkanin Perëndimor, projekt janar 2023

- Pritet një rritje e numrit të automjeteve elektrike në Shqipëri, në përputhje me tendencat e BE-së.

- Ka një përvojë të kufizuar në vend për instalimin, funksionimin dhe mirëmbajtjen e stacioneve të karikimit.

- AEE-ja ka përgatitur një studim fizibiliteti për instalimin e stacioneve të karikimit në të gjithë vendin që mund të shërbejë si bazë për zhvillim të mëtejshëm. Janë bërë supozime mbi rritjen e tregut dhe shpërndarjen e stacioneve të karikimit.

- Programi CONNECTA i BE-së ka përgatitur një propozim për vendosjen e stacioneve të karikimit në rrjetin TEN-T në Shqipëri[58].

PO është ndërtuar gjithashtu mbi *mundësitë* e analizuara:

- Potencial i konsiderueshëm për të shmangur emetimet e CO_2 për shkak të rritjes së udhëtimeve me AE në vend.

- Vendosja e stacioneve të karikimit është një prioritet i qartë në Planin e Investimeve Ekonomike, Agjendën e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor dhe PKEK-un.

PO drejtpërsëdrejti synon disa nga *pikat e dobëta* të vërejtura:

- Aspekti rregullator (duke përfshirë pajtueshmërinë eventuale me rregullat e BE-së për ndihmën shtetërore) për menaxhimin e stacioneve të karikimit të AE-ve mungon pothuajse plotësisht.

- Përgjegjësitë institucionale dhe modeli i menaxhimit nuk janë të qarta.

- Financim publik i kufizuar nga fondet e buxhetit të shtetit.

Ndërsa kontribuon në zbutjen e *risqeve të identifikuara*:

- Kostot e larta të koordinimit për shkak të numrit të madh të palëve të interesit mund të rezultojnë në vendimmarrje të vonuara.

- Kapacitetet e kufizuara të rrjetit të energjisë elektrike mund të rezultojnë në kosto më të larta se sa ishte parashikuar.

Legjislacioni i zbatueshëm i BE-së:

Direktiva 2023/1804[59] e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 13 shtator 2023 për vendosjen e infrastrukturës së karburanteve alternative. Kjo direktivë është legjislacioni kyç i BE-së për vendosjen e energjisë elektrike (dhe lëndëve djegëse të tjera alternative): Shqipëria duhet të bëjë përpjekje thelbësore për t'u harmonizuar me direktivën. PO-ja ka parashikuar përgatitjen e kuadrit ligjor kombëtar përkatës.

Legjislacion tjetër përkatës:

Direktiva (BE) 2019/944 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 5 qershor 2019 mbi rregullat e përbashkëta për tregun e brendshëm të energjisë elektrike dhe ndryshimin e direktivës 2012/27/BE. Direktiva (veçanërisht neni 33 për integrimin e elektromobilitetit në rrjetin elektrik), është relevante për rolin e OSSH-ve dhe rregullatorëve në sigurimin e aksesit në rrjet.

Direktiva (BE) 2019/1161 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 20 qershor 2019 që ndryshon Direktivën 2009/33/KE për promovimin e mjeteve të transportit rrugor të pastër dhe me efikasitet energjetik.

Rregullorja (BE) 2023/851 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 19 prill 2023 që ndryshon Rregulloren (BE) 2019/631 në lidhje me forcimin e standardeve të performancës së emetimit të CO_2 për makinat e reja të pasagjerëve dhe automjetet e reja komerciale të lehta në përputhje me rritjen e Bashkimit ambicie klimatike.

Objektivat specifikë të kësaj fushe të mbështetjes janë:

Rezultati 4: Lëvizshmëria e qëndrueshme e promovuar si pjesë e tranzicionit drejt një ekonomie neto me zero karbon.

Tipologjitë e produkteve. Tipologjia e produkteve për këtë fushë të mbështetjes përfshin sa vijon:

---

[58] "Propozimi për infrastrukturën e karikimit elektrik në rrjetin TEN-T në Ballkanin Perëndimor nevojitet për të rritur kërkesën për automjete elektrike deri më 2030, 2040, 2050". Asistenca teknike për konektivitetin në Ballkanin Perëndimor, projekt janar 2023.

[59] Regulation - 2023/1804 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

- Infrastruktura alternative e karburanteve është shtuar.
- Kuadri legjislativ i përgatitur dhe miratuar për të lehtësuar vendosjen e SKAE-ve.

Ndikimi, rezultati dhe treguesit e produktit:

Rezultatet	Objektivi	Treguesi	Matja	Baza e referimit	Synimi (2032)
Ndikimi	Promovimi i agjendës së gjelbër duke përforcuar mbrojtjen e mjedisit, duke kontribuar në zbutjen, duke rritur elasticitetin ndaj ndryshimeve klimatike, duke përshpejtuar zhvendosjen drejt një ekonomie me karbon të ulët.	Pjesa e energjisë së rinovueshme në konsumin bruto final të energjisë	%	38%	54,4%
Rezultati 4	Lëvizshmëria e qëndrueshme e promovuar si pjesë e tranzicionit drejt një ekonomie neto me zero karbon.	Dendësia e pikave të karikimit të automjeteve elektrike	N/kmq; Numër	0[60]	0.45[61]
Produkti 4.1 që kontribuon në Rezultatin 4	Kuadri legjislativ i përgatitur dhe miratuar për të lehtësuar vendosjen e SKAE-ve	Përgatitja e legjislacionit të ri ose të ndryshuar për stacionet e karikimit	Numri (i akteve të miratuara)	0	3
Produkti 4.2 që kontribuon në Rezultatin 4	Infrastruktura alternative e karburanteve është shtuar.	Numri i pikave të reja të karikimit për automjete të pastra të financuara nga projektet e mbështetura	Numër	0	130[62]
		Sistemi elektronik për hartëzimin dhe menaxhimin e rimbushësve është plotësisht funksional	Numri (i sistemeve)	0	1

Aktivitete të pranueshme:

PO-ja në fushën e mbështetjes 1 do të mbështesë tipologjitë e mëposhtme të aktiviteteve:

Përafrimi dhe harmonizimi legjislativ lidhur me ***acquis***, veçanërisht në lidhje me direktivat 2014/94 dhe 2019/944 dhe përgatitja e akteve ligjore dhe nënligjore të reja ose ndryshimi i legjislacionit ekzistues për harmonizimin me këto direktiva.

Studime teknike: përgatitja e një studimi fizibiliteti për vendndodhjen e SKAE-ve duke përfshirë komponentët e vlerësimit të ndikimit në mjedis (VNM) dhe vlerësimit të rrezikut klimatik (VRK), specifikimet teknike të karikuesve, vlerësimet e kostos për kostot e investimit, operimit dhe mirëmbajtjes. Hartimet e detajuara dhe përgatitja e VNM dhe VRC, përgatitja e dokumenteve

---

[60] Bazuar në prezumimin se nuk ka stacione karikimi të disponueshme publikisht të instaluara aktualisht në Shqipëri (mund të jenë pak, statistikisht të parëndësishëm).

[61] ACEA, Shoqata Evropiane e Prodhuesve të Automjeteve https://www.acea.auto/press-release/electric-cars-half-of-all-chargers-in-eu-concentrated-in-just-two-countries/ Numri i stacione të karikimit/Sq,km në vend.

[62] Llogaritja paraprake e kostos bazohet në prezumimin se të gjithë karikuesit që do të instalohen do të jenë karikues të shpejtë (të paktën 150 kw fuqi), shumica prej tyre vende në zonat kafe. Prezumimi aktual është se SKAE-të do të zhvillohen nëpërmjet fondeve publike dhe mbështetjes së këtij PO-je. Nëse PF do të tregojë se skenarët alternativë janë më të zbatueshëm, atëherë kostot e investimit pritet të jenë dukshëm më të ulëta.
Kostoja për një stacion karikimi (bazuar në studimin e tregut Connecta 2022) është llogaritur të jetë:
150 Kw: 60-80,000 euro për një zhvillim SKAE-së në fushë të hapur (në varësi të nevojës për të instaluar një transformator të energjisë) plus 10,000 euro për zhvillim të gjelbër.
220 Kw: 80-100,000 euro për zhvillimin e SKAE-së në fushë të hapur (në varësi të nevojës për të instaluar një transformator të energjisë) plus 10,000 euro për zhvillim të gjelbër.
350 Kw: 150.000-170,000 euro për një zhvillim SKAE-së në fushë të hapur (në varësi të nevojës për të instaluar një transformator të energjisë) plus 10,000 euro për zhvillim të gjelbër.
Kostoja totale e investimit rreth 11.5 milionë euro për 130 SKAE (100-150 Kw; 15 – 220 Kw, 15-350 Kw).

teknike dhe ligjore për marrjen e lejeve dhe licencave përkatëse nga autoritetet. Fushata promovuese dhe aktivitete ndërgjegjësuese për disponueshmërinë dhe vendndodhjen e infrastrukturës së karikimit me palët përkatëse të interesit.

Investim[63]: furnizimi dhe instalimi i stacioneve të karikimit, lidhjet me rrjetin, transformatorët e energjisë (nëse është e nevojshme), përgatitja e infrastrukturës (për lokacionet e zhvillimit të fushës së gjelbër), sistemi TI për menaxhimin e rrjetit të stacioneve të karikimit (informacioni për vendndodhjen dhe disponueshmërinë, sistemin e faturimit, monitorimin etj.). Shërbimet e lidhura me investimet si mbikëqyrja.

Forcimi i kapaciteteve: forcimi i kapaciteteve për KK-në dhe organet ndërmjetësuese për instalimin, funksionimin dhe mirëmbajtjen e stacioneve të karikimit dhe kuadri i ri legjislativ që do të zhvillohet.

Tregues i llojit kryesor të aktiviteteve sipas kësaj fushe të mbështetjes, i ndarë sipas viteve

2024	2025	2026	2027
	Përgatitja e kuadrit ligjor Studim fizibiliteti	Miratimi i kuadrit ligjor Investim furnizim dhe instalim i stacioneve të karikimit Forcimi i kapaciteteve Fushata promovimi Investime në sistemin IT	Investim furnizim dhe instalim i stacioneve të karikimit Fushata promovimi

Metodat e ofrimit

Metodat e ofrimit që do të merren parasysh për këtë fushë të mbështetjes mund të përfshijnë shërbimet dhe prokurimin e furnizimeve dhe binjakëzime.

Përfituesit fundorë dhe grupet e synuara:

Përfituesit fundorë përfshijnë: AEE-në, dhe MIE-në si zbatim të politikave dhe bashkitë.

Grupet e synuara:

- Pronarët aktualë dhe potencialë shqiptarë të mjeteve elektrike, turistë dhe udhëtarë të tjerë në vend,
- Popullsia në përgjithësi do të përfitojë nga reduktimi i emetimeve të GS.
- Biznese të lidhura si shitja e makinave me pakicë, pika karburanti.

Kushtet:

- Bashkëfinancim nga përfituesit kombëtarë.
- Qartësi ligjore dhe institucionale për instalimin dhe funksionimin; rregullimi i shitjes me pakicë të energjisë elektrike për AE.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

Veprimi i propozuar, duke përfshirë zbatimin e aktiviteteve të kombinuara të efikasitetit të energjisë dhe energjisë së rinovueshme, do të japë një kontribut të rëndësishëm në adresimin e nevojave urgjente të sektorit të ujit. Aktualisht, sektori përballet me sfida të tilla si pompimi i tepërt i ujit, performanca e ulët e energjisë dhe pajisjet e pompimit të vjetruara (për shembull, në rastin e Shoqërisë Shkodër, pajisje që datojnë që nga viti 1968), duke çuar në konsum të lartë energjie për të njëjtën sasi uji të furnizuar.

Për të filluar përmirësimet e efikasitetit të energjisë, është thelbësore të kryhen auditime të cilësisë së lartë të energjisë dhe të futen rregulla të menaxhimit të energjisë në përputhje me standardet ndërkombëtare si ISO 50001. Këto masa do t'u mundësojnë shoqërive të ujësjellësit të identifikojnë dhe adresojnë joefikasitetin e energjisë. Më pas, ndërhyrjet mund të hartohen për të optimizuar përdorimin e energjisë, duke rezultuar në uljen e konsumit të energjisë. Si rezultat, pompimi i tepërt i ujit, përdorimi i burimeve ujore dhe efikasiteti i ulët i energjisë (duke marrë

[63] Investimet në këtë fushë të mbështetjes do të nxiten vetëm nëse kuadri ligjor i përgatitur do të lejojë investime publike për karikuesit, dhe nëse është kështu, në varësi të rezultateve të studimit të fizibilitetit, vetëm në zonat ku investimet private nuk do të dyfishohen.

parasysh konsumin 2-3 herë më të lartë për të njëjtën sasi uji të pompuar dhe furnizuar) që kontribuojnë në konsumin e lartë të energjisë do të zbuten.

Duke integruar burime të reja të rinovueshme të energjisë si dielli ose era, ndërmarrjet e përzgjedhura të ujësjellësit mund të gjenerojnë energji të pastër nga brenda për vetë-konsum, duke reduktuar varësinë e tyre në rrjet. Ky kalim nga burimet e energjisë që emetojnë karbon në energjinë e pastër dhe të rinovueshme do të ulë konsumin e energjisë elektrike nga rrjeti dhe rrjedhimisht do të reduktojë emetimet ekuivalente të CO_2. Kjo do të kontribuojë drejtpërsëdrejti në masat zbutëse në kuadrin e KDH-së shqiptare që tregon nevojën për reduktimin e emetimeve nga industritë bazuar në eficiencën e energjisë.

Konkretisht, grupi i synuar për të përfituar nga aktivitetet e kombinuara për eficiencën e energjisë dhe energjinë e rinovueshme do të jenë afërsisht 7-10 shoqëri ujësjellësash, që përfaqësojnë 70% të konsumit total të energjisë ose 85 GWh/vit. Arritja e një reduktimi të këtij konsumi do të jetë një moment historik për të gjithë sektorin në nivel kombëtar. Aktivitetet në këtë fushë mbështetëse, me kursime të parashikuara prej të paktën 25% krahasuar me një bazë konservatore, mund të rezultojnë në një reduktim prej 20 GWh të konsumit të energjisë në vit. Vlerësohet se arritja e këtij reduktimi të konsumit mund të çojë rrjedhimisht në një reduktim prej 860 tCO2eq në vit të emetimeve të gazeve serrë. Gjatë jetës ekonomike, ky reduktim korrespondon me një total prej 17,200 tCO_2eq. Duke zbatuar masa për eficiencën e energjisë dhe duke rritur përdorimin e energjisë së rinovueshme të prodhuar vetë, sektorët mund të zvogëlojnë varësinë e tyre në burimet e energjisë që emetojnë karbon.

Gjithashtu, zbatimi i këtyre masave për eficiencën e energjisë dhe energjinë e rinovueshme mund të sjellë përfitime financiare për sektorët. Konsumi i energjisë përbën një sfidë të madhe që ndikon në buxhetet operative dhe të mirëmbajtjes (O&M) të sektorit. Reduktimi i konsumit të energjisë do të çojë në kosto më të ulëta operacionale, pasi energjia përbën një pjesë të konsiderueshme të buxheteve operative dhe të mirëmbajtjes (mesatarisht 26% e kostove operacionale, me nivele që arrijnë deri në 78% në disa shoqëri ujësjellësi). Duke rinovuar dhe miratuar sisteme të avancuara të pompimit me efikasitet energjetik, shoqëritë e ujit mund të minimizojnë humbjet e ujit dhe konsumin e tepërt të energjisë duke ruajtur të njëjtin prodhim uji. Rritja e konsiderueshme e kostove të energjisë e përjetuar më 2021 dhe 2022 përbën një kërcënim për qëndrueshmërinë financiare të Qeverisë së Shqipërisë dhe shoqëritë e ujësjellësit duhet të luajnë një rol në zbutjen e konsumit të tepërt. Së bashku me kostot në rritje, nivelet aktuale të financimit në sektorin e ujit janë të pamjaftueshme për të përmbushur nevojat gjithëpërfshirëse, duke penguar modernizimin e infrastrukturës, zgjerimin e shërbimeve dhe reformat e nevojshme. Prandaj, ndërmarrjeve të ujësjellësit u kërkohet të ulin kostot operative që lidhen me konsumin e energjisë. Ky reduktim i kostove të energjisë do të kapërcejë hendekun financiar duke ulur shpenzimet dhe do të kontribuojë në stabilitetin financiar të ndërmarrjeve të ujësjellësit, duke u mundësuar atyre të arrijnë mbulimin e plotë të kostos dhe të ndajnë shpenzimet kapitale për riparime, zëvendësime dhe ndërtimin e objekteve të reja sipas nevojës.

Për të siguruar një mjedis të favorshëm rregullator për eficiencën e energjisë dhe masat e energjisë së rinovueshme, është jetike të sigurohet mbështetje horizontale që harmonizon legjislacionin në pritje të eficiencës së energjisë dhe energjisë së rinovueshme në lidhje me shoqëritë e ujit me kërkesat e nevojshme. Kjo mbështetje do të thjeshtojë procesin e zbatimit, do të heqë barrierat dhe do të lehtësojë adoptimin e praktikave të qëndrueshme në të gjithë sektorët.

Ndërhyrja e propozuar ka gjithashtu implikime më të gjera duke adresuar në mënyrë indirekte ngritjen e kapaciteteve dhe mungesat e investimeve të nevojshme për të përmbushur investimet e kërkuara për direktivat e trajtimit të ujit të pijshëm dhe ujërave të zeza urbane. Kjo mbështetje do të rrisë kapacitetet e ndërmarrjeve të ujësjellësit, duke u mundësuar atyre të përmbushin kërkesat e reformës dhe të përputhen me standardet e BE-së. Duke respektuar kërkesat rregullatore të eficiencës së energjisë, sektorët mund të sigurojnë mbrojtjen e ekosistemeve dhe biodiversitetit, të përmirësojnë cilësinë e ujit dhe të kontribuojnë në praktikat e qëndrueshme të menaxhimit të ujit.

Rritja e aktiviteteve turistike vendos një tendosje shtesë në sistemet e furnizimit me ujë dhe menaxhimit të ujërave të zeza. Planifikimi proaktiv dhe investimet janë të nevojshme për të përmbushur kërkesën në rritje. Duke zbatuar masa për eficiencën e energjisë dhe duke shfrytëzuar burimet e rinovueshme të energjisë, sektori i ujit mund të përmirësojë kapacitetin e tij për të përmbushur kërkesën e shtuar për ujë të shkaktuar nga turizmi. Reduktimi i konsumit të energjisë nga rrjeti dhe rritja e përdorimit të energjisë së rinovueshme të vetë-prodhuar do të garantojë një sistem më të besueshëm dhe të qëndrueshëm të furnizimit me ujë dhe menaxhimit të ujërave të zeza, duke trajtuar kështu tendosjen e shkaktuar nga turizmi.

Reduktimi i konsumit të energjisë nga rrjeti dhe rritja e përdorimit të energjisë së rinovueshme të vetë-prodhuar do të çojë në rezultate me kosto efektive dhe miqësore me mjedisin. Arritja e pavarësisë energjetike përmes energjisë së rinovueshme të prodhuar nga vetja do të zvogëlojë varësinë nga burimet e energjisë që emetojnë karbon, duke rezultuar në një sistem më miqësor ndaj mjedisit të furnizimit me ujë dhe menaxhimit të ujërave të zeza. Këto arritje do të promovohen në mënyrë adekuate për të rritur ndërgjegjësimin e popullatës dhe agjencive/komunave publike, duke shërbyer si një shembull i mirë për t'u përsëritur.

Për sa i përket **legjislacionit të BE-së në fuqi**, produkti i parë i pritshëm do të kontribuojë drejtpërdrejt në përafrimin e Shqipërisë me kërkesat e direktivës 2012/27/BE.

Për më tepër, ky rezultat do të kontribuojë gjithashtu në përafrimin me kërkesat më të gjera të direktivës 2006/118/EC, e njohur edhe si direktiva për ujërat nëntokësore.

Rezultati i pritur në këtë fushë të mbështetjes do të kontribuojë në mënyrë specifike në përafrimin me direktivën 2000/60/EC (DKU). DKU-ja u kërkon autoriteteve, duke përfshirë në këtë rast AKUM-in dhe shoqëritë e ujësjellësit, të kryejnë analiza ekonomike të përdorimit të ujit dhe të zbatojnë mekanizmat e mbulimit të kostos për të siguruar përdorimin e qëndrueshëm të burimeve ujore.

Rezultati: objektivi specifik në këtë fushë të mbështetjes është rritja e efikasitetit të energjisë dhe reduktimi i emetimeve të gazeve serrë në ndërmarrjet e ujit.

Duke zbatuar teknologjinë e performancës energjetike në shoqëri të ndryshme, mund të arrihen disa rezultate në sektorin e furnizimit me ujë dhe kanalizimeve. Këto përfshijnë optimizimin e konsumit të energjisë, reduktimin e humbjeve të energjisë dhe përmirësimin e performancës së përgjithshme të energjisë. Për më tepër, futja e kapaciteteve të energjisë së rinovueshme brenda ndërmarrjeve të ujësjellësit do t'u mundësojë atyre të gjenerojnë energji të pastër për operacionet e tyre. Ky tranzicion drejt vetëqëndrueshmërisë në prodhimin e energjisë pritet t'i bëjë këto shoqëri neutrale emetimin e karbonit, duke mbështetur kështu përpjekjet e vendit për të reduktuar më tej emetimet e gazeve serrë.

Tipologjitë e produkteve:

Tipologjia e produkteve për këtë fushë të mbështetjes përfshin sa vijon:

- eficienca energjetike e shoqërive të ujësjellësit është përmirësuar;
- kapaciteti operativ shtesë i instaluar për energjinë e rinovueshme në ndërmarrjet e ujësjellësit.

Rezultati dhe treguesit e produktit (përfshirë bazën e referimit dhe synimet

Rezultatet	Objektivi	Treguesi	Metrika ose njësia matëse	Baza e referimit	Synimi (2032)
Ndikimi	Promovimi i agjendës së gjelbër duke përforcuar mbrojtjen e mjedisit, duke kontribuar në zbutjen, duke rritur elasticitetin ndaj ndryshimeve klimatike, duke përshpejtuar	Pjesa e energjisë së rinovueshme në konsumin bruto final të energjisë	%	38,8%	54,4%

	zhvendosjen drejt një ekonomie me karbon të ulët.				
Rezultati 5	Rritja e eficiencës energjetike dhe zvogëlimi i emetimeve të gazeve serrë në ndërmarrjet të ujësjellësit.	Kursimet e energjisë (%) për shkak të masave të eficiencës së energjisë duke përfshirë mbështetjen e përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike në sektorin e ujit	Përqindja e konsumit të energjisë (kryesisht energjia elektrike) e kursyer = (Konsumi fillestar i energjisë elektrike - Konsumi përfundimtar i energjisë elektrike) / Konsumi fillestar i energjisë elektrike) * 100	0	Të paktën 25%
		Emetimet e gazeve serrë (GS) nga funksionimi i ndërmarrjeve të ujësjellësit shmangen me mbështetjen e IPA III	ton CO_2 eku./vit	0	Për t'u vendosur
Produktet që kontribuojnë në Rezultatin 5	Produkti 5.1: Eficienca energjetike e ndërmarrjeve të ujësjellësit është përmirësuar[64].	Ndërmarrjet komunale të ujësjellësit me performancë të përmirësuar energjetike	Numri i ndërmarrjeve të ujësjellësit	0	të paktën 7 ndërmarrje ujësjellësit
	Kapaciteti operacional shtesë i instaluar për energjinë e rinovueshme në ndërmarrjet e ujësjellësit	Energjia elektrike e instaluar ose e prodhuar për energji të rinovueshme	Energjia elektrike e instaluar ose e prodhuar në (MW) në ndërmarrjet e ujësjellësit	0	Deri në 15 MW të instaluara shtesë.

Metodat e ofrimit

Forcimi i kapaciteteve: aktivitete trajnuese për personelin e AKUM-it dhe ndërmarrjeve të ujësjellësit në lidhje me praktikat e eficiencës së energjisë (EE) dhe monitorimin e performancës së energjisë.

Investimi: furnizimi i masave EE industriale (ndërrimi i sistemit të pompimit dhe të ngjashme) në infrastrukturën e ujësjellësit. Instalimi i impianteve të vogla fotovoltaike të pavarura (FV).

Studimet teknike: studimet e fizibilitetit, auditimet e energjisë, manuali dhe procedurat e menaxhimit të energjisë, specifikimet teknike, projektimi i detajuar. Përgatitja e planit të servitutit dhe marrjes së tokës (nëse nevojitet); vlerësimi i ndikimit në mjedis; mbështetje për procedurat e lejeve dhe licencimit.

Ndërgjegjësimi: fushata promovimi dhe aktivitete ndërgjegjësimi

Tregues i llojit kryesor të aktiviteteve sipas kësaj fushe të mbështetjes, i ndarë sipas viteve

[64] Duke marrë parasysh gjithsej 14 shoqëri ujësjellësi në të gjithë vendin dhe 61 njësitë e tij.

2024	2025	2026	2027
	Investim Forcimi i kapaciteteve	Investim Forcimi i kapaciteteve Fushata ndërgjegjësimi	Forcimi i kapaciteteve Fushata ndërgjegjësimi

Duke marrë parasysh aktivitetet që janë identifikuar, **metodat e propozuara të ofrimit** mund të përfshijnë opsionet e mëposhtme**:**

Shërbime, furnizime ose punë, si dhe kontrata binjakëzimi

Përfituesit fundorë dhe grupet e synuara:

Përfituesit fundorë janë: shoqëritë e ujësjellësit, OSHEE-ja dhe AKUM/MIE si zbatim të politikave dhe aksionarë në shoqëritë e ujësjellësit dhe bashkitë.

Grupet e synuara: përdoruesi lokal i ujit dhe konsumatorët do të përfitojnë nga performanca e rritur e shërbimeve të ofruara nga shoqëritë e ujësjellësit.

Kushtet:

- Bashkëfinancim nga qeveria;
- Planet e biznesit të ndërmarrjeve të ujësjellësit dhe organigramet, mirëmbajtja e pajisjeve dhe infrastrukturës të siguruara nga shoqëritë e ujësjellësit/AKUM.

Fusha e mbështetjes - Vlerësimi i kostos

Vlerësimet e kostos përcaktohen duke marrë parasysh faktorët e mëposhtëm:

- Numri i përgjithshëm i auditimeve të energjisë që do të kryhen, si ekzistues ashtu edhe të ardhshëm.
- Numri i stacioneve të pompimit dhe ndërmarrjeve të ujësjellësit që do të fokusohen në mënyrë specifike në kuadër të kësaj ndërhyrjeje.
- Sasia e sistemeve të pavarura të energjisë diellore dhe kapaciteti i instaluar i prodhimit të energjisë matet në megavat (MW).

Fusha e mbështetjes 4: Mbështetje tjetër

Arsyetimi:

Ndërhyrja nën "Mbështetje tjetër" do të mbështesë Autoritetin Menaxhues dhe subjektet e tjera në sistemin e menaxhimit dhe kontrollit për zbatimin e PO-së, d.m.th. Organin ndërmjetësues për menaxhimin e politikave dhe organin ndërmjetësues për menaxhimin financiar, si dhe partnerët e PO-së dhe përfituesit fundorë, sipas rastit. Duhet theksuar se programet operacionale shumëvjeçare IPA III 2024–2027 janë PO-të e para të zbatuara në Shqipëri. Në këtë kontekst, kapaciteti institucional për zbatimin efektiv dhe efikas të aktiviteteve, monitorimin dhe kontrollin e Programit është një nga faktorët më të rëndësishëm që duhet marrë në konsideratë. Kjo asistencë do të përfshijë fusha të tilla si menaxhimi, monitorimi, vlerësimi, dukshmëria, komunikimi, si dhe mbështetje në përgatitjen e Programit Operacional, duke përfshirë projektin dhe studimet. Për të vlerësuar eficiencën dhe efektivitetin e Programit Operativ për Energjinë, Autoriteti Menaxhues do të krijojë një sistem të brendshëm monitorimi. Ky sistem do të lejojë monitorimin e rregullt të progresit të zbatimit dhe do të garantojë mbledhjen sistematike dhe në kohë të të dhënave për treguesit përkatës. Përveç kësaj, të dhënat e mbledhura do të mbështesin përgatitjen e raporteve vjetore dhe do të ofrojnë njohuri të vlefshme për performancën e programit.

Ky Program Operacional për Energjinë do të shërbejë gjithashtu si një pilot fillestar që do t'u garantojë institucioneve bazën e kapaciteteve administrative të nevojshme për zbatimin efektiv.

Gjithashtu, ndërhyrja do të mbështesë mbajtjen e personelit të organeve të besuara për zbatimin e PO-së përmes dhënies së kompensimit fiks për pagat e personelit të përzgjedhur për shkak të ngarkesës së shtuar të punës. Përqindja e parashikuar për shtesat do të jetë 12.59% e buxhetit total nën Mbështetje tjetër. Qëllimi i përgjithshëm është të lehtësojë zbatimin normal të Programit Operacional.

Legjislacioni i zbatueshëm i BE-së: Ndërhyrjet sipas kësaj fushe Mbështetje tjetër nuk janë pjesë e *acquis* të BE-së.

Rezultati 6 (Objektivi specifik 6): Forcimi i kapaciteteve të Autoritetit Menaxhues, Organeve të ndërmjetme, Partnerëve dhe përfituesve për zbatimin efikas të Programit Operacional.

Rezultati në këtë fushë të mbështetjes do të mundësojë arritjen e suksesshme të objektivave të Programit Operacional, të lehtësuar nga rritja e aftësive administrative të subjekteve dhe partnerëve të Programit Operacional, së bashku me rritjen e aftësisë për të absorbuar fondet IPA III.

Tipologjitë e produkteve:

- Mbështetja e përgatitjes së dokumentacionit të projektit dhe zbatimit të programit.
- Rritja e kapaciteteve administrative për menaxhimin e programit.

Ndikimi, rezultati dhe treguesit e produktit (përfshirë bazën e referimit dhe synimet)

Rezultatet	**Objektivi**	**Treguesi**	**Metrika ose Njësia matëse**	**Baza e referimit**	**Synimi (2032)**
Ndikimi	Promovimi i agjendës së gjelbër duke përforcuar mbrojtjen e mjedisit, duke kontribuar në zbutjen, duke rritur elasticitetin ndaj ndryshimeve klimatike, duke përshpejtuar zhvendosjen drejt një ekonomie me karbon të ulët.	Pjesa e energjisë së rinovueshme në konsumin bruto final të energjisë	%	38,8%	54,4%
Rezultati 6	Kapaciteti administrativ i nevojshëm për arritjen e objektivave të Programit Operacional rritet përmes mbështetjes për organet dhe partnerët e Programit Operacional, si dhe për rritjen e kapacitetit përthithës të fondeve IPA III.	Disbursimi aktual i kontratave PO në lidhje me buxhetin e planifikuar	Buxheti i disbursuar kundrejt gjithë buxhetit të alokuar	**0**	**100%**
Produktet që kontribuojnë në rezultatin 6	Produkti 6.1: Mbështetja e përgatitjes së dokumentacionit të projektit dhe zbatimit të programit.	Projektet e infrastrukturës të përgatitura dhe gati për tender	Numri i dokumenteve për të lehtësuar prokurimin e mallrave, shërbimeve ose punëve.	0	Minimumi 4 dosje tenderi
	Produkti 6.2: Rritja e kapaciteteve administrative për menaxhimin e programit	Numri i nëpunësve civilë të trajnuar.	Numër	0	Deri në 40 nëpunës civil
		Stafi përfiton kompensim shtesë të pagave për shkak të rritjes	Numër	N/A	42 nëpunës civil[65] (2030)

[65] Numri total si shumë prej 17 punonjësish nga AM & ONMP dhe 25 punonjës nga ONMF dhe strukturat horizontale.

		së ngarkesës			

Lloji i aktiviteteve:

Produkti 6.1 Mbështetja e përgatitjes së dokumentacionit të projektit dhe zbatimit të programit.

Aktivitetet që lidhen me dokumentacionin e projektit (studimet e fizibilitetit/teknike, auditimet e energjisë, projektet teknike, ToR etj.) do të mbështesin AM-në, ONMP-në dhe ONMF-në në përgatitjen e tenderëve dhe skemave të granteve dhe në kryerjen e studimeve dhe analizave thelbësore për zbatimin e programit.

Mbështetje do të ofrohet gjithashtu për zbatimin e programit për sa i përket komunikimit, dukshmërisë dhe vlerësimit.

Produkti 6.2 Rritja e kapaciteteve administrative për menaxhimin e programit

Aktivitetet e ngritjes së kapaciteteve: trajnimi i personelit në MIE/AKUM/AEE/NJKFQ (përfshirë trajnimin në vendin e punës), trajnime, vizita studimore, zbatimi i fushatave ndërgjegjësuese, vizibiliteti dhe komunikimi.

Aktivitetet do të mbështesin zbatimin e masave për të arritur zbatimin efektiv dhe efikas të veprimeve në lidhje me programimin, menaxhimin, monitorimin, vlerësimin dhe kontrollin e PO-së në përputhje me legjislacionin aktual dhe praktikat më të mira ekzistuese, si dhe ofrimi dhe informimi në kohë dhe ndërgjegjësimi i publikut për mundësitë e financimit në kuadër të PO-së, kriteret, rregullat dhe procedurat për pjesëmarrjen në zbatimin e tij dhe komunikimin e rezultateve të tij, si dhe masat që synojnë forcimin e kapaciteteve të përfituesve të PO-së nëpërmjet dhënies së kompensimit të duhur për sa u përket pagave të personelit të përzgjedhur për shkak të rritjes së ngarkesës së tyre për zbatimin e PO.

Aktivitetet e ngritjes së kapaciteteve do të fillojnë sapo të krijohen strukturat për zbatimin e PO dhe do të vazhdojnë gjatë gjithë periudhës së realizimit të PO në varësi të nevojave. Udhërrëfyesi për ngritjen e kapaciteteve administrative në lidhje me përgatitjet e ERDF do të zhvillohet gjithashtu, si pjesë e përgatitjeve për kapitullin 2022.

Një masë e mëtejshme që synon forcimin e kapaciteteve të strukturave të PO do të jetë përmes dhënies së kompensimit të duhur për sa u përket pagave të stafit të përzgjedhur për shkak të ngarkesës së tyre të shtuar për zbatimin e PO.

Tregues i llojit kryesor të aktiviteteve sipas kësaj fushe të mbështetjes, i ndarë sipas viteve:

2024	2025	2026	2027
Forcimi i kapaciteteve	Forcimi i kapaciteteve	Studim teknik Forcimi i kapaciteteve	Studim teknik Forcimi i kapaciteteve Fushata ndërgjegjësimi

Duke marrë parasysh aktivitetet që janë identifikuar, *metodat e propozuara të ofrimit* mund të përfshijnë opsionet e mëposhtme:

Përfituesit fundorë dhe grupet e synuara:

Përfituesit fundorë: janë si më poshtë:

- Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë;
- AEE;
- AKUM.

Grupet synuara janë këto:

- bashkitë e përzgjedhura;
- familjet, duke përfshirë familjet me energji të varfër;
- ndërmarrjet e ujësjellësit;
- pronarët aktualë dhe potencialë (shqiptarë) të mjeteve elektrike;
- të tjerë të identifikuar gjatë zbatimit të Programit;
- qytetarë.

Kushtet:

- strukturat e programit kanë personel të përshtatshëm bazuar në analizën e ngarkesës së punës;
- procedurat e brendshme (marrëveshjet ndërinstitucionale) ekzistojnë për të mundësuar një bashkëpunim efektiv.

4.2.3 Lista "indikative e projekteve madhore për çdo fushë të mbështetjes"

Nuk aplikohet.

4.3 Konsiderata të vlerësuara

4.3.1 Mbrojtja e mjedisit, ndryshimet klimatike dhe biodiversiteti

PO-ja e Energjisë është e fokusuar në masat e eficiencës së energjisë dhe të energjisë së rinovueshme, të harmonizuara plotësisht me agjendën e gjelbër dhe prioritetet kombëtare si plani i klimës dhe energjisë. PO-ja pritet të ketë ndikim të rëndësishëm pozitiv mjedisor nëpërmjet kursimit të energjisë në ndërtesat publike, familjet private dhe ndërmarrjet e ujësjellësit, kapacitete të reja gjeneruese të rinovueshme në shkallë të vogël në ndërtesat private dhe publike dhe përmes krijimit të infrastrukturës publike të aksesueshme për përdorimin e energjisë elektrike për transport në Shqipëri. PO-ja do të kontribuojë në reduktimin e emetimeve të gazeve serrë dhe do të zvogëlojë varësinë nga lëndët djegëse fosile dhe nafta.

PO-ja nuk do të kërkojë një Vlerësim Strategjik Mjedisor specifik (VSM-të) në asnjë nga fushat e mbështetjes. Ministria e Energjisë dhe Infrastrukturës ka përgatitur një Vlerësim Strategjik Mjedisor për draftplanin Kombëtar të Energjisë dhe Klimës 2021–2030 dorëzuar në Sekretariatin e Komunitetit të Energjisë dhe miratuar nga Qeveria Shqiptare në dhjetor 2021 me VKM-në nr. 872, datë 29.12.2021. VSM-ja e përgatitur ka ekzaminuar të gjitha politikat e renditura në plan, duke përfshirë ato që përputhen me fushat e mbështetjes në PO-në e propozuar, kundrejt objektivave kyç mjedisorë. Prandaj, kuptohet që VSM-ja e kryer për PKEK-un është e zbatueshme për qëllimet e konsideratave mjedisore për aq sa kontribuon në arritjen e objektivave të PKEK-së për EE-në, BRE-në dhe reduktimin e GS-ve.

Vlerësimet e ndikimit në mjedis ose listat kontrolluese do të duhet të përgatiten si pjesë e dokumentacionit për ndërtimin (d.m.th. në rastin e rinovimeve të ndërtesave ose të zhvillimit të stacioneve të karikimit në terren të gjelbër).

Udhëzimet teknike të Komisionit Evropian për izolimin e infrastrukturës klimatike (2021/C 373/01) integrojnë masat për zbutjen dhe përshtatjen e ndryshimeve klimatike në zhvillimin e projekteve të infrastrukturës dhe do të ndiqen sipas rastit. Vlerësimet e rrezikut klimatik (VRK) do të aplikohen për investimet përkatëse, si pjesë e VNM-së, ose si një studim i dedikuar gjatë fazës së projektimit.

Përfshirja e mëtejshme e ndikimit mjedisor dhe ndryshimeve klimatike do të sigurohet duke promovuar prokurimin publik të gjelbër, përdorimin e teknologjive më të mira të disponueshme dhe koston e ciklit jetësor siç është e përshtatshme për investimet fizike. Për më tepër, një sërë kriteresh mjedisore, përfshirë ndryshimet klimatike, do të zhvillohen dhe zbatohen nga agjencitë zbatuese gjatë vlerësimit dhe përzgjedhjes së projekteve investuese që do të mbështeten në kuadër të PO-së. Për më tepër, do të respektohet parimi "mos bëj dëm domethënës" (DNSH) në kuptimin e nenit 17 të rregullores (BE) 2020/852, për të siguruar që buxheti i BE-së nuk do të mbështesë investimet që sjellin një dëm të konsiderueshëm për ndonjë nga gjashtë objektivat mjedisorë të Rregullores së Taksonomisë së BE-së.

4.3.2 Barazia gjinore dhe fuqizimi i grave dhe vajzave

Sipas kodeve gjinore të DAC të OECD-së të ky program është etiketuar si G0. Megjithatë, politika e energjisë nuk është neutrale gjinore dhe mund të ketë ndikim të ndryshëm te burrat dhe gratë. Prandaj, dimensioni gjinor është marrë plotësisht në konsideratë.

Në mënyrë tipike, gratë kalojnë më shumë kohë në shtëpi dhe për këtë arsye janë më të varura se burrat nga ngrohja dhe cilësia e ajrit të brendshëm. Përveç kësaj, gratë janë më të varura nga energjia për të përdorur pajisjet shtëpiake[66]. Kushtet e këqija të banimit (të tilla si mjedise të izoluara dobët) dhe pajisjet elektronike ndotëse dhe karburantet mund të kenë një ndikim negativ në shëndetin e grave. PO-ja synon përmirësime të eficiencës së energjisë për ngrohjen e familjeve private, të cilat do të kenë rezultate pozitive në shëndetin dhe komoditetin e grave.

[66] "Review of the Implementation in the EU of area K of the Beijing Platform for Action: Women and the Environment Gender Equality and Climate Change", European Institute for Gender Equality, 2012.

Hulumtimi i Komisionit Evropian[67] sugjeron se më shumë gra sesa burra mund të jenë subjekt i varfërisë energjetike, veçanërisht gratë e moshuara dhe gratë e vetme me kryefamiljare. PO-ja synon në mënyrë specifike familjet me energji të pakët përmes skemave të granteve. Kriteret specifike të lidhura me gjininë mund të bien dakord gjatë hartimit të rregullave dhe procedurave të skemës së granteve.

Nisja e skemave të granteve do të shoqërohet me aktivitete ndërgjegjësuese për mundësitë e ofruara përmes PO-së, të cilat do të përfshijnë kontakte specifike për gratë. Në përgjithësi, çdo praktikë e dëmshme e përfaqësimit stereotip gjinor në aktivitetet e komunikimit dhe promovimit duhet të parandalohet dhe trajtohet.

4.3.3 Të drejtat e njeriut

Aktivitetet e planifikuara në këtë PO do të zbatohen në bazë të parimeve të mosdiskriminimit.

Mbështetja e synuar për personat me energji të pakët për masat e EE-së dhe BRE-së të parashikuara në PO do t'u drejtohet grupeve vulnerabël të popullsisë, në mënyrë që të garantohet e drejta për një standard adekuat jetese dhe e drejta për standardin më të lartë të arritshëm të shëndetit. Plani Kombëtar i Veprimit për Barazinë, përfshirjen dhe pjesëmarrjen e romëve dhe egjiptianëve njeh vështirësitë e romëve dhe egjiptianëve për të paguar faturat e energjisë elektrike. Janë planifikuar veprime specifike për të njohur këtë nevojë dhe për të përfshirë anëtarët e këtyre komuniteteve në paketat e subvencioneve të energjisë.

4.3.4 Aftësia e kufizuar

Sipas kodeve të DAC Aftësia e kufizuar të OECD-së të identifikuar në pjesën 1.1, ky program është etiketuar si D0. Kjo nënkupton që edhe pse nuk është një objektiv i rëndësishëm i këtij PO-je, masat specifike megjithatë do të jenë relevante.

Më konkretisht, mund të hartohen kritere specifike për të siguruar prioritizimin e familjeve, duke përfshirë personat me aftësi të kufizuara në skemën e granteve që synon familjet me energji të pakët.

Nën mbështetjen për investimet për rinovimin e ndërtesave publike lokale si zyra, biblioteka, qendra kulturore, ndërtesa arsimore etj., për eficiencën e energjisë, kurdoherë që është e mundur, merren masat për të siguruar akses në ndërtesat publike përkatëse siç parashikohet në strategjitë përkatëse kombëtare[68], dhe bazuar në parimet e dizajnit universal.

4.4 Risqe dhe supozime

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave

Kategoria	**Risqet**	**Probabiliteti (i lartë/ i mesëm/ i ulët)**	**Ndikimi (i lartë/ i mesëm/ i ulët)**	**Masa zbutëse**
2 - Për planifikimin, proceset dhe sistemet	AEE-ja nuk ka aftësitë e nevojshme operacionale për të zbatuar komponentët FM 1.	M	L	PO parashikon masa për ngritjen e kapaciteteve dhe asistencë teknike për të mbështetur të gjithë procesin. Masat e ngritjes së kapaciteteve do të përfshihen në masat AT.
2 - Për planifikimin, proceset dhe sistemet	Komunat përfituese nga rinovimi i objekteve publike nuk do të kenë kapacitetet dhe burimet për të kryer mirëmbajtjen e duhur.	M	M	Stafit përgjegjës të bashkisë do t'i ofrohen masa për ngritjen e kapaciteteve për të siguruar funksionimin dhe mirëmbajtjen e ndërtesave duke përfshirë menaxhimin e energjisë për ndërtesat publike.
4- Aspektet ligjore dhe	Bashkëfinancimi nga qeveria nuk është i disponueshëm në	U	L	Bashkëfinancimi do të angazhohet në marrëveshjen përkatëse të

[67] *Ibid.*

[68] Plani Kombëtar i Veprimit për Personat me Aftësi të Kufizuara 2021–2025" Ministria e Shëndetësisë dhe Çështjeve Sociale. Objektivi specifik 1 i këtij plani veprimi është të garantojë akses në ambiente për personat me aftësi të kufizuara.

rregullatore	kohë			financimit dhe PO do të miratohet me VKM. Bashkëfinancimi do të jetë pjesë e Programit Buxhetor Afatmesëm.
5 - p ë r komunikimin dhe informimin.	Nuk ka interes për aplikimin dhe bashkëfinancimin e masave BRE dhe EE në shkallë të vogël nga familjet private, veçanërisht nga familjet me energji të pakët.	M	L	Një fushatë intensive komunikimi dhe promovimi do të demonstrojë përfitimet e masave të EE-së dhe BRE-së për familjet. Rregulla të ndryshme të bashkëfinancimit do të zbatohen për të zbutur varfërinë energjetike.
5 - p ë r komunikimin dhe informimin.	Ka barriera teknike dhe administrative që familjet private të aplikojnë në skemat e granteve	M	M	PO parashikon një fushatë intensive komunikimi dhe një asistencë teknike për përgatitjen e rregullave dhe procedurave të skemës së grantit duke përfshirë dokumentet udhëzuese.

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Kategoria	**Risqet**	**Probabiliteti (i lartë/ i mesëm/ i ulët)**	**Ndikimi (i lartë/ i mesëm/ i ulët)**	**Masa zbutëse**
4 - P ë r planifikimin, proceset dhe sistemet;	Mungon kuadri ligjor për funksionimin e stacioneve të karikimit që do të financohen nëpërmjet PO-së dhe	L	L	PO-ja do të mbështesë përgatitjen e kuadrit ligjor për stacionet e karikimit të disponueshëm publikisht për t'u harmonizuar me Direktivat Evropiane përkatëse (shih seksionin 4.2)
3-Për njerëzit dhe organizatat	Përgjegjësitë institucionale për instalimin dhe funksionimin e stacioneve të karikimit nuk janë të qarta.	L	L	PO-ja do të ndihmojë nëpërmjet një AT-je për të përcaktuar marrëveshjen më të mirë të mundshme për të siguruar qartësi mbi përgjegjësitë institucionale (nëpërmjet studimit të fizibilitetit dhe përgatitjes së kuadrit ligjor).
2 - P ë r planifikimin, proceset dhe sistemet	Çështjet e pronësisë së tokës për zhvillimin e fushës së gjelbër mund të vonojnë zbatimin.	M	M	Një studim fizibiliteti do të shqyrtojë në detaje të gjitha lokacionet e propozuara. Pronësia e pastër e tokës do të jetë një nga kriteret e analizuara gjatë përcaktimit të vendndodhjeve.
1- për mjedisin e jashtëm	Kostot shumë të larta dhe/ose të paparashikueshme të energjisë ndikojnë në përdorimin e AE dhe rrjedhimisht në stacionet e karikimit	U	L	Kuadri ligjor që do të zhvillohet përmes PO do të sugjerojë masat e duhura për mbrojtjen e konsumatorëve nga çmimet e papërballueshme të energjisë elektrike.
3-Për njerëzit dhe organizatat	Mungesa e aftësive teknike të kontraktorëve dhe profesionistëve për të kryer investime në shkallë të gjerë në Shqipëri ku nuk ka përvojë të mëparshme në këtë shkallë.	U	M	Procesi transparent i prokurimit i aplikuar për zbatimin e PO-së do të garantojë pjesëmarrjen e profesionistëve dhe furnitorëve shumë të kualifikuar.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

Kategoria	**Risqet**	**Probabiliteti (i lartë/ i mesëm/**	**Ndikimi (i lartë/ i**	**Masa zbutëse**

		i ulët)	mesëm/ i ulët)	
2 - P ë r planifikimin, proceset dhe sistemet	Lidhje e dobët e mundshme ndërmjet objektivave të politikës dhe alokimeve financiare për zbatimin e planit kombëtar për eficiencën e energjisë. Rreziku i parashikimeve të pamjaftueshme financiare në planet e biznesit të ndërmarrjeve të ujësjellësit, përfshirë alokimet buxhetore, për të përmbushur në mënyrë efektive përgjegjësitë e tyre ligjore në lidhje me menaxhimin e ujit.	M	M	Nëpërmjet dhënies së asistencës teknike, investimeve dhe granteve, aksioni synon të adresojë dhe reduktojë rreziqet që lidhen me mandatet e pafinancuara. Për më tepër, duke siguruar përafrim në procesin e PBA-së, ky rrezik do të zbutet. Vlerësimi i kapaciteteve financiare për menaxhimin dhe funksionimin e objekteve pas investimit do të jetë një kriter për përzgjedhje.
3-Për njerëzit dhe organizatat	Ndikimi i masave për ngritjen e kapaciteteve mund të pengohet nga sfida të tilla si kapaciteti i kufizuar absorbues dhe burimet njerëzore të pamjaftueshme për të kryer proceset teknike dhe organizative si në AKUM ashtu edhe në ndërmarrjet e ujësjellësit. Këta faktorë potencialisht mund të kufizojnë efektivitetin dhe suksesin e përpjekjeve për ndërtimin e kapaciteteve.	L	L	Planifikimi i saktë dhe i koordinuar i aktiviteteve për ngritjen e kapaciteteve. Mundësitë për mësim të kombinuar dhe trajnim në punë u maksimizuan.
1- për mjedisin e jashtëm	Kostot e lidhura me instalimin e Termocentraleve Diellore, duke përfshirë punimet dhe furnizimet, mund të pësojnë ndryshime të rëndësishme. Këto luhatje në kosto mund të kenë një ndikim të dukshëm në shpenzimet e përgjithshme që lidhen me procesin e instalimit.	M	U	Aktivitetet e parashikuara do të planifikohen dhe buxhetohen në mënyrë të kujdesshme, duke përfshirë edhe rastet e paparashikuara. Kjo qasje garanton që të gjitha aspektet e veprimit të konsiderohen me kujdes dhe të ndahen burimet e duhura, duke marrë parasysh rrethanat e mundshme të paparashikuara.
4- për aspektet ligjore dhe rregullatore	Marrja e lejeve përkatëse të nevojshme për këto aktivitete mund të paraqesë gjithashtu sfida dhe të kontribuojë në vonesa të mundshme.	M	M	AKUM, MIE dhe AEE (për auditimin e energjisë) do të koordinohen me autoritetet përkatëse për të siguruar menaxhimin efektiv të proceseve të lejeve dhe të tjera të rregullimit.

Fusha e mbështetjes 4: Mbështetje tjetër

Kategoria	Risqet	Probabiliteti (i lartë/ i mesëm/ i ulët)	Ndikimi (i lartë/ i mesëm/ i ulët)	Masa zbutëse
3- njerëzit dhe organizatat	Institucionet e besuara (MIE, AKUM, AEE, NJKFQ) përballen me sfida për shkak të numrit të pamjaftueshëm të personelit të caktuar në menaxhimin e PO-së. Për më tepër, qarkullimi i lartë dhe mungesa e aftësive përkatëse paraqesin pengesa për thithjen e	M	L	Shkolla Shqiptare për Administratën Publike (ASPA) do të përfshihet në mënyrë aktive, duke kontribuar në zbatimin e një programi të qëndrueshëm trajnimi të krijuar posaçërisht për nëpunësit civilë. Ky program do të përfshijë

	kapaciteteve të nevojshme në planifikim, programim dhe monitorim. Qarkullimi i lartë i personelit prish kurbën e të mësuarit nga zyrtarët publikë të përfshirë në përgatitjen e proceseve të projektit me cilësi të lartë dhe dokumentacionit të duhur ose në menaxhimin dhe monitorimin e PO-së.			trajnime të dety-rueshme mbi përgjegjësitë e IPA / PO, duke siguruar njohuri të gjithanshme midis stafit. Për të adresuar lëvizjen e personelit, do të vendoset një politikë e mbajtjes së personelit, krahas një sistemi transparent pro-movimi që merr parasysh përgjegjësitë dhe kompleksitetin e detyrave. Më tej, pagat do të lidhen me këta faktorë, duke siguruar kompensim të drejtë për stafin. Në PBA, fondet e dedikuara do të ndahen për të mbuluar kostot që lidhen me përgatitjen e studimeve të fizibilitetit, zbatimin e një skeme granti, procedurat e tenderit dhe zhvillimin e dokumenteve teknike të nevojshme për zbatimin e PO. Kjo ndarje financiare tregon një përkushtim për të mbështetur këto aktivitete thelbësore dhe për të lehtësuar progresin e tyre të qetë.
5-Komunikimi dhe informimi	Mungesa e një koordinimi efektiv sektorial midis enteve të ndryshme, duke përfshirë MIE, AKUM, AEE, Autoritetin Rrugor, OSHEE, Bashkitë, MFE/CFCU dhe të tjera, së bashku me ndarjen e pamjaftueshme të infor-macionit, përbën pengesë për ecurinë e veprimti. Ky koordinim i dobët pengon zbatimin pa probleme të iniciativave dhe pengon shkëmbimin në kohë të informacionit të rëndësishëm ndërmjet palëve përkatëse të interesit.	L	L	Një mekanizëm angazhimi i vazhdueshëm dhe proaktiv do të miratohet për të nxitur një bashkëpunim të fortë me palët e interesuara dhe vendimmarrësit. Duke u angazhuar në mënyrë aktive me palët e interesuara, projekti do të promovojë ndërgjegjësimin dhe kupti-min e ndikimeve pozitive, duke inkurajuar përfshirjen dhe mbështetjen e tyre aktive gjatë gjithë procesit.

1-për mjedisin e jashtëm; 2-për planifikimin, proceset dhe sistemet; 3-për njerëzit dhe organizatat; 4-për aspektin ligjor dhe rregullator; 5-për komunikimin dhe informacionin

Supozime të jashtme

- Supozime të përgjithshme: Bashkëfinancimi nga qeveria jepet në kohë.

Fusha e mbështetjes 1: Mbështetje për energjinë e rinovueshme dhe eficiencën e energjisë të ndërtesave

Supozime:

- Qeveria tregon përkushtimin e saj ndaj masave të EE-së.
- Bashkitë tregojnë interes për të marrë pjesë në EE dhe janë të gatshme dhe në gjendje të bashkëfinancojnë.
- Familjet private i kuptojnë përfitimet dhe janë të gatshme të bashkëfinancojnë masat e BRE-së dhe EE-së në shkallë të vogël (vetëkonsumuese).
- Familjet me energji të pakët, duke përfshirë grupet e pafavorizuara, i kuptojnë përfitimet e masave të BRE-së dhe EE-së në shkallë të vogël (vetëkonsumuese) dhe nuk rëndohen nga bashkëfinancimi përtej mundësive të tyre.
- Bashkitë përfituese kanë njohuri teknike dhe burime për të siguruar funksionimin dhe mirëmbajtjen e ndërtesave publike pas investimit.

- AEE-ja do të forcojë aftësitë e saj operacionale për të siguruar zbatimin e vëllimit financiar të parashikuar në PO.

Fusha e mbështetjes 2: Vendosja e infrastrukturës elektrike të rimbushjes me shpejtësi të lartë për automjetet rrugore të pastra

Supozime:

- Shqipëria do të miratojë një kuadër ligjor në fuqi të harmonizuar me direktivat përkatëse të BE-së për të lejuar funksionimin e duhur të stacioneve të karikimit të disponueshëm publikisht për AE-në në vend.

- Ekzistojnë rregullime të qarta institucionale për të shmangur mbivendosjet në instalimin, menaxhimin dhe funksionimin e stacioneve të karikimit në vend.

- Procesi transparent i prokurimit do të garantojë cilësinë dhe përvojën e furnitorëve dhe konsulentëve për të ofruar një produkt me cilësi të lartë.

- Tarifat e energjisë elektrike për karikimin e AE-ve nuk do të jenë të papërballueshme ose shumë luhatëse.

Fusha e mbështetjes 3: Eficienca e energjisë dhe mbrojtja e mjedisit në sektorin e ujit

Supozime:

- Qeveria e Shqipërisë mbetet plotësisht e përkushtuar për të transpozuar dhe zbatuar *acquis* e BE-së për energjinë dhe ujin dhe aktivitetet përkatëse.

- Aksionet e AKUM-it për zbatimin e Planit të ardhshëm të Veprimit për Eficiencën e Energjisë që do të jenë pjesë e Planit Kombëtar të Energjisë dhe Klimës 2030 do të shoqërojnë rezultatet e përmendura.

- Miratimi dhe zbatimi i një ligji të ri për furnizimin me ujë dhe kanalizimet, si dhe i kodit të rishikuar të ujit, do të fillojë të zbatohet në vitin 2024.

- Udhërrëfyesi i miratuar për agregimin e ujësjellësve në vitin 2021 është zbatuar plotësisht në të 15 shoqëritë e reja.

- Reforma e ndërmarrjeve të ujësjellësit zbatohet me stimuj dhe plane specifike të menaxhimit në fuqi, për të promovuar eficiencën e energjisë dhe adoptimin e energjisë së rinovueshme.

- AKUM-i dhe shoqëritë e ujësjellësit do të ndërmarrin hapat e nevojshëm për të siguruar sigurimin në kohë të tokës shtetërore dhe për të koordinuar procesin e dhënies së lejeve.

- Planet gjithëpërfshirëse të menaxhimit dhe mirëmbajtjes, të shoqëruara me buxhetet përkatëse, do të jenë lehtësisht të disponueshme nga AKUM-i ose buxheti i vetë ndërmarrjeve të ujësjellësit për të mbështetur menaxhimin efektiv dhe qëndrueshmërinë afatgjatë të masave për eficiencën e energjisë dhe mbrojtjen e mjedisit.

- Ka mjaft kapacitete teknike dhe operatorë biznesi të disponueshëm në treg për të kryer auditime të cilësisë së lartë të energjisë.

Fusha e mbështetjes 4: Mbështetje tjetër

Supozime:

- Qeveria vë theks të rëndësishëm në prioritizimin e eficiencës së energjisë dhe Traktatit të Komunitetit të Energjisë brenda agjendës së saj.

- Është miratuar një marrëveshje ndërinstitucionale për IPA III.

- Strukturat e besuara në Shqipëri kanë staf të mjaftueshëm bazuar në analizën e ngarkesës për të siguruar funksionimin optimal. Këto struktura kanë krijuar procedura të brendshme, duke mundësuar bashkëpunim dhe koordinim efektiv mes tyre.

5. Pasqyrë e procesit të konsultimit për përgatitjen e Programit Operacional

Procesi i konsultimit për e Programit Operacional përfshin hapa të shumtë që synojnë të sigurojnë pjesëmarrjen aktive të partnerëve përkatës dhe shoqërisë civile. Ky PO është përgatitur në përputhje me Kodin Evropian të Sjelljes së Partneritetit [Rregullorja e Deleguar e Komisionit (BE) nr. 240/2014 e datës 7 janar 2014 mbi kodin Evropian të sjelljes për partneritetin në kuadrin e Fondeve Evropiane Strukturore dhe të Investimeve] bazuar në metodologjinë për zbatimin e parimit të partneritetit dhe përzgjedhjen e partnerëve të zhvilluar për Programet Operacionale 2024–2027 në Republikën e Shqipërisë sipas IPA III.

Në përputhje me Kodin Evropian të Sjelljes për Partneritetin, Komisioni Evropian luajti një rol të rëndësishëm në përfshirjen në diskutime dhe sesione të konsultimit teknik gjatë gjithë fazës përgatitore .[69]

Partneriteti për PO përfshin përfaqësuesit e mëposhtëm:

- autoritetet publike përkatëse, duke përfshirë përfaqësuesit e autoriteteve lokale;
- përfaqësues të partnerëve për zhvillim në Shqipëri;
- autoritetet publike kombëtare përgjegjëse për zbatimin e parimeve horizontale;
- partnerët ekonomikë dhe socialë;
- organizatat që përfaqësojnë shoqërinë civile.

Partneriteti u krijua nga zyra SASPAC, në varësi të Zyrës së Kryeministrit, e cila, si KKIPA, po koordinon procesin e programimit për IPA III. Lista e të gjithë partnerëve dhe palëve të interesit të konsultuar është përfshirë në aneksin e këtij PO. Hartimi i Programit Operacional ishte planifikuar të mundësonte pjesëmarrjen e plotë të partneritetit në faza të ndryshme të hartimit, duke lehtësuar procesin e bashkë-hartimit.

Takimi i parë konsultativ, duke mbledhur më shumë se 25 palë të interesuara nga komuniteti i donatorëve në Shqipëri, u mbajt më 6 qershor 2023 dhe paraprakisht u nda me donatorët një prezantim përmbledhës i Programit Operacional në *PowerPoint*. Takimi kishte për qëllim të diskutonte aspektet kyçe si rezultatet e pritshme, ndarja e buxhetit, struktura institucionale, shtrirja e fushave të mbështetjes, përfshirë objektivat dhe treguesit. U morën komente të vlefshme dhe pyetje përkatëse nga donatorë si KfW, Delegacioni i BE, Zyra Zvicerane për Bashkëpunim, BERZH, OBSH dhe OKB.

Takimi i dytë konsultativ u mbajt më 7 qershor 2023 dhe përfshiu 15 palët e interesuara përkatëse si OSHC[70], përfaqësues nga agjencitë e shtetit, qeverisja vendore, shoqatat e biznesit dhe akademia. Diskutimi në takim u fokusua kryesisht në rezultatet e pritura dhe shtrirjen e fushave të mbështetjes, me theks të veçantë në aktivitetet dhe grupet e synuara. Ekspertët e sektorit ndihmuan gjatë takimeve konsultative.

Për të siguruar që takimet e konsultimit plotësonin standardet e kërkuara të afatit kohor, rëndësisë dhe transparencës, dhe për të maksimizuar kontributet e tyre, draftet e seksioneve përkatëse u ndanë paraprakisht me palët e interesuara. Pas takimeve konsultative, të gjitha palëve të interesit të ftuara ju dha mundësia të paraqesin komentet e tyre në formë të shkruar në zyrën e SASPAC.

Duke marrë parasysh komentet e Komisionit Evropian, është planifikuar një raund përfundimtar i konsultimeve me partnerët, së bashku me një konsultim publik. Ky konsultim do të kryhet në përputhje me udhëzimet e përshkruara në ligjin nr. 146/2014, urdhrin nr. 3/janar 2021 dhe Kodin Evropian të Sjelljes për Partneritetin. Qëllimi është të lehtësojë miratimin e marrëveshjes së financimit në lidhje me Programin Operacional në Këshillin e Ministrave[71].

6. Rregullimet e zbatimit

6.1 Marrëveshja e financimit

Për zbatimin e këtij programi, parashikohet të lidhet një marrëveshje financimi ndërmjet Komisionit dhe Republikës së Shqipërisë

[69] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/93c4192d-aa07-43f6-b78e-f1d236b54cb8

[70] Kryesisht ata që janë aktivë në promovimin e përfshirjes sociale, mbrojtjen e mjedisit, planifikimin urban dhe mosdiskriminimin.

[71] Vendimi i Këshillit të Ministrave për miratimin e marrëveshjes së financimit të Programit Operacional me KE-në

6.2 Metodat e zbatimit

Komisioni do të garantojë që të respektohen rregullat dhe procedurat e duhura të BE-së për sigurimin e financimit për palët e treta, duke përfshirë procedurat e rishikimit, kur është e përshtatshme, dhe përputhshmërinë e programit me masat kufizuese të BE-së[72].

Menaxhimi indirekt me një përfitues të IPA III

Ky Program do të zbatohet nën menaxhim indirekt nga Republika e Shqipërisë.

Autoriteti Menaxhues përgjegjës për realizimin e programit është Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë. Autoriteti menaxhues do të jetë përgjegjës për ligjshmërinë dhe rregullsinë e shpenzimeve, menaxhimin e shëndoshë financiar, programimin, zbatimin, monitorimin, vlerësimin, informacionin, vizibilitetin dhe raportimin e aktiviteteve të IPA III.

Autoriteti Menaxhues do të mbështetet në ekspertizën sektoriale dhe kompetencën teknike të organve të ndërmjetme të mëposhtme për menaxhimin e politikave: Agjencia për Eficiencë të Energjisë (AEE); Agjencia Kombëtare e Menaxhimit të Ujit dhe Mbetjeve (AKUM). Ajo do të garantojë menaxhim financiar të programit.

Detyrat e zbatimit të buxhetit si thirrjet për tenderë, thirrjet për propozime, kontraktimi, menaxhimi i kontratave, pagesave dhe operacionet e të ardhurave, do t'i besohen organit të ndërmjetëm të mëposhtëm për menaxhimin financiar: Drejtoria e Përgjithshme për Financimin dhe Kontraktimin e Fondeve të Bashkimit Evropian, Bankës Botërore dhe Donatorëve të Tjerë (CFCU). Ajo do të garantojë ligjshmërinë dhe rregullsinë e shpenzimeve.

6.3 Shtrirja e faktorit gjeografik për prokurime dhe grante

Faktori gjeografik për sa i përket vendit të krijimit për pjesëmarrje në procedurat e prokurimit dhe dhënies së granteve dhe për sa i përket origjinës së furnizimeve të blera siç përcaktohet në aktin bazë dhe në dokumentet përkatëse kontraktuale do të zbatohet, duke iu nënshtruar dispozitave të mëposhtme.

Nëpunësi autorizues përgjegjës i Komisionit mund të shtrijë përshtatshmërinë gjeografike në bazë të urgjencës ose mungesës së shërbimeve në tregjet e vendeve ose territoreve në fjalë, ose në raste të tjera të vërtetuara siç duhet, kur zbatimi i rregullave të përshtatshmërisë do ta bënte të pamundur ose tepër të vështirë realizimin e këtij programi (neni 28(10) rregullorja NDICI-Global Europe).

7. Tabelat financiare sipas fushave të mbështetjes dhe sipas vitit (përfshirë normat e bashkëfinancimit nëse ka)

	2024			**2025**			**2026**			**2027**			**GJITHSEJ**		
	Kontributi i BE-së (euro)	Bashkëfinancimi përfituesit IPA III (euro)	Shpenzime gjithsej (euro)	Kontributi i BE-së (euro)	Bashkëfinancimi përfituesit IPA III (euro)	Shpenzime gjithsej (euro)	Kontributi i BE-së (euro)	Bashkëfinancimi përfituesit IPA III (euro)	Shpenzime gjithsej (euro)	Kontributi i BE-së (euro)	Bashkëfinancimi përfituesit IPA III (euro)	Shpenzime gjithsej (euro)	Kontributi i BE-së (euro)	Bashkëfinancimi përfituesit IPA III (euro)	**Shpenzime gjithsej (euro)**
Fusha e mbështetjes 1	2 000 000	500 000	2 500 000	7 000 000	4 400 000	11 400 000	4 900 000	4 100 000	9 000 000	10 100 000	1 500 000	11 600 000	24 000 000	10 500 000	**34 500 000**
Fusha e mbështetjes 2			-			-	6 000 000	5 500 000	11 500 000		2 000 000	2 000 000	6 000 000	7 500 000	**13 500 000**

[72] www.sanctionsmap.eu Harta e sanksioneve është një mjet IT për identifikimin e regjimeve të sanksioneve. Burimi i sanksioneve buron nga aktet ligjore të publikuara në Gazetën Zyrtare të Bashkimit Evropian (OJ). Në rast mospërputhjeje ndërmjet akteve ligjore të publikuara dhe përditësimeve në faqen e internetit, mbizotëron versioni i OJ.

Fusha e mbështetjes 3			-	8 000 000	7 340 000	15 340 000	7 100 000	1 438 000	8 538 000	734 000	388 000	1 122 000	15 834 000	9 166 000	**25 000 000**
Mbështetje tjetër	2 000 000	500 000	2 500 000	-	140 000	140 000	-	105 000	105 000	2 166 000	1 089 000	3 255 000	4 166 000	1 834 000	**6 000 000**
GJITHSEJPO	**4 000 000**	**1 000 000**	**5 000 000**	**15 000 000**	**11 880 000**	**26 880 000**	**18 000 000**	**11 143 000**	**29 143 000**	**13 000 000**	**4 977 000**	**17 977 000**	**50 000 000**	**29 000 000**	**79 000 000**

Shënim. Shkalla e bashkëfinancimit të IPA-së është maksimumi 85% në nivel të secilës fushë të mbështetjes

Shtoni shtyllat përkatëse për shtimin e viteve buxhetore shtesë ose ndani në tabela të veçanta për çdo vit buxhetor**.**

Një vendim i veçantë do të mbulojë shpenzimet në lidhje me komunikimin strategjik, diplomacinë publike, auditimin dhe vlerësimin.

8. Matja e performancës

8.1 Monitorimi dhe raportimi

- Monitorimi i zbatimit të Programit Operacional do të synojë mbledhjen dhe analizimin e të dhënave për të informuar mbi progresin drejt arritjes së rezultateve të planifikuara, për të informuar proceset e vendimmarrjes dhe për të raportuar mbi përdorimin e burimeve.

Monitorimi teknik dhe financiar i përditshëm i zbatimit të këtij Programi Operacional do të jetë një proces i vazhdueshëm dhe pjesë e përgjegjësive të partnerit zbatues. Për këtë qëllim, Autoriteti Menaxhues do të krijojë një sistem të përhershëm monitorimi të brendshëm, teknik, dhe financiar për programin dhe do të përgatisë raporte të rregullta progresi (jo më pak se vjetore) dhe raporte përfundimtare.

Çdo raport do të japë një përshkrim të saktë të zbatimit të Programit Operacional, vështirësive të hasura, ndryshimeve të paraqitura, si dhe shkallën e arritjes së Produkteve të tij dhe kontributit në arritjen e Rezultateve të tij, dhe nëse është e mundur në kohën e raportimit, kontributin për arritjen e ndikimeve të tij, të matura nga treguesit përkatës.

Komisioni mund të kryejë vizita monitoruese shtesë si nëpërmjet stafit të tij ashtu edhe nëpërmjet konsulentëve të pavarur të rekrutuar drejtpërdrejt nga Komisioni për vlerësime të pavarura monitoruese (ose të rekrutuar nga agjenti përgjegjës i kontraktuar nga Komisioni për kryerjen e këtyre vlerësimeve).

Rolet dhe përgjegjësitë për mbledhjen, analizimin dhe monitorimin e të dhënave:

Siç parashikohet në kornizën e rezultateve të IPA III, institucionet do të raportojnë vlerat për të gjithë treguesit përkatës si pjesë e ushtrimit vjetor të mbledhjes së të dhënave. Një shumëllojshmëri mjetesh dhe metodash do të përdoren si burime informacioni për treguesit, siç tregohet në pjesën 4.2.2. Aty ku kërkohen sondazhe, studime ose të ngjashme,, ato do të financohen nëpërmjet Programit Operacional.

Mbledhja e të dhënave në lidhje me arritjen e treguesve për të gjitha fushat e mbështetjes, në kuadër të këtij programi operativ janë gjerësisht nën përgjegjësinë e MIE-s dhe agjencive të saj në vartësi si AEE dhe AKUM. Mbledhja e të dhënave për treguesit që lidhen me përfshirjen sociale është përgjegjësi e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, INSTAT-it, MIE-s, AEE-së, OSHEE-së, AKUM-it dhe bashkive. Barazia gjinore do të monitorohet nëpërmjet mbledhjes së të dhënave të zbërthyera sipas ligjit nr. 9970, datë 24.7.2008 për barazinë gjinore në shoqëri, si dhe me mbledhjen *ad-hoc* të të dhënave për tregues të veçantë.

Në nivel të Programit operacional, një sistem i brendshëm monitorimi do të krijohet nga Autoriteti Menaxhues, i cili do të lejojë monitorimin e ecurisë së zbatimit, do të mundësojë

mbledhjen sistematike dhe në kohë të të dhënave për treguesit dhe do të mbështesë raportimin vjetor. Një tabelë e zbatimit të programit do të garantojë bazën për raportim komunikues dhe të orientuar drejt rezultateve dhe do të lejojë që progresi dhe arritjet e zbatimit të paraqiten vizualisht.

Komiteti i Monitorimit Sektorial, siç parashikohet në nenin 53 të Marrëveshjes Kuadër Financiare të Partneritetit luan një rol kyç në monitorimin dhe raportimin e zbatimit të Programit Operacional. Komiteti i Monitorimit Sektorial do të përfshijë përfaqësues nga partnerët në përputhje me Kodin Evropian të Sjelljes së Partneritetit [Rregullorja e deleguar e Komisionit (BE) nr. 240/2014 e 7 janarit 2014 mbi Kodin Evropian të sjelljes për partneritetin në kuadrin e Fondeve Evropiane Strukturore dhe të Investimeve] në bazë të metodologjisë për zbatimin e parimit të partneritetit dhe përzgjedhjes së partnerëve të zhvilluar për programet operacionale 2024–2027 në Republikën e Shqipërisë në kuadër të IPA III.

Partneriteti për Programin Operacional përbëhet nga përfaqësuesit:

- autoritetet publike përkatëse, duke përfshirë përfaqësuesit e njësive të qeverisjes vendore;
- përfaqësues të partnerëve për zhvillim në Shqipëri;
- autoritetet publike kombëtare përgjegjëse për zbatimin e parimeve horizontale;
- partnerët ekonomikë dhe socialë;
- organizatat që përfaqësojnë shoqërinë civile.

Sipas rastit, organizatat ombrellë u përfshinë në partneritet.

Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, në rolin e Autoritetit Menaxhues do të veprojë si Sekretariat për Komitetin e Monitorimit Sektorial të PO. Pjesëmarrja aktive dhe domethënëse e palëve të interesuara do të sigurohet përmes:

- kanaleve për angazhimin e palëve të interesuara të identifikuara sipas fushës së mbështetjes dhe sipas rastit të ë zyrtarizuara;
- pjesëmarrjes së palëve të interesuara në komitetet e monitorimit;
- pjesëmarrjes së palëve të interesuara në vizitat në terren;
- sigurimit të rregullt të informacionit për palët e interesuara;
- në rast të investimit të lokalizuar, do të përfshihen përfituesit vendorë.

Për sa u përket mekanizmave të llogaridhënies, do të krijohet mekanizmi i korrigjimit të ankesave (nëse nuk është krijuar tashmë) dhe do të ofrojë informacion mbi:

- aksesueshmërinë e kanaleve për të paraqitur ankesa;
- promovimin e mekanizmit të ankesave;
- mënyrën e trajtimit të çdo ankesë;
- monitorimin e rasteve dhe efektivitetin e mekanizmit të zgjidhjes së ankesave;
- mbështetjen e funksionimit të mekanizmave të zgjidhjes së ankesave.

Meqenëse barazia gjinore nuk është synim por konsideratë e përfshirë, do të krijohet një mekanizëm për monitorimin dhe raportimin mbi "pikat hyrëse" të përfshira në pjesën 4.3.2. Statistikat e ndara sipas gjinisë do të mblidhen në kuadër të aktiviteteve ku kjo është e mundur.

- Në bazë të raporteve të dhëna nga Autoriteti Menaxhues përpara mbledhjeve, ai në veçanti:
- vlerëson efektivitetin, efikasitetin, cilësinë, koordinimin dhe përputhshmërinë e zbatimit të programeve;
- vlerëson progresin drejt përmbushjes së objektivave, arritjes së produkteve dhe rezultateve të planifikuara, dhe vlerësimit të ndikimit dhe qëndrueshmërisë së asistencës IPA III, duke siguruar koherencë me dialogun e politikave, strategjitë përkatëse të sektorit qendror dhe rajonal ose aktivitetet rajonale dhe shumëpalëshe në Përfituesin IPA III;
- vlerëson raportet vjetore të zbatimit, duke përfshirë ekzekutimin financiar të programeve;
- shqyrton gjetjet dhe konkluzionet përkatëse, si dhe propozimet për masat vijuese korrigjuese që rrjedhin nga kontrollet, monitorimi, vlerësimet dhe auditimet në vend, nëse ka.
- diskuton çdo aspekt përkatës të funksionimit të sistemeve të menaxhimit dhe kontrollit;
- diskuton për çdo çështje dhe veprim problematik;
- nëse është e nevojshme, vlerëson ose bën propozime për të ndryshuar programet dhe për të ndërmarrë çdo veprim tjetër korrigjues për të siguruar arritjen e objektivave dhe për të rritur

efikasitetin, efektivitetin, ndikimin dhe qëndrueshmërinë e asistencës IPA III;

- vlerëson masat e marra të informimit, publicitetit, transparencës, komunikimit dhe vizibilitetit.

8.2 Vlerësimi

Duke pasur parasysh rëndësinë e programit, do të kryhet një vlerësim afatmesëm dhe përfundimtar për fushat e mbështetjes që përfshihen në këtë Program Operacional të kontraktuar nga përfituesi i IPA III, dhe duhet të përfshihet në fushën e mbështetjes "Mbështetje tjetër". siç tregohet në pjesën 4.2.2.

Vlerësimi do të kryhet nga ekspertë ose organe, të brendshme ose të jashtme, funksionalisht të pavarura nga sistemi i menaxhimit dhe kontrollit.

Vlerësimi afatmesëm do të kryhet për zgjidhjen e problemeve, qëllime mësimore, veçanërisht në lidhje me plotësimin e bazës ekzistuese të njohurive për vendosjen e masave të efikasitetit të energjisë, ndërtimin dhe funksionimin e burimeve të rinovueshme të energjisë.

Vlerësimi përfundimtar do të kryhet për qëllime të llogaridhënies dhe mësimore në nivele të ndryshme (në veçanti për rishikimin e politikave) duke marrë parasysh veçanërisht faktin se zbatimi i masave të eficiencës së energjisë dhe krijimi i BRE-ve kërkon një qasje shumëdisiplinore që përfshin inxhinierinë, financën dhe politikëbërjen.

Ky vlerësim do të theksojë gjithashtu rëndësinë e monitorimit dhe vlerësimit afatgjatë të mjedisit dhe ndikimet ekonomike të këtyre nismave, si dhe identifikimin e çdo pengese apo sfide të mundshme në zbatimin e tyre.

Raporti i vlerësimit do të ndahet me të gjitha palët përkatëse. Përfituesi i IPA III dhe Komisioni do të analizojnë konkluzionet dhe rekomandimet e vlerësimeve dhe do të vendosin së bashku mbi masat vijuese që do të ndërmerren dhe çdo rregullim të nevojshëm, duke përfshirë, nëse tregohet, riorientimin e mbështetjes.

Aktivitetet treguese të vlerësimit dhe koha për vlerësimet afatmesme dhe përfundimtare përshkruhen si më poshtë:

Vlerësimi afatmesëm:

- Kryerja e anketave, intervistave dhe analizave të të dhënave për të mbledhur informacion mbi ecurinë e aktiviteteve siç përshkruhet në seksionin 4.2.2.
- Shqyrtimi i dokumenteve përkatëse aktuale të projektit, raportet dhe planet për të vlerësuar përputhshmërinë e aktiviteteve me qëllimet dhe objektivat fillestarë.
- Angazhimi me palët e interesuara si udhëheqësit e projektit, ekspertët kryesorë, përfaqësuesit nga organet e ndërmjetme dhe përfituesit për të mbledhur perspektivat e tyre mbi efektivitetin dhe ndikimin e nismave.
- Vizitat në terren për të vëzhguar zbatimin e aktiviteteve, për të vlerësuar funksionalitetin e tyre dhe për të identifikuar çdo problem apo pengesë.
- Analiza e të dhënave të mbledhura, identifikimi i tendencave dhe sintetizimi i gjetjeve për të fituar njohuri mbi përparimin dhe efektivitetin e nismave.

Afatet kohore: vlerësimi afatmesëm zakonisht kryhet në mes të afatit kohor të programit. Indikative 2027.

Vlerësimi përfundimtar:

- Vlerësimi i ndikimit të përgjithshëm të dislokimit të produkteve kryesore të përshkruara në 4.2.2, duke marrë parasysh faktorët mjedisorë dhe ekonomikë. Kjo do të përfshijë kryerjen e analizave kosto-përfitim, vlerësimin e kursimeve të energjisë, reduktimet e emetimeve të gazeve serrë dhe kthimet ekonomike.
- Rishikimi i politikave dhe rregulloreve në lidhje me eficiencën e energjisë dhe energjisë së rinovueshme dhe vlerësimi i efektivitetit të tyre në mbështetjen e iniciativave. Identifikimi i fushave për përmirësim ose rishikim për të përmirësuar kornizat e politikave.
- Identifikimi i mësimeve kryesore të nxjerra gjatë procesit të zbatimit të projektit, duke përfshirë sukseset, sfidat dhe praktikat më të mira.
- Konsultimi me palët e interesuara për të marrë komentet e tyre mbi rezultatet dhe ndikimin e iniciativave dhe për të mbledhur rekomandime për veprimet e ardhshme.

- Përgatitja e një raporti gjithëpërfshirës të vlerësimit përfundimtar që përfshin gjetjet, rekomandimet dhe një vlerësim të arritjeve dhe sfidave me të cilat ballafaqohen gjatë zbatimit.

Afatet kohore: Vlerësimi përfundimtar do të kryhet pas përfundimit të aktiviteteve kryesore dhe para mbylljes së projektit.

8.3 Auditi dhe verifikimet

Auditimet teknike për projektet madhore janë të detyrueshme gjatë zbatimit.

Dispozitat financiare në lidhje me auditimin dhe verifikimet, duke përfshirë auditimet teknike nëse aplikohen, të kryera nga Përfituesi IPA III duhet të përfshihen në fushën e mbështetjes "Mbështetje tjetër" siç tregohet në pjesën 4.2.2.

Pa cenuar detyrimet e zbatueshme për kontratat e lidhura për zbatimin e këtij programi, Komisioni, në bazë të një vlerësimi risku, mund të kontraktojë detyra të pavarura auditimi ose verifikimi për një ose disa kontrata ose marrëveshje.

9. Komunikimi strategjik dhe diplomacia publike

Të gjitha subjektet që zbatojnë veprime të jashtme të financuara nga BE-ja kanë detyrimin kontraktual të informojnë grupet përkatëse për mbështetjen e Bashkimit për punën e tyre duke treguar logon e BE-së dhe një pasqyrë të shkurtër financimi sipas rastit në të gjitha materialet e komunikimit që lidhen me projektet në fjalë. Për këtë qëllim, ata duhet të zbatojnë me udhëzimet e dhëna në dokumentin udhëzues 2022 Komunikimi dhe rritja e vizibilitetit të BE-së:Udhëzues për veprimet e jashtme (ose ndonjë dokument pasues).

Në veçanti, përfituesit e fondeve të BE-së duhet të njohin origjinën e financimit të BE-së dhe të sigurojnë fizibilitetin e duhur të tij duke:

- dhënë një deklaratë që thekson mbështetjen e marrë nga BE-ja në mënyrë të dukshme për të gjitha dokumentet dhe materialin e komunikimit në lidhje me zbatimin e fondeve, duke përfshirë në faqen zyrtare të internetit dhe llogaritë e mediave sociale, ku këto ekzistojnë; dhe
- promovuar veprimet dhe rezultatet e tyre me anë të informacionit të synuar koherent, efektiv dhe proporcional për audienca të shumta, përfshirë median.

Masat e vizibilitetit dhe komunikimit do të zbatohen, sipas rastit, nga subjektet e besuara të administratës kombëtare, kontraktorët dhe përfituesit e granteve. Detyrimet e duhura kontraktuale do të përfshihen, përkatësisht, në marrëveshjet e financimit, marrëveshjet e delegimit dhe kontratat e prokurimit dhe grantit. Masat specifike të vizibilitetit dhe komunikimit për këtë program do të jenë plotësuese të aktiviteteve më të gjera të komunikimit të zbatuara drejtpërdrejt nga shërbimet e Komisionit Evropian dhe/ose Delegacionet dhe Zyrat e BE-së. Komisioni Evropian dhe Delegacionet dhe Zyrat e BE-së duhet të informohen plotësisht për planifikimin dhe zbatimin e aktiviteteve specifike të vizibilitetit dhe komunikimit, veçanërisht në lidhje me narrativën e komunikimit dhe mesazhet kryesore.

Një plan strategjik komunikimi i Programit Operacional Energjia do të përgatitet dhe do të miratohet me Delegacionin e BE-së në përputhje me Udhëzimet e Komisionit për veprimet e jashtme për Komunikimin dhe rritjen e vizibilitetit të BE-së. Ai do të përcaktojë përgjegjësitë e Autoritetit menaxhues të Programit Operacional, organeve zbatuese dhe KKIPA për sa i përket komunikimit.

Plani strategjik i komunikimit i Programit Operacional do të identifikojë mesazhet kryesore, objektivat e komunikimit, audiencat e komunikimit (përfshirë shumëfishuesit), qasjen, aktivitetet e parashikuara të komunikimit, treguesit dhe objektivat kyç të komunikimit treguesit dhe objektivat e komunikimit kyç RACER risqet dhe buxhetin e parashikuar. Planet vjetore të komunikimit do të hartohen dhe diskutohen me Delegacionin e BE-së paraprakisht për të koordinuar aktivitetet dhe për të maksimizuar shtrirjen.

KKIPA dhe Autoriteti Menaxhues do të jenë përgjegjës për angazhimin e shtypit dhe menaxhimin e kontakteve me shtypin dhe median.

Në përputhje me planin strategjik të komunikimit të Programit Operacional, do të krijohet një faqe interneti e dedikuar dhe kanale të mediave sociale. Standardet për përdorimin dhe menaxhimin

e mediave sociale dhe plani i mediave sociale do të koordinohen ndërmjet Autoritetit menaxhues, organeve zbatuese dhe KKIPA.

10. Qëndrueshmëria

Qëndrueshmëria në nivel programi. Programi Operacional është hartuar për të siguruar qëndrueshmërinë e përfitimeve/rezultateve të arritura përtej zbatimit të tij. Faktorët kryesorë që ndikojnë në qëndrueshmëri janë niveli i pronësisë së përfituesve fundorë, kapacitetet e tyre institucionale dhe operacionale dhe burimet e tyre financiare dhe njerëzore për funksionimin dhe mirëmbajtjen e rezultateve. Autoriteti Menaxhues do të krijojë një sistem për të monitoruar qëndrueshmërinë e asistencës në kuadër të Programit Operacional gjatë periudhës së qëndrueshmërisë të përcaktuar si periudha ndërmjet përfundimit të periudhës së zbatimit të një veprimi dhe datës përfundimtare për zbatimin e Marrëveshjes përkatëse të Financimit. KKIPA dhe Autoriteti Menaxhues do të monitorojnë qëndrueshmërinë brenda fushës së tyre përkatëse të përgjegjësisë nëpërmjet Komitetit Sektorial të Monitorimit (FFPA neni 53(4)(b)) dhe së bashku me Komisionin brenda Komitetit të Monitorimit të IPA (FFPA neni 52(3)). Vlerësimi i qëndrueshmërisë së PO do të jetë një pikë standarde e rendit të ditës në mbledhjet e Komitetit të Monitorimit Sektorial/PO dhe do të përfshihet në vlerësimet e PO.

Qëndrueshmëria e operacioneve. Përfituesit përfundimtarë duhet të sigurojnë që kontratat të zbatohen në përputhje me objektivat e përcaktuar për projektet/kontratat dhe që rezultatet të maten duke përdorur treguesit e zbatueshëm për projektet/kontratat siç përcaktohen në dokumentet përkatëse. Për të siguruar që rezultatet e krijuara nga projektet/kontratat e financuara në kuadër të Programit Operacional të zgjasin pas përfundimit të periudhës së zbatimit të projekteve/kontratave, Autoriteti Menaxhues së bashku me Organin e Ndërmjetëm për Menaxhimin e Politikave dhe Organin e Ndërmjetëm për Menaxhimin Financiar, do të vendosë kushtet e qëndrueshmërisë të zbatueshme për rezultatet e prekshme dhe jomateriale sipas rastit.

Në rastin e punëve dhe furnizimeve të kontraktuara drejtpërdrejt, do të krijohen mekanizma bashkëpunimi midis Autoritetit Menaxhues dhe përfituesve përfundimtarë për planifikimin dhe zbatimin e veprimeve të parashikuara, si dhe përgjegjësitë e përfituesve përfundimtarë për të siguruar qëndrueshmërinë e asistencës IPA III. Kalimi i pronësisë do të vendoset në një marrëveshje formale e cila gjithashtu do të garantojë angazhimin e tyre për të siguruar burimet financiare dhe njerëzore për funksionimin dhe mirëmbajtjen e rezultateve pas përfundimit. Në rastin e Projekteve të Mëdha, Zbatimi i Projektit të Madh do të përcaktojë të gjitha kushtet për të garantuar qëndrueshmëri, duke përfshirë qëndrueshmërinë financiare. Në rastin e organeve publike, qëndrueshmëria e operacioneve të financuara do të sigurohet nëpërmjet përfshirjes në programin buxhetor afatmesëm. Në rastin e skemave të granteve, qëndrueshmëria do të jetë një parim udhëzues për përzgjedhjen e operacioneve. Kontrata e grantit do të përfshijë dispozita specifike për të siguruar qëndrueshmëri.

Autoriteti Menaxhues do të kryejë kontrolle të qëndrueshmërisë për operacionet e përfunduara në përputhje me procedurat e tij.

Përfituesit përfundimtarë janë të detyruar të sigurojnë përdorimin e qëndrueshëm të rezultateve në përputhje me Programin Operacional, kontratën ose ekuivalentin. Përfituesit përfundimtarë janë të detyruar të ndajnë buxhet për të siguruar funksionimin dhe mirëmbajtjen e produkteve dhe të mbulojnë kostot e funksionimit dhe mirëmbajtjes së tyre. Marrësit përfundimtarë duhet t'i rikthejnë rezultatet në gjendjen e tyre fillestare në rast të dëmtimit të tyre ose të zëvendësojnë rezultatet me ato të cilësisë dhe funksionalitetit minimal të barabartë në rast të shkatërrimit të tyre.

Shkelja e kushteve për qëndrueshmëri mund të çojë në rimbursim të kontributit të BE-së në rast se përfituesit përfundimtarë nuk marrin masat e nevojshme korrigjuese për heqjen e mangësive të ndodhura.

ANEKS 1. PROGRAM OPERACIONAL 2024–2027 PËR ENERGJINË: LISTA E PARTNERËVE

Organizata
Instituti i Kërkimit dhe Zhvillimit Barleti
Co-Plan
Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë
Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimeve të Transportit Rrugor
Build Green Group
Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore
Operatori i Sistemit të Shpërndarjes
Autoriteti Rrugor Shqiptar
Agjencia Kombëtare e Infrastrukturës së Ujësjellës-Kanalizimeve dhe Mbetjeve
Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore
Agjencia Kombëtare e Mjedisit
Ministria e Turizmit dhe Mjedisit
Universiteti Polis
Universiteti Politeknik i Tiranës

Organizata të Partnerëve për Zhvillim
KfW Tirana
ADA
AICS Tirana
Ambasada e Izraelit
USAID
Ambasada e Zvicrës
Ambasada e Bullgarisë
UNOPS
DBE
DBE
DBE
OBSH
OKB
ILO
Ambasada e Vendeve të Ulëta
BEI
OSBE
Ambasada e Francës
Ambasada e Greqisë
BERZH
Ambasada e Japonisë
Ambasada e Japonisë
UNDP
UNICEF

ANEKS 2. PROGRAM OPERACIONAL 2024–2027 PËR ENERGJINË: AKRONIME

AEE	Agjencia për Eficiencën e Energjisë
AFD	Agjencia Franceze për Zhvillim
AKBN	Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore
AKUM	Agjencia Kombëtare e Menaxhimit të Ujërave dhe Mbetjeve
AMBU	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore
NA	Nëpunës autorizues

FM	Fusha e mbështetjes
ARRSH	Autoriteti Rrugor Shqiptar
ASPA	Shkolla Shqiptare e Administratës Publike
AEB	Automjete elektrike me bateri
CFCU	Drejtoria e Përgjithshme për Financimin dhe Kontraktimin e Fondeve të Bashkimit Evropian, Bankës Botërore dhe Donatorëve të Tjerë
CfD	Kontrata për diferencë
CONNECTA	Asistenca teknike për konektivitetin në Ballkanin Perëndimor
COP26	Konferenca e Palëve, Samiti i Konventës Kuadër e Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike
OSHC-të	Organizata e shoqërisë civile
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
PSZD	Plani Specifik i Zbatimit i Direktivës
OSSH	Operatori i Sistemeve të Shpërndarjes
DUP	Direktiva për ujin e pijshëm
UDUK	Ujësjellësi Durrës
BERZH	Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim
EC	Komisioni Evropian
TKE	Traktati i Komunitetit të Energjisë
EE	Eficenca e energjisë
EnE4Schools	Projekti Ndërtesat e Shkollave me Eficiencë Energjie në Shqipëri
KPE	Kontratat e performancës së energjisë
ERE	Enti Rregullator i Energjisë
ESCO	Aftësitë, kompetencat, kualifikimet dhe profesionet evropiane
PMMS	Plani i Menaxhimit Mjedisor dhe Social
BE	Bashkimi Evropian
DBE	Delegacioni i Bashkimit Evropian në Tiranë
AE	Automjete elektrike
SKAE	Stacioni i Karikimit të Automjeteve Elektrike
FFPA	Marrëveshja kuadër e partneritetit financiar
FIT	Tarifa e rregulluar
PBB	Prodhim i Brendshëm Bruto
DPSHT	Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimeve të Transportit
GEFF	Instrumenti i Financimit të Ekonomisë së Gjelbër
GHG	Gazi serrë
QSH	Qeveria e Shqipërisë
GWh	*Giga wat* orë
HEC	Hidrocentral
ONMP	Organi i Ndërmjetëm për Menaxhimin e Politikave
INSTAT	Instituti i Statistikave
IPA	Instrumenti i Ndihmës së Paraanëtarësimin
GMPI	Grupi për Menaxhimin e Politikave të Integruara
SIPI	Sistemi Informatik i Planifikimit të Integruar
IT	Teknologjia e informacionit
MIU	Menaxhimi i integruar i ujit
KESH	Korporata Elektroenergjetike Shqiptare
KFW	Banka Gjermane për Zhvillim
KPIs	Treguesit kyç të performancës
kWh	Kilovat për orë
NJQV	Njësitë e qeverisjes vendore
LPG	Gaz i lëngshëm

MSB	Menaxhimi i Sistemit Buxhetor
MIE	Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë
PBA	Plani buxhetor afatmesëm
MW	Megavat
PKVKER	Plani Kombëtar i Veprimit të Konsoliduar të Energjisë së Rinovueshme
NDC	Kontributi i Përcaktuar në Nivel Kombëtar
PKEK	Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës
PKVEE	Planit Kombëtar të Veprimit për Eficiencën e Energjisë
KKIPA	Koordinatori Kombëtar për IPA-n
UPA	Uji pa të ardhura
SKZHI	Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim
KKU	Këshilli Kombëtar i Ujit
O&M	Operacion dhe Mirëmbajtje
PO	Program operacional
OPEX	Shpenzime operative
OSHEE	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike
OST	Operatori i Sistemit të Transmetimit
PPA	Marrëveshje për Blerjen e Energjisë
PPP	Partneriteti publik-privat
FV	Fotovoltaik
KBL	Këshillat e Basenit Lumor
ER	Energjia e rinovueshme
PREE	Programi i Ballkanit Perëndimor për Eficiencën e Energjisë
REO	Operator i energjisë së rinovueshme
RES	Burime të energjisë së rinovueshme
RFP	Kërkesë për propozim
MSA	Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit
SASPAC	Agjencia Shtetërore e Programimit Strategjik dhe Koordinimit të Ndihmës
SECO	Sekretariati Shtetëror Zviceran për Çështjet Ekonomike
EJL	Evropa Juglindore
PBES	Projekti i Bashkive për Energjinë Smart në Shqipëri
SMART	Specifik, i matshëm, i arritshëm, relevant, në kohë
KDS	Komitet Drejtues Sektorial
SWOT	Pikat e forta, pikat e dobëta, mundësitë, kërcënimet
AT	Asistencë teknike
tCO_2eq	Ton CO_2 ekuivalent
ToR	Termat e referencës
USS	Furnizues i Shërbimit Universal
DTUNU	Direktiva për trajtimin e ujërave të ndotura urbane
BP	Banka Botërore
WBIF	Kuadri i Investimeve i Ballkanit Perëndimor
DKU	Direktiva kuadër e ujit
AMBU	Akti i menaxhimit të burimeve ujore
UK	Ujësjellës-kanalizime
PTUZ	Plani i Trajtimit të Ujërave të Zeza

ANEKSI II. KUSHTE TË PËRGJITHSHME

Përmbajtja

Pjesa e parë: Dispozitat e zbatueshme për Aktivitetet për të cilat Përfituesi i IPA III është Autoriteti Kontraktor sipas IMBC

Neni 1. Parime të përgjithshme
Neni 2. Shpallja e kontratave fituese të prokurimit dhe grantit
Neni 2a. Përjashtimi dhe masat administrative
Neni 3. Komunikimi dhe vizibiliteti
Neni 4. Kontrollet ex-ante dhe ex-post për procedurat e granteve dhe prokurimit dhe kontrollet ex-post për kontratat dhe grantet që do të kryhen nga Komisioni
Neni 5. Llogaritë bankare, sistemet e kontabilitetiti dhe shpenzimet e pranuara
Neni 6. Dispozitat mbi pagesat e bëra nga Komisioni për përfituesin e IPA III
Neni 7. Ndërprerja e pagesave
Neni 8. Rikuperimi i fondeve
Neni 8a. Korrigjimet financiare dhe mbyllja
Neni 9. Parimet e përgjithshme për përzgjedhjen e veprimeve
Neni 10. Model për dokumentet e identifikimit të veprimeve
Neni 11. Projekti madhor dhe marrëveshja dypalëshe
Pjesa e dytë: Dispozitat e zbatueshme për këtë Marrëveshje Financimi në tërësi, pavarësisht nga mënyra e menaxhimit
Neni 12. Periudha e pranueshmërisë
Neni 13. Lejet dhe autorizimi
Neni 14. Kërkesat e raportimit
Neni 15. Të drejtat e pronësisë intelektuale
Neni 16. Konsultimi ndërmjet përfituesit IPA III dhe Komisionit
Neni 17. Ndryshimi i Marrëveshjes së Financimit
Neni 18. Pezullimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi
Neni 19. Ndërprerja e kësaj Marrëveshjeje Financimi
Neni 20. Ligji i zbatueshëm, zgjidhja e mosmarrëveshjeve
Neni 21. Masat kufizuese të BE-së

Pjesa e parë: Dispozitat e zbatueshme të Aktiviteteve për të cilat Përfituesi i IPA III është Autoriteti Kontraktor sipas IMBC

Neni 1
Parime të përgjithshme

1. Qëllimi i pjesës së parë është përcaktimi i rregullave për realizimin e detyrave të besuara për zbatimin e buxhetit të parashikuara në aneksin I dhe përcaktimi i të drejtave dhe detyrimeve përkatësisht të përfituesit të IPA III dhe Komisionit në kryerjen e këtyre detyrave.

Pjesa e parë do të zbatohet për detyrat e realizimit të buxhetit që i besohen përfituesit të IPA III vetëm në lidhje me kontributet e Bashkimit, ose të kombinuara me fondet e përfituesit të IPA III apo të një pale të tretë, në rast se këto fonde zbatohen në një bashkëfinancim.

2. Përfituesi IPA III mbetet përgjegjës për përmbushjen e detyrimeve të përcaktuara në këtë Marrëveshje Financimi dhe në Marrëveshjen Kuadër të Partneritetit Financiar (FFPA). Në përputhje me nenin 7, nenin 18, nenin 19 dhe nenin 21, Komisioni rezervon të drejtën të ndërpresë pagesat, dhe të pezullojë dhe/ose përfundojë këtë Marrëveshje Financimi.

3. Përfituesi i IPA III duhet të respektojë normën minimale të kontributeve të tij të përcaktuara në aneksin I. Në rastin kur kontributet jepen si nga përfituesi i IPA III ashtu edhe nga Bashkimi Evropian, kontributi i përfituesit të IPA III do të vihet në dispozicion të paktën në fund të periudhës së pranueshmërisë së programit.

4. Masa e kontributit të BE-së e specifikuar në aneksin I dhe shuma maksimale e ndihmës IPA III bazohet në shumën e shpenzimeve publike të pranueshme. Shpenzim publik i pranueshëm është çdo kontribut publik për financimin e operacioneve, burimi i të cilit është buxheti i autoriteteve publike kombëtare, rajonale ose vendore të përfituesit të IPA III, buxheti i Bashkimit,

buxheti i organeve të së drejtës publike ose buxheti i shoqatave të autoriteteve publike ose të organeve të së drejtës publike. Financimi i kredisë, aty ku përdoret, i jepet organit përgjegjës për të shlyer kredinë, publik kombëtar ose privat kombëtar. Shpenzimet private kombëtare nuk mund të konsiderohen si shpenzime të pranueshme.

5. Për qëllim të zbatimit të nenit 25 të FFPA-së për mbrojtjen e të dhënave, të dhënat personale:

- përpunohen në mënyrë të ligjshme, të drejtë dhe transparente në lidhje me subjektin e të dhënave;
- mblidhen për qëllime të përcaktuara, të qarta dhe legjitime dhe nuk përpunohen më tej në një mënyrë që është e papajtueshme me ato qëllime;
- janë të përshtatshme, relevante dhe të kufizuara në atë që është e nevojshme në lidhje me qëllimet për të cilat ato përpunohen;
- janë të sakta dhe, kur është e nevojshme, përditësohen;
- përpunohen në një mënyrë që garanton sigurinë e duhur të të dhënave personale dhe
- mbahen në një formë që lejon identifikimin e subjekteve të të dhënave për jo më shumë se sa është e nevojshme për qëllimet për të cilat përpunohen të dhënat personale.

Të dhënat personale të përfshira në dokumentet që duhen mbajtur nga përfituesi i IPA III në përputhje me paragrafin 2 të nenit 2 duhet të fshihen pasi të kenë mbaruar afatet e përcaktuara në atë paragraf.

Neni 2

Shpallja e kontratave fituese të prokurimit dhe grantit

1. Pa cenuar nenin 18(5) të FFPA-së, detyrat e referuara në paragrafin 1 të nenit 1 kryhen nga përfituesi i IPA III në përputhje me procedurat dhe dokumentet standarde të përcaktuara dhe të publikuara nga Komisioni për shpalljen e kontratave fituese të prokurimit dhe grantit në veprimet e jashtme, në veçanti udhëzuesi praktik për procedurat e kontratave për veprimin e jashtëm të Bashkimit Evropian (PRAG), në fuqi në kohën e fillimit të procedurës në fjalë, si edhe në përputhje me standardet e kërkuara për vizibilitetin dhe komunikimin të përmendura në nenin 3(2).

Përfituesi i IPA III kryen procedurat e shpalljes fituese të kontratave të prokurimit dhe dhënies së granteve, lidh kontratat përkatëse dhe garanton që të gjitha dokumentet përkatëse për gjurmën e auditit të jenë në gjuhën e kësaj Marrëveshjeje Financimi. Për qëllimin e pjesës së parë të kësaj Marrëveshjeje Financimi, çdo referencë për kontratat e grantit do të interpretohet gjithashtu si referencë për marrëveshjet e kontributit dhe çdo referencë për përfituesit e grantit do të interpretohet gjithashtu si organizata që kanë nënshkruar marrëveshje kontributi.

2. Pa cenuar nenin 49 të FFPA-së, përfituesi i IPA III do të mbajë të gjitha dokumentet përkatëse financiare dhe kontraktuale mbështetëse nga data e hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi ose nga një datë më e hershme në rast se procedura e prokurimit, thirrja për propozime ose Procedura e drejtpërdrejtë e dhënies së grantit fillon përpara hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi, për pesë vjet nga data e mbylljes së një programi. Përfituesi i IPA III do të mbajë në veçanti, sa më poshtë:

a) Procedurat e prokurimit:

i. njoftimin e parashikimit me dëshminë e publikimit të njoftimit të prokurimit dhe çdo korrigjim të gabimeve;

ii. caktimin e panelit të listës përfundimtare;

iii. raportin e listës përfundimtare (përfshirë anekset) dhe kërkesave;

iv. dëshminë e publikimit të njoftimit të listës përfundimtare;

v. shkresat për kandidatët që nuk bëjnë pjesë në listën përfundimtare;

vi. ftesën për tender ose ekuivalente;

vii. dosjen e tenderit përfshirë anekset, sqarimet, procesverbalet e mbledhjeve, dëshminë e publikimit;

viii. caktimin e komisionit të vlerësimit;

ix. raportin për hapjen e tenderit përfshirë anekset;

x. raportin e vlerësimit/negocimit, përfshirë anekset dhe ofertat e pranuara;[73]

xi. letër njoftimin;

xii. shkresën përcjellëse për dorëzimin e kontratës;

xiii. shkresat për kandidatët që nuk kanë fituar;

xiv. njoftimin për dhënien/anulimin e kontratës fituese, përfshirë dëshminë e publikimit;

xv. kontratat e nënshkruara, ndryshimet, klauzolat shtesë, raportet e zbatimit dhe korrespondencën përkatëse.

b) Thirrjet për propozime dhe procedurat direkte për dhënien e granteve:

i. caktimin e komisionit të vlerësimit;

ii. raportin e hapjes dhe raportin administrativ përfshirë anekset dhe kërkesat e pranuara;[74]

iii. shkresat për aplikantët e suksesshëm dhe të pasuksesshëm pas vlerësimit të dokumentit konceptual;

iv. raportin e vlerësimit të dokumentit konceptual;

v. raportin e vlerësimit të kërkesës së plotë ose raportin e negocimit me anekset përkatëse;

vi. kontrollin e përshtatshmërisë dhe dokumentet mbështetëse;

vii. shkresat për aplikantët e suksesshëm dhe të pasuksesshëm së bashku me listën e miratuar rezervë pas vlerësimit të aplikimit të plotë;

viii. shkresë përcjellëse për dorëzimin e kontratës së grantit;

ix. njoftimin i shpalljes/anulimit me dëshminë e publikimit;

x. kontratat e nënshkruara, ndryshimet, kushtet dhe korrespondencën përkatëse.

Gjithashtu, dokumentet financiare dhe kontraktuale të përmendura në paragrafin 6(a) dhe (b) të këtij neni do të plotësohen me të gjitha dokumentet mbështetëse përkatëse siç kërkohet nga procedurat e përmendura në paragrafin 1 si edhe i gjithë dokumentacioni përkatës në lidhje me pagesat, rikuperimet dhe shpenzimet operacionale, për shembull raporti i projektit dhe kontrolleve në terren, pranimi i furnizimeve dhe punimeve, garancitë, raportet e inxhinierëve të mbikëqyrjes.

3. Operacionet e bashkë financuara nga Bashkimi sipas Programit mund të marrin fonde edhe nga donatorë të tjerë siç janë organizatat ndërkombëtare, një Shtet Anëtar, një vend i tretë ose një organizatë rajonale.

Neni 2a

Përjashtimi dhe masat administrative

1. Gjatë zbatimit të procedurave dhe dokumenteve standarde të përcaktuara dhe të publikuara nga Komisioni për shpalljen e kontratave fituese të prokurimit dhe grantit, përfituesi i IPA III duhet të sigurohet, në përputhje me rrethanat, që asnjë kontratë prokurim ose granti e financuar nga BE të mos i jepet një operatori ekonomik ose aplikuesi për grante, nëse operatori ose aplikanti për grante, ose vetë, ose nëpërmjet një personi me kompetenca përfaqësimi, vendimmarrëse ose kontrolli mbi të, është në një nga situatat e përjashtimit të parashikuara në procedurat përkatëse dhe dokumentet standarde të Komisionit.

2. Përfituesi i IPA III duhet të informojë Komisionin menjëherë kur një kandidat, ofertues ose aplikant gjendet në një situatë përjashtimi të përmendur në paragrafin 1, ose ka kryer parregullsi dhe mashtrim siç përcaktohet në nenin 51 (5) të FFPA-së, ose ka shfaqur mangësi në përmbushjen e detyrimeve të tij kryesore për zbatimin e një angazhimi ligjor të financuar nga buxheti i Bashkimit.

3. Përfituesi i IPA III duhet të marrë parasysh informacionet që gjenden në Sistemin e Komisionit për Zbulim të Hershëm dhe Përjashtim (EDES) kur akordon kontratat e prokurimit dhe granteve. Njohja me informacionin mund të bëhet nëpërmjet pikës (pikave) të ndërlidhjes ose nëpërmjet konsultimeve duke përdorur mënyrat e mëposhtme: (Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme e Buxhetit, Kontabilisti i Komisionit, BRE2-13/505, B-1049 Bruksel, Belgjikë dhe

[73] Eliminimi i ofertave të pasukseshsme pesë vjet pas mbylljes së procedurës së prokurimit.

[74] Eliminimi i ofertave të pasuksesshme tre vjet pas mbylljes së procedurës së grantit.

nëpërmjet e-mailit BUDG-C01-EXCL- DB@ec.europa.eu ku një kopje i drejtohet Komisionit të përcaktuar në nenin 3 të kushteve të veçanta). Çdo kontratë ose grant i lidhur me një kontraktor ose përfitues granti që është në një situatë përjashtimi në kohën e lidhjes së kontratës do të përjashtohet nga financimi i Bashkimit dhe mund të zbatohet mekanizmi i korrigjimeve financiare në përputhje me nenin 8a.

4. Kur përfituesi i IPA III merr dijeni për një situatë përjashtimi të përmendur në paragrafin 1 në zbatim të detyrave të përshkruara në aneksin I, përfituesi i IPA III, sipas kushteve të legjislacionit të tij kombëtar, vendos ndaj operatorit ekonomik ose aplikantit të grantit refuzim nga procedura e dhënë dhe përjashtim nga procedurat e ardhshme të prokurimit ose dhënies së grantit. Përfituesi i IPA III mund të vendosë gjithashtu një gjobë financiare në përpjesëtim me vlerën e kontratës në fjalë. Refuzimet, përjashtimet dhe/ose gjobat financiare do të vendosen pas një procedure kundërshtuese që garanton të drejtën e mbrojtjes së personit në fjalë. Përfituesi i IPA III do të njoftojë Komisionin në përputhje me paragrafin 2.

Neni 3

Komunikimi dhe vizibiliteti

1. Në përputhje me nenin 24 të FFPA-së, përfituesi i IPA III merr masa të nevojshme për të siguruar vizibilitetin e financimit të BE-së për aktivitetet që i janë besuar atij, dhe përgatit një plan koherent aktivitetesh vizibiliteti dhe komunikimi i cili duhet t'i paraqitet Komisionit për miratim brenda 2 muajve nga data e hyrjes në fuqi të Marrëveshjes së Financimit.

2. Këto aktivitete komunikimi dhe vizibiliteti duhet të jenë në përputhje me udhëzimin për veprimin e jashtëm mbi komunikimin dhe rritjen e vizibilitetit të BE-së të përcaktuar dhe të publikuar nga Komisioni në fuqi në kohën e aktiviteteve.

Neni 4

Kontrollet *ex-ante* dhe *ex-post* për procedurat e granteve dhe prokurimit dhe kontrollet *ex-post* për kontratat dhe grantet që do të kryhen nga Komisioni

1. Komisioni ushtron kontrolle *ex-post* mbi procedurat e shpalljes së fituesve për prokurimin dhe grantet për fazat e mëposhtme:

a) njoftimi kontratës për prokurim, thirrjet për propozime dhe çdo korrigjim të tyre;

b) dosje të tenderit dhe udhëzime për aplikantët për grantet;

c) përbërja e komisioneve të vlerësimit;

d) raporte të vlerësimit, vendimi refuzimi dhe shpallje fituesi;[75]

e) dosje të kontratave dhe shtesave të kontratave.

2. Lidhur me kontrollet *ex-post* Komisioni mund të vendosë pas vlerësimit të riskut:

a) të kryejë kontrolle *ex-post* për të gjitha dosjet; ose

b) të kryejë kontrolle *ex-post* mbi një përzgjedhje të këtyre dosjeve; ose

c) të heqë dorë plotësisht nga kontrollet *ex-post*.

3. Nëse Komisioni vendos të kryejë kontrolle *ex-post*, në përputhje me paragrafin 2(a) pse (b), ai do të njoftojë përfituesin e IPA III për dosjet e përzgjedhura për kontrolle *ex-post*. Përfituesi i IPA III duhet t'i paraqesë Komisionit të gjithë dokumentacionin dhe informacionin e nevojshëm për dosjen e përzgjedhur për kontroll *ex-post* brenda një muaji nga nënshkrimi i kontratës ose shtesës së kontratës.

4. Komisioni mund të kryejë kontrolle *ex-ante* për miratimin e secilës prej fazave të përmendura në paragrafin 1 për procedurat e dhënies së kontratës që nuk janë përzgjedhur për kontroll *ex-post*. Përfituesi i IPA III do t'i japë Komisionit të gjithë dokumentacionin dhe informacionin e

[75] Për kontratat e shërbimit ky hap përfshin kontrolle *ex ante* në lidhje me miratimin e listës së përzgjedhur.

nevojshëm pasi të jetë informuar se një dosje është përzgjedhur për kontroll *ex-ante*, të paktën në momentin e dorëzimit të njoftimit të kontratës ose udhëzimeve për aplikantët për publikim.

5. Komisioni mund të vendosë të kryejë kontrolle *ex-post*, duke përfshirë auditimet dhe kontrollet në terren, në çdo kohë gjatë ose pas zbatimit të çdo kontrate ose granti të dhënë nga përfituesi i IPA III që rrjedh nga kjo Marrëveshje Financimi. Përfituesi i IPA III do t'i vërë në dispozicion Komisionit të gjithë dokumentacionin dhe informacionin e nevojshëm pasi të jetë informuar se një dosje është përzgjedhur për kontroll *ex-post*. Komisioni mund të autorizojë një person ose një subjekt që të kryejë kontrolle *ex*-post në emër të tij.

Neni 5

Llogaritë bankare, sistemet e kontabilitetiti dhe shpenzimet e pranuara

1. Pas hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi, Organi i Kontabilitetit dhe Organi i Ndërmjetëm për Menaxhimin Financiar (IBFM) i përfituesit të IPA III që është autoriteti kontraktor për Programin hap të paktën një llogari financiare në euro dhe i paraqet Komisionit Formularin (Formularët) e Identifikimit Financiar së bashku me mandatet përkatëse bankare. Bilanci i përgjithshëm bankar për Programin do të jetë shuma e bilanceve për të gjitha llogaritë bankare të Programit të mbajtura nga Organi i Kontabilitetit dhe të gjitha IBFM pjesëmarrëse në përfituesin IPA III. Raportimi për të gjitha llogaritë bankare të lidhura me çdo program regjistrohet përmes IPA-APP4.[76]

2. Përfituesi IPA III duhet të përgatisë dhe t'i paraqesë Komisionit planet e parashikimit të disbursimit për kohëzgjatjen e Programit sipas modelit në pikën (d) të aneksit IV. Këto parashikime duhet të përditësohen dhe të paraqiten me çdo kërkesë për fonde të përmendur në nenin 6(2) dhe 6(3) me raportin vjetor financiar të përmendur në nenin 14(4) dhe me parashikimin e kërkesave të mundshme për pagesë të përmendura në nenin 33(3) FFPA. Planet e parashikimit të disbursimit duhet të bazohen në nevojat reale dhe aktuale dhe të mbështeten nga analiza e hollësishme e dokumentuar (duke përfshirë kontraktimin e planifikuar dhe planifikimin e pagesës për kontratë) e cila do të vihet në dispozicion të Komisionit, nëse kërkohet.

3. Planet fillestare për parashikimin e disbursimit duhet të përmbajnë një përmbledhje të parashikimeve vjetore të disbursimit për të gjithë periudhën e pranueshmërisë dhe parashikimet mujore të disbursimit për dymbëdhjetë muajt e parë të Programit. Planet e mëvonshme do të përmbajnë përmbledhje të parashikimeve vjetore të disbursimit për bilancin e periudhës së zbatimit të Programit dhe parashikimet mujore të disbursimit për katërmbëdhjetë muajt e tjerë.

4. Kërkohet që përfituesi IPA III të krijojë dhe të ruajë një sistem kontabiliteti në përputhje me klauzolën 4(3)(a) të aneksit A të FFPA-së, i cili do të mbajë të paktën informacionin për kontratat e menaxhuara në kuadrin e Programit të treguara në aneksin V.

5. Sipas nenit 57(2) të FFPA, shpenzimet e pranuara në sistemin e kontabilitetit të parashikuar sipas paragrafit 4 duhet të jenë bërë (nga një marrës), pranuar (nga organi i ndërmjetëm për menaxhimin financiar) dhe paguar (nga organi i ndërmjetëm për menaxhimin financiar) dhe të korrespondojnë me shpenzimet aktuale të provuara me dokumente mbështetëse dhe duhet të përdoren kur është e nevojshme për të likuiduar parafinancimin e paguar nga përfituesi i IPA III sipas kontratave lokale.

Neni 6

Dispozitat mbi pagesat e bëra nga komisioni për përfituesin e IPA III

1. Çdo kërkesë për parafinancim do të përmbajë një pasqyrë të shpenzimeve për Programin, duke përfshirë shumat e kontraktuara, të disbursuara dhe shpenzimet e njohura.

---

[76] IPA-APP është një aplikacion i dedikuar IT i zhvilluar nga DG NEAR për të zëvendësuar iPerseus që ishte instrumenti i përdorur për të monitoruar zbatimin e fondeve të paraaderimit nën menaxhimin indirekt nga vendet përfituese (IMBC).

2. Përfituesi i IPA III duhet të paraqesë parashikimet e tij fillestare të disbursimit, të përgatitura sipas nenit 5(2), së bashku me kërkesën e pagesës së parë të parafinancimit. Pagesa e parë e parafinancimit duhet të jetë për 100% të disbursimeve të parashikuara për vitin e parë të planit të parashikimit për disbursimet. Parafinancimi do të mbështetet nga mandatet bankare për të gjitha llogaritë bankare të Programit, nëse është e zbatueshme.

3. Përfituesi i IPA III duhet të paraqesë kërkesat e pagesave vijuese të parafinancimit kur bilanci i përgjithshëm bankar për Programin bie nën nivelin e parashikimeve të disbursimit për pesë muajt e ardhshëm të Programit.

4. Çdo kërkesë për parafinancim shtesë duhet të përmbajë:

a) bilancet bankare për Programin në datën përfundimtare së kërkesës;

b) mandatet bankare të përditësuara për të gjitha llogaritë bankare të Programit, nëse ka;

c) një plan parashikimi të disbursimeve për Programin për katërmbëdhjetë muajt e ardhshëm që nga dita e fundit e kërkesës të përmendur në nenin 5(2).

d) raportimi i përditësuar në IPA-APP.

5. Përfituesi i IPA III mund të kërkojë për çdo financim të mëvonshëm shumën e disbursimeve totale të parashikuara për katërmbëdhjetë muaj që nga data e kërkesës, pa bilancet e përmendura në paragrafin 4(a) në datën e fundit të kërkesës për fonde, të shtuar me çdo shumë të financuar nga përfituesi i IPA III sipas paragrafit 6 dhe që nuk është rimbursuar ende. Periudha prej katërmbëdhjetë muajsh e parashikimit të disbursimit mund të shtyhet nëse specifikohet në kushtet e veçanta.

Komisioni rezervon të drejtën të zbresë çdo pagesë të mëvonshme parafinancimi nëse bilancet e përgjithshme bankare të mbajtura nga përfituesi IPA III në kuadrin e këtij Programi tejkalojnë parashikimin e disbursimit për katërmbëdhjetë muajt e ardhshëm.

6. Kur pagesa reduktohet sipas paragrafit 5, përfituesi i IPA III duhet të financojë Programin me burimet e veta deri në shumën e reduktimit. Përfituesi i IPA III mund të kërkojë më pas rimbursimin e financimit si pjesë e kërkesës së radhës për fonde siç specifikohet në paragrafin 5.

7. Sipas nenit 33(1) të FFPA-së, Komisioni rezervon të drejtën të përpunojë pagesa të pjesshme brenda kufijve të fondeve në dispozicion. Pasi fondet janë vënë sërish në dispozicion, Komisioni do të përpunojë menjëherë pagesën e shumës së mbetur.

8. Komisioni ka të drejtë të rikuperojë bilancet e tepërta bankare që kanë mbetur pa u përdorur për më shumë se dymbëdhjetë muaj. Para ushtrimit të kësaj të drejte, Komisioni fton përfituesin IPA III të japë arsyet e vonesës në disbursimin e fondeve dhe të demonstrojë nevojën e vazhdueshme për to gjatë dy muajve të ardhshëm.

6. Interesat e gjeneruara nga llogaritë bankare të përdorura për këtë Program nuk do t'i ngarkohen Komisionit.

7. Sipas nenit 33(4) të FFPA-së, nëse afati kohor për kërkesën e pagesës ndërpritet nga Komisioni për më shumë se dy muaj, përfituesi IPA III mund të kërkojë një vendim nga Komisioni nëse duhet të vazhdojë ndërprerja e afatit kohor.

8. Deklarata përfundimtare e certifikuar e përmendur në nenin 36(1) (a) të FFPA-së i paraqitet NAO jo më vonë se gjashtëmbëdhjetë muaj pas përfundimit të periudhës së pranueshmërisë.

Neni 7

Ndërprerja e pagesave

1. Pa cenuar pezullimin ose përfundimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi në përputhje përkatësisht me nenet 18 dhe 19, si dhe pa cenuar nenin 38 të FFPA-së, Komisioni mund të ndërpresë pagesat pjesërisht ose plotësisht, nëse:

a) Komisioni ka konstatuar ose ka shqetësime serioze se përfituesi i IPA III ka kryer gabime të konsiderueshme, parregullsi apo mashtrime që vënë në dyshim ligjshmërinë ose rregullsinë e transaksioneve të veçanta të rëndësishme në zbatimin e Programit, ose nuk ka përmbushur

detyrimet e tij në kuadrin e kësaj Marrëveshjeje Financimi, duke përfshirë detyrimet në lidhje Komunikimin Strategjik dhe Diplomacinë Publike;

b) Komisioni ka konstatuar ose ka shqetësime serioze në lidhje se përfituesi i IPA III ka kryer gabime sistematike ose të përsëritura, parregullsi, mashtrime ose shkelje të detyrimeve në kuadrin e kësaj Marrëveshjeje Financimi apo të tjerave si kjo, me kusht që këto gabime, parregullsi, mashtrime ose shkelje të detyrimeve, të kenë ndikim material në zbatimin e Marrëveshjes së Financimit apo të vënë në dyshim besueshmërinë e sistemit të brendshëm të kontrollit të përfituesit IPA III ose ligjshmërinë dhe rregullsinë e shpenzimeve kryesore.

Neni 8

Rikuperimi i fondeve

1. Përveç rasteve të përmendura në nenin 40 të FFPA-së, Komisioni mund të rikuperojë fondet nga përfituesi i IPA III siç parashikohet në rregulloren e financimit, veçanërisht në rastet e mëposhtme:

a) mosrealizimi i arritjes së objektivave dhe rezultateve të Programit të përcaktuara në aneksin I;

b) mossigurimi i përdorimit të aseteve dhe produkteve për qëllimet e synuara të përcaktuara në aneksin I;

c) shpenzime të papranueshme;

d) mos respektimi i normës së bashkëfinancimit, siç parashikohet në aneksin I;

e) shpenzime të krijuara si rezultat i gabimeve, parregullsive, mashtrimeve ose shkeljes së detyrimeve në zbatimin e Programit, veçanërisht në procedurën e prokurimit dhe dhënies së granteve.

f) dobësi ose mangësi në menaxhim dhe sisteme kontrolli të përfituesit të IPA III që çojnë në aplikimin e korrigjimeve financiare,

2. Në përputhje me të drejtën kombëtare, NAO-ja rikuperon kontributin e Bashkimit që i paguhet përfituesit IPA III nga marrësit të cilët ishin në çdonjërën nga situatat e përcaktuara në paragrafin 1, pikat "b" ose "d" të këtij neni ose të përmendur në nenin 40 të FFPA-së. Fakti që NAO-ja nuk arrin të rikuperojë një pjesë apo të gjitha fondet, nuk pengon Komisionin të rikuperojë fondet nga përfituesi i IPA III.

3. Shumat e paguara në mënyrë të parregullt ose të rikuperuara nga përfituesi i IPA III, shumat nga garancitë financiare, të performancës dhe parafinancimit të paraqitura mbi bazën e procedurave të prokurimit dhe dhënies së granteve, shumat nga gjobat financiare të vendosura nga përfituesi IPA III ndaj kandidatëve, ofertuesve, aplikantëve, kontraktor ose përfituesve të granteve për përfituesin IPA III ose do të përdoren sërish për Programin ose do t'i kthehen Komisionit.

Neni 8a

korrigjimet financiare dhe mbyllja

Në vijim të neneve 42, 43 dhe 47 të FFPA-së, Komisioni jep udhëzime plotësuese për procedurën e ekzaminimit dhe pranimit të llogarive, duke përfshirë korrigjimet financiare dhe mbylljen.

Neni 9

Parimet e përgjithshme për përzgjedhjen e veprimeve

1. Procedurat e përzgjedhjes duhet të plotësojnë parimet e transparencës, trajtimit të barabartë dhe mosdiskriminimit. Ato do të parandalojnë çdo konflikt interesi dhe do të sigurojnë përfshirjen e palëve të interesuara dhe njohjen e publikut me informacion.

2. Komiteti Sektorial i Monitorimit do të shqyrtojë dhe miratojë kriteret e përgjithshme për përzgjedhjen e veprimeve të përmendura në nenin 10 brenda gjashtë muajve nga hyrja në fuqi e

kësaj Marrëveshjeje Financimi dhe do të miratojë çdo rishikim të këtyre kritereve në përputhje me nevojat e programimit.

3. Në bazë të nenit 53(7) të FFPA-së, Komisioni mund të bashkë-kryesojë mbledhjet e Komiteteve Sektoriale të Monitorimit.

4. Përfituesi i IPA III do të sigurojë që veprimet të përzgjidhen për financim dhe të miratohen në përputhje me kriteret dhe mekanizmat e zbatueshëm për programin, duke përfshirë programin përkatës operacional, dhe që ato të jenë në përputhje me rregullat përkatëse të Bashkimit dhe ato kombëtare.

Neni 10

Model për dokumentet e identifikimit të veprimeve

1. Për çdo veprim që nuk bie nën përkufizimin e projektit madhor të përmendur në nenin 3(f) dhe nenin 16(6) të FFPA-së, përfituesi i IPA III do të krijojë një fletë identifikuese për çdo veprim të përzgjedhur për bashkëfinancim të Bashkimit sipas Programit.

2. Model për dokumentet e identifikimit të veprimeve duhet të përmbajë ndër të tjera elementet e mëposhtme:

a) identifikimin e veprimit dhe institucionit përgjegjës për zbatimin e tij;

b) një përshkrim përmbledhës të veprimit dhe demonstrimin e përputhshmërisë së tij me programin;

c) rregullimet e zbatimit, risqet dhe supozimet;

d) produktet e pritshme, rezultatet dhe ndikimi, duke përfshirë kontributet në temat horizontale;

e) lidhjet me programet e tjera IPA, IPA II dhe IPA III;

f) marrëveshjet e financimit dhe buxhetin e parashikuar; dhe

g) procedurat e parashikuara për tenderët dhe kontratat.

Modeli i Fletës Identifikuese të Veprimit jepet në aneksin VII.

3. Përfituesi i IPA III do t'i transmetojë një kopje të fletës identifikuese të veprimit Delegacionit të BE-së, i cili pas konsultimit me DG NEAR, do të dërgojë opinionin e tij. Pasi të jetë dhënë një opinion pozitiv mbi fletën identifikuese të veprimit, projekti mund të miratohet nga përfituesi IPA III.

4. Kur natyra e veprimit e justifikon, Komisioni mund të vendosë t'i kërkojë përfituesit të IPA III të zbatojë nenin 11 për një veprim të caktuar dhe të përgatisë një formular aplikimi, në përputhje me formatet e përcaktuara në aneksin VI të kësaj Marrëveshjeje Financimi.

Neni 11

Projekti madhor dhe marrëveshja dypalëshe

1. Në përputhje me nenin 16(6) të FFPA-së, aplikimet për projekte madhore do t'i dorëzohen Komisionit për vlerësim duke përdorur modelin e aplikimit për projekt madhor (aneksi VI).

2. Vlerësimi i Komisionit përcakton objektin fizik dhe shpenzimet e pranueshme. Vlerësimi i Komisionit do të përmbyllet ose me një shkëmbim notash (përkatësisht me paraqitjen e aplikimit për projektin madhor nga përfituesi IPA III dhe përgjigjen nga Komisioni që e miraton atë) ose me nënshkrimin e një Marrëveshjeje Dypalëshe me përfituesin e IPA III, që përcakton elementet individuale dhe kërkesat që janë specifike për projektin.

3. Marrëveshja dypalëshe ose shkëmbimi i notave, së paku, do të përmbajë informacionin e mëposhtëm:

a) emri i projektit;

b) identifikimi i vendndodhjes së projektit;

c) një përshkrim konciz të projektit, i ndarë, sipas nevojës, në komponentë individualë;

d) detajet e autoritetit përgjegjës për aplikimin e projektit, organit përgjegjës për zbatimin, autoritetit kontraktor dhe marrësit;

e) detajet e çdo institucioni financiar ndërkombëtar (IFI) ose donatorëve të tjerë të përfshirë në projekt;

f) objektivat specifikë të projektit;

g) një përmbledhje të rezultateve kryesore të analizës socio-ekonomike të kosto-përfitimit;

h) një përmbledhje të analizës financiare;

i) një përmbledhje të gjetjeve kryesore të vlerësimit të ndikimit në mjedis;

j) vlerën totale të parashikuar të projektit, si dhe një zbërthim indikativ të vlerës së elementeve individuale të projektit;

k) kostot totale të parashikuara të projektit të pranueshme dhe jo të pranueshme, shpenzimet totale publike, kontributin financiar të Bashkimit dhe normën e bashkëfinancimit të zbatueshme për shpenzimet e pranueshme;

l) çdo kusht specifik në lidhje me projektin;

m) një plan prokurimi indikativ që tregon llojet specifike dhe vlerat e parashikuara të kontratave që do të tenderohen dhe, në rast të bashkëfinancimit paralel me IFI-të, identifikimin e kontratave që do të financohen nga IFI-të, si dhe një të dhënë për datën e fillimit të procedurës së tenderimit;

n) një plan indikativ i zbatimit;

o) një listë indikative e treguesve kryesorë që do të përdoren për të demonstruar arritjen e qëllimeve të projektit;

p) datën nga e cila shpenzimet janë të pranueshme.

4. Procedura e prokurimit për një projekt madhor mund të nisë nga përfituesi IPA III pas hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi. Asnjë kontratë prokurimi për një projekt madhor nuk mund të nënshkruhet para hyrjes në fuqi të Marrëveshjes Dypalëshe ose përfundimit të shkëmbimit të notave që miratojnë aplikimin e projektit madhor.

5. Modifikimet e projekteve madhore të miratuara i nënshtrohen kufizimeve dhe kushteve të përcaktuara në Marrëveshjen Dypalëshe ose në shkëmbimin e notave.

Pjesa e dytë: Dispozitat e zbatueshme për këtë Marrëveshje Financimi në tërësi, pavarësisht nga mënyra e menaxhimit

Neni 12
Periudha e pranueshmërisë

1. Periudha e pranueshmërisë është periudha ku përfundojnë të gjitha aktivitetet operacionale të Programit. Kohëzgjatja e kësaj periudhe është e përcaktuar në nenin 2(2) të kushteve të veçanta.

Kjo periudhë do të tregohet në marrëveshjet që do të lidhen nga përfituesi i IPA III dhe nga Komisioni në zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi, veçanërisht në marrëveshjet e kontributit, kontratat e prokurimit dhe kontratat e granteve.

2. Nëse nuk parashikohet ndryshe në nenin 7 të kushteve të veçanta, kontratat dhe shtesat e nënshkruara, shpenzimet e kryera, pagesat e bëra nga autoritetet kombëtare si dhe çdo kosto tjetër që lidhet me aktivitetet e Programit, do të jenë të pranueshme për financim nga BE vetëm nëse ato janë kryer gjatë periudhës së pranueshmërisë, pa cenuar paragrafin (3) të këtij neni.

3. Në rastin e projekteve madhore, data e fillimit të periudhës së pranueshmërisë është data e miratimit të projektit madhor nga Komisioni, siç përcaktohet në një marrëveshje dypalëshe ose një shkëmbim notash.

4. Sipas nenit 29(3)(b) të FFPA-së, dhe pa cenuar nenin 28 të tij dhe nenin 7 të kushteve të veçanta, shpenzimet e mëposhtme të bëra nga përfituesi i IPA III nuk do të jenë të pranueshme për financim sipas kësaj marrëveshjeje financimi:

a) tarifat bankare, kostot e garancive dhe tarifat e ngjashme;

b) gjobat dhe gjobat financiare;

c) shpenzimet e proceseve gjyqësore;

d) luhatjet e këmbimit valutor;

e) borxhet dhe detyrimet për kamatvonesën e borxhit (interesin);
f) provizionet për humbjet, borxhet ose detyrimet e ardhshme të mundshme;
g) kreditë ndaj palëve të treta, nëse nuk specifikohet ndryshe në kushtet e veçanta;
h) interesin negativ të vendosur nga bankat ose institucionet e tjera financiare.

5. Kontrata e prokurimit, kontrata e grantit ose marrëveshja e kontributit e cila nuk ka shkaktuar asnjë pagesë brenda dy viteve nga nënshkrimi i saj do të ndërpritet automatikisht dhe financimi i saj do të likuidohet, me përjashtim të rasteve të çështjeve gjyqësore para gjykatave ose organeve të arbitrazhit.

Neni 13
Lejet dhe autorizimi

Pa cenuar nenin 27 të FFPA-së, çdo lloj leje dhe/ose autorizimi i kërkuar për zbatimin e Programit duhet të sigurohet në kohën e duhur nga autoritetet kompetente të përfituesit IPA III, në përputhje me të drejtën kombëtare.

Neni 14
Kërkesat e raportimit

1. Për qëllimin e kërkesave të përgjithshme të raportimit në Komision përcaktuar në nenin 59 të FFPA-së mbi raportin vjetor për zbatimin e ndihmës IPA III, NIPAC do të përdorë modelin e dhënë në aneksin III.

2. Për qëllimin e nenit 60 të FFPA-së, NIPAC-ja dorëzon te Komisioni nj raport për realizimin e aktiviteteve nën menaxhimin indirekt nga përfituesi i IPA III të këtij Programit të paktën gjashtëmbëdhjetë muaj pas mbarimit të periudhës së pranueshmërisë. NIPAC-ja do të përdorë modelin e dhënë nga Komisioni.

3. Për qëllimet e nenit 61(4) të FFPA-së, NAO-ja duhet të paraqesë në format elektronik një kopje të të dhënave në sistemin e kontabilitetit të krijuar sipas nenit 4(4), deri në 15 janar të vitit të ardhshëm fiskal. Kjo duhet të mbështetet nga një raport përmbledhës i paaudituar financiar i nënshkruar, në përputhje me pikën c të aneksit III.

4. Për qëllimin e kërkesave specifike të raportimit nën menaxhimin indirekt të përcaktuara në nenin 61 (2) (a) dhe 61 (3) të FFPA-së, NAO-ja në përfituesin e IPA III përdor modelet e dhëna në pikat "a" dhe "b" të aneksit IV.

Neni 15
Të drejtat e pronësisë intelektuale

1. Kontratat e financuara në kuadrin e kësaj Marrëveshje Financimi duhet të sigurojnë që përfituesi IPA III të fitojë të gjitha të drejtat e nevojshme të pronësisë intelektuale në lidhje me teknologjinë e informacionit, studimet, skicat, planet, publicitetin dhe çdo material tjetër të bërë për qëllime planifikimi, zbatimi, monitorimi dhe vlerësimi.

2. Përfituesi IPA III duhet të garantojë që Komisioni, ose çdo organ apo person tjetër i autorizuar nga Komisioni, të ketë akses dhe të drejtën të përdorë këtë material. Komisioni do të përdorë këtë material vetëm për qëllimet e veta.

Neni 16
Konsultimi ndërmjet përfituesit IPA III dhe Komisionit

1. Përfituesi IPA III dhe Komisioni konsultohen me njëri-tjetrin para krijimit të ndonjë mosmarrëveshjeje në lidhje me zbatimin ose interpretimin e kësaj Marrëveshje Financimi më tej në zbatim të nenit 20.

2. Nëse Komisioni vihet në dijeni të problemeve për kryerjen e procedurave në lidhje me zbatimin e kësaj Marrëveshje Financimi, ai vendos të gjitha kontaktet e nevojshme me përfituesin IPA III

për të rregulluar dhe për të ndërmarrë çdo hap të nevojshëm.

3. Konsultimi mund të çojë në një ndryshim, pezullim ose ndërprerjen e kësaj Marrëveshje Financimi.

4. Komisioni vë në dijeni rregullisht përfituesin IPA III mbi zbatimin e aktiviteteve të përshkruara në aneksin I të cilat nuk janë në pjesën e parë të kushteve të përgjithshme.

Neni 17

Ndryshimi i Marrëveshjes së Financimit

1. Çdo ndryshim i kësaj Marrëveshjeje Financimi bëhet me shkrim, përfshirë shkëmbimin e notave.

2. Nëse përfituesi i IPA III kërkon një ndryshim, kërkesa duhet t'i paraqitet Komisionit të paktën tre muaj para se ky ndryshim të synohet të hyjë në fuqi, përveçse në raste të justifikuara rregullisht.

3. Komisioni mund të ndryshojë Dokumentet në anekset III-VII pa qenë nevoja për ndryshimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi. Përfituesi i IPA III informohen me shkrim për çdo ndryshim të tillë dhe hyrjen e tij në fuqi.

Neni 18

Pezullimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi

1. Marrëveshja e Financimit mund të pezullohet në rastet e mëposhtme:

a) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse përfituesi i IPA III shkel një detyrim sipas kësaj Marrëveshjeje Financimi;

b) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse përfituesi i IPA III shkel ndonjë detyrim të përcaktuar sipas procedurave dhe dokumenteve standarde të përmendura në nenin 18(2) të FFPA-së;

c) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse përfituesi i IPA III nuk përmbush kërkesat për t'i besuar detyrat e zbatimit të buxhetit;

d) Komisioni mund të pezullojë zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse përfituesi i IPA III vendos të pezullojë ose të pushojë procesin e anëtarësimit në BE;

e) Komisioni mund të pezullojë këtë Marrëveshje Financimi nëse përfituesi i IPA III shkel detyrimin në lidhje me respektimin e të drejtave të njeriut, parimet demokratike dhe shtetit ligjor, si dhe në rastet e rënda të korrupsionit ose nëse përfituesi i IPA III është fajtor për shkelje të rëndë profesionale të provuar me çdo mjet të justifikuar; shkelje e rëndë profesionale duhet të kuptohet si një nga sa vijon:

- shkelje e ligjeve ose rregulloreve në fuqi ose standardeve etike të profesionit të cilit i përket një person ose subjekt; ose

- çdo sjellje e gabuar e një personi ose subjekti që ka ndikim në besueshmërinë e tij profesionale, kur kjo sjellje tregon qëllim të gabuar ose pakujdesi të rëndë.

f) Marrëveshja e Financimit mund të pezullohet në rastet e forcës madhore, siç përcaktohet më poshtë. "Forcë madhore" është çdo situatë ose ngjarje e paparashikueshme dhe e jashtëzakonshme përtej kontrollit të palëve që pengon secilën prej tyre në përmbushjen e detyrimeve të tyre, që nuk i caktohet një gabimi apo pakujdesie nga ana e tyre (ose nga ana e kontraktorëve, agjentëve apo të punësuarve të tyre) dhe që rezulton e pakapërcyeshme pavarësisht kujdesit të duhur. Defektet në pajisje ose materiale apo vonesat në vënien e tyre në dispozicion, mosmarrëveshjet në punë, grevat ose vështirësitë financiare nuk mund të përdoren si forcë madhore.

Një palë nuk mund të shpallet në shkelje të detyrimeve të saj nëse pengohet t'i përmbushë ato nga një rast i forcës madhore për të cilin pala tjetër është informuar në mënyrën e duhur. Një palë

që përballet me forcë madhore duhet të informojë palën tjetër pa vonesë, duke deklaruar natyrën, kohëzgjatjen e mundshme dhe efektet e parashikueshme të problemit, dhe ndonjë masë për minimizimin e dëmit të mundshëm. Nëse forca madhore ndikon vetëm në një pjesë të Programit, pezullimi i Marrëveshjes së Financimit mund të jetë i pjesshëm Asnjë nga Palët nuk mund të shpallet përgjegjëse për shkelje të detyrimeve të saj sipas kësaj Marrëveshjeje Financimi nëse pengohet në përmbushjen e tyre për shkak të një force madhore, me kusht që të marrë masat për të minimizuar çdo dëm të mundshëm.

2. Komisioni mund të pezullojë këtë Marrëveshje Financimi pa njoftim paraprak.

3. Komisioni mund të marrë të gjitha masat e nevojshme paraprake para se të ndodhë pezullimi.

4. Në rastin kur njoftohet pezullimi, duhet të tregohen pasojat për kontratat e prokurimit në vijim apo që do të nënshkruhet dhe kontratat e granteve, si dhe marrëveshjet e kontributit.

5. Pezullimi i Marrëveshjes së Financimit bëhet pa cenuar ndërprerjen e pagesave dhe mbarimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nga Komisioni në përputhje me nenin 7 dhe nenin 19.

6. Palët e përfshira fillojnë zbatimin e Marrëveshjes së Financimit menjëherë pasi këtë e lejojnë kushtet me miratimin paraprak me shkrim të Komisionit. Kjo bëhet pa cenuar ndonjë ndryshim të kësaj Marrëveshjeje Financimi që mund të jetë i nevojshëm për të përshtatur Programin me kushtet e reja të zbatimit, duke përfshirë, nëse është e mundur, zgjatjen e periudhës së pranueshmërisë, ose ndërprerjen e kësaj Marrëveshjeje Financimi në përputhje me nenin 19.

Neni 19

Ndërprerja e kësaj Marrëveshjeje Financimi

1. Nëse çështjet që çuan në pezullimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi nuk janë zgjidhur brenda një periudhe maksimale prej 180 ditësh, secila palë mund ta ndërpresë këtë Marrëveshje Financimi pas një njoftimi brenda 30 ditëve.

2. Në rastin kur njoftohet ndërprerja, duhet të tregohen pasojat për kontratat e prokurimit dhe granteve, marrëveshjet e kontributit në proces dhe këto kontrata ose grante dhe marrëveshje kontributi që do të nënshkruhen.

3. Ndërprerja e Marrëveshjes së Financimit nuk përjashton mundësinë që Komisioni të bëjë korrigjime financiare në përputhje me nenet 43 dhe 44 të FFPA-së.

Neni 20

Ligji i zbatueshëm, zgjidhja e mosmarrëveshjeve

1. Kjo Marrëveshje rregullohet nga ligji i BE-së.

2. Nëse një mosmarrëveshje në lidhje me interpretimin, zbatimin ose vlefshmërinë e Marrëveshjes nuk mund të zgjidhet në mënyrë miqësore, ajo do të zgjidhet me arbitrazh në përputhje me Rregullat e Arbitrazhit të PCA të vitit 2012, sipas sa vijon:

a) Përbërja e panelit

Për pretendimet prej 500 000 euro ose më shumë: paneli do të përbëhet nga tre arbitra. Secila palë do të caktojë një arbitër brenda 40 ditëve kalendarike pas dërgimit të njoftimit të arbitrazhit. Dy arbitrat e emëruar nga palët do të caktojnë nga ana e tyre një arbitër të tretë për të vepruar si arbitër kryesues.

Për pretendimet nën 500 000 euro: paneli do të përbëhet nga një arbitër, përveçse kur palët bien dakord ndryshe.

Nëse trupi gjykues nuk përbëhet brenda 80 ditëve kalendarike pas dërgimit të njoftimit të arbitrazhit

secila palë mund t'i kërkojë Sekretariatit të PCA-së ose autoritetit tjetër neutral të pranueshëm reciprokisht të caktojë arbitrin(ët) e nevojshëm.

b) Selia

Selia e panelit të arbitrazhit do të jetë Haga, Holandë.

c) Gjuha

Gjuha e proceseve do të jetë anglishtja ose një gjuhë tjetër zyrtare e pranueshme reciprokisht e Bashkimit Evropian. Provat mund të paraqiten në gjuhë të tjera, nëse palët bien dakord.

d) Procedura

Përjashtohet përdorimi i masave të sigurimit, ndërhyrjet e palëve të treta dhe ndërhyrjet *amicus curiae*.

Nëse një palë i kërkon panelit që të trajtojë informacionin ose materialin në mënyrë konfidenciale, vendimi do të merret në formë të një urdhri të arsyetuar dhe pas dëgjimit të palës tjetër (10 ditë kalendarike për të paraqitur parashtrimet). Paneli do të vlerësojë arsyet e kërkesës, natyrën e informacionit dhe të drejtën për mbrojtje efektive gjyqësore. Paneli në veçanti:

- mund t'i nënshtrojë dhënien e informacionit masave specifike ose
- mund të vendosë kundër nxjerrjes së informacionit, por të urdhërojë prodhimin e një versioni jokonfidencial ose përmbledhje të informacionit ose materialit, që përmban informacion të mjaftueshëm për t'i mundësuar palës tjetër të shprehë pikëpamjet e saj në një mënyrë të kuptueshme.

Nëse panelit i kërkohet të shqyrtojë çështjen me dyer të mbyllura, vendimi merret pasi të dëgjojë palën tjetër (10 ditë kalendarike për të paraqitur parashtrimet). Paneli do të marrë parasysh arsyet e kërkesës dhe kundërshtimet e palës tjetër (nëse ka).

Nëse panelit i kërkohet të interpretojë ose zbatojë ligjin e Bashkimit Evropian, ai do të pezullojë procedurën dhe do t'i kërkojë 'Kryetarit të Gjykatës së Lartë të Parisit' (Président du Tribunal de grande instance de Paris, 'juge d'appui'), në përputhje me nenet 1460 dhe 1505 të Kodit të Procedurës Civile Franceze të kërkojë një vendim paraprak nga Gjykata e Drejtësisë e Bashkimit Evropian në përputhje me nenin 267 TFBE. Proceset para tribunalit të arbitrazhit do të rifillojnë pasi të merret vendimi nga juge d'appui. Vendimi i Gjykatës së Drejtësisë dhe i juge d'appui është i detyrueshëm për panelin.

Vendimi i arbitrazhit do të jetë përfundimtar dhe detyrues për palët dhe do të zbatohet prej tyre pa vonesë.

Megjithatë, secila palë mund të kërkojë që vendimi të rishikohet nga Gjykata e Apelit të Hagës (*Gerechtshof Den Haag*) në bazë të ligjit kombëtar të zbatueshëm. Në këtë rast, vendimi nuk do të konsiderohet përfundimtar deri në përfundimin e kësaj procedure. Vendimi i gjykatës rishikuese është i detyrueshëm për panelin.

e) Shpenzime

Shpenzimet e arbitrazhit do të përbëhen nga:

- tarifat dhe shpenzimet e arsyeshme të arbitrave
- shpenzimet e arsyeshme të ekspertëve dhe dëshmitarëve të miratuar nga paneli dhe
- tarifat dhe shpenzimet e Sekretariatit të PCA për procedurat e arbitrazhit (p.sh. ushqimi, sigurimi i nëpunësve, sallës, përkthimit).

Tarifat e arbitrave nuk duhet të kalojnë:

- 30 000 euro për arbitër nëse shuma e kontestuar është nën 1 000 000 euro
- 15% të shumës së kontestuar nëse kjo shumë është mbi 1 000 000 euro. Në çdo rast, tarifat e arbitrave nuk duhet të kalojnë 300 000 euro.

Shpenzimet e arbitrazhit do të përballohen nga palët në pjesë të barabarta, përveçse nëse është rënë dakord ndryshe.

Palët do të përballojnë shpenzimet e tyre të përfaqësimit ligjor dhe shpenzimet e tjera të kryera prej tyre në lidhje me arbitrazhin.

f) Privilegjet dhe imunitetet

Marrëveshja për të ndjekur arbitrazhin sipas Rregullave të Arbitrazhit të PCA-së të vitit 2012 nuk përbën dhe nuk mund të interpretohet si heqje dorë nga privilegjet ose imunitetet e ndonjërës prej palëve, për të cilat ato kanë të drejtë.

Neni 21
Masat kufizuese të BE-së

1. Përkufizime

a) "Masa kufizuese të BE-së" janë masa kufizuese të miratuara në bazë të Traktatit të Bashkimit Evropian (TEU) ose të Traktatit për Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFBE).

b) "Person i kufizuar" është çdo subjekt, individ ose grup individësh të përcaktuar nga BE-ja si subjekt i Masave Kufizuese të BE-së5. [77]

2. Në të gjitha marrëdhëniet e tyre, Palët pranojnë se sipas ligjit të BE-së, asnjë fond ose burim ekonomik i BE-së nuk duhet të vihet në dispozicion të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, të Personave të Kufizuar ose për të mirën e tyre.

3. Përfituesi i IPA III do të sigurojë që asnjë transaksion që i nënshtrohet një identifikimi të verifikuar kundrejt listës së sanksioneve të BE-së, të mos përfitojë drejtpërdrejt ose tërthorazi nga financimi i BE-së. Përfituesi i IPA III angazhohet të sigurojë këtë detyrim:

a) duke kontrolluar për identifikim kundrejt listës së sanksioneve të BE-së, përpara se të lidhë dhe para se të bëjë pagesa sipas marrëveshjeve përkatëse, çdo kontraktor, përfitues granti dhe marrës përfundimtar me të cilin Përfituesi i IPA III ka ose pritet të ketë një marrëdhënie të drejtpërdrejtë kontraktuale (marrësi i drejtpërdrejtë), në mënyrë që të vlerësohet nëse ky marrës është një person i kufizuar.

b) duke kontrolluar ose nëpërmjet mjeteve të tjera të përshtatshme (që mund të përfshijnë një verifikim *ex-post*) mbi bazën e një qasjeje të bazuar në risk, që asnjë subjekt që do të merrte indirekt financimin e BE-së nuk është person i kufizuar.

4. Në rast se Përfituesi i IPA III vlerëson se ndonjë nga përfituesit (direkt ose indirekt) e fondeve të BE-së është një person i kufizuar, përfituesi i IPA III duhet të informojë menjëherë Komisionin.

5. Pa cenuar detyrimin në pikën 3 më sipër, nëse Komisioni vlerëson se përdorimi i ndihmës financiare të Bashkimit sipas IPA III rezulton ose ka rezultuar në shkelje të masave kufizuese të BE-së, shumat përkatëse nuk do të jenë të pranueshme për ndihmën financiare të Bashkimit sipas IPA III. Kjo nuk cenon të drejtën që mund të ketë Komisioni për të pezulluar ose ndërprerë veprimin e prekur nga një shkelje e tillë, për të rikuperuar çdo financim të BE-së të kontribuar nga Komisioni, ose për të pezulluar ose ndërprerë këtë marrëveshje financimi.

6. Përcaktimi i masave korrigjuese do të bëhet në përputhje me parimin e proporcionalitetit. Masat korrigjuese do të zbatohen vetëm për fondet e BE-së të vëna në dispozicion, ose në dobi të, një përfituesi për periudhën gjatë së cilës ai ka mbetur person i kufizuar.

7. Kjo klauzolë nuk prek përjashtimet e përfshira në Masat Kufizuese të BE-së.

Format i raportit vjetor për zbatimin e Instrumentit të Ndihmës së Paraaderimit i paraqitur nga Koordinatori Kombëtar për IPA-n

(në përputhje me nenin 59 të Marrëveshjes Kuadër të Partneritetit Financiar)

Periudha që mbulon raportimi:
01/01/20XX-31/12/20XX
Raporti i nxjerrë më XX/XX/20XX

Raporti Vjetor për Zbatimin e Instrumentit për Ndihmën e Paraaderimit në menaxhim direkt dhe indirekt nga <*përfituesi i IPA-s*>

I. Përmbledhje ekzekutive

[77] www.sanctionsmap.eu. Harta e sanksioneve është një mjet IT për identifikimin e regjimeve të sanksioneve. Burimi i sanksioneve buron nga aktet ligjore të publikuara në Gazetën Zyrtare të Bashkimit Evropian (OJ). Në rast mospërputhjeje ndërmjet akteve ligjore të publikuara dhe përditësimeve në faqen e internetit, mbizotëron versioni i OJ.

Kjo pjesë duhet të identifikojë gjetjet kryesore të përgjithshme siç raportohen në Pjesën II, duke u fokusuar në:

- Progresi në arritjen e objektivave të dokumenteve strategjike gjithëpërfshirëse të IPA-s (Dokumentet Strategjike të vendit sipas IPA II dhe Kuadri i Programimit IPA III)
- Arritjet dhe sfidat kryesore në programimin dhe zbatimin dhe masat korrigjuese të ndërmarra, duke përfshirë ndjekjen e rekomandimeve më të rëndësishme të monitorimit, vlerësimit dhe/ose auditimit
- Plotësimi me veprimet e shumë vendeve dhe mbështetja nga donatorë të tjerë (përfshirë Team Europe, nëse është e nevojshme)
- Arritjet kryesore me aktivitetet e komunikimit dhe vizibilitetit
- Rekomandimet kryesore të Koordinatorit Kombëtar për IPA për periudhën e ardhshme

II. Zbatimi i ndihmës IPA për Dritaren/prioritetin tematik IPA dhe Sektorin IPA II

Informacioni i dhënë në këtë pjesë duhet të bazohet/lidhet me informacionin e dhënë në tabelën 1 më poshtë.

Kjo pjesë duhet të përfshijë një përmbledhje për dritare/prioritet tematik (ndihma IPA III) dhe për sektor (ndihma IPA II) të organizuar si më poshtë:

Sektori IPA II: <emri(emrat) e sektorit[78]>

Dritare IPA III: <numri dhe emri i dritares> / Prioriteti tematik: <emri (emrat) e prioritetit tematik[79]>

Duhet të jepet informacioni i mëposhtëm:

1. Përfshirja e përfituesit të IPA-s në programim
2. Progresi i bërë në zbatim për të arritur objektivat e përshkruar në dokumentet kyçe strategjike dhe të programimit (treguesit përkatës të rezultateve/produkteve duhet të jepen në aneksin 1)
3. Problemet e hasura në zbatim dhe masat korrigjuese të marra dhe/ose të planifikuara, dhe rekomandimet për veprime të mëtejshme, në mënyrë që të sigurohet qëndrueshmëria[80]
4. Gjetjet kryesore të monitorimit, vlerësimeve dhe/ose audit dhe vijueshmëria e tyre
5. Plotësimi me instrumente të tjera dhe koordinimi me donatorët e tjerë/IFI, brenda dritares/prioritetit tematik (IPA III) ose sektorit (IPA II) (p.sh. nëpërmjet Team Europe)
6. Vlerësimi i ndikimit të ndihmës IPA në përmirësimin e qasjes sektoriale, duke përfshirë strategjitë sektoriale, kapacitetet institucionale dhe buxhetimin dhe shtrirjes së sigurimit të koherencës së tyre me planifikimin e politikave strategjike kombëtare dhe kuadrit buxhetor.
7. Veprimtari komunikimi dhe vizibiliteti

Në rast të **menaxhimit indirekt nga vendi përfitues (IMBC)**, informacioni i mëposhtëm duhet të përfshihet gjithashtu:

8. Informacion për realizmin e veprimeve
9. Vlerësim i shkurtër mbi funksionimin e strukturave zbatuese dhe çdo çështje kritike që haset në zbatimin e detyrave të besuara p.sh. vonesat në kontraktim dhe masat vijuese të marra/planifikuara.
10. Aktivitetet e zbatuara të monitorimit, vlerësimit dhe/ose auditimit, gjetjet kryesore të auditit dhe mësimet e nxjerra, rekomandimet, masat vijuese dhe korrigjuese të ndërmarra

Programet IPA për Zhvillimin Rural (IPARD) duhet të mbulohen si një pjesë e veçantë nën Dritaren 4 IPA III / Sektori IPA II për bujqësinë dhe zhvillimin rural. Meqenëse programet IPARD i nënshtrohen raportimit të veçantë, pjesa duhet të përfshijë vetëm një përmbledhje të progresit të përgjithshëm me zbatimin dhe të nxjerrë në pah çështjet më të rëndësishme. Informacioni kryesor duhet të theksohet gjithashtu në përmbledhjen ekzekutive (sipas rastit).

---

[78] Sipas sektorëve në Dokumentin e Projektit, p.sh. sundimi i ligjit, transporti, energjia etj.

[79] Sipas Kuadrit të Programimit IPA III.

[80] Qëndrueshmëria i referohet masës në të cilën përfitimet/rezultatet (produktet dhe rezultatet) e arritura ka të ngjarë të vazhdojnë përtej periudhës së zbatimit të tij. Në veçanti, faktorët kyç që ndikojnë në qëndrueshmëri janë pronësia nga përfituesit, kapacitetet e menaxhimit institucional dhe burimet e angazhuara për të siguruar funksionimin dhe ruajtjen e rezultateve.

Programet operacionale IPA II duhet të mbulohen nga sektori përkatës që ofron informacion mbi pikat 1-10 (sipas rastit). **Programet operacionale IPA III** duhet të mbulohen në dritaren përkatëse tematike dhe të përfshijnë vetëm një përmbledhje të progresit të përgjithshëm për zbatimin dhe të theksojnë çështjet më të rëndësishme. Informacioni kryesor duhet gjithashtu të theksohet në përmbledhjen ekzekutive sipas rëndësisë. Programet operacionale IPA III do t'i nënshtrohen një raportimi më të detajuar sipas një modeli raportimi që do t'i bashkëlidhet Marrëveshjeve të Financimit.

Programet e bashkëpunimit territorial duhet të mbulohen nga Dritarja 5 IPA III / Sektori IPA II për bashkëpunimin territorial dhe rajonal. Kjo pjesë duhet të japë një pasqyrë shumë të shkurtër të programeve të bashkëpunimit territorial ku merr pjesë përfituesi IPA:

- Për **programet e bashkëpunimit ndërkufitar Interreg (CBC) me Shtetet Anëtare dhe programet e bashkëpunimit ndërkombëtar dhe ndër rajonal**, maksimumi një paragraf për program, që tregon progresin e përgjithshëm me zbatimin (p.sh. programi i miratuar/i pa miratuar, thirrjet e planifikuara etj.) dhe thekson më së shumti çështjet e rëndësime në zbatim.

- Për **programet CBC ndërmjet përfituesve të IPA-s**, një përmbledhje maksimumi gjysmë faqe për program, që jep një pasqyrë të zbatimit (p.sh. programi i miratuar/Komiteti i Përbashkët i Monitorimit i krijuar/ Takimet e JMC-së në periudhën e raportimit, thirrje për propozime të mbyllura/në proces/të planifikuara dhe projekte strategjike (nëse ka). Përmbledhja duhet të fokusohet në problemet e hasura gjatë zbatimit dhe masat korrigjuese të marra dhe/ose të planifikuara, si dhe rekomandimet për veprime të mëtejshme. Raportet vjetore të zbatimit për CBC (siç përmendet në nenin 80 të Marrëveshjes Kuadër të Partneritetit Financiar) duhet të përfshihen si aneks.

Në rastin e **IMBC**, informacioni i mëposhtëm duhet të përfshihet gjithashtu nga Shteti kryesor:

1. Vlerësim i shkurtër mbi funksionimin e strukturave zbatuese dhe çdo problem domethënës që haset në zbatimin e detyrave të besuara, p.sh., vonesat në kontraktim dhe masat vijuese të marra/planifikuara.
2. Rekomandime për masa të mëtejshme

Tabela 1. Vështrim i përgjithshëm i zbatimit në nivel mase

[Marrëveshje financimi] *p.sh. plani një vjeçar i veprimit 20xx*	
[Titulli i projektit dhe referenca] *p.sh. Elektrifikimi i linjës hekurudhore nga xxx në kufirin me xxx*	
Statusi/Progresi për projektin e veçantë (p.sh. termat e referencës duke u përgatitur, tenderi i shpallur, i kontraktuar, në zbatim, i përfunduar)	*Jepni një vlerësim të zbatimit të aktiviteteve në kuadër të projektit.* *p.sh. u nënshkrua dhe është duke u zbatuar kontrata e shërbimit për përgatitjen e termave të referencës për kontratën e punimeve, tenderi për kontratën e punimeve do të hapet në tremujorin e dytë të vitit 2015 etj.* *<u>Për IMBC</u>: Bëni një krahasim me parashikimin e paraqitur me Kërkesën për Fonde dhe një analizë mbi ritmin e zbatimit. Bëni një vlerësim të zbatimit të planit të prokurimit në krahasim me versionin fillestar*
Arritjet kryesore dhe vlerësimi i tyre	*Përshkruani përfitimet e ndihmës IPA dhe kontributit për reforma.* *p.sh. u miratua një ligj i ri për [xx], i cili u ofron qytetarëve akses më të shpejtë në shërbimet publike*
Probleme të theksuara të hasura dhe masat e marra/planifikuara për kapërcimin e tyre	*Përshkruani çdo problem të mundshëm për të përmbushur kushtet e Marrëveshjes së Financimit dhe masat korrigjuese për t'i adresuar ato.* *p.sh. Kontrata e shërbimit për përgatitjen e termave të referencës për kontratën e punimeve u vonua sepse procedura e negociuar dështoi dhe duhej të rihapej.* *<u>Për IMBC</u>: Bëni një vlerësim të plotë të arsyeve të vonesave së bashku me një analizë nëse problemet janë të përsëritura (krahasuar me veprimet dhe masat e tjera të marra për të kapërcyer një situatë të ngjashme). Përshkruani gjetjet e audit dhe/ose parregullsitë e identifikuara dhe masat e marra për adresimin e tyre.*
Zhvillimet dhe/ose rreziqet e identifikuara që ndikojnë në zbatimin e ardhshëm dhe arritjen e objektivave	*p.sh ndryshim i një ligji për ta përafruar me paketën e katërt për Hekurudhat*
Rekomandime për masa të mëtejshme korrigjuese	

Shtoni sa tabela të jetë nevoja:

[Marrëveshje financimi]	
[Titulli i projektit dhe referenca]	
Statusi/Progresi për projektin e veçantë (p.sh. termat e referencës duke u përgatitur, tenderi i shpallur, i kontraktuar, në zbatim, i përfunduar)	
Arritjet kryesore dhe vlerësimi i tyre	
Probleme të theksuara të hasura në realizimin e detyrave të besuara dhe masat e marra/planifikuara për kapërcimin e tyre	
Zhvillimet dhe/ose rreziqet e identifikuara që ndikojnë në zbatimin e ardhshëm dhe arritjen e objektivave	
Rekomandime për masa të mëtejshme korrigjuese	

Aneksi 1: Rezultati/treguesit e produktit për veprim IPA

Ky aneks duhet të përfshijë një përditësim vjetor të treguesve të përfshirë në dokumentet përmbledhëse të veprimit IPA II dhe dokumentet e veprimit IPA III, duke mbuluar veprimet si në menaxhimin direkt ashtu edhe në atë indirekt. Aneksi preferohet të përgatitet në Excel ose në një sistem të mbledhjes së të dhënave online të përdorur nga përfituesi i IPA III, me tabela të veçanta për veprimet IPA II dhe veprimet IPA III sipas modelit të mëposhtëm. Duhet theksuar se piketat kërkohen vetëm për treguesit IPA II.

Treguesit IPA II

Program veprimi një vjeçar/shumëvjeçar	**Projekti**	**Sektori**	**Treguesi**	**Burimi**	**Baza e referimit**	**Piketa** (20xx)	**Synimi**	**Vlera aktuale (20xx)**
programi një vjeçar i veprimit 20xx	*Projekti 1:*	*Transporti*	*Shkurtimi i kohës mesatare të udhëtimit për pasagjerët ndërmjet qendrave kryesore urbane me anë të mjeteve të transportit*					
programi shumëvjeçar i veprimit 20xx–20xx	*Projekti 1:*	*Mjedisi*	*Ulja e kostos së transportit për njësi të produktit*					
[Shtoni sa rreshta të jetë nevoja……..]	……	……	……					

Treguesit IPA III

Plan Veprimi një vjeçar/shumëvjeçar	**Dritare**	**Prioritet tematik**	**Treguesi**	**Burimi**	**Baza e referimit**	**Synimi**	**Vlera aktuale (20xx)**

Plani një vjeçar i veprimit 20xx							
[Shtoni sa rreshta të jetë nevoja……..]	….	….					

Aneksi 2: Transparenca, vizibiliteti, aktivitetet e informimit dhe komunikimit

Ky aneks (maksimumi një faqe) duhet të jepet vetëm për veprimet e menaxhuara në menaxhim indirekt në përputhje me kërkesat e përcaktuara nga Marrëveshja Kuadër IPA II dhe Marrëveshja Kuadër e Partneritetit Financiare IPA III.

Aneksi 3: Histori suksesi

Ky aneks duhet të jepet vetëm për veprimet e menaxhuara në menaxhimin indirekt. (Vini re, kjo pjesë mund të përdoret për raportin vjetor mbi zbatimin e instrumenteve të veprimit të jashtëm të Bashkimit Evropian të përgatitur nga Komisioni Evropian)

Aneksi 4: Plani vjetor i prokurimit

Ky aneks duhet të jepet vetëm për veprimet e menaxhuara në menaxhimin indirekt.

Aneksi IV (b): Raporti Financiar Vjetor - Kontributi i BE-së per programin individual

sipas nenit 61(2)(a) të FFPA

Raporti Financiar vjetor i përfituesit të IPA III (*)

Referenca e Programit	Numër reference OPSYS i Marrëveshjes së Financimit	Buxheti i Kontributit të BE-së per Programin	Aktivitetet e Kontratës Lokale									
			Shuma totale e kontraktuar	% kontraktuar	Shuma totale e çliruar në mbyllje	% liruar	Shuma totale e disbursuar	% disbursuar	Kosto të pranuara gjithsej	% Kosto	Parafinancimi i hapur total	Parafinancimi i hapur %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
				4/3*100%		6/4*100%		8/4*100%		10/4*100%		12/4*100%
AAP 2022	JAD.XXXXXX											
Projekti 1:	ACT-XXXXX											

(*) 15 shkurt

Unë, i/e nënshkruari/a _____, NAO për përfituesin e IPA III _____, deklaroj se raporti/pasqyra financiare e mësipërme është e plotë, e saktë dhe e vërtetë në përputhje me nenin 61(5) të FFPA.

Aneksi IV(c): raporti vjetor përfundimtar i kontabilitetit
sipas nenit 61(1) të FFPA

Raporti vjetor përfundimtar i kontabilitetit i përfituesit IPA III (*)

Vendim i BE-së	Kontratë BE	Titulli	Referenca e Kontratës Lokale	Formulari i Kontraktorit/Subjektit Juridik (LEF)	Lloji i kontratës	Data e nënshkrimit të kontratës	Data e fillimit të zbatimit të kontratës	Data e mbarimit të zbatimit të kontratës	Statusi i kontratës	IPA BE - vlera fillestare e kontratës	IPA BE - vlera aktuale e kontratës	IPA BE - Shuma e paguar	RAL	IPA BE - Rikuperimet	IPA BE - Para-financimi i paguar	IPA BE - Para-financimi i likuiduar	IPA BE - Para-financimi i hapur	IPA BE - Kostot e pranuara	IPA BE - Kostot e kryera dhe të pranuara të papërsuara	IPA BE - Kostot në qarkullim - Shuma e faturës (përpara vlerësimit të shumës së pranueshme)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	19 bis	20

(*) për t'u dorëzuar deri në 15 janar

Unë, i/e nënshkruari/a _____, NAO për përfituesin e IPA III _____, deklaroj se raporti/pasqyra financiare e mësipërme është e plotë, e saktë dhe e vërtetë në përputhje me nenin 61(5) të FFPA.

* Ky model duhet të përdoret edhe për programin IPA I dhe IPA II

Aneksi IV (d) - plani i parashikimit të disbur.
sipas nenit 4(2) të FA GC

Të dhëna që nga: _____

Plani i parashikimit të disbursimit për përfituesin IPA III

Referenca e Programit	Numër reference OPSYS i Marrëveshjes së Financimit	Plani i parashikimit të disbursimit (shtoni vitet sipas nevojës)																	
		Parashikimi mujor i disbursimit (për RIF: 12 muaj për kërkesën e parë për para-financim/ 14 muaj për para-financimin pasues; për raportin vjetor financiar dhe parashikimin e kërkesave të mundshme për pagesë: 24 muaj)																	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Gjithsej për 12 muaj	13	14	Gjithsej për 14 muaj*	15-24	Gjithsej për 24 muaj**
AAP 2021	JAD.XXXXXX																		
CBC AA/BB (afokimi 2024)																			
MAAP Mjedisi																			

* Shtyllat O deri në Q të përdoren për para-financimin pasues
** Shtyllat O deri në S të përdoren për raportin vjetor financiar dhe parashikimin e kërkesave të mundshme për pagesë

Aneksi IV(e) - parashikimi i kërkesave të mundshme për pagesë
sipas nenit 33(3) të FFPA

Të dhëna që nga: _____

Parashikimi i kërkesave të mundshme për pagesë i përfituesit IPA III

Numër reference OPSYS ose i ngjashëm i Marrëveshjes së Financimit	Referenca e Programit	Hyrja në fuqi e MF	Afati i kontraktimit	Afati i zbatimit operacional	Alokimi i buxhetit lokal në EUR*	Fondet e BE-së paguar nga KE në EUR	RAL në 31/12/21 në EUR	RFFs në BE në EUR	Parashikimi total 202X-202Y	parashikimi 202X (sipas muajve)													parashikimi 202Y				
										Total 202X	01-202X	02-202X	03-202X	04-202X	05-202X	06-202X	07-202X	08-202X	09-202X	10-202X	11-202X	12-202X	Total 202Y	Trm1/ 202Y	Trm2/ 202Y	Trm3/ 202Y	Trm4/ 202Y
1	2	3	4	5	6	7	8=6-7																				
	NP 2012																										
Totali i Programeve IPA I																											
	2018 AAP - Obj 1/Obj2: (IMBC)																										
	CBC 2016 AA-BB																										
	MAAP Mjedisi																										
Totali i Programeve IPA II																											
	2021 AAP (IMBC)																										
Totali i Programeve IPA III																											
Totali i Programeve IPA I, IPA II & IPA III																											

* LBA i korrespondon kontributit total të BE-së për IMBC deri në afatin e kontraktimit; pas këtij afati i korrespondon totalit të kontraktuar.

Të dhëna kryesore
Për çdo kontratë lokale kërkohet informacioni:

1. Vendim i BE-së
Referenca e Programit, p.sh. Program Veprimi Vjetor 2022

2. Kontratë BE
Numër reference OPSYS i Marrëveshjes së Financimit, p.sh. 2014/031-878

3. Titulli
Titulli e kontratës lokale

4. Referenca e kontratës lokale

5. Formulari i kontraktorit/subjektit juridik (LEF)

6. Lloji i kontratës
p.sh grant, shërbim, furnizim, punime, binjakëzim...

7. Data e nënshkrimit të kontratës
Data e nënshkrimit të kontratës nga pala e fundit

8. Data e fillimit të zbatimit të kontratës
Data e nënshkrimit për kontraktorin, data e nënshkrimit për autoritetin kontraktues, data në të cilën kontrata hyn në fuqi dhe data në të cilën fillon zbatimi i kontratës janë koncepte të ndryshme, të cilat mund të jenë të gjitha në të njëjtën ditë ose mund të jenë ditë të ndryshme.
Në veçanti, data e fillimit të zbatimit të kontratës (= dita e parë në të cilën mund të krijohen kostot e pranueshme sipas kontratës) mund të përcaktohet pasi kontrata të jetë nënshkruar përmes një klauzole përkatëse në kontratë, një urdhri administrativ etj. Sistemi juaj mund të mbajë të gjitha këto data; por për qëllimet e raportit përfundimtar të fundvitit data kritike është data e fillimit të zbatimit.

9 Data e mbarimit të zbatimit të kontratës
Rregulluar për ndryshime aty ku është e nevojshme. Kjo zakonisht nuk është e njëjtë me datën e fundit të përfundimit, ku kjo përfshin kohën për faturimin, periudhat e garancisë etj.
Data e përfundimit të zbatimit të kontratës është dita e fundit në të cilën mund të kryhen kostot e pranueshme sipas kontratës. Kontrata mund të lejojë kohë shtesë për finalizimin e administrimit të kontratës ose një periudhë ndërmjet pranimit të përkohshëm dhe përfundimtar të punës së kryer; por kjo kohë shtesë nuk është e rëndësishme për raportin përfundimtar të fundvitit.

10. Statusi i kontratës
HAPUR, MBYLLUR, NDËRPRERË, PA FILLUAR (nëse data e fillimit të aktiviteteve është pas datës së përfundimit)

11. IPA BE - vlera fillestare e kontratës
Shuma fillestare ligjore e angazhimit të pjesës IPA (financimi i BE-së)
12. IPA BE - vlera aktuale e kontratës
Shumat pas ndryshimeve (sipas rastit)
Vlera aktuale e kontratës do të përfshijë çdo ndryshim të shumave të kontraktuara përmes një shtese që ndryshon kontratën.

13. IPA BE - Shuma e paguar

Shuma totale e paguar sipas kontratës; d.m.th. pagesat e parafinancimit + shuma e faturave të paguara drejtpërdrejt – rikuperimet).

14. RAL

"Reste à likuidues" është "angazhimi i mbetur për t'u likuiduar"

Shuma e angazhuar, por e papaguar ende për përfituesit dhe kontraktorët nga shuma e BE-së në IPA.

15. IPA BE - Rikuperimet

Vlera totale e rikuperimeve (si rikuperimet e parafinancimit dhe rikuperimet e shpenzimeve) të bëra sipas kontratës (aty ku është e nevojshme).

Rikuperimet zakonisht do të jenë të parafinancimit. Rikuperimet e parafinancimit janë thjesht transferta në para, të cilat nuk kanë ndikim në koston totale. Herë pas here, rikuperimet do të jenë kundrejt pagesave për shpenzime, të cilat fillimisht janë pranuar si të pranueshme, por më pas janë refuzuar në bazë të informacionit të ri. Rikuperimet e shpenzimeve do të zvogëlojnë koston totale të raportuar për kontratën (ju lutemi shihni pikën 19.).

16. IPA BE - Parafinancimi i paguar

Vlera totale e parafinancimit të paguar sipas kontratës (aty ku është e nevojshme).

Parafinancimi është një pagesë që synon t'i sigurojë përfituesit një parapagim, d.m.th. një paradhënie në para. Si i tillë, ai paguhet përpara dorëzimit të mallrave dhe shërbimeve (në rastin e kontratave të prokurimit) dhe përpara krijimit të kostove të pranueshme nga përfituesit (në rastin e kontratave të grantit). Parafinancimi njihet në bilanc kur paratë i transferohen marrësit.

17. IPA BE - Parafinancimi i likuiduar

Vlera totale e parafinancimit është likuiduar.

Pagesa e parafinancimit njihet si aktiv. Në përputhje me rregullin përkatës të kontabilitetit, aktivi i parafinancimit në përgjithësi çregjistrohet (d.m.th. likuidohet/zbritet) si më poshtë:

- nëse shuma e një faturë të përkohshme/përfundimtare ose pretendimi për kosto, ose një pjesë e saj, justifikon përdorimin e një parafinancimi, atëherë vleftësimi i këtyre shpenzimeve të pranueshme do të gjenerojë një likuidim të parafinancimit;

- nëse përfituesi nuk përdor (një pjesë të) parafinancimit, atëherë shuma e parafinancimit do të rikuperohet pjesërisht ose tërësisht nga përfituesi.

18. IPA BE - Parafinancimi i hapur

Totalet e 16 dhe 17 do të japin parafinancimin total të hapur (të palikuiduar) të paguar sipas programit, d.m.th. parafinancimi i paguar - parafinancimin i likuiduar

19. IPA BE - Kostot e pranuara

Kostot totale të pranueshme të bëra, të pranuara, të paguara (pagesa direkte e kostove plus likuidimi i parafinancimit sipas kontratës) dhe të vërtetuara me dokumente mbështetëse.

Ajo llogaritet me formulën e mëposhtme: 19 = 12 (IPA BE-Vlera aktuale e kontratës) – 14 (RAL) – 18 (IPA BE-Parafinancimi i hapur) – 15 (IPA BE – Rikuperimet) Ju lutemi përfshini në llogaritjen e 'IPA BE - Kostot e pranuara' vetëm rikuperimet e shpenzimeve që zbresin koston e pranuar (+19 bis (IPA BE – kosto e krijuar dhe e pranuar ende e papaguar) – VETËM nëse nuk jeni në gjendje të krijoni një shtyllë të veçantë 19 bis në raport)

Kostot do të përfaqësojnë vlerën e pranueshme të punës që:

- janë kryer sipas kontratës, janë pranuar, paguar nga autoriteti kontraktues (drejtpërsëdrejti ose nëpërmjet parafinancimit të likuiduar) dhe janë provuar me dokumente mbështetëse,

- janë kryer dhe paguar nga kontraktori (aty ku është e nevojshme - nënkontraktorëve ose nga përfituesit e granteve, për shembull) dhe janë pranuar dhe paguar nga autoriteti kontraktues; Në rastin e kostove të përkohshme, pranimi përfundimtar kuptohet se varet nga rezultati përfundimtar i kontratës.

Vini re se:

- Kostot e akumuluara (vlera e parashikuar e punës së kryer, por ende të pafaturuar) nuk kërkohen.

- Shumat e angazhuara por të papaguara nuk janë kosto për qëllimin e këtij raporti.

- Parafinancimi i paguar ose nga autoriteti kontraktues ose nga kontraktori (ku është e nevojshme) nuk është kosto.

19 bis. IPA BE - Kostot e kryera dhe të pranuara të papaguara

Shembuj janë:

- faturat në qarkullim që janë vërtetuar të sakta (të kryera dhe të pranuara) por që do të paguhen vetëm në periudhën e ardhshme raportuese ose

- shumat e mbajtur për garanci.

Ju lutemi vini re: Nëse ju - p.sh. për arsye teknike – nuk mund ta zbatoni këtë shtyllë në raportin tuaj, ju lutemi shtoni shumat përkatëse në mënyrë të jashtëzakonshme direkt në kolonën 19 duke njoftuar arsyen e përfshirjes së tyre p.sh.: "Shtylla 19 përfshin koston e kryer, të pranuar por të papaguar ende, në shumën "(...)", për arsyen e mëposhtme:"(...)" ose na informoni me një shkresë shoqëruese për shumat përkatëse për kontratë.

Ju lutemi vini re më tej se shumat e hedhura në këtë shtyllë konsiderohen si kosto të kryera dhe pranohen vetëm për qëllimin e këtij raporti përfundimtar në fund të vitit, por jo për qëllimin e Raportit Vjetor Financiar ose të Kërkesës për Fonde ku duhet të konsiderohen vetëm kostot e pranuara (të kryera, të pranuara, të paguara dhe të vërtetuara me dokumente mbështetëse).

Kur kostot raportohen me faturë (zakonisht prokurime)

20. Kostot në qarkullim - Shuma e faturës (përpara vlerësimit të shumës së pranueshme)

Faturat dhe raportet e marra por akoma të pa miratuara.

Kur nuk ka faturë dhe kostot identifikohen nga një raport financiar (zakonisht grante)

20. Kostot në qarkullim - Shuma e raportit financiar (përpara vlerësimit të shumës së pranueshme)

Raportet e mara por akoma të pa miratuara.

ANEKSI V I MARRËVESHJES SË FINANCIMIT
SPECIFIKIMET MINIMALE TË SISTEMIT TË KONTABILITETIT ME BAZË RRITËSE

Sistemi i kontabilitetit i përfituesit IPA III duhet të plotësojë kërkesat e mëposhtme:

1. Të pasqyrojë strukturën organizative të vënë në funksion për sistemet e kontrollit të brendshëm të përshtatur për kryerjen e detyrave. Në veçanti, para autorizimit të një operacioni, të gjitha aspektet (si ato operacionale dhe financiare) e operacionit duhet të verifikohen nga anëtarë të stafit dhe jo nga personi që ka nisur operacionin. Personi që merret me verifikimin nuk mund të jetë nën varësinë e iniciuesit të transaksionit.

2. Të përfshijë gjurmën e auditit për të gjitha transaksionet dhe ndryshimet.

3. Të ketë sigurinë e duhur fizike dhe elektronike, duke përfshirë sistemet mbështetëse dhe ato të rikuperimit.

4. Sistemi i kontabilitetit duhet të mbajë të paktën informacionin e mëposhtëm për kontratat lokale të menaxhuara sipas secilit program:

a) Referenca e kontratës;

b) Vlera e kontratës, duke përfshirë çdo ndryshim;

c) Datat e nënshkrimit të kontratës (nga të dyja palët);

d) Data për fillimin e zbatimit të kontratës;

Kjo datë jepet përveç datës së nënshkrimit të kontratës dhe mund të ndryshojë prej saj, si në rastin kur data për fillimin e punimeve të kontratës jepet pas nënshkrimit të kontratës me anë të një urdhri administrativ.

e) Data për përfundimin e zbatimit të kontratës, duke përfshirë çdo ndryshim;

Kjo është data e fundit në të cilën mund të krijohen kosto të pranueshme. Kjo datë nuk përfshin asnjë periudhë garancie apo kohën e lejuar për përgatitjen e raportit nga kontraktori.

f) Totali i paguar (para të gatshme) sipas kontratës;

g) Parafinancimi i paguar sipas kontratës;

Njohja shprehimisht dhe regjistrimi në pasqyrën financiare i parafinancimit të kërkuar me kontratë.

h) Kostot e pranuara – direkte (sipas kontratës);

Njohja shprehimisht e kostos si pagesë e shpenzimeve të vitit. Disa pagesa do të mbulojnë direkt shpenzimet që janë bërë. Nuk përfshihet parafinancimi. Pagesat mund të jenë përfundimtare kur parafinancimi të jetë liruar ose mund të jenë pagesa të përkohshme kur parafinancimi të jetë liruar ose kur kontrata nuk përfshin dispozitën e parafinancimit.

i) Kostot e pranuara – indirekte (sipas kontratës);

Njohja shprehimisht e kostos si pagesë e shpenzimeve të vitit. Disa fatura apo pretendime për kosto të paraqitura nga kontraktori apo përfituesi i grantit do të kenë lidhje me kostot që janë mbuluar nga parafinancimi i paguar më parë gjatë periudhës së zbatimit të kontratës apo marrëveshjes së grantit. Në këto raste, pagesa e bërë do të jetë më e vogël se kostoja e raportuar. Ajo mund të jetë edhe zero nëse e gjithë kostoja mbulohet nga parafinancimi (me siguri ajo do të jetë zero nëse kostot e raportuara janë të pamjaftueshme për të absorbuar parafinancimin dhe për bilancin e pashfrytëzuar të parafinancimit nxirret një urdhër rikuperimi). Në të gjitha këto raste sistemi duhet të regjistrojë vlerën e plotë të kostos së pranueshme të raportuar si shpenzime për vitin dhe të reduktojë bilancin e parafinancimit nga shuma e kostos së kompensuar kundrejt parafinancimit kur përcakton shumën që do të paguhet.

j) Urdhra rikuperimi për të reduktuar parafinancimin (sipas kontratës);

Pranimi i reduktimit të parafinancimit në pasqyrën financiare pas rikuperimit të parafinancimit të pashfrytëzuar.

k) Urdhra rikuperimi për të zbritur koston (sipas kontratës);

Kur rikuperimi është bërë kundrejt kostos që është pranuar më parë – mundësisht pas një hetimi për mashtrim. Në këto raste, kostot e regjistruara për vitin duhet të zbriten nëse kostoja është pranuar në të njëjtin vit si rikuperim pasues; ose të ardhurat duhet të regjistrohen kur kostoja është pranuar në një vit më herët se ai i rikuperimit.

l) Data e faturës së furnizuesit për çdo faturë apo dokument tjetër të shoqëruar me një raport financiar që mundësojnë kostot e pranuara;

m) Të dhëna në kontekstin e rikuperimit për kostot e papranueshme dhe rikuperimet.

IPA III - APLIKIM PËR PROJEKT MADHOR[81]

1. PËRMBLEDHËSE

1.1 TABELA PËRMBLEDHËSE E PROGRAMIT

Titulli i projektit	[titull]
Program Operacional Shumëvjeçar	Program Operacional Shumëvjeçar për [sektorin (sektorët). p.sh., mjedisi] në favor të [vendi përfitues] për [vitet]
	Miratuar me vendimin e Komisionit [# dhe data]
	Ref: OPSYS/PINTV: [# Në rast se projektet Madhore do të ekzistojnë si subjekte më vete në] Ref JAD: [#]

[81] Si të plotësohet formulari i aplikimit:
Udhëzimi me të verdhë - ndiqni udhëzimin, hidhni informacionin e kërkuar ose trajtoni temën, pastaj fshini udhëzimin me të verdhë brenda kllapave
Udhëzimi me gri - zgjidhni opsionin përkatës dhe fshini ato që nuk kanë lidhje.

	Ref ACT: [#]			
Akti bazë/Ref. Programit	Financuar sipas Instrumentit të Ndihmës së Paraaderimit (IPA III) Kuadri i Programimit IPA III			
Plani Ekonomik dhe i Investimeve (PEI)	[Po/Jo]			
Programi Kryesor (Pionier) PEI	<Nëse po, specifikoni prioritetin/prioritetet tematik/e[82] dhe pjesën e Fushës prioritare (FP) (FP) %>[83] [Po/Jo] [Prioritetet: Transporti, energjia, mjedisi dhe përshtatja me klimën, zhvillimi digjital, zhvillimi ekonomik (përfsh. sektorin privat tregtinë dhe mbështetjen makroekonomike), zhvillimi njerëzor (përfsh. kapitalin njerëzor dhe rininë), përshtatja me sistemin shëndetësor, migracioni dhe lëvizshmëria, bujqësia, siguria ushqimore dhe zhvillimi rural, sundimi i ligjit, qeverisja dhe reforma e administratës publike, tjetër. Programet kryesore (pioniere): "I. Lidhja Lindje-Perëndim", II. Lidhja Veri-Jug", "III. Lidhja rajoneve bregdetare", "IV Energjia e rinovueshme, "V. Tranzicioni i qymyrit", "VI. Vala e rinovimit", "VII. uji dhe ujërat e zeza "VIII. Infrastruktura digjitale", "IX. Mbështetja e konkurrueshmërisë", "X. Garancia rinore"]			
Team Europe	Po/Jo			
Përfitues (it) e projektit	Projekti do të zbatohet në <Rajoni>, <Shteti>,<vendndodhja(et) nëse ka> Nëse ka, përmendni mbulimi gjeografik të zgjeruar siç tregohet në pjesën 1.3 më poshtë.			
FUSHAT PRIORITARE:				
Dritare dhe prioritet tematik	Dritare: [#: emri i dritares] Prioriteti tematik: [emri e prioritetit tematik]			
Objektiva të zhvillimit të qëndrueshëm (OZHQ)	OZHQ kryesor (vetëm 1): OZHQ (deri në 9) të tjera të rëndësishme dhe, sipas rastit, objektivat:			
Kodi (et) DAC[84]	<Kodi kryesor i DAC – sektori- përqindja> <nënkodi 1 – sektori- përqindja> <nënkodi 2 – sektori- përqindja> etj.			
Mënyra kryesore e ofrimit @	<Mënyra 1><Kodi i mënyrës> *Shembull: Banka Botërore- 44001*			
Synimet	<Luteni të tregoni (nëse ka) objektivin e shpenzimit për të cilin kontribuon ky projekt (të mundshëm) > ☐ Klima ☐ Gjinia ☐ Biodiversiteti			
Markuesit[85]	**Objekti i përgjithshëm i**	**Nuk**	**Objektiv i**	**Objektivi**

[82] Fushat prioritare: 1) Transporti (lidhur me Etiketën e IPA III "Transport i qëndrueshëm), 2) Energjia (lidhur me Etiketën e IPA III "Energji e pastër"), 3) Mjedisi dhe përshtatja me klimën (lidhur me Etiketën e IPA III "Agjenda e gjelbër"), 4) Zhvillimi Digjital (lidhur me Etiketën e IPA III "Agjenda Digjitale"), 5) Zhvillimi ekonomik (përfsh. sektorin privat, tregtinë dhe mbështetjen makroekonomike) (lidhur me Etiketën e IPA III "Rritja e zhvillimit të sektorit privat" dhe "Integrimi ekonomik rajonal"), 6) Zhvillimi njerëzor (përfsh. kapitalin njerëzor dhe rininë) (lidhur me Etiketën e IPA III "Kapitali njerëzor" dhe "Inovacioni"), 7) Përshtatja me sistemin shëndetësor, 8) Migracioni dhe Lëvizshmëria, 9) Bujqësia, siguria ushqimore dhe zhvillimi rural, 10) Sundimi i ligjit, qeverisja dhe reforma e administratës publike (lidhur me Etiketën e IPA III "Sundimi i ligjit, qeverisja dhe RAP", 11) Tjetër.

[83] Pjesa e fushave prioritare duket të lidhet me nënetiketimet e PEI NEAR: Transporti, Energjia, Mjedisi dhe përshtatja me klimën, Zhvillimi Digjital, Zhvillimi ekonomik (përfsh. sektorin privat, tregtinë dhe mbështetjen makroekonomike), Zhvillimi njerëzor (përfsh. kapitalin njerëzor dhe rininë), Përshtatja me sistemin shëndetësor, Migracioni dhe Lëvizshmëria, Bujqësia, siguria ushqimore dhe zhvillimi rural, Sundimi i ligjit, qeverisja dhe reforma e administratës publike, Tjetër.

[84] Sektorët (kodet dhe përshkrimet) e Komitetit të Asistencës për Zhvillim (DAC) tregohen në shtyllën e parë dhe të katërt të qelizës "kodet e qëllimi" në dokumentin më poshtë: DAC and CRS code lists - OECD

[85] Për orientim shihni https://www.oecd.org/development/financing-sustainable-development/development-finance-standards/ Shkoni te "Data collection and resources for reporters", përzgjidhniShtojca 2, anekset 18 (politika) dhe 19 (Rio) e direktivës së raportimit.
Nëse një projekt në formularin DAC shënohet si i tillë që kontribuon në një nga objektivat e përgjithshëm të politikave ose për parimet RIO si objektivi parësor ose i rëndësishëm, atëherë kjo duhet të pasqyrohet në matricën e kuadrit logjik (logframe) (në zinxhirin e rezultatit dhe/ose treguesit).

(nga formulari DAC)	**politikave**	**synohet**	**rëndësishëm**	**kryesor**
	Pjesëmarrje në zhvillim/qeverisja e mirë	☐	☐	☐
	Ndihma për mjedisin	☐	☐	☐
	Barazia gjinore, fuqizimi i grave dhe vajzave	☐	☐	☐
	Shëndeti riprodhues, i nënës, të porsalindurit dhe fëmijës	☐	☐	☐
	Reduktimi i Riskut nga Katastrofat	☐	☐	☐
	Përfshirja e personave me aftësi të kufizuara	☐	☐	☐
	Ushqyerja[86]	☐	☐	☐
	Markuesit e Konventës RIO	**Nuk synohet**	**Objektiv i rëndësishëm**	**Objektivi kryesor**
	Diversiteti biologjik	☐	☐	☐
	Lufta kundër shkretëtirëzimit	☐	☐	☐
	Zbutja e ndryshimit të klimës	☐	☐	☐
	Përshtatja me ndryshimin e klimës	☐	☐	☐
Markuesit e brendshëm[88] dhe etiketimet	**Objektivat e politikave**	**Nuk synohet**	**Objektiv i rëndësishëm**	**Objektivi kryesor**
	Digjitalizimi	☐	☐	☐
	Etiketimet[87] konektiviteti digjital qeverisja digjitale sipërmarrja digjitale aftësitë/njohuritë digjitale shërbimet digjitale	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
	Konektiviteti	☐	☐	☐
	Etiketimet konektiviteti digjital energjia transporti shëndeti arsimi dhe kërkimi	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
	Migracioni	☐	☐	☐
	Ulja e pabarazive	☐	☐	☐
	COVID-19	☐	☐	☐
INFORMACION PËR BUXHETIN				
Kosto TOTALE e projektit	[shuma] EURO			
Financim i BE-së[89]	[shuma] EURO			
Linjë buxheti	Linjë buxheti: [15.020201]			
MENAXHIMI DHE ZBATIMI				
Modaliteti i zbatimit	**Menaxhim indirekt me** [emrin e përfituesit e IPA III]			
Afati i likuidimit për çdo angazhim buxhetor të përfshirë në Program Operacional Shumëvjeçar[90]	Angazhim buxhetor [viti n]: deri në 31/12/[viti n+5] Angazhim buxhetor [viti n+1]: deri në 31/12/[viti n +1 +5] Angazhim buxhetor [viti n+2]: deri në 31/12/[viti n +2 +5] Angazhim buxhetor [viti n+3]: deri në 31/12/[viti n +3 +5] Angazhim buxhetor [viti n+4]: deri në 31/12/[viti n +4 +5] Angazhim buxhetor [viti n+5]: deri në 31/12/[viti n +5 +5]			

[86] Luteni të shihni Handbook on the OECD-DAC Nutrition Policy Marker.

[87] Kush markuesi është objektiv parësor ose objektiv i rëndësishëm, luteni të tregoni etiketimet përkatëse duke përzgjedhur "PO" ose "JO".

[88] Këta tregues kanë objekt/arsye tjetër nga kodet DAC. Ato janë nxjerrë nga niveli i alokimit të buxhetit dhe theksi vendoset te projekti në lidhje me objektin/objektivat kryesorë/e të përzgjedhur/a. Përcaktimi i objektivave, rezultateve, aktiviteteve në përshkrimin e projektit duhet të jetë në përputhje me këtë pjesë.

[89] Siç e kërkon aplikimi për projekt madhor.

[90] Sipas vendimit përkatës të Komisionit.

	Angazhim buxhetor [viti n+6]: deri në 31/12/[viti n +6 +5] [angazhimi i fundit buxhetor mund të jetë deri më 2027]
Periudha indikative e pranueshmërisë	[31/12/n+5 nga angazhimi i fundit buxhetor]
Data përfundimtare për zbatimin e Marrëveshjes së Financimit	[data sipas vendimit të Komisionit për Programin Operacional Shumëvjeçar – duhet të jetë 12 muaj pas lidhjes së Marrëveshjes së Financimit]
Autoriteti menaxhues përgjegjës për aplikimin	Emri: Adresa: Kontakt: Telefoni: E-mail:
Organi ndërmjetës për menaxhimin e politikave (nëse ka)	Emri: Adresa: Kontakt: Telefoni: E-mail:
Organi ndërmjet për menaxhimin financiar	Emri: Adresa: Kontakt: Telefoni: E-mail:
Përfituesi fundor i projektit (pronari i projektit pas zbatimit)	Emri: Adresa: Kontakt: Telefoni: E-mail:

1.2 PËRMBLEDHJE E PROJEKTIT - (MAKS ½ FAQE)

Në këtë pjesë duhet të bëhet një përshkrim i objektivave të përgjithshëm dhe specifikë të projektit, aktiviteteve të tij indikative dhe mënyrës se si ky projekt është i rëndësishëm për realizimin e Programit Operacional.

2. PËRSHKRIMI I PROJEKTIT

2.1 LOGJIKA E NDËRHYRJES DHE ZINXHIRI I REZULTATIT

2.1.1 Konteksti i Projektit

[Përshkruani shkurtimisht se si rajoni/et është/janë të pajisur aktualisht me llojin e infrastrukturës që mbulon ky aplikim; Krahasojeni atë me nivelin e cilësisë së infrastrukturës të synuar deri në vitin e synuar 20XX. Përmblidhni ndryshimet kryesore që do të sjellë projekti.]

[Përshkruani shkurtimisht Planifikimin Kombëtar të Investimeve përkatëse dhe/ose politikën/strategjinë sektoriale duke paraqitur mekanizmin e financimit të parashikuar nga qeveria për zbatimin e këtij plani dhe tregoni se si ky projekt është ka prioritet/është vlerësuar në planin kombëtar të investimeve/listën prioritare të projekteve (nëse ka). Tregoni sinergjitë e projektit me nisma/projekte të tjera lokale/rajonale/kombëtare ose ndërkombëtare]

[Përshkruani marrëveshjet institucionale të parashikuara për realizimin e funksionimit dhe kapacitetet aktuale të institucioneve të përfshira. Informacioni mbi organet menaxhuese për infrastrukturat duhet të përfshihet në pjesën 3.3.1.

[Përfshi gjithashtu detaje mbi qëndrueshmërinë e Projektit, d.m.th., nëse dhe në çfarë mase përfitimet/rezultatet e arritura (produktet dhe rezultatet) ka mundësi të vazhdojnë përtej periudhës së zbatimit të tij. Në veçanti, kjo pjesë duhet të përfshijë të paktën disa nga faktorët kryesorë që ndikojnë në qëndrueshmëri, të tillë si niveli i pronësisë së përfituesve, kapacitetet e tyre drejtuese institucionale, burimet që ato angazhojnë për të siguruar funksionimin dhe ruajtjen e rezultateve pas përfundimit të Projektit.]

2.1.2 Objektivat, produktet e Projektit dhe Kontributi i Projektit në Programin Operacional Shumëvjeçar

[Përshkruani objektivat specifikë dhe produktet e projektit dhe përcaktoni treguesit përkatës të performancës dhe objektivat. Në mënyrë të përmbledhur dhe të saktë, identifikoni lidhjen me

objektivat e Programit Operacional Shumëvjeçar dhe treguesit dhe objektivat e përcaktuar në të[91]. Përshkruani treguesit për të cilët kontribuon Projekti dhe shpreheni në terma sasiorë këtë kontribut.]

2.1.3 Ndikimi ndërkufitar i projektit

	Po	*Jo*
A ka projekti ndonjë ndikim ndërkufitar të afërt?	*(1)*	
A ka projekti ndonjë ndikim mbi BE-në?		*(2)*
A është identifikuar ndonjë ndikim ndërkufitar?	*(3)*	

[Kjo pjesë i referohet të gjitha ndikimeve të rëndësishme ndërkufitare, duke përfshirë ndikimet mjedisore dhe shëndetësore, si ato të menjëhershme ashtu edhe ato afatgjata. Me ndërkufitar nënkuptohet "efekte të rëndësishme në mjedis në një shtet tjetër" (sipas Direktivës së VNM-së)".

[*(1)* Nëse PO, përshkruani ndikimin e projektit përtej kufijve të vendit përfitues dhe në BE. Përqendrohuni në ndikimet në pellgjet e lumenjve, dete dhe tokë. Në këtë kontekst, projektet që ndikojnë në lumenjtë që dalin në detet e rajoneve detare evropiane (d.m.th. Deti Mesdhe dhe Deti i Zi) duhet të kenë vëmendje prioritare. Në rastin e projekteve të trajtimit të ujërave dhe ujërave të zeza specifikojnë në ndikimin në qytezat dhe qytetet e mëdha dhe në vijën bregdetare të përbashkët me BE-në. *Për projektet në Dritaren 3. Prioriteti tematik 2: Transporti, ekonomia digjitale dhe shoqëria, dhe energjia* shpjegoni nëse projekti bën pjesë në Rrjetin Transevropian. Referojuni ndonjë marrëveshjeje specifike me një vend fqinjë ose BE.

(2) Nëse JO, shpjegoni pse projekti mund të konsiderohet me interes për BE-në.

(3) Në rast se është identifikuar një ndikim negativ ndërkufitar, shpjegoni atë në detaje dhe përshkruani masat zbutëse/restauruese të planifikuara dhe pjesë të projektit. Referojuni procedurës së përcaktuar nga Konventa për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis në një Kontekst Ndërkufitar (Konventa Espoo).]

2.1.4. Ndikimi gjinor i Projektit

[Përcaktoni nëse projekti merr parasysh aspektin gjinor. A është bërë një analizë e ndikimit gjinor? Nëse po, jepni shkurtimisht rezultatet e analizës dhe specifikoni masat që janë identifikuar për të garantuar parimin e barazisë gjinore. Nëse jo, duhet të jepet një shpjegim/arsyetim.]

2.1.5 Përfshirja e komunitetit rom

[Përcaktoni nëse projekti kontribuon në përfshirjen e romëve dhe nëse po jepni detaje. A janë romët pjesë e grupit të synuar? Cilat janë masat specifike të identifikuara? A janë marrë parasysh nevojat e romëve në vlerësimin e ndikimit?]

2.1.6 Përdoruesit fundorë

[Përshkruani grupet e ndryshme të përdoruesve fundorë dhe interesin e tyre në projekt.]

2.1.7 KOMUNIKIMI DHE VIZIBILITETI

[Jepni detaje të masave të propozuara për të publikuar ndihmën e Bashkimit Evropian, p.sh. llojin e masës, përshkrimin e shkurtër, kohëzgjatjen etj. Kostot e vlerësuara duhet të përfshihen në planin e financimit.]

3. MATURIMI I PROJEKTIT

3.1 PLANIFIKIMI KOHOR I PROJEKTIT

[Jepni një planifikim kohor për zbatimin e projektit Parashikoni një pikënisje të veçantë për çdo kontratë ose fazë, sipas rastit. Kur aplikimi ka të bëjë me një fazë projekti (shihni pjesën 2.2.2), tregoni qartë elementët e projektit të përgjithshëm për të cilin kërkohet ndihmë me anë të këtij aplikimi. Jepni detajet e zbatimit për secilën linjë/fazë.]

	Mbuluar nga ky aplikim (Po/Jo)	**Data e fillimit (A)**	**Data e përfundimit (B)**	**Detajet e zbatimit**
1. Studime dhe analiza		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
a. Studim fizibiliteti, përfshirë....				

[91] Projekti duhet të kontribuojë në arritjen e objektivave të Programit Operacional Shumëvjeçar përkatës.

b. CBA...				
c. Tjetër (specifikoni)				
2. Vlerësimi i ndikimit në mjedis		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
3. Konsiderata klimatike [92]				
4. Projektimi konceptual inxhinierik		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
5. Planifikimi urban për zhvillimin infrastrukturor		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
6. Projektimi përfundimtar (i detajuar) inxhinierik		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
7. Përgatitja e dokumentacionit të tenderit		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
8. Leje/licenca[93]		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
a. …				
b. ….				
9. Blerja e tokës		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
10. Prokurimi dhe procedurat e kontraktimit, përfshirë auditin teknik		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
11. Faza e ndërtimit		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
12. Periudha për njoftimin e defektit		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	
13. Faza operacionale		dd/mm/vvvv	dd/mm/vvvv	

3.2 KONTEKSTI ADMINISTRATIV DHE KËRKESAT

[Nëse nuk përmendet tashmë në 3.1, jepni një listë të dokumenteve ligjore dhe administrative (vendime, autorizime, VNM, blerja e tokës, ftesa për tender, lejet etj.) që do të kërkoheshin për zbatimin e projektit. Tregoni se cilat dokumente janë marrë tashmë dhe jepni datat e treguara për marrjen e dokumenteve të mbetura.]

3.3 FIZIBILITETI DHE MATURIMI I PROJEKTIT

[Përmblidhni metodologjinë dhe gjetjet kryesore të fazës përgatitore.]

3.3.1Studime Fizibiliteti

[Specifikoni nëse ndihma e Bashkimit Evropian është/ka qenë e përfshirë në financimin e studimeve të fizibilitetit]

[Përshkrimi i situatës ashtu siç është (përpara projektit) + problemet e hasura]

a) Analiza e kërkesës

[Jepni një përmbledhje të analizës së kërkesës, duke përfshirë normën e parashikuar të përdorimit pas përfundimit dhe normën e rritjes së kërkesës.]

b) Opsionet e shqyrtuara

[Paraqisni opsionet alternative të konsideruara në studimet e fizibilitetit.]

Përshkrimi teknik i infrastrukturës së propozuar

[Përshkrim i shkurtër teknik i projektit, duke përfshirë kapacitetin e parashikuar të infrastrukturës kryesore, justifikimin e objektit të projektit dhe madhësinë e projektit në kontekstin e kërkesës së parashikuar, përfshirë për çdo element të projektit një përshkrim të teknologjive dhe infrastrukturës që do të përdoret dhe standardet teknike përkatëse që janë përdorur. Përshkrimi teknik i projektit duhet të shoqërohet me hartat e nevojshme të strukturës.]

Përllogaritjet e kostos së projektit

[Përshkruani metodologjinë e përdorur për të përllogaritur kostot dhe një zbërthim me norma njësie dhe një përmbledhje të preventivit, nëse ka.]

Faza e zbatimit

	Po	*Jo*
A është organizuar projekti i plotë me faza?		
A ka filluar tashmë projekti?		

[92] Commission Notice — Technical guidance on the climate proofing of infrastructure in the period 2021–2027 - Publications Office of the EU (europa.eu)

[93] Shtoni një zë për çdo leje, p.sh. leje ndërtimi, leje për nxjerrjen e ujit etj.

[Kur projekti konsiderohet vetëm një fazë e një projekti më të madh, jepni një përshkrim të të gjitha fazave të propozuara të zbatimit dhe shpjegoni nëse ato janë teknikisht dhe financiarisht të pavarura. Cilat kritere janë përdorur për të përcaktuar ndarjen e projektit në faza?]

Rregullime në lidhje me infrastrukturën

[Përshkruani se si do të realizohet infrastruktura. Fokusohuni në llojin e kontratave, procesin e përzgjedhjes së operatorit dhe sipas rastit, strukturën e PPP/koncesionit, marrëveshjet e pronësisë së infrastrukturës, marrëveshjet e shpërndarjes së risqeve etj.]

Menaxhimi i infrastrukturës së përfunduar dhe shpenzimet operative

[Përcaktoni organin që do të menaxhojë infrastrukturën pas përfundimit. Jepni një përshkrim të detajuar për ruajtjen e investimeve të realizuara (fondet, burimet njerëzore, përgjegjësitë etj.).]

3.3.2 Analiza financiare dhe vlerësimi ekonomik

Pjesa e mëposhtme është strukturuar për të raportuar mbi një analizë të plotë kosto-përfitim. Megjithatë, sipas politikës së kohezionit 2021–2027, udhëzuesi i vlerësimit ekonomik 2021–2027[94] lejon përdorimin e metodologjive të tjera të vlerësimit

Elementet kryesore nga analiza financiare CBA duhet të përmblidhen në vijim, duke përfshirë përshkrimin e metodologjisë. Dokumenti i plotë i analizës kosto-përfitim do t'i bashkëlidhet këtij aplikimi si aneksi IV.

A) Analiza financiare (nëse ka)

Shpenzime operative dhe të ardhura

	milion EURO
a) Shpenzime operative vjetore (sipas analizës kosto-përfitim)	
b) Të ardhurat e pritshme vjetore (sipas analizës kosto-përfitim)	

[Tregoni vitin e parë të plotë të funksionimit;]

- Bëni një ndarje të kostove O&M, duke bërë dallimin midis shpenzimeve operative të ndryshueshme dhe fikse dhe shpenzimeve për mirëmbajtje;

- Jepni supozimet e kostos për njësi të përdorura për llogaritjen e kostove O&M. b) Të ardhurat

Nëse projekti pritet të gjenerojë të ardhura, shpjegoni:

- natyrën e të ardhurave - tarifat ose detyrimet ndaj përdoruesit ose forma të tjera të rregullimeve; referencë për kuadrin rregullator përkatës dhe parimet e përcaktimit të tarifave, aty ku është e nevojshme;

- jepni detajet e tarifave (llojet dhe niveli i tarifave - sipas grupit të përdoruesve, nëse është e përshtatshme; komponentët fiks dhe të ndryshueshëm, kur është e nevojshme; aplikimin i parimit ndotësi paguan, sipas rastit);

Përballueshmëria dhe qëndrueshmëria financiare

Garantoni të dhëna për qëndrueshmërinë financiare të projektit (flukse monetare neto të akumuluara jonegative gjatë periudhës së referencës së projektit);

Aty ku është me vend,

- Shpjegoni nëse tarifat janë vendosur në nivelin e rikuperimit të plotë të shpenzimeve, p.sh. mbulimi i shpenzimeve operative, amortizimit dhe kthimit të kapitalit;

- Nëse tarifat përcaktohen nën mbulimin e plotë të shpenzimeve: (i) jepni një justifikim bazuar në një analizë të përballueshmërisë (p.sh. krahasimi i shpenzimeve mesatare vjetore për mallrat/shërbimet e projektit si pjesë e të ardhurave/shpenzimeve mesatare/ median dhe/ose me dhjetëshen më të ulët) të familjes; (ii) shpjegoni se si arrihet qëndrueshmëria financiare (p.sh. subvencionet, transfertat); (iii) tregoni se si tarifat pritet të evoluojnë me kalimin e kohës për të siguruar mbulimin e shpenzimeve në një afat më të gjatë.

B) Analiza ekonomike

a) Metodologjia

[Jepni një përshkrim të shkurtër të metodologjisë (supozimet kryesore të bëra për vlerësimin e kostos dhe përfitimit) dhe gjetjeve kryesore të analizës ekonomike)]

---

[94] https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/cba_guide.pdf https://op.europa.eu/s/yBiT

b) Kostot, përfitimet dhe treguesit kryesorë (nëse kryhet CBA)

Parametrat dhe treguesit kryesorë	Vlera
1. Norma e zbritjes sociale (%)	
2. Norma ekonomike e kthimit (%)	
3. Vlera ekonomike aktuale neto (në euro)	
4. Raporti kosto-përfitim	

c) Pasojat e punësimit të projektit (nëse ka)

Jepni një të dhënë për numrin e vendeve të punës të krijuara (me ekuivalentin me kohë të plotë (FTE) [Kujdes! Vendet indirekte të punës që krijohen ose humbasin nuk kërkohen për investim në infrastrukturën publike.]

Numri i vendeve të punës të krijuara drejtpërdrejt:	Nr. (FTE) (A)	Kohëzgjatja mesatare e këtyre vendeve të punës (muaj) (B)
1. Gjatë fazës së zbatimit		
2. Gjatë fazës operacionale		

4. NDIKIMI MJEDISOR

4.1 Kontributi i projektit në politikat dhe legjislacionin e BE për klimën dhe mjedisin

Përshkruani se si projekti kontribuon në politikën dhe legjislacionin e BE-së për klimën dhe mjedisin, duke përmbledhur gjithashtu gjetjet e VNM-së.

a) Si kontribuon projekti në objektivin e qëndrueshmërisë mjedisore (politika evropiane për ndryshimet klimatike, ndalimi i humbjes së biodiversitetit, mbrojtja dhe përdorimi i qëndrueshëm i burimeve natyrore dhe ekosistemeve etj.) dhe si jep ndonjë kontribut pozitiv neto për gjendjen e mjedisit, për të zbutur ndryshimet klimatike dhe për t'u përshtatur ndaj ndryshimeve klimatike.

b) Si i respekton projekti parimet e veprimit parandalues dhe që dëmi mjedisor me prioritet duhet të korrigjohet në burim.

c) Si e respekton projekti parimin "ndotësi paguan", veçanërisht nëpërmjet dispozitave të direktivës për përgjegjësinë mjedisore.

4.2 Konsultim me autoritetet mjedisore

	Po	*Jo*
A ka të ngjarë që autoritetet mjedisore të shqetësohen nga projekti, të konsultohen për shkak të përgjegjësive të tyre specifike?	*(1)*	*(2)*

1. Nëse PO, jepni emrin (emrat) dhe të dhënat e kontaktit dhe shpjegoni përgjegjësinë e autoritetit.

2. Nëse JO, specifikoni arsyet.

4.3 Vlerësimi i ndikimit në mjedis

[Tregoni ndikimet kryesore negative në mjedis dhe në shëndetin e njeriut që priten nga projekti, dhe masat që do të zbatohen për të shmangur dhe/ose minimizuar këto ndikime. Bëni një dallim midis ndikimeve nga fazat e ndërtimit, funksionimit dhe mbylljes.]

4.3.1 Pëlqimi për zhvillimin[95]

	Po	*Jo*
A është dhënë tashmë pëlqimi për zhvillim për këtë projekt?	*(1)*	*(2)*
A është ndjekur mendimi i autoriteteve kompetente mjedisore në vendimin për lejen e zhvillimit? Nëse jo, shpjegoni shkurtimisht pse.		
A janë përfshirë (dhe si) konkluzionet nga pjesëmarrja e publikut (dhe konsultimet ndërkufitare, nëse është e nevojshme) apo janë adresuar ndryshe në vendimin për dhënien e pëlqimit për zhvillim? Nëse jo, ose vetëm pjesërisht, shpjegoni shkurtimisht pse.		

1. Nëse PO, në cilën datë?

[95] 'pëlqimi për zhvillimin' është vendimi i autoritetit ose autoriteteve kompetente (kombëtare) që i jep të drejtën zhvilluesit të vijojë me projektin.

2. Nëse JO, kur është paraqitur kërkesa zyrtare për pëlqimin për zhvillimin? Deri në cilën datë pritet vendimi përfundimtar?

Specifikoni autoritetin ose autoritetet kompetente, të cilat kanë dhënë ose do të japin pëlqimin për zhvillim.

4.3.2 Legjislacioni i BE-së për vlerësimin e ndikimit mjedisor (VNM) në fuqi[96]

A është projekti një klasë zhvillimi e mbuluar nga:

	Po	*Jo*
Aneksi I i direktivës	*(1)*	
Aneksi II i direktivës A është kryer vlerësimi i ndikimit në mjedis për këtë projekt?		*(2)*
Asnjë nga të dy anekset		

1. Kur mbulohet nga aneksi I ose aneksi II i direktivës, jepni bashkëlidhjen sa më poshtë:

a) Përmbledhje joteknike[97] e studimit të ndikimit në mjedis të kryer për projektin.

b) Informacion mbi konsultimet me autoritetet kompetente mjedisore, duke treguar se në çfarë mënyre janë marrë parasysh shqetësimet e të konsultuarve.

c) Rezultatet e konsultimeve me publikun e interesuar.[98]

d) Duhet të sigurohen konsultime ndërkufitare me ato shtete të prekura nga projekti, duke demonstruar se është zbatuar procedura e nenit 7 të direktivës VNM. Duhet të jepen të dhëna të mënyrës se si janë marrë parasysh shqetësimet e atyre që janë konsultuar dhe publikut të interesuar

e) Të dhëna që vendimi për të dhënë ose refuzuar pëlqimin për zhvillimin i është vënë në dispozicion publikut nga autoriteti kompetent[99].

Në lidhje me pikën "b", "c" dhe "d", propozuesit e projektit duhet të informohen se këto mund të jenë në formën e një deklarate, përfundimi ose vërtetimi nga autoritetet kompetente mjedisore që dëshmojnë se të gjitha detyrimet e përshkruara në pikat e mësipërme janë ndjekur dhe duke përshkruar mënyrën se si.

2. Nëse nuk është kryer VNM për projektet e mbuluara nga aneksi II, shpjegoni arsyet dhe jepni limitet, kriteret ose ekzaminimin rast pas rasti të kryer për të arritur në përfundimin se projekti nuk

---

[96] Shihni https://ec.europa.eu/environment/eia/index_en.htm .

[97] - një përshkrim i projektit që përmban informacion mbi vendin, dizajnin dhe madhësinë e projektit,
- një përshkrim i masave të parashikuara për të shmangur, reduktuar dhe, nëse është e mundur, për të korrigjuar efektet negative të konsiderueshme
- të dhënat e nevojshme për të identifikuar dhe vlerësuar efektet kryesore direkte dhe indirekte që projekti ka të ngjarë të ketë në mjedis për faktorët e mëposhtëm:
a) qeniet njerëzore, fauna dhe flora (duke përfshirë ato zona të ndjeshme ndaj mjedisit që mund të përfshihen në të ardhmen nën mbrojtjen e Direktivës për Zogjtë (79/409/EEC, e ndryshuar dhe kodifikuar nga Direktiva 2009/147/EC) dhe Direktivës së Habitateve (92). /43/EEC);
b) toka, uji, ajri, klima dhe peizazhi;
c) pasuritë materiale dhe trashëgimia kulturore;
- ndërveprimi mes faktorëve të përmendur në paragrafin e parë, të dytë dhe të tretë.
- çdo informacion të mëtejshëm që mund të lindë nga ndonjë prej detyrimeve që rrjedhin nga Aneksi IV i Direktivës VNM.

[98] Informacioni i dhënë duhet të mbulojë sa vijon:
- publiku i interesuar i cili është konsultuar,
- vendet ku informacioni është konsultuar,
- koha që i është dhënë publikut për të shprehur mendimin e tij,
- mënyra se si është informuar publiku (për shembull, me anët të postimin brenda një zone të caktuar, publikim në gazetat lokale, organizime ekspozitash me plane, skica, tabela, grafikë, modele etj.),
- A është informuar publiku dhe a i është dhënë mundësi e hershme dhe efektive për të marrë pjesë në procedurën e vendimmarrjes mjedisore, në përputhje me nenin 6 të direktivës VNM?
- shpjegoni mënyrën se si është konsultuar publiku (për shembull, me parashtrime me shkrim, me pyetje publike etj.)
- mënyra se si janë marrë parasysh shqetësimet e publikut.

[99] Në veçanti:
- përmbajtja e vendimit dhe kushtet e bashkangjitura,
- arsyet dhe konsideratat kryesore mbi të cilat është bazuar vendimi,
- një përshkrim, aty ku është e nevojshme, i masave kryesore për të shmangur, reduktuar dhe, nëse është e mundur, për të kompensuar efektet kryesore negative.

ka efekte të rëndësishme mjedisore. Shpjegoni se si janë analizuar ndikimet ndërkufitare dhe përshkruani se si dhe cilat kanë qenë përfundimet e analizës. Referojuni opinionit/konkluzionit të shqyrtimit të dhënë nga Autoriteti Kompetent i VNM-së dhe jepni të dhëna që vendimi (vendimi i shqyrtimit të VNM) i është vënë në dispozicion të publikut.

4.4 Vlerësimi i pasojave mbi rëndësinë e ruajtjes së natyrës

Përkufizimi i vendeve me rëndësi të konservimit së natyrës

a) Vendet e identifikuara nga autoritetet kombëtare kompetente si vende që do të propozohen për rrjetin Natura 2000 siç përcaktohet në Direktivën e Zogjve (2009/147/EC) dhe Direktivën e Habitateve (92/43/EEC);

b) Vendet e listuara në inventarin më të fundit të zonave të rëndësishme të zogjve (IBA 2000) për vendet kandidate ose (nëse ka) inventarët ekuivalent më të detajuar shkencorë të miratuar nga autoritetet kombëtare;

c) Ligatinat me rëndësi ndërkombëtare të përcaktuara sipas Konventës Ramsar ose që kualifikohen për një mbrojtje të tillë;

d) Zonat për të cilat zbatohet konventa e Bernës për ruajtjen e kafshëve të egra dhe habitateve natyrore evropiane[1] (neni 4), në veçanti zona që plotësojnë kriteret e rrjetit Emerald;

e) Zonat e mbrojtura sipas legjislacionit kombëtar për konservimin e natyrës

	Po	*Jo*
A ka gjasa që projekti të ketë efekte (të drejtpërdrejta ose të tërthorta), individualisht ose në kombinim me plane ose projekte të tjera në zona të përfshira ose që synohen të përfshihen në zona me rëndësi për ruajtjen e natyrës	*(1)*	*(2)*
A janë këto efekte negative të rëndësishme, që kërkojnë masa kompensimi sipas nenit 6 (4) të Direktivës së Habitateve	*(3)*	

1. Nëse PO bëni një përmbledhje të konkluzioneve të vlerësimit të duhur të kryer "sipas nenit 6 (3) të Direktivës 92/43/KEE[100]".

2. Nëse JO, bashkëlidhni deklaratën e plotësuar nga autoriteti përkatës, sipas aneksit I të këtij formulari aplikimi.

3. Nëse PO, jepni një kopje të formularit "Informacion mbi projektet që mund të kenë një efekt të rëndësishëm negativ në zonat me rëndësi të ruajtjes së natyrës", siç i njoftohet Komisionit (DG Mjedisi) sipas Direktivës për Habitatin 92/43/EEC[101].

Efekti mbi statusin ekologjik të trupave ujorë.

	Po	*Jo*
A përfshin projekti një modifikim të ri të karakteristikave fizike të një trupi ujor sipërfaqësor ose ndryshime në nivelin e trupave ujorë nëntokësorë që përkeqësojnë statusin/potencialin e një trupi ujor ose shkaktojnë dështimin për të arritur statusin/potencialin e mirë të ujit?	*(1)*	*(2)*

1. Nëse PO, jepni vlerësimin e ndikimeve në trupin ujor dhe një shpjegim të detajuar se si duhet/do të plotësohen të gjitha kushtet sipas nenit 4.7 të direktivës kuadër për ujin. Tregoni gjithashtu nëse projekti rezulton nga një strategji kombëtare/rajonale në lidhje me sektorin përkatës dhe/ose nga një plan menaxhimi të pellgut ujëmbledhës, i cili merr parasysh të gjithë faktorët përkatës (p.sh. një opsion më i mirë mjedisor, efekte kumulative etj.)? Nëse po, ju lutemi që të jepni detaje.

2. Nëse JO, jepni arsyetim për çdo trup ujor pse projekti nuk ka gjasa të çojë në përkeqësim të statusit/potencialit ekologjik ose nuk e pengon trupin ujor të arrijë statusin/potencialin e mirë ekologjik.

4.5 Masat shtesë të integrimit mjedisor

	Po	*Jo*
A parashikon projekti, përveç vlerësimit të ndikimit në mjedis, ndonjë masë shtesë të integrimit mjedisor (p.sh. auditim mjedisor, menaxhim mjedisor, monitorim specifik mjedisor)?	*(1)*	

1. Nëse PO, specifikoni.

---

[100] OJ L 206 of 22.7.1992.

[101] Dokumenti 99/7 rev.2 i miratuar nga Komiteti i Habitateve (përfaqësuesit e Shteteve Anëtare, i krijuar sipas Direktivës 92/43/EEC) në mbledhjen e tij më 4.10.99.

4.6 Kostoja e masave të marra për korrigjimin e ndikimeve negative në mjedis

	%
Nëse përfshihet në koston totale, vlerësoni përqindjen e kostos së masave të marra për të reduktuar dhe/ose për të kompensuar ndikimet negative mjedisore	

Shpjegoni shkurtimisht.

4.7 Aftësia përshtatëse me klimën dhe zbutja e klimës

Shpjegoni rreziqet kryesore të lidhura me klimën dhe si do të trajtohen ato. Nëse është e mundur përdorni Indeksin e Krijimit të Aftësisë Përshtatëse[102]. Shpjegoni metodologjinë e zbatuar[103]. Listoni masat e përshtatjes të identifikuara dhe se si ato janë integruar në projekt. Sqaroni nëse aftësia për t'ju përshtatur ndryshimeve klimatike është integruar në VNM për projektin.

Tregoni ndikimet kryesore në klimë që priten nga projekti (p.sh. gjurmë karboni) dhe masat që do të zbatohen për të shmangur dhe/ose minimizuar këto ndikime. Nëse është e mundur, bëni një dallim midis ndikimeve nga fazat e ndërtimit, funksionimit dhe mbylljes.

Tregoni cenueshmërinë klimatike të projektit dhe çfarë masash do të zbatohen për të siguruar mbrojtjen e tij klimatike.

5. FINANCIMI I PROJEKTIT

5.1 PLANI FINANCIAR

- Plotësoni tabelën më poshtë. **Shembulli jepet për qëllim orientues**. Tabela jepet edhe në xls. Rregullojeni tabelën sipas specifikave të projektit.

- Listoni të gjitha grupet e shpenzimeve në një zë më vete.

- Meqë shpenzimet private nuk janë të pranueshme për financim në këtë aktivitet, do të përfshihen - nëse ka - nën "kosto të papranueshme".

Zërat buxhetorë	**KOSTO TOTALE PROJEKTI**	**KOSTO TË PAPRANUESHME**	**KOSTO TË PRANUESHME**
	EURO	**EURO**	**EURO**
	(A)	**(B)**	**(C)=(A)-(B)**
1. Tarifa planifikimi/projektimi	**1,600,000**	**500,000**	**1,100,000**
Studim paraprak fizibiliteti	20,000		20,000
Studim fizibiliteti	550,000		550,000
Analiza socio-ekonomike	150,000		150,000
Vlerësimi i hendekut të planifikimit urban	300,000		300,000
Analiza kosto-përfitim	500,000	500,000	
Analiza e ndikimit gjinor	80,000		80,000
Tjetër			
2. Blerja e tokës	**8,000,000**	**8,000,000**	**0**
Blerja e tokës	8,000,000	8,000,000	
3. Ndërtimi	**300,000,000**	**50,000,000**	**250,000,000**
Infrastruktura kryesore A	20,000,000		20,000,000
Infrastruktura kryesore A	150,000,000		150,000,000
Infrastruktura kryesore A	80,000,000		80,000,000
Infrastruktura kryesore B	50,000,000	50,000,000	
4. Impianti dhe makineritë[104]			
5. Asistencë teknike			

[102] https://www.resilienceindex.org/

[103] Përdorni këtë si bazë Commission Notice — Technical guidance on the climate proofing of infrastructure in the period 2021–2027 - Publications Office of the EU (europa.eu)

[104] Vetëm nëse përfaqëson një procedurë të veçantë tenderimi.

Zërat buxhetorë	KOSTO TOTALE PROJEKTI	KOSTO TË PAPRANUESHME	KOSTO TË PRANUESHME
	EURO	EURO	EURO
	(A)	(B)	(C)=(A)-(B)
6. Komunikim dhe vizibilitet			
7. Mbikëqyrje			
8. Nëntotal	**309,600,000**	**58,500,000**	**251,100,000**
1. Rezerva[105]			
10. **GJITHSEJ**	**309,600,000**	**58,500,000**	**251,100,000**
11. **TVSH**			

Llogaritja e financimit të kërkuar të BE-së

		Vlera
1.	Kosto të pranueshme (në euro)	251,000,000
2.	Norma e bashkëfinancimit (%)	85%
3.	Kërkesa për financim të BE-së (në euro)	231, 350,000

Kosto të papranueshme janë: (i) shpenzimet jashtë periudhës së pranueshmërisë; (ii) shpenzimet e papranueshme sipas rregullave të zbatueshme kombëtare dhe të BE-së; (iii) shpenzime të tjera që nuk paraqiten për bashkëfinancim.

Data e fillimit për pranueshmërinë e shpenzimeve është data e miratimit të shkresës së Projektit Madhor.

Rregullore e zbatimit të IPA III përcakton (neni 5): 3. Marrëveshjet e financimit do të parashikojnë kushtet mbi të cilat do të jepet asistenca IPA III, duke përfshirë metodat e zbatueshme të zbatimit të asistencës IPA III, afatet e zbatimit, si dhe rregullat për pranueshmërinë e shpenzimeve.

Autoriteteve kombëtare të përfituesit u kujtohet që kontratat e projekteve të mëdha duhet të regjistrohen në aplikacionin IPA APP pas dhënies së tyre.

Burimet e financimit (Subjekti – Vendi i origjinës – publik-privat)	Shumat e financimit	% e financimit total

5.2 Konkurrenca

	Po	*Jo*
A përfshin ky projekt në ndonjë fazë të tij ndihmën shtetërore, në veçanti gjatë funksionimit të infrastrukturës së përfunduar?	*(1)*	

[(1) Nëse PO, shpjegoni se si janë respektuar rregullat e konkurrencës. Jepni një opinion të autoritetit të ndihmës shtetërore në anglisht.]

[Nëse jo, ju lutemi shpjegoni me detaje arsyet për të treguar se projekti nuk përfshin ndihmë shtetërore]

5.3 Plani i PROKURIMIT

Bëni një plan prokurimi indikativ për kontratat që do të zbatohen me financim të BE-së. Nëse kontratat janë publikuar tashmë në Gazetën Zyrtare të Bashkimit Evropian/TED, jepni

[105] Maksimumi 15% e buxhetit total

referencë. Sigurohuni që të arrihet respektimi i plotë i afateve kohore të projektit siç përcaktohet në pjesën 3.1. sipër.

Kontrata	**Lloji i kontratës**	**Buxheti i përllogaritur në EURO**	**Procedura Lloji**	**Fillimi i parashikuar i procedurës së prokurimit**	**Data e përllogaritur e nënshkrimit të kontratës**	**Kohëzgjatja e parashikuar e kontratës**
…			…		…	

6. Ndjeshmëria dhe analiza e riskut

6.1 Analiza e riskut

6.1.1 Ndjeshmëria e rezultateve të CBA

a) Tregoni ndryshimin e përqindjes të zbatuar për variablet e testuara:

Variablet e testuara	ndryshimi në përqindje i zbatuar
Investim	
O&M	

b) Tregoni efektin e përllogaritur mbi rezultatet e indekseve të performancës financiare dhe ekonomike.

Variablet e testuara	**Variacioni Norma e kthimit financiar**	**Variacioni Vlera financiare aktuale neto**	**Variacioni Norma e kthimit ekonomik**	**Variacion Vlera ekonomike aktuale neto**

c) Variable kritike

- Përcaktoni cilat variable janë identifikuar si variable kritike
- Tregoni cili kriter është zbatuar.
- Përcaktoni vlerat kritike të variableve kritikë

6.1.2 Analiza e riskut

Identifikoni risqet (duke përfshirë rreziqet mjedisore dhe ndryshimet klimatike), tregoni se çfarë lloj analize risku është kryer.

Kategoria	**Risqet**	**Probabiliteti (i lartë/ i mesëm/ i ulët)**	**Ndikimi (i lartë/ i mesëm/ i ulët)**	**Masa zbutëse**
	Risku 1			
	Risku 2			
	Risku #			

6.2 PËRFSHIRJA E PALËVE TË INTERESIT

a) Përshkruani palët e interesuara dhe përdoruesit dhe se si ata janë përfshirë dhe konsultuar në fazën e identifikimit dhe hartimit të projektit.

b) A ka ndonjë risk për zbatimin e projektit që vjen nga rezistenca e palëve specifike të interesuara? Pasqyrojeni këtë në tabelën e mësipërme.

7. ANEKSE

Listoni të gjitha anekset sipas kërkesës dhe që shoqërojnë këtë aplikim.

8. KONFIRMIMI I AUTORITETIT KOMBËTAR KOMPETENT

Unë konfirmoj që informacioni i dhënë në këtë formular është i saktë dhe korrekt.

EMRI:

NËNSHKRIMI:

ORGANIZATA:

DATA:

ANEKSI I

DEKLARATË NGA AUTORITETI PËRGJEGJËS PËR MONITORIMIN E VENDEVE ME RËNDËSI PËR KONSERVIMIN E NATYRËS

Autoriteti përgjegjës _____
Pasi mori në shqyrtim aplikimin e projektit _____
I cili ndodhet në _____
Deklaron se projekti nuk ka mundësi të ketë efekte të konsiderueshme në një vend me rëndësi për konservimin e natyrës për arsyet e mëposhtme (jepni emrin e vendndodhjeve përkatëse, numrin e referencës, distancën e projektit nga vendndodhja më e afërt me rëndësi për konservimin e natyrës, objektivat e konservimit dhe justifikimin që projekti (në mënyrë individuale ose në kombinim me projekte të tjera) nuk ka gjasa të ketë efekte negative të konsiderueshme në vendin me rëndësi për konservimin e natyrës dhe, nëse është e nevojshme, një vendim administrativ. (d.m.th. vendimi i duhur i shqyrtimit të vlerësimit)):

Prandaj një vlerësim i duhur i kërkuar nga neni 6 (3) i Direktivës për Habitatin 92/43/KEE nuk u konsiderua i nevojshëm.
Një hartë e shkallës 1:100.000 (ose shkallës më të afërt të mundshme) është bashkangjitur, për të treguar vendndodhjen e projektit si dhe *vendet me rëndësi për konservimin e natyrës* në fjalë, nëse ka.
Data (dd/mm/vvvv): _____
Nënshkruar: _____
Emri: _____
Pozicioni: _____
Organizata: _____
(Autoriteti përgjegjës për monitorimin e vendeve *me rëndësi për konservimin e natyrës*)
Vula zyrtare:

IPA III – Model për dokumentet e identifikimit të veprimeve
(për t'u përdorur për projektet jomadhore – maksimumi 6 faqe)

1. Titulli i Projektit:
2. Autoriteti menaxhues:
3. Organet e ndërmjetme përgjegjëse për zbatimin e Veprimit:
4. Përputhshmëria dhe koherenca me Programin Operacional
4.1 Titulli i programit
4.2 Titulli i fushës përkatëse të mbështetjes
5. Përshkrimi i Projektit
5.1 Kontributi për realizimin e Programit Operacional: *Përshkruani veprimin, informacionin paraprak, mënyrën se si kontribuon në arritjen e objektivave të Programit Operacional dhe fushën përkatëse të mbështetjes*
5.2 Objektivi i përgjithshëm i Projektit: *Shpjegoni me një fjali*
5.3 Objektivat specifikë të Projektit: *Shpjegoni me një fjali*
5.4 Rezultatet *(luteni të tregoni rezultatet e këtij veprimi dhe mënyrës se si ato lidhen me programet operacionale shumëvjeçare të fushave përkatëse të mbështetjes)*
5.5 Aktivitetet indikative:
5.6 Treguesit: *Luteni të përdorni treguesit që janë të rëndësishëm për veprimin nga Kuadri i Rezultateve të IPA III*[106] .
5.7 Vendndodhja (vendndodhjet) indikative:

[106] SWD_2022_445_1_EN_document_travail_service_part1_v2.pdf (europa.eu)

5.8 Kohëzgjatja: *Kohëzgjatja e veprimit nuk mund të kalojë datën përfundimtare të pranueshmërisë së shpenzimeve të përcaktuar në Marrëveshjen e Financimit*

5.9 Marrësit fundorë dhe grupet e synuara: *identifikimi i kategorisë dhe grupeve të institucioneve, organizatave dhe partnerëve socialë dhe ekonomikë që do të kenë të drejtë për mbështetje në çdo aktivitet.*

6. Rregullimet e zbatimit

6.1 Kuadri institucional: *Rregullimet institucionale të parashikuara për zbatimin e veprimit, p.sh. njësia e koordinimit të veprimit, komiteti drejtues, autoritetet rajonale dhe/ose krahinore, ekipi i asistencës teknike*

6.2 Struktura dhe metodologjia e propozuar e monitorimit: *Kush do të jetë përgjegjës për monitorimin e veprimit, si do të monitorohet, cila do të jetë radha e punës dhe linjat e raportimit*

7. Maturia

7.1 Procedurat dhe kontratat e kërkuara për zbatimin e veprimit dhe renditja e tyre:

Listoni llojin e procedurave (thirrje për propozime, zbatim i drejtpërdrejtë nga institucionet kombëtare pa thirrje paraprake për propozime, marrëveshje direkte me organizata ndërkombëtare etj.) dhe kontratat përkatëse (kontratat e granteve, marrëveshjet e kontributit me organizatat ndërkombëtare, shërbimet, furnizimet, punimet etj.) për aktivitetet e propozuara, së bashku me afatin kohor dhe vijueshmërinë e tyre, duke përfshirë fillimin e pritshëm të tenderimit, fillimin e pritshëm të veprimit dhe kohëzgjatjen e tij. Ju lutemi shtoni një justifikim për çdo modalitet zbatimi të treguar, veçanërisht në rast se parashikohen grante të drejtpërdrejta ose marrëveshje kontributi me Organizatat Ndërkombëtare.

7.2 Dokumentacioni mbështetës

Për secilën nga llojet e procedurave të prokurimit të përmendura në 7.1), ju lutemi tregoni se cilat dokumente mbështetëse janë në dispozicion (d.m.th. dosjet e tenderit, termat e referencës, specifikimet teknike, thirrjet për propozime, drafti i fishave për binjakëzim), duke përfshirë, nëse ka vend, projektet e infrastrukturës, studime projektim, vlerësimin e ndikimit në mjedis (VNM), analizën kosto-përfitim (CBA) etj.

8. Risqe dhe supozime

9. Qëndrueshmëria:

Përfshini detaje mbi qëndrueshmërinë e projektit, d.m.th., nëse dhe në çfarë mase përfitimet/rezultatet e arritura (produktet dhe rezultatet) ka të ngjarë të vazhdojnë përtej periudhës së zbatimit të tij. Në veçanti, kjo pjesë duhet të përfshijë të paktën disa nga faktorët kryesorë që ndikojnë te qëndrueshmëria, të tilla si niveli i pronësisë së përfituesve, kapacitetet e tyre institucionale të menaxhimit, burimet që ata angazhohen të garantojnë për veprimin dhe ruajtjen e rezultateve pas përfundimit të projektit.

10. Barazia gjinore dhe fuqizimi i grave dhe vajzave, mundësitë e barabarta, romët, minoritetet dhe grupet vulnerabël (sipas rastit):

Ju lutemi, tregoni se si projekti kontribuon në promovimin e barazisë gjinore dhe fuqizimin e grave/vajzave. Përcaktoni nëse projekti merr parasysh aspektin gjinor. A është bërë një analizë e ndikimit gjinor? Nëse po, jepni shkurtimisht rezultatet e analizës dhe specifikoni masat që janë identifikuar për të garantuar parimin e barazisë gjinore. Nëse jo, duhet të jepet një shpjegim/arsyetim.

Ju lutemi, identifikoni palët e interesuara (aktorët publikë dhe/ose joshtetërorë) më të prekur nga çështjet që do të trajtohen nga ky veprim, rolet dhe mandatet e tyre dhe çdo çështje institucionale, organizative dhe/ose kapacitetesh që do të mbulohen nga veprimi. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet grupeve më vulnerabël – përfshirë romët – të cilët mund të ndikohen pozitivisht ose negativisht nga veprimi, duke përfshirë rreziqet e shkaktimit të dëmit (jo më pak në mjediset e brishta dhe të prekura nga konflikti), si dhe palëve të interesuara që i përfaqësojnë ata

11. Fondet e kërkuara nga Komisioni Evropian:

(Kontributi i Bashkimit nuk duhet të kalojë 85% në nivelin e fushës së mbështetjes)

12. Bashkëfinancimi: *(ju lutemi identifikoni kontributin total që pritet sipas burimit)*

13. Ndarja e buxhetit:

(Indikative, sipas llojit të procedurës së prokurimit, duke përfshirë koston totale të përllogaritur, kontributin IPA, kontributin publik kombëtar dhe kontributin privat)

– Vetëm për operacionet që përfshijnë projektet e infrastrukturës –

14. Analiza financiare dhe vlerësimi ekonomik

(nëse është e zbatueshme – Lutemi t'i referoheni gjithashtu udhëzimeve të përfshira në seksionin përkatës 3.3.2 të aplikimit për projekt madhor për referencë)

Ju lutemi, paraqisni elementët kryesorë të analizës financiare, duke përfshirë kostot e përllogaritura operative dhe të ardhurat, përballueshmërinë dhe qëndrueshmërinë financiare të investimit të propozuar, analizën ekonomike (në veçanti metodologjinë e përdorur, gjetjet kryesore dhe koston kryesore, përfitimet dhe treguesit, si p.sh., norma e zbritjes sociale, norma ekonomike e kthimit, vlera aktuale ekonomike neto dhe raporti përfitim-kosto.)

15) Vlerësimi i ndikimit në mjedis

(Nëse është e zbatueshme – Lutemi t'i referoheni gjithashtu pjesëve 4.3 dhe 4.4 të aplikimit për projekt madhor për referencë.)-

Tregoni ndikimet kryesore në mjedis dhe në shëndetin e njeriut që priten nga projekti, dhe masat që do të zbatohen për të shmangur dhe/ose minimizuar këto ndikime. Bëni një dallim midis ndikimeve nga fazat e ndërtimit, funksionimit dhe mbylljes.

A është dhënë tashmë pëlqimi për zhvillim për këtë projekt?

Nëse po, në cilën datë?

Nëse jo, kur është paraqitur kërkesa zyrtare për pëlqimin për zhvillim dhe deri në cilën datë pritet vendimi përfundimtar?

Specifikoni autoritetin ose autoritetet kompetente, të cilat kanë dhënë ose do të japin pëlqimin për zhvillim. Përmblidhni rezultatet e konsultimeve me publikun e interesuar.

A është projekti një klasë zhvillimi e mbuluar nga:

	Po	*Jo*
Aneksi I i direktivës		
Aneksi II i direktivës		
A është kryer vlerësimi i ndikimit në mjedis për këtë projekt?		
Asnjë nga të dy anekset		

	Po	*Jo*
A ka gjasa që projekti të ketë efekte (të drejtpërdrejta ose të tërthorta), individualisht ose në kombinim me plane ose projekte të tjera në zona të përfshira ose që synohen të përfshihen në zona me rëndësi për ruajtjen e natyrës		
A janë këto efekte negative të rëndësishme, që kërkojnë masa kompensimi sipas nenit 6 (4) të Direktivës së Habitateve		

Efekti mbi statusin ekologjik ë trupave ujorë.	*Po*	*Jo*
A përfshin projekti një modifikim të ri të karakteristikave fizike të një trupi ujor sipërfaqësor ose ndryshime në nivelin e trupave ujorë nëntokësorë që përkeqësojnë statusin/potencialin e një trupi ujor ose shkaktojnë dështimin për të arritur statusin/potencialin e mirë të ujit?		

16. Aftësia përshtatëse me klimën dhe zbutja e klimës

[Lutemi t'i referoheni pjesës përkatëse 4.7 të aplikimit për projekt madhor për referencë]

Shpjegoni rreziqet kryesore të lidhura me klimën dhe si do të trajtohen ato. Nëse është e mundur, përdorni Indeksin e Krijimit të Aftësisë Përshtatëse. Shpjegoni metodologjinë e zbatuar. Listoni masat e përshtatjes të identifikuara dhe se si ato janë integruar në projekt. Sqaroni nëse aftësia për t'ju përshtatur ndryshimeve klimatike është integruar në VNM për projektin.

Tregoni ndikimet kryesore në klimë që priten nga projekti dhe masat që do të zbatohen për të shmangur dhe/ose minimizuar këto ndikime. Bëni një dallim midis ndikimeve nga fazat e ndërtimit, funksionimit dhe mbylljes. Tregoni cenueshmërinë klimatike të projektit dhe çfarë masash do të zbatohen për të siguruar mbrojtjen e tij klimatike.

FINANCING AGREEMENT

SPECIAL CONDITIONS

The European Commission, hereinafter referred to as "**the Commission**", acting on behalf of the European Union, hereinafter referred to as "**the Union**",

of the one part, and

the Republic of Albania, hereinafter referred to as "**IPA III beneficiary**", represented by the Council of Ministers,

of the other part,

have agreed as follows:

Article 1 - The Programme

(1) The Union agrees to finance, and the IPA III beneficiary agrees to accept the financing of the following Programme:

Multiannual Operational Programme on Energy in favour of the Republic of Albania for 2024-2027

comprising the following action:

Multiannual Operational Programme on Energy in favour of the Republic of Albania for 2024-2027

Global commitment number: JAD.1421605

This Programme is financed from the Union Budget under the following basic act: Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III).[1]

(2) The total estimated cost of this Programme is EUR 79 000 000 and the maximum Union contribution to this Programme is set at EUR 50 000 000.

The Union contribution shall be split into yearly commitments for the period 2024 – 2027 in accordance with Annex I. Nothing in this Financing Agreement can be interpreted as implying a financial commitment of the Union in relation to credits which have not yet been approved by adoption of the EU budget. The Commission shall inform in writing the IPA III beneficiary about the adoption of the subsequent financial commitments indicated in Annex I. This Programme requires financial contributions from both the IPA III beneficiary and the Union. The breakdown of the respective financial contributions is set out in Annex I.

[1] Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council of 15 September 2021 establishing the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III), OJ L 330, 20.9.2021, p. 1.

VS

(3) The Programme shall be implemented in accordance with the Multiannual Operational programme provided in Annex I.

Article 2 – Execution period, eligibility period, and automatic de-commitment

(1) The execution period of this Financing Agreement shall commence on the entry into force of this Financing Agreement and end 12 years after this date.
(2) The eligibility period, as defined in Article 12(1) of Annex II (General Conditions) shall commence on the date of the entry into force of this Financing Agreement and end on 31 December 2033.
(3) The Commission shall automatically decommit any portion of a budgetary commitment for the programme indicated in Annex I that, by 31 December of the fifth year following that of the budgetary commitment, has not been used for the purpose of pre-financing or making interim payments, or for which no certified statement of expenditure or any payment request has been submitted.
(4) Without prejudice to the automatic decommitment deadline referred to in paragraph 3, the Commission shall inform the IPA III beneficiary 9 months before the automatic decommitment deadline about the risk of decommitment.
(5) The amount concerned by decommitment shall be reduced by the amounts equivalent to that part of the budget commitment for which:
   (a) the operations are suspended by a legal proceeding or by an administrative appeal having suspensory effect; or
   (b) it has not been possible to make a payment request for reasons of force majeure seriously affecting implementation of all or part of the programme.
   The IPA III beneficiary claiming force majeure shall demonstrate the direct consequences of the force majeure on the implementation of all or part of the programme.

Article 3 – Addresses and communication

All communications concerning the implementation of this Financing Agreement shall be in writing, shall refer expressly to the Programme as identified in Article 1(1) and shall be sent to the following addresses:

(a) **for the Commission**

Valentina Superti
Director D, Western Balkans
Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations (DG NEAR)
European Commission
Rue de la Loi 15
B-1049 Brussels, Belgium
E-mail: NEAR-D@ec.europa.eu

(b) **for the IPA III beneficiary**

Eridana Çano
National IPA Coordinator
General Director of State Agency of Strategic Programming and Aid Coordination
"Kuvajt" Street
Tirana, Albania

VS

E-mail: eridana.cano@saspac.gov.al

Article 4 – OLAF contact point

The contact point of the IPA III beneficiary having the appropriate powers to cooperate directly with the European Anti-Fraud Office (OLAF) in order to facilitate OLAF's operational activities shall be:

Blerina Naska
Director of the Financial Inspection Unit within the Directorate of Public Finance Inspection at the Ministry of Finance
Ministry of Finance
Bulevardi Dëshmorët e Kombit Nr.3
Tirana, Albania
E-mail: blerina.naska@financa.gov.al

Article 5 – Financial framework partnership agreement

The Programme shall be implemented in accordance with the provisions of the Financial Framework Partnership Agreement (FFPA) between the European Commission and the Republic of Albania on the arrangements for implementation of Union financial assistance to the Republic of Albania under the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III) which entered into force on 14 October 2022 (hereafter referred to as "the FFPA"). This Financing Agreement supplements the provisions of the FFPA. In case of conflict between the provisions of this Financing Agreement and the provisions of the FFPA, the latter shall take precedence.

Pursuant to Article 157(5) of the Financial Regulation, the implementation of the programme in indirect management by the IPA beneficiary shall be complemented with the ad-hoc measures stated in Article 7.

Article 6 - Annexes

(1) This Financing Agreement is composed of:

(a) these Special Conditions

(b) Annex I: Multiannual Operational Programme

(c) Annex II: General Conditions

(d) Annex III: Annual Report template on the implementation of IPA III assistance as per Article 59 of the FFPA

(e) Annex IV: Financial Report template as per Article 61(2)(a) and 61(3) of the FFPA, including the template of forecasts for likely payment requests as per Article 33(3) of the FFPA

(f) Annex V: Accrual Based Accounting System Minimum Specification

(g) Annex VI: Major Projects Application template

(h) Annex VII: Operation Identification Sheet template

VS

(2) In the event of a conflict between the provisions of the Annexes and the provisions of these Special Conditions, the latter shall take precedence. In the event of a conflict between the provisions of Annex I and the provisions of Annex II, the latter shall take precedence.

Article 7 – Provisions derogating from or supplementing Annex II

The following shall supplement Annex II:

(1) Following the verification mission for entrustment of budget implementation tasks conducted by DG NEAR in June 2024, a follow-up mission will be conducted by DG NEAR to verify that the communication lines within the Managing Structure are properly formalised, as required by the IPA III FFPA. This will be in addition to the findings of the final audit report which require a follow up based on the timeframe set by deadlines for each finding.

(2) The Commission has introduced an electronic exchange system for the reporting of contracts under indirect management by IPA III beneficiary ("IPA-APP"). The IPA III beneficiary is required to register in and use IPA-APP to allow for the e-management of Financing Agreements.

Article 8 – Entry into force

This Financing Agreement shall enter into force on the date on which the Commission receives a notification from the IPA III beneficiary confirming the completion of the internal procedures of the IPA III beneficiary necessary for its entry into force. The Commission shall inform the IPA III beneficiary of the date of the receipt of this notification.

This Financing Agreement is drawn up in duplicate in the English language, one being handed to the Commission and one to the IPA III beneficiary.

For the IPA III beneficiary:

Eridana Çano
National IPA Coordinator and General Director
State Agency of Strategic Programming and Aid Coordination
Tirana.

Date: 15.04.2025

Signature:

For the Commission:

Valentina Superti
Director D, Western Balkans
Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations
European Commission
Brussels.

Date: 17/4/25

Signature:

VS

EN

THIS ACTION IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

ANNEX I

of the Financing Agreement on the financing of the multiannual Operational Programme on EU for Energy in favour of the Republic of Albania for 2024-2027

MULTIANNUAL OPERATIONAL PROGRAMME

This document constitutes the multiannual work programme in the sense of Article 110(2) of the Financial Regulation, and multiannual action plan in the sense of Article 9 of IPA III Regulation and Article 23 of NDICI-Global Europe Regulation

1 Programme Synopsis
- 1.1 Programme Summary Table
- 1.2 Summary of the programme

2 Sector(s) analysis
- 2.1 National sectoral policies and context
- 2.2 Legal framework
- 2.3 Institutional setting, leadership and capacity
- 2.4 Sector(s) and donor coordination
- 2.5 Mid-term budgetary perspectives
- 2.6 Performance assessment framework
- 2.7 Socio-economic analysis (including SWOT analysis)

3 Overall Objective(s) and Specific Objectives(s) of the Operational Programme
- 3.1 Coherence with the IPA III Programming Framework and with the specific policy instruments of the enlargement process

4 Operational features of the programme
- 4.1 Interaction of the programme with IPA III annual action plans or measures and interventions from other donors/ International Financial Institutions
- 4.2 Description of the programme
  - 4.2.1 Intervention Logic
  - 4.2.2 Detailed description of each area of support
  - 4.2.3 Indicative List of major projects per each area of support
- 4.3 Mainstreaming
  - 4.3.1 Environmental Protection, Climate Change and Biodiversity
  - 4.3.2 Gender equality and empowerment of women and girls
  - 4.3.3 Human Rights
  - 4.3.4 Disability
  - 4.3.5 Democracy
  - 4.3.6 Conflict sensitivity, peace and resilience
  - 4.3.7 Disaster Risk Reduction
- 4.4 Risks and Assumptions

5 Overview of the consultation process for the preparation of the Operational Programme

6 Implementation arrangements

6.1 Financing Agreement
6.2 Methods of implementation
6.3 Scope of geographical eligibility for procurement and grants

7 Financial tables by areas of support and by year (including co-financing rates if applicable)

8 Performance Measurement
8.1 Monitoring and Reporting
8.2 Evaluation
8.3 Audit and Verifications

9 Strategic communication and public diplomacy

10 Sustainability

Annex 1: List of partners

Annex 2: List of Acronyms

1 Programme synopsis

1.1 Programme Summary Table

Title	Multiannual Operational Programme on Energy in favour of Albania for 2024 -2027
OPSYS	ACT-62473 2024-2027: JAD.1421605
ABAC	ABAC Commitment Level 1 number: JAD.1421605
Basic Act	Financed under the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III)
Team Europe	No
IPA III beneficiaries	Albania
Programming document	IPA III Programming Framework
	PRIORITY AREAS AND SECTOR(S) INFORMATION
Window and thematic priority	Window 3 - Sustainable connectivity and green agenda (100%) Thematic Priority: Transport, digital economy and society, and energy
Sustainable Development Goals (SDGs)	Main SDG: #7. Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all Other significant SDGs: #13. Take urgent action to combat climate change and its impact # 11. Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable
DAC code(s)	Main codes : = 231 - Energy generation, distribution and efficiency – general = 232 - Energy generation, renewable sources Sub-Codes : - # 23110 - Energy policy and administrative management (20%) - # 23230 - Solar energy (80%)
Main Delivery Channel	Central Government – 12000
Targets	☒ Climate ☐ Gender ☐ Biodiversity

Markers (from DAC form)	**General policy objective**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Participation development/good governance	X	☐	☐

	Aid to environment	☐	☐	X
	Gender equality and women's and girl's empowerment	X	☐	☐
	Reproductive, maternal, new-born and child health	X	☐	☐
	Disaster Risk Reduction	X	☐	☐
	Inclusion of persons with Disabilities	X	☐	☐
	Nutrition	X	☐	☐
	RIO Convention markers	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Biological diversity	X	☐	☐
	Combat desertification	X	☐	☐
	Climate change mitigation	☐	☐	X
	Climate change adaptation	X	☐	☐
Internal markers and Tags	**Policy objectives**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Digitalisation	X	☐	☐
	Tags	YES		NO
	digital connectivity	☐		X
	digital governance	☐		X
	digital entrepreneurship	☐		X
	digital skills/literacy	☐		X
	digital services	☐		X
	Connectivity	☐	☐	X
	Tags	YES		NO
	digital connectivity	☐		X
	energy	X		☐
	transport	X		☐
	health	☐		X
	education and research	☐		X
	Migration	X	☐	☐
	Reduction of Inequalities	☐	X	☐
	COVID-19	X	☐	☐
BUDGET INFORMATION				

Amounts concerned	Budget line: 15 02 02 01 Total estimated cost for 2024-2027: EUR 79 000 000 Total amount of EU budget contribution for 2024-2027 EUR 50 000 000 The contribution from the general budget of the European Union is split per year as follows: - For 2024 - EUR 4 000 000 - For 2025 - EUR 15 000 000 - For 2026 - EUR 18 000 000 - For 2027 - EUR 13 000 000 The contribution from the general budget of the European Union for the subsequent years is subject to the availability of appropriations for the respective financial years following the adoption of the relevant annual budget, or as provided for in the system of provisional twelfths.
MANAGEMENT AND IMPLEMENTATION	
Implementation modalities (management mode and delivery methods)	**Indirect management with Republic of Albania**
Relevant priorities and flagships from Economic and Investment Plan for the Western Balkans [only for the Western Balkans]	Yes Priorities: "Transport", "Energy", "Green Agenda" Flagships: "IV Renewable Energy"
Final Date for conclusion of Financing Agreement	At the latest by 31 December 2025
Decommitment deadline for each budgetary commitment	Budgetary commitment year 2024: by 31/12/2029 Budgetary commitment year 2025: by 31/12/2030 Budgetary commitment year 2026: by 31/12/2031 Budgetary commitment year 2027: by 31/12/2033
Indicative eligibility period	31/12/2033
Final date for implementing the Financing Agreement	12 years following the conclusion of the Financing Agreement

2.1 Summary of the programme

The current Albanian policy framework for energy efficiency includes five main dimensions. First, it includes the incorporation of the national contribution as an energy efficiency indicator to achieve the EU energy efficiency targets, as outlined in Directive 2018/2002/EU (amending Directive 2012/27/EU on energy efficiency). The national contribution of Albania will be 2.6 Mtoe of Primary Energy Consumption (PEC) and 2.4 Mtoe of Final Energy Consumption (FEC). This indicator can be based on primary or final energy consumption, primary or final energy savings, or energy intensity. Second, the framework includes the development and implementation of energy efficiency action plans. Third, it focuses on the renovation of public buildings to improve their energy

efficiency. Fourth, it addresses the labelling of buildings to certify their energy efficiency. Finally, it promotes energy efficiency measures in the industry and transport sectors. The Albanian National Action Plan on Renewable Energy proposes several measures to diversify the economy and promote energy production from renewable sources.

The Programme aims to advance the green agenda in Albania by strengthening environmental protection efforts, contributing to climate change mitigation, increasing resilience, and facilitating the transition to a low-carbon economy. The support areas within the Programme are outlined as follows:

Area of Support 1: Support to renewable energy and energy efficiency of buildings

This area of support focuses on implementing energy efficiency measures in local public buildings with the goal of substantially reducing current energy consumption in the selected buildings. Investments will target public buildings in four pre-selected municipalities, including offices, kindergartens, libraries, social and cultural centres, etc. The investments will include measures to improve the buildings' envelope and technical systems. Whenever possible, the investments will include the installation of renewable energy capacity, mainly photovoltaics and solar thermal collectors. In addition, the Operational Programme will co-finance renewable energy sources and energy efficiency measures in about 8000 private households through a series of grant schemes. Eligible investments may include solar photovoltaic systems, solar thermal collectors, heat pump replacements, biomass stove replacements, small wind turbines, etc. Some schemes will target energy poor households in order to mitigate energy poverty. Technical assistance will support energy efficiency audits for public buildings, the preparation of detailed designs, cost estimates, technical specifications, and works supervision for public buildings. For private buildings, technical assistance will support the preparation of the grant schemes, upgrades to the IT system to accept and process thousands of online applications, generate monitoring and financial reports as well as a promotion/awareness campaign targeted to the potential beneficiaries.

Area of Support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

This area of support focuses on acquis harmonization, investments and related technical studies. The Operational Programme will focus on aligning Albanian legislation with EU Directives 2014/94 and other relevant legislation through the preparation of new laws, bylaws, or amendments that will ensure an up-to-date legal framework for the deployment of alternative fuel infrastructure. In terms of investments, the Operational Programme will supply and install up to 130 electric vehicle charging stations and respective grid connections, power transformers (if necessary), infrastructural preparation in new locations, and an IT system to manage the Charging Stations Network. Technical studies will be conducted to assess the feasibility of locations for Electric Vehicles Charging Stations, determine charger specifications, estimate investment and operation costs, identify operation modalities and prepare the necessary designs, environmental impact assessments, and permitting procedures as well as supervision. Capacity building activities will be conducted to train the Agency for Energy Efficiency on the installation, operation, and maintenance of charging stations, as well as the new legislative framework.

Area of Support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

This area of support includes an investment component and a capacity building component. This component will train the staff of the National Water and Waste Management Agency and the water utilities in energy efficiency practices and energy performance monitoring. The investment component focuses on providing industrial energy efficiency measures such as the replacement of pumping systems in water supply infrastructure for up to seven water utilities. Additionally, independent small photovoltaic systems with a total combined capacity up to 15 MW will be installed. Technical studies will be conducted to assess feasibility, perform energy audits, develop energy management manuals and procedures, prepare technical specifications and detailed designs, and facilitate land easement and acquisition plans. Support will be provided for environmental impact assessments, permitting and licensing procedures.

Other Support

In addition to the three main areas of support, the Programme aims to strengthen the capacities of the Operational Programme's Managing Authority, Intermediate Bodies and Programme Partners to effectively implement and monitor the Operational Programme and successfully disburse the allocated funds. This includes technical assistance, technical studies, and evaluation reports. Evaluation studies will be conducted to draw lessons and provide guidance for future programming periods. The relevant line ministries and other central agencies will be

the end recipients of the EU support. Promotional campaigns will be conducted to raise awareness among stakeholders and the public.

2. Sector(s) analysis

2.1 National sectoral policies and context

The energy sector is of utmost importance for Albania's integration into the EU and regional energy markets, as well as for achieving the goals of the environmental and climate agenda.
The Albanian government is intensifying its efforts to reform the energy sector while consolidating existing initiatives to create favourable conditions for renewable energy development and meet regional and international commitments. The energy sector plays an increasingly important role in achieving sustainable economic growth in Albania. Energy security, the sustainability of the sector and ensuring competitive energy prices which will be crucial for future progress. As a member of the Energy Community, Albania is legally bound to implement significant parts of the EU energy *acquis*, including the Third Energy Package. In addition, as a signatory to the Paris Climate Agreement, in June 2022 as update to the first Nationally Determined Contribution, the Albanian authorities committed to decreasing total GHG emissions by 20.9% by 2030 compared to the baseline. To meet these commitments, Albania needs to make significant efforts in the areas of energy efficiency, renewable energy development, and climate change mitigation measures.

Area of support 1: Support to renewable energy and energy efficiency of buildings

With regard to national policies, the National Strategy for Development and European Integration 2022-2030 (NSDEI 2030) is Albania's primary strategic planning document, serving as the foundation for current programming. It outlines national policy goals and sustainable development objectives and affirms the government's commitment to achieve energy efficiency in all sectors. The "Industry and Energy" chapter of the NSDEI 2030 emphasises the importance of the development of national energy resources to create an integrated and diversified regional energy system based on market principles. This system should meet the demand for energy and support sustainable economic development while guaranteeing energy security and the quality of supply, ensuring environmental protection and climate action, and enhancing well-being at a minimal social cost. Additionally, the actions carried out under Pillar 4, "Growth through the Sustainable Use of Resources," aim to have a positive impact on climate change mitigation and enhance energy efficiency across all sectors of the economy.

The National Energy Strategy 2018-2030, the core strategic document for Albania's energy sector supports the country's economic development and meet its commitments under the SAA, the Energy Community Treaty, and other international agreements. It is fully coherent with other national policies and strategies and aligns with the European Green Deal's objectives. The strategic objectives include supplying clean, affordable, and secure energy, promoting a cleaner construction sector, accelerating the shift to sustainable and smart mobility, and cutting pollution rapidly and efficiently. The National Energy Strategy 2018-2030, which is currently being implemented, focuses on enhancing energy security and minimizing environmental impacts at affordable costs for Albanian citizens and all economic sectors. This strategy defines national energy policy targets until 2030 and foresees the introduction of energy market regulation to provide the clear directions for the production and consumption of electricity and natural gas.

According to the EC Progress Report 2023[1], Albania has made some progress in the legal framework for energy efficiency (EE), but there is still a need to adopt all the missing byławs. Currently, there are no new financing mechanisms for energy efficiency, and the role, capacity, and functioning of the Agency for Energy Efficiency also need to be strengthened. Albania adopted its National Energy and Climate Plan 2030 on 29.12.2021 (DCM No. 872), but the action plans for renewable energy and energy efficiency have not been updated. This is crucial for progress, considering that the target set in the National Consolidated Renewable Energy Action Plan (NCREAP) for 2019-2020 (extended to 2021) to reach 38% of renewable energy sources in total consumption by 2020 has not been met. According to the EC Report, the government must ensure that all necessary institutional and legislative measures for EE are in place, as well as financing, certification and audit measures.

[1] Albania Report 2023 - European Commission (europa.eu)

In the renewable energy sector, two contracts were signed for photovoltaic plants - (i) Karavasta with 140 megawatts of capacity which is expected to be operational in end of 2023.and ii) Spitalla with 100 megawatts of capacity - which is expected to be operational in end of 2024. In addition, the Ministry of Infrastructure and Energy has announced on June 2021, an auction for wind electricity generators with an installed capacity from 10 MW to 75 MW. Through this initiative, the Ministry will select projects for a total capacity of 100 MW which will benefit from support measures.
Holding more auctions is essential to accelerate renewable electricity generation and facilitate the transition from hydropower to other renewable energy sources. Utilising Albania's abundant solar and wind resources would significantly improve energy security and reduce its vulnerability to climate-related impacts.
Regarding the implementation status of the Self-consumption scheme, according to the Guideline of the Minister of Infrastructure and Energy No 3 dated 20.06.2019, small/medium companies or residential customers have the opportunity to install solar systems with a total capacity of up to 500 kWp for the self-production of electricity. Currently, the total installed capacity for self-production from solar sources stands at approximately 100 MW.
The implementation of the National Energy Efficiency Action Plan (NEEAP) 2017-2020, which was extended to 2021, has not met the target of 6.8% energy savings by 2021. Currently, there are no incentives for energy efficiency, and energy efficiency financing mechanisms have yet to be promoted. Nevertheless, progress has been made in aligning with the Energy Community acquis by amending the Energy Efficiency Law in March 2021 to align with the Energy Efficiency Directive. Several procedural and legislative acts on the energy performance of buildings have also been adopted. Given the targets and the ongoing energy crisis, the EC 2022 report emphasises the need to accelerate energy efficiency projects.
The National Energy and Climate Plan (NECP 2021-2030) provides an integrated policy framework to guide decarbonisation efforts in Albania until 2030 and beyond, complementing the Energy Strategy. The NECP was revised based on the recommendations of the Energy Community Secretariat. In the revised Plan, some targets have been made more ambitious, namely, to reduce the final energy consumption by 9.4% compared to 8.4% in the previous version and to increase the share of renewable energy in final energy consumption to 59.4% compared to 54.4%, while the target for the reduction of GHG emissions remains at 18.7%. The aim of the NECP is to draw up an integrated policy framework to steer decarbonisation efforts until 2030 and beyond, aligning with the goals of the European Green Deal. The NECP addresses objectives related to the need for diversification of electricity generation, decarbonisation, energy security, innovation and competition. The NECP also prioritises the development of a long-term renovation strategy to support the renovation of the national building stock. A first draft of the Building Renovation Strategy has been prepared in the framework of REEP Plus, a regional WBIF supported initiative and submitted to the Albanian Agency for Energy Efficiency (AEE) in March 2023.
Albania's economy remains three times more energy-intensive than the EU average. The inefficient use of energy, particularly in the transport and residential sectors, which account for up to 70% of energy consumption, weighs on energy security and the trade deficit. Albania is a net importer of electricity, and ensuring the security of its power supply is challenging. In terms of specific targets, the NEEAP sets energy savings goals of 10% in 2025 and 15.5% in 2030, referring to final energy consumption compared with baseline scenarios.
Priority should be given to developing and enabling the use of financial instruments such as the EE fund to support the sector with their own sources or co-fund with other development partners.
Albania is planning to develop a strategy to renovate both public and private residential and non-residential buildings. This strategy will be in line with the requirements of Article 2a of Directive 2010/31/EU on the Long-term Renovation Strategy and will include a roadmap with nationally established measurable progress indicators and an evidence-based estimate of expected energy savings. The objective is to establish a national plan to increase the number of buildings with "nearly zero energy performance" and improve the energy performance of private and public buildings in accordance with the law on the Energy Performance of Buildings (No. 116/2016), which transposes Directive 2010/31/EU.

The current Albanian policy framework for energy efficiency has five main dimensions. First, it includes the national contribution as an energy efficiency indicator to achieve the energy efficiency targets as set out in Directive 2018/2002/EU. This indicator can be based on primary or final energy consumption, primary or final energy savings, or energy intensity. Second, the framework includes the development and implementation of energy efficiency action plans. Third, it involves the renovation of public buildings to improve their energy efficiency. Fourth, it covers the labelling of buildings for certification of their energy efficiency. And finally, it promotes energy efficiency measures in the industry and transport sectors.

Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

In the framework of the NSDEI 2030 the strategic objective for infrastructure and transport services: Develop Albania's national transport system based on safer, smarter, greener, more flexible and competitive mobility,

providing sustainable, interconnected, interactive and integrated transport with the Western Balkans region and the wider European transport system.
The overall objective of the draft 2021-2025 Transport Sector Strategy and Action Plan, pending approval[2], prepared by the Ministry of Infrastructure and Energy, is to develop the national transport system based on cleaner, safer, smarter, environmentally friendly, more flexible and competitive mobility, as well as to significantly improve its sustainability, interconnectivity, interoperability and integration with international and European transport systems and the region.

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

Given that the water supply and wastewater sector has been a priority for energy savings in the 2nd and 3rd National Action Plans for Energy Efficiency (NEEAP) and other energy efficiency, renewable energy, and environmental policies, it is crucial to introduce and implement activities that improve energy efficiency and implement renewable energy sources. The medium to long term needs include conducting high-quality energy audits, the introduction of energy management rules and regulations in line with international standards like ISO50001 and promoting energy efficiency and RES in the water supply and wastewater sector. The implementation process will involve assessing the opportunities for RES for electricity production, connections with the existing grid network, the use of new pumping systems with efficient pumps and motors, and the reduction of non-revenue water (water that has been "lost" before it reaches the customer). These efforts will ensure the better use of energy, resulting in a significant reduction in the amount of water that needs to be pumped.
The National Plan for European Integration 2022-2024 emphasizes the long-term need of implementing the Directive 2012/27/EU, as amended in Directive 2018/2002/EU, to promote and improve the efficient use of energy in Albania's national policies and regulations, and set mandatory targets for the public, private sector, and large consumers. Moreover, the National Plan for European Integration (NPEI) 2023-2025 set as a priority the need to adopt and implement the draft decision of the Council of Ministers entitled "On the Approval of the Procedures and Methodology for the Establishment of the Platform for Monitoring and Verification of Energy Savings". It also states that the updated National Energy and Climate Plan 2021-2030 (NECP), including the Renewable Energy and Energy Efficiency Action Plans, need to be implemented. This includes the adoption of all necessary institutional, legislative, financing, certification and verification measures, including non-hydro renewable electricity generation, taking into account the energy crisis.
The EC 2022 Report for Albania evidenced that water quality legal alignment remains incomplete. Therefore, the National Water and Waste Management Agency (AKUM) has prepared the implementation plans (DSIP) [3] specific to the Drinking Water Directive and Urban Wastewater Treatment Directive, which require significant investments for compliance. Furthermore, the adoption and implementation of a new law on water supply and sewerage, as well as a revised water code, are expected in 2023. The Government of Albania approved a road map on the aggregation of water utilities in 2021[4]. Full alignment with the urban wastewater treatment directive needs to be ensured, including the expansion of sewerage networks and the application of appropriate tariffs for all wastewater treatment plants, along with the construction of new facilities, particularly in urban and coastal areas with significant tourism development. The same EC 2022 Report suggests that Albania needs to allocate more budgetary resources and enhance the implementation capacity in the water supply and sewerage system.
With reference to the strategic framework, the National Strategy for Development and Integration 2030 envisions a future for the water sector in Albania where water resources are managed efficiently, with an integrated and functional management system in place. This would include a complete monitoring system and management of flood and water scarcity risks. Water resource management is based on the principles of equality and sustainability, providing equal social, economic, and gender benefits, as well as environmental justice for present and future generations. The new approach is guided by key principles such as protecting water resources for sustainable use, meeting basic needs, and preserving resources for future generations. The strategy also promotes equality in access to water, creating opportunities for water use in economic and social development, recovering the costs of water use, and protecting ecosystems and biodiversity balance. To achieve these goals, the short-term and medium-term needs include improving water supply and sewerage. This will involve providing safe drinking water for the population, rehabilitating the existing water supply and sewerage systems, and constructing and operating urban wastewater treatment plants. These efforts will not only enhance the quality of life for the local population but also support the country's environmental sustainability.

---

[2] https://connecta-info.eu/technical-assistance-albania-transport-strategy
[3] The decision of Council of Ministers for the adoption of DSIP still pending
[4] DCM 302, in May 2021

The process of reforming and reorganizing the water sector in Albania has begun, following the drafted National Strategy of the Water Supply and Sewerage Sector 2023-2030[5]. The main highlighted need is to improve the management and financial performance of the sector by restructuring the 61 former municipal water utilities into 15 regional ones. The Government of Albania (GoA) has conducted an energy use assessment and identified opportunities for implementing RES in the water sector, with the aim of addressing the significant challenges faced by the water and energy sectors, improving energy efficiency, and implementing RES in the water supply and wastewater systems. The strategy aims to improve the performance and current state of water supply and sewerage services in the country. One of the major challenges affecting the Operational and Maintenance (O&M) budget is energy consumption, which can range from 1% to 78% of total Operational expenses, with an average of 26% nationwide. In 2017, Water utilities reported a 16 million kWh increase in the energy consumption compared to 2016 due to the reorganisation of water supply and sewerage services under the Territorial reform framework, which also unified the water supply systems of rural areas that mainly rely on pumping stations. The policy recognizes that providing reliable water supply and sewerage services in an efficient and safe manner is a top priority. Policy Goal 3, under the National Strategy of the Water Supply and Sewerage Sector 2023-2030, aims to increase efficiency and quality in water and sewerage services, while Policy Goal 4 aims to strengthen the financial stability and affordability of water supply and sewerage services by adhering to the principles of cost control and full cost recovery. This will orient the operation of companies to fully recover operational and maintenance costs, repay debts, and allocate capital expenditure for repairs and replacements.

2.2. Legal framework

Area of support 1: Support to renewable energy and energy efficiency of buildings

The implementation of legislation for energy efficiency and renewable energy sources, including the adoption of necessary by-laws, is crucial to achieve Albania's energy policy goals. Albania's energy efficiency sector is regulated by two key laws: the Law on Energy Efficiency (No. 124/2015) and the Law on Energy Performance in Buildings (No. 116/2016). The Law on Energy Efficiency, as amended in 2021, largely aligns with Directive 2012/27/EU. This law aims to establish and enforce national policies and regulations to promote and improve the efficient use of energy. It sets mandatory targets for the public and private sector, and large consumers, with the objective of reducing energy consumption. To implement these policies, the Council of Ministers established the Agency for Energy Efficiency (AEE), an institution responsible for promoting energy efficiency measures.
In accordance with the amended Law on Energy Efficiency, several by-laws were adopted[6] in 2022 and 2023, including the approval of the format of energy efficiency action plans for large energy consumers, the model for annual reporting of their progress, the format of local action plans for energy efficiency, their progress reporting model, and the Guideline "On the Contract Model for Energy Performance Contracting" (ESCO contract). These by-laws align with the objectives provided in the NECP 2021-2030 (Energy Efficiency Dimension) and are expected to contribute to the achievement of national energy efficiency objectives in the long term.
Several legal acts and by-laws are expected to be prepared in line with the Analytical Plan of Legal Acts for 2023 and the National Plan for European Integration 2023-2025. Pursuant to the amended Law on Energy Efficiency, the draft decision of the Council of Ministers "On the approval of the procedures and methodology of setting up a platform for monitoring and verifying energy savings" has been prepared, and its approval is expected within 2023. The objective of this platform is to create a digital monitoring and verification system to assess the achievement of national energy efficiency objectives at the national, regional, or local level.
The Law on the Energy Performance of Buildings largely aligns with Directive 2010/31/EU. This law regulates the improvement of the energy performance of buildings, taking into account local climate conditions, the levels of internal comfort in a building, and the cost-effectiveness of constructing new buildings and renovating existing ones. However, some secondary acts are still needed to implement the new legislation. The Albanian government has passed several regulations and directives related to energy performance and efficiency of buildings, such as the regulation on categories, conditions, qualification, and experience requirements for certifying energy auditors (DCM No. 407 of 19.6.2019), the criteria, conditions, and requirements for qualification of energy managers (DCM No. 342 of 22.5.2019), and the methodology for calculating optimal cost levels for minimum energy performance requirements in buildings (DCM No. 256 of 27.3.2020).

---

[5] Draft strategy is under consultation process. Approval from Council of Ministers expected by Q3 2023.
[6] In 2023: Decision of Council of Ministers for the Approval of the monitoring and verification platform; Decision of Council of Ministers for the Approval of categories of buildings that are exempted from the application of the Law on energy performance in buildings; Decision of Council of Ministers for the Approval of large customer action plan; Decision of Council of Ministers for the Approval of local action plan for energy efficiency; Decision of Council of Ministers for the Approval of report on the implementation of the energy efficiency action plan.

Other directives approved by the government include the criteria and procedures for selecting and verifying energy performance certificates of buildings and supervising the certification process (DCM No. 934 of 25.11.2020), procedures and conditions for energy performance certification of buildings and the model, content, and conditions of registration of the "Certificate of Energy Performance" of respective buildings (DCM No. 958 of 02.12.2020), and the National Methodology of calculating energy performance in buildings (DCM No. 1094 of 24.12.2020). Lastly, DCM No. 1094 of 24.12.2020 approves the National Methodology of calculating energy performance in buildings, in line with Directive 2012/27/EU.
Legal support for low-income and vulnerable consumers in Albania is indirectly provided through various legislative acts such as the laws on Energy Efficiency and energy performance of buildings where low-income households are recognised as a special category of energy users deserving a special approach.
In 2017, the Law on Renewable Energy, was enacted to increase compliance with the EU acquis. The law as amended in 2023 to keep up to date with the Directives.
Furthermore, in line with the Analytical Plan of Legal Acts for 2023 and the NPEI 2023-2025, several legal acts and bylaws are planned. Pursuant to the amended Law on Energy Efficiency, the draft decision of the Council of Ministers "On the Approval of the Procedures and Methodology of Setting up the Platform for Monitoring and Verifying Energy Savings" has been prepared, which is expected to be approved within 2023. This aims to create a digital monitoring and verification platform to assess the achievement of national energy efficiency objectives at national, regional and local levels.

In addition, following the completion of the legal basis pursuant to the Law on Energy Efficiency (No. 124/2015), the Ministry of Infrastructure and Energy (MIE) has set up a working group to draft the Decision of the Council of Ministers "For the Approval of Public Procurement Rules and Procedures for the Purchase of Products, Services, and Buildings with High Energy Efficiency Performance". This will determine the public procurement procedures for the purchase of products, services, and buildings with high energy efficiency performance in accordance with cost-effectiveness, economic feasibility, technical suitability, and sufficient competition.

Additionally, the Guideline of the MIE "On Determining the Rules, Procedures, and Methodology for Family Customers Who Benefit from Financing Measures for Saving Energy from Solar Panels" was approved on October 2022. This guideline outlines the rules and procedures for trading and receiving subsidies of up to 70% of the cost of installing solar panels which will supply household customers with domestic hot water, contributing to the reduction of long-term electricity consumption and minimising the effects of the current energy crisis on electricity prices.

Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

There is no comprehensive legal framework in place aligned with the Directive 94/2014 on the deployment of alternative fuels.
The government has adopted the Decision of Council of Ministers no. 493, dated 22.07.2014, which regulates the parameters and operation of service areas. Specifically, Art. 9 defines that all service areas built after this Decision came into force, must have charging stations for electric vehicle batteries. For existing service areas, this requirement must be met within two years of the decision's implementation. However, enforcement of this requirement is still lagging.

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

The current regulatory framework aims to improve the performance of the water sector by providing the necessary legal and administrative basis. Directive-specific implementation plans for the Drinking Water Directive and the Urban Wastewater Treatment Directive, which require major investments for compliance, are under preparation.
The Law on Local Self-Government (No. 139/2015) is the main pillar for the implementation of local government decentralisation reforms. It regulates the organisation and functioning of local government units in Albania, defining their functions, competences, rights and duties, as well as those of their respective bodies. It also defines more than 14 exclusive responsibilities of municipalities in the field of infrastructure and public services, including water supply (extraction, treatment, transmission, and provision of drinking water), wastewater supply (collection, transport and treatment of polluted water), rainwater supply (collection of rainwater and protection against flooding in populated areas) and fire protection.

As for the management and performance of water supply, the regulations are spread over several laws, such as Law on the Legal Framework of the Water Supply and Sewerage and Treatment Sector (No. 8102/1996, as amended " and the Water Code, Decision of the Council of Ministers, No. 1304 of 11.12.2009. With the adoption

of the Council of Ministers Decision No. 1015 of 16.12.2020, the level of alignment was increased through the partial alignment of four directives: directive 2000/60/ EC, directive 2009/90/ EC, directive 2006/118/ EC, and directive 2007/60/ EC. Further progress has been made through performance contracts signed with utilities, concerning the regulation of illegal connections, revised subsidy schemes, and the introduction of a certification system for employees.

In the area of water quality, progress has been made in the implementation of the Water Framework Directive with the adoption of the Law on the Integrated Management of Water Resources (No. 111/2012). The implementation of the Drinking Water Directive has progressed with the adoption of DCM "On the Adoption of the Regulation on the Quality of Drinking Water" (No. 379 of 25.05.2016), but alignment is not yet complete.
The adoption of DCM No. 662 dated 21.09.2016 "On the approval of water abstraction use tariffs and liquid discharges" is considered part of the progress in the field of water management. In the meantime, the Bathing Water Directive / Directive 2006/7/EC has been fully implemented by DCM No. 797 dated 29.09.2010 "On the approval of the sanitary-hygienic regulation for the management of bathing water quality".

The DCM No. 127 dated 11.2.2015 "On the requirements for the use of sewage sludge in agriculture" implemented most of the requirements of Council Directive 86/278/EEC.

2.3 Institutional setting, leadership, and capacity

The MIE is responsible for developing and implementing the state's energy policy and employs 255 staff members of which 56 staff members for energy sector. The General Directorate of Industry and Energy Policy and Development within the MIE is responsible for developing policies, setting objectives, and monitoring the performance of the national energy strategy from 2018 to 2023. Under the purview of this General Directorate, there are two units: the Directorate of Industry and Energy Policy and Strategy, which coordinates and monitors the contributions of various agencies in the field, and the Directorate of Energy Efficiency and the Energy Development Programme, which works together with the Agency for Energy Efficiency (AEE) to develop national programmes for energy efficiency development. The latter unit focuses specifically on the ideation and formulation of these programmes. Together with the Energy Regulatory Entity (ERE), the National Agency of Natural Resources (AKBN), and the AEE, the MIE is responsible for monitoring and ensuring the efficient implementation of the National Sector Strategy for Energy 2018-2030 for all relevant sectors.

Area of support 1: Support to renewables and energy efficiency of buildings

The MIE and the AEE are the two primary state institutions responsible for developing and implementing national energy efficiency policies in the country. As a subordinate entity of the MIE, the AEE aims to implement policies and measures that promote energy efficiency and reduce the negative impact of the energy sector on the environment. In addition to the MIE and AEE, municipalities also have specific duties regarding the implementation of energy efficiency measures. The AEE promotes energy efficiency throughout the country and helps consumers reduce their energy supply costs. It is also responsible for submitting an annual report to the MIE, defining the realisation of energy efficiency measures in terms of quantities and qualities, investments made, and barriers encountered, among other things. The AEE is also responsible for monitoring and verifying energy savings achieved under the NECP.

The Technical Directorate within the AEE is the main directorate responsible for implementing policies and legislation related to energy efficiency. The Directorate is composed of three units, with a total of 13 experts. The two main units identified as involved in the implementation of activities under the Operational Programme (OP) are the Project Management and Monitoring unit, which employs three experts, and the Efficiency Programmes and Analysis unit, which also consists of three experts.

The municipalities are obliged by law to prepare local energy efficiency action plans, and report on their progress. The municipalities need to appoint an energy manager in charge of setting up and updating a database of EE measures and the respective energy savings in public buildings.

Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

In Albania, transport policy is led by the MIE. The subordinated Albanian Road Authority (ARA), and the General Directorate of Transport Services (GDTS) are the main implementing agencies for the management of the national road network and Road Transport Services regulation. The municipalities are responsible for the management of

local infrastructure and local transport services. More specifically, they are in charge of the construction, operation and maintenance of rural and urban roads and the provision of local transport in both urban and rural areas. They are also responsible for drafting policies for public parking and the development of multimodal stations Finally, the municipalities prepare and implement measures related to sustainable urban mobility which typically include e-mobility promotion and regulation such as the measures for placement of chargers etc.
The Energy Regulatory Authority (ERE) approves tariffs in the sector and is responsible for sector regulation. Meanwhile, the Power Distribution System Operator (OSHEE) is responsible for purchasing and selling electricity and operating the distribution network to supply tariff customers in accordance with regulations and licenses.
The AEE has prepared a feasibility study for the deployment of recharging stations across the country. The Agency has installed 5 chargers in Tirana, 1 in Shkodra and 1 in Dibra It is also implementing a pilot project for the deployment of 9 charging stations in selected municipalities, close to border crossing stations.
ARA is in charge of issuing permits for access roads to and from service areas (currently mostly gas stations) where the recharging infrastructure could be located.
The Distribution Systems Operator (DSO), part of the OSHEE group, operates the electricity grid. The installation of the charging stations, connections to the grid and other infrastructure, if needed, has to be coordinated with the DSO to avoid technical issues. The Universal Service Supplier (USS) also part of the OSHEE group, subject to respective regulations that need to be drafted, will have a role as regards energy supply for the chargers[7].

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

The MIE and AKUM implement water supply and sewerage policies with the aim of integrating and consolidating all environmental infrastructure investments into one central organisation. The most relevant unit within MIE is the Directorate of Development Programmes in the Field of Water Supply, Sewerage, and Waste Management, which is responsible for planning and coordinating national programmes in the sector.
At present, all water supply and sewerage companies have been reorganised at the local level, with the MIE and AKUM playing a supportive role in the decentralisation process. They are also engaged in preparing performance contracts to help municipalities exercise their functions and achieve their annual objectives.
AKUM, established by DCM No.431, dated 11.07.2018, is an independent budgetary unit under the MIE with the legal authority to implement two EU directives, the Drinking Water Directive (DWD) and the Urban Wastewater Treatment Directive (UWWTD). AKUM's responsibilities include executing state policies in the water supply and sewerage sector, wastewater treatment, territorial planning, and waste infrastructure. It is specifically tasked with developing the national investment plan for drinking water, wastewater collection and treatment, and sludge management. While municipal utilities are the primary providers of water and sewerage services, they often underperform operationally and financially, requiring significant infrastructure investments and improved management standards.
Following the Water reform, the government has a 51% stake in all new utilities, represented by AKUM in the respective Shareholder Assembly. AKUM comprises of several units, including the Investment Planning Directorate with nine staff and the Economic and Support Services Directorate, which includes procurement and contracting, with 13 staff. It also has a separate unit, the Foreign Funded Projects Unit, dedicated to coordinating and overseeing donor-funded programmes, which has seven experts responsible for managing the special project contracting unit established in collaboration with the donor office in the sector.
To monitor actual investments and report performance data for all utilities, AKUM has two relevant units: the Monitoring and Oversight Directorate with 11 staff and the Coordination, Analysis, and Information Directorate with seven staff. AKUM aligns the yearly investment plans in the sector with the Long-Term Water Supply and Sewerage Master Plan (until 2040) to rehabilitate and extend current infrastructure as well as develop new systems. It is also responsible for proposing annual investment plans under the State Budget and setting standards and technical specifications for water infrastructure management.
In a broader context, the Water Resources Management Agency (AMBU) is the technical secretariat of the National Water Council (NWC), responsible for developing and implementing policies and strategies related to integrated water resources in Albania. The NWC holds a pivotal role as the governing body for water resource management in Albania. Acting as the primary inter-institutional entity, it is presided over by the Prime Minister. The NWC consists of line ministers who bear the responsibility for formulating policies and strategies for comprehensive water resource administration.

[7] Drafting of the needed Regulations will be supported under the OP. The legislation needs to align with the Directive 2014/94/EU and Directive (EU) 2019/944

To facilitate effective water management, the River Basin Councils (RBC) are established within the framework of the Water Resource Management Act (WRMA) and are associated with six major rivers. The chairperson of each RBC is selected from the largest prefecture within the respective river basin region.

2.4 Sector(s) and donor coordination

The Albanian Government has established an inter-institutional and operational structure to manage the implementation of a broad sectoral and cross-sectoral approach. It is the main system that sets tools and mechanisms for integrated public policy planning. It includes the Integrated Policy Management Groups (IPMGs) and associated Thematic Groups, which were revised by the Prime Minister's Order (No. 90) of 01 August 2023.

Area of support 1: Support to renewables and energy efficiency of buildings and Area of support 2: Deployment of electric high speed recharging infrastructure for clean road vehicles

The IPMG on Connectivity Networks and Thematic Groups are responsible for managing and coordinating policies in Energy priority areas, as well as inter-sectoral programming.
The Thematic Group for Energy is responsible for prioritising and monitoring the National Energy Strategy 2018-2030 within the framework of the IPMG. This group enables policy coordination structures, in which key actors are represented, to discuss energy sectoral issues in connection with transport, environment, and climate change dimensions.
The Thematic Group, chaired by the MIE, is responsible for ensuring regular meetings with relevant members, including the Ministry of Finance and Economy, the Energy Regulatory Authority (ERE), and electricity public companies like Albania Power Corporation (KESH), Power Distribution System Operator (OSHEE), and Power Transmission System Operator (OST). These meetings serve as a platform for policy dialogue, discussing main strategies, legal initiatives, budget allocation, and stakeholder coordination at the sectorial level. To ensure inclusivity, consultations with civil society organisations (CSOs) and Associations of Municipalities are also conducted, allowing for diverse voices and stakeholder needs to be considered.
The Thematic Group includes key development partners such as the EU, the Swiss State Secretariat for Economic Affairs (SECO), World Bank, the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), and German Cooperation KFW.
As one of the IPA Sectoral Monitoring Committees, the IPMG on Connectivity Networks plays a crucial role in overseeing the overall implementation of the actions under the area of support. It facilitates policy dialogue and knowledge management between the central and sub-national levels of government by coordinating with participating municipalities and other implementing partners. Under the IPMG mechanism, the Thematic Group on Transport infrastructure and services and the Thematic Group on Energy provide the main mechanism for sectoral coordination, monitoring and reporting. Within the context of the IPMG, there is a planned schedule of conducting a minimum of two meetings per year, and the annual strategy monitoring report is shared with the members of the group.

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

The IPMG on Connectivity Networks is the highest governing body of the institutional mechanism for integrated water sector management. This group is led by the Ministry of Infrastructure and Energy and includes several ministries, development partners, representatives of local government and representatives of civil society. It provides a transparent and coordinated instrument for monitoring the development and implementation of policies in the water sector.
The Thematic Group on Water supply and Sewerage is part of the IPMG Connectivity Networks, led by the MIE, and Water resources Thematic Group under the IPMG Environment and climate change, is led by the Ministry of Tourism and Environment (MTE).
The Thematic Groups on Water, along with the MIE and the MTE, ensure that regular meetings are held with other relevant members such as ERE, River Basin Management representatives, Municipality associations representatives, and subordinated and implementing agencies (like AKUM). The purpose of these meetings is to discuss various topics related to the water sector, including policy dialogue on main strategies and legal initiatives, the consultation of strategies and budget allocation, and the coordination of stakeholders and development partners at a sectorial level. In addition to these topics, other meaningful consultations are conducted with the involvement of CSOs. The aim of these consultations is to ensure that all voices are heard and that the needs of all stakeholders are taken into consideration.
Other relevant members of the water reform thematic teams include lead development partners in the sector, such as the EU, SECO, the World Bank, German Cooperation KFW and the French Development Agency (AFD). This

collaboration among different actors helps ensure that the water sector is effectively managed and that all initiatives are aligned with the overarching goals of sustainability, efficiency, and inclusivity.
In 2022, the MIE and AKUM actively participated in three donor meetings, where they presented updates and discussed key topics related to water sector reform and the aggregation process of Water Utilities in Albania. The first donor meeting was held at the MIE in March 2022 to discuss the draft DCM on national policies for the reorganisation of the water supply sector and the disposal, treatment, and processing of polluted waters, aiming to improve the efficiency and effectiveness of the water supply sector while addressing the challenges associated with polluted waters. The second donor meeting took place at AKUM in May 2022. The primary focus of this gathering was to discuss progress on the ongoing water reform and the aggregation process of Water Utilities in Albania. The third donor meeting, held online in October 2022, was centred around the discussion on the road map for the reform. The road map outlines the strategic steps and timeline for the implementation of the reform measures. Additionally, the technical assistance needs to support the successful implementation of the reform were discussed.
Within the context of the IPMG, there is a planned schedule of at least two meetings per year, and an annual monitoring report on the water reform which is shared with the members. This aligns with the internal monitoring report provided by AKUM to the MIE.

2.5 Mid-term budgetary perspectives

As described in the Law on Management of the Budgetary System[8], Albania's budget classification is in line with international standards and includes administrative, economic, functional, programme-based, and source of funding classifications. Budget management is primarily based on institutions and policy areas rather than sectors. Budget programmes are directly linked to policy goals and objectives that are consistent with sectoral policies and strategies.

The monitoring reports for these budget programmes contain detailed information on the corresponding expenditure, the progress made towards achieving each programme objective, the respective products, and the targets. Although a minimum of information on annual progress is reported, information on the number of beneficiaries is not always included. The MFE has also identified issues with the quality of reporting[9] on selected budget programmes, often the reports only state the facts, rather than providing a detailed analysis of monitoring indicators and expenditure items that could explain the reasons for non-compliance.

Area of support 1: Support to renewables and energy efficiency of buildings

Investments in energy efficiency are ongoing with support from both the state budget and foreign financial aid. However, while the state budget has increased its contribution in this area for the period 2023-2025, the lack of financing instruments to enforce the implementation of energy efficiency measures remains a problem.
The Medium-Term Budget Programme (MTBP) 2023 -2025 includes support for the Energy Support Programme. The aim of the Energy Support Programme is to develop sustainable energy sources, promote their efficient use, diversify energy sources, and create conditions for the promotion and opening of the energy market, in accordance with the third EU regulatory package. Increasing energy efficiency is a key objective of the programme, particularly during times of crisis. The budget also provides protection for families and small businesses against rising energy prices, and budgetary support for the electric power sector.
In terms of sector financing, the budget allocation for the Energy sector under the MTBP for 2023-2025 is estimated at EUR 99 million, which represents approximately 9% of total government expenditure. Additionally, the total budget for Energy Efficiency related measures under the MTBP for the same period is EUR 6.5 million, or approximately 7% of the government's overall expenditure on Energy. This is allocated through the Energy Support Programme. However, most of the sector implementation institutions (KESH, OST, OSHEE) are self-financed with their own revenues and expenditure plans.

Project/MTBP Output	2023 (in EUR)	2024 (in EUR)	2025 (in EUR)

[8] Official Gazette, law no. 9936, 26.6.2008, Law on Management of the Budgetary System in the Republic of Albania. Latest revision on 22.10.2021.
[9] Jorgoni, Elira and Sorensen, Dajna (2022). ESPN Thematic Report on National monitoring frameworks for public social spending – Albania. European Social Policy Network (ESPN), Brussels: European Commission.

Energy Efficiency Audit, Implementation, and Execution of Works in Several Public Schools in the city of Diber	106 194	44 247	339 952
Pilot Project for "Renovation of Existing Multi-Family Residential Buildings with High-Efficiency Energy" in the city of Tepelena.	79 371	88 495	263 892
Pilot Project for "Renovation of Existing Multi-Family Residential Buildings with High-Efficiency Energy" in the city of Korça.	209 955	88 495	7 610
Energy audit and project design of Existing Multi-Family Residential Buildings with Energy Efficiency in the cities of Shkodra, MM, Kurbin, Kukës, Has, Lezhë, Pukë, Vau i Dejës, Klos, Fushë Arrë, Mat, and Bulqizë.	44 247	76 460	79 646
Energy audit and project design of Existing Multi-Family Residential Buildings with Energy Efficiency in the cities of Dibër, Tropojë, Krujë, Durrës, and Rrogozhinë.	26 548	36 637	19 656
Energy audit and project design of Existing Multi-Family Residential Buildings with Energy Efficiency in the cities of Elbasan, Belsh, Cërrik, Rrogozhinë, Librazhd, Prrenjas, Peqin, Kavajë, Fier, Lushnje, and Divjake.	30 973	88 495	48 573
Audit, implementation project and reconstruction with energy efficiency in the Mat Municipality hospital	161 363	161 363	322 000
Construction of the complete database for energy consumption (includes all consumers in Albania, residential service sectors, transport, small industry, agriculture – 3-year survey)	172 727	172 727	345 454
Certification of the audit and implementation project for the renovation of existing multi-family buildings (residential blocks) with energy efficiency in the cities of Berat, Dimal, Kucove, Skrapar, Polican, Gramsh, Patos, Roskovec, Memaliaj, Mallakaster, Gjirokaster, Libohov, Permet, Kelcyre	177 272	177 272	354 545
Implementation of project audit and implementation of energy efficiency works in some public schools in the city of Dibra	136 363	136 363	272 727
Drafting of the monitoring of the detailed national sectoral plans for energy efficiency and RESand the reduction of greenhouse gases within the framework of the national energy and climate plan (which includes the methodology of monitoring, verification, reporting and consultancy for a period 3 years)	68 181	68 181	136 363
Audit study and implementation project for energy efficiency for clinics in the Mother Teresa University Hospital Centre	118 182	118 182	236 363

The total budget allocated by the MTBP in support for national projects related to the area of support 1. "Support to renewables and energy efficiency of buildings." is calculated at EUR 5.4 million. The projects listed in the relevant public programme involve the energy efficiency audit, and the implementation, and execution of works in public schools and multi-family residential buildings across 28 small to medium-sized municipalities in Albania. The aim is to renovate existing buildings with higher-efficiency energy systems. The 2023 budget also continues support for the project for the Rehabilitation of the Dormitories of the University of Tirana according to the Principle of Energy Efficiency, while the AEE is supported by several different projects.
In addition to the budget allocated to the main Energy Support Programme under the MEI, the Albanian Development Fund (ADF) has earmarked support for energy efficiency measures under its MTBP programme for the period 2023-2025, as shown in the below table.

Project/MTBP Output	2023 (in EUR)	2024 (in EUR)	2025 (in EUR)
Installation of a photovoltaic system for self-consumption on the roofs of the buildings of state institutions.	2 016 000	-	-
Renovation of Existing Multi-Family Residential Buildings (including retrofitting, insulation, Central water storage tanks, thermally insulated windows)	5 625 000	6 562 500	6 562 500

Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles.

The total allocated MTBP budget for the area of support Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles accounts for EUR 1.3 million in the period 2023-2025.

Project/MTBP Output	2023 (in EUR)	2024 (in EUR)	2025 (in EUR)

Pilot Project for Audit, Implementation, and Execution of Works for the Installation of Electric Vehicle Charging Stations in the cities of Saranda, Gjirokastra, Himara, Vlora, Durres, Velipoja, Shkodra, Korça, and at Border Points - Clean Energy Road.	176 991	44 247	627 257
Full Feasibility Study for the Installation of Electric Vehicle Charging Towers in the Republic of Albania	53 097	59 654	-
Development of a Detailed Project for Installing Electric Charging Stations for Vehicles in the Republic of Albania	106 194	194 690	36 459

The aim of these projects is to promote the use of clean energy and support the transition to electric vehicles. Regarding other related projects, the MIE plans to finance various energy efficiency measures aimed at supporting smart city and e-mobility initiatives, as well as raising awareness on the importance of energy efficiency. These measures are outlined in the table below.

Project/MTBP Output	2023 (in EUR)	2024 (in EUR)	2025 (in EUR)
Pilot Project for "Installation of High-Efficiency Lighting Systems with Photovoltaic Panels at Electric Car Parking Stations" in the city of Shkodra.	85 008	23 569	88 495
Pilot Project for the Installation of Urban High-Efficiency Lighting in the city of Dibra.	70 796	88 495	194 690
Supervision of works for Audit, Certification, Project Development, and Execution of Works for the Installation of High-Efficiency Lighting Systems, Electric Car Parking Stations, PV Panels in the L and P Ring in the city of Shkodra.	106 194	44 247	339 952
Project Idea on Electrification of Urban and Intercity Transport Lines in Tirana, Vlora, Durres Municipalities (in Phases).	176 991	199 080	-
Installation of Lighting, Parking, and Electric Supply System for Vehicles at "2 KM Smart City - Clean Energy Road"	79 646	204 463	106 194
Study/Design for the Installation of Lighting, Parking, and Electric Supply System for Vehicles at "2 KM Smart City - Clean Energy Road"	79 646	204 463	106 194
Energy Efficiency Programme for the Transmission Sector	44 247	442 477	-
Energy Efficiency Awareness Campaigns, Education, and Training.	97 345	41 383	-
Drafting of the Master Plan for public lighting in several cities according to the typology of the streets	68 181	68 181	136 363

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

Additionally, in the same MTBP, there are several projects related to the water sector, which complement the proposed area of support Energy efficiency and environmental protection in the water sector. These projects involve pilot projects for improving energy efficiency in wastewater treatment plants and water supply plants, with the aim of enhancing the energy performance of these facilities and reducing their energy consumption. These projects are planned to absorb EUR 650,000.

Project/MTBP Output	2023 (in EUR)	2024 (in EUR)	2025 (in EUR)
Pilot Project for Improving Energy Efficiency in Wastewater Treatment Plants.	70 796	244 982	53 057
Pilot Project for Improving Energy Efficiency in Water Supply Plants	85 840	85 663	-

Considering the larger financing envelope for the water supply and sewerage sector, the allocation in the MTBP is estimated at around EUR 470 million (under the budget programmes of the MEI and the ADF), including loan financing from international financing institutions. This is in line with the calculations of the National Strategy for Water Supply and Sewerage 2020-2030, which assumes an approximate cost of € 1.5 billion, with 99.2% of the total costs allocated to infrastructure and 0.8% to technical assistance.

2.6 Performance assessment framework

The monitoring system in Albania for energy efficiency and water reform is designed to provide evidence of progress at various levels of policy implementation. It begins with monitoring the implementation of national sector objectives as part of NSDEI 2030, followed by monitoring at the sector strategy level, and the performance

objectives of public utilities. Additionally, parallel systems include annual budget implementation monitoring within the Ministry of Finance's MTBP and IPA implementation monitoring within the Annual Implementation Reports and Sectoral Monitoring Committees.

The Integrated Planning Information System (IPSIS) is the primary support tool available to ministries and other institutions for drafting the NSDEI 2030 document and monitoring its implementation, including the preparation of monitoring reports. The primary goals upon which the entire monitoring and implementation work is based on are: (1) quality control in achieving the highest possible performance; (2) development of an effective mechanism for implementing the NSDEI 2030; (3) implementation of a monitoring and evaluation system on results that support the NSDEI 2030. The State Agency for Strategic Programming and Aid Coordination (SASPAC) will prepare progress reports on the implementation of the NSDEI 2030 considering: (1) a progress assessment in relation to strategy implementation; (2) processing of other statistical data available to analyse long-term trends in comparison to other regional countries; (3) selective highlighting of issues encountered during the monitoring process in relation to national development and integration objectives. The main steps upon which the overall control process for monitoring the progress of the NSDEI 2030 Water Reform indicators is built are: (1) data processing and monitoring report generation; (2) assessment of indicator and achievement reports; (3) taking necessary measures to implement the monitoring and evaluation report.

Monitoring and reporting on the implementation of sector strategies and the achievement of sector results occurs through IPSIS, which is based on good governance principles such as efficiency, accountability, and relevance. The IPSIS monitoring module is standardised to prevent duplication and inefficiencies. To maximise reporting efficiency, the core elements of monitoring and reporting, including policy goals, objectives, measures, and indicators, are aggregated. Lower-level documents build toward the contents of higher-level documents, and linkages between the overarching national strategic document (the NSDEI 2030), sector strategies (the National Energy Strategy 2018-2030 and draft National Strategy of the Water Supply and Sewerage Sector 2023-2030), and budget programmes (Support to Energy & "Water Supply and Sewerage MTBP programmes under the MIE) are taken into account, so the MIE reports in an integrated way.

The monitoring reports generated by IPSIS ensure accountability for planned reforms and interventions. The reports, issued on annual basis, are tailored to the needs of the users in terms of content, length, and frequency. Furthermore, the reports present the achievement of results in a verifiable way and against SMART indicators through the development of 'passports of indicators'. Specifically, the reports focus on the attainment of objectives according to established indicators, the progress on the implementation of measures, the execution of the budget, the financing gap, and future needs to analyse the efficiency and effectiveness of strategy implementation. The reports also inform the preparation of upcoming MTBP and annual budgets and identify risks in achieving strategy objectives.

Every year, the MEI reports on the progress in achieving the objectives, both in terms of quality and quantity, of the National Energy Strategy 2018-2030 and (in the course of being updated) National Strategy of the Water Supply and Sewerage Sector 2020-2030 and regularly informs the Prime Minister about developments in the sector.

Area of support 1: Support to renewables and energy efficiency of buildings and Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

The monitoring and reporting system is supported by the IPMG mechanism, which, as noted above, includes the Thematic team on Energy that provides the main mechanism for sectoral coordination. The MEI (through its General Directorate of Policies for Industrial and Energy Development) is the lead institution reporting on the annual progress of policy objectives in the National Energy Strategy 2018-2030 by gathering annual information on indicators from the subordinated agencies, namely the AEE and the AKBN.

Moreover, pursuant to the law 124/2015, the AEE monitors the implementation of the National Action Plan for Energy Efficiency and is responsible for overseeing the implementation of energy efficiency measures. The monitoring of energy-saving measures is based on an energy efficiency calculation methodology, which is approved by the Minister's directive. All monitoring activities are carried out based on the indicators found in the national energy database. If specific indicators are not available in the national database, similar data applied by EU member states are used for monitoring purposes. The AEE reports annually to the Minister on the implementation of the National Action Plan for Energy Efficiency, including the achieved results and objectives, as well as the encountered problems and obstacles.

As a signatory to the Energy Community Treaty (ECT), the AEE on behalf of the Government of Albania has submits Annual reports. This report follows the template proposed by the Energy Community Secretariat and fully complies with the requirements of the Energy Efficiency Directive (2012/27/EU). The Reports present the progress made on 17 energy-related indicators, categorised by user/sector. The primary sources of data for reporting include

AEE's own calculations, INSTAT (Albanian Institute of Statistics), the Independent System Operators (OST & OSHEE), electricity generation companies, the AKBN, and the MEI.
Additionally, in line with the same framework, the National Agency for Natural Resources has submitted the Renewable Energy Progress Reports 2020-2021 to the Energy Community Treaty. These reports assess the progress made towards aligning with the Acquis, administrative capacities, investments currently being undertaken in RES and reporting on RES-related indicators.

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

The thematic group "Reform in the water supply and sewerage sector" was established based on the Prime Minister's Order no. 155, dated 25.4.2014 and is chaired by the MEI. The group evaluates annually the progress of national sectoral strategies and plans related to the reform in the water supply and sewerage sector. Moreover, the Order of the Minister of Infrastructure and Energy no. 217, dated 24.05.2019 "On the establishment of the technical secretariat, within the framework of the functioning of the thematic group on reform in the water supply and sewerage sector" approved the technical secretariat.
Within the IPMG mechanism, the responsible subordinated institution is responsible for developing a detailed implementation plan for each of the identified Priority Measures, describing in full how the envisaged results will be achieved. These detailed implementation plans include a gradual approach in line with the expected results to be achieved in the short-, medium-, and long-term periods. These plans are subsequently consulted with the MIE. The analysis of progress and proposal of corrective actions is prepared by the responsible institution (namely AKUM and AEE) and then discussed, reviewed, and evaluated with the MIE during a summary strategy annual meeting. At the end of each year, the MIE consolidates the reporting in an IPMG meeting.
At the Water Utility level, pursuant to the Water reform requirements, the MIE/AKUM and the Water Utilities have stipulated Performance Contracts. These include an indicator matrix which the Utilities shall report on annually. The report from each Utility allows for the monitoring of the progress towards 13 performance indicators, two of which are related to the consumption of electricity. The first report will be issued for 2023 and is expected by early 2024.
The IPA Sectoral Monitoring Committee convenes twice a year and oversees the implementation of IPA programmes in the sector and ensures that objectives at the sector level are met. The committee meets twice a year and includes representatives from the MIE, AKUM, the National IPA Coordinator (NIPAC), and the European Union Delegation (EUD). The NIPAC is responsible for coordinating IPA programming and acts as the main counterpart of the European Commission for monitoring implementation, evaluation, and reporting of IPA III assistance. The NIPAC issues the IPA Annual Implementation Report on an annual basis for both direct and indirect IPA assistance, which captures progress in reaching the objectives of the IPA programming framework, an overview of IPA actions across all sectors during the reporting period, the identification of significant problems encountered, the measures taken to overcome them, and the identification of risks that influence future implementation and achievement of objectives.

2.7 Socio-economic analysis (including SWOT[10] analysis)

Area of support 1: Support to renewable energy and energy efficiency of buildings

Based on the energy policy documents (NECP, 2021), the sectors which are considered as having a high potential for energy savings are the transport sector, public and private buildings, and industry. The residential sector accounted for about 27%, and commerce and the public sector for about 11% of final energy consumption, respectively, in 2021 (Eurostat). Energy consumption in buildings is considerable in Albania, and potential energy savings there may contribute to achieving significant energy savings, as well as climate related targets.
The residential sector in Albania is currently underdeveloped in terms of energy efficiency. A study on the low-carbon transition of the national building stock indicates a potential for energy savings of up to 80%[11]. The average heating demand for family houses is 191.31 kWh/m2, while for multi-apartment buildings, it is 80.87 kWh/m2, which could be reduced to 26.20 kWh/m2 and 11.53 kWh/m2 respectively[12].

[10] Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
[11] This highly ambitious figure includes the possibility of investing in RES parallel to EE measures. Some calculations evidence based on the AEE investments show that for typical multistorey buildings, built in the '70-s – 80s a saving of around 40% is possible based on a case study in Korca https://www.energy-community.org/regionalinitiatives/Transition_poverty_study.html
[12] Study on Addressing Energy Poverty in the Energy Community Contracting Parties https://www.energy-community.org/regionalinitiatives/Transition_poverty_study.html

The gross floor area of all residential buildings in 2011 was estimated at 65 million m2. Including the new permits, the total gross floor area increases to 70.3 million m2[13]. The average dwelling size was 97 m2, which is in line with European norms.

The total number of private residential and commercial buildings is estimated to be more than 500,000, with more than 1 million dwelling units. The building stock in Albania is relatively new compared to the EU average with over 40% of floor area being less than 20 years old. Nevertheless, due to the construction materials and techniques used, the energy efficiency rating of the older buildings is quite poor and the potential for energy efficient renovation quite high.

The buildings with the most likely maximum impact in terms of energy efficiency renovation are from the pre-2000 period, which account for 312,107 buildings, or 75% of all residential buildings.

A regional study from the World Bank (2017) records higher levels of electricity consumption (63.4%) and a considerable use of wood logs for heating purposes (20.0%) in Albania than in other counties. The remaining demand is met by the use of LPG (8.2%) and petroleum products (8.2%)[14].

Most of the energy use is allocated to space heating (71.4%), followed by lighting, cooking and domestic hot water (DHW) heating. 37% of all households are unable to keep their home adequately warm, this figure increases considerably to 54% if calculating the share of households below 60% of the median equivalised income-(Eurostat, 2019). According to Eurostat, in 2020, at least 35% of Albanians suffered from energy poverty, much higher than the European average of 7.5% for the same year. Albania is characterised by low comfort levels across its main cities. According to energy efficiency experts of the Albanian building stock, space heating and cooling only reach 35% - 55% of comfort levels in the residential buildings.

In terms of public sector buildings, according to earlier studies and AEE databases in the country, there are more than 14,000 public buildings with an estimated floor area of 13.7 million m2 and an estimated annual energy use of more than 550 GWH. The main categories of public buildings are schools and kindergartens, offices, dormitories, universities, hospitals, libraries, museum, and galleries etc. The ownership of these buildings is shared between the central and the local government.

Most of the public buildings were built between 1950s and 1975 indicating the high need for energy efficiency measures.

Since 1 April 2022, the public sector has been charged with implementing the objective that 3% of the total area of the stock of public buildings with heating and/or cooling, owned and occupied by central government bodies, and 2% of the total area of the stock of other public buildings be renovated every year to meet the minimum requirements for energy performance. The objective cannot be reached currently since a funding mechanism is not yet in place. An estimation from the SEMP[15] project working in four municipalities (Berat, Korca, Permet and Shkodra) of Albania preparing local climate plans and collecting data shows that the Municipal public building stock in the respective municipalities consists of 384 public buildings with a total floor area of around 300,000 m^2. Schools have the highest share among the public building stock and comprise 50-60% of total floor area. Due to the poor energy efficiency condition, the annual energy demand (meeting the comfort level), for the baseline scenario (without introduction of EE/RES/Green measures for these buildings varies from approximately 134 kWh/m^2/year (Berat public buildings) to 190 kWh/m^2/year (Korca public buildings).

SWOT Table

Strengths	Underpinning Evidence
Strategic framework for EE measures is approved.	The National Plan for Energy and Climate (NECP) 2020 – 2030 was approved with the Decision of Council of

[13] Building Renovation Strategy for Albania-phase 1, draft March 2023.Prepared from Economic Consulting Associates Limited as part of the Western Balkans Regional Energy Efficiency Programme (REEP) Phase II 'REEP Plus'

[14] Biomass-Based Heating in the Western Balkans – A Roadmap for Sustainable Development. World Bank 2017.

[15] Smart Energy Municipalities Project) financed the Swiss State Secretariat for Economic Affairs (SECO) in collaboration with the Ministry of Infrastructure and Energy and Agency for Energy Efficiency

	Ministers No 872 of 29.12.2021 "On the approval of the National Energy and Climate Plan 2020 – 2030".[16]
Primary legislation for energy efficiency is in place and approved.	As acknowledged in the EC Report 2022. The two main laws are: - Law on Energy Efficiency (No. 124/2015), as amended, largely aligns with Directive 2012/27/EU, particularly with its amendments adopted in 2021. - Law on the Energy Performance of Buildings (No. 116/2016) largely aligns with Directive 2010/31/EU.
Considerable progress is made as regards the preparation of the secondary legislation related to Energy Efficiency	The following bylaws are approved. DCM No. 407 dated 19.6.2019 DCM No. 342 dated 22.5.2019 DCM No. 256 dated 27.3.2020 DCM No. 934 dated 25.11.2020 DCM No. 958 dated 02.12.2020 DCM No. 1094 dated 24.12.2020 DCM No. 1094 dated 24.12.2020 DCM no. 274, dated 4.5.2023. A number of other guidelines are finalised and are in the process of being officially published: – The format of energy efficiency action plans for large energy consumers, the model of annual reporting of their progress, – The format of local action plans for energy efficiency, their progress reporting model. – Guideline "On the Contract Model for Energy Performance Contracting" (ESCO contract.)
A large number of energy auditors are already certified	More than 100 energy auditors are certified (based on interviews with AEE).
There is some previous experience on public and private multi storey buildings retrofitting. There are therefore some experienced human resources in the engineering services and construction sector to conduct Energy Efficiency measures.	KfW Programme on Energy-Efficient Rehabilitation of Dormitories of University Tirana - Student City. Energy Efficient Schools Buildings in Albania (EnE4Schools) Project. Municipality of Tirana scheme on co-financing 50 % of the multi-story buildings retrofitting with the housing associations as applicants.
Previous experiences in national schemes for small scale renewables (solar heaters).	Guideline of the Minister of Infrastructure and Energy "On Determining the Rules, Procedures, and Methodology for Family Customers Who Benefit from Financing Measures for Saving Energy from Solar Panels". The scheme has progressed well (all the budget, around EUR 2 million, has been allocated).
The methodology on all the process of building renovations and on the selection of buildings to be retrofitted.	SEMP project

Weaknesses	Underpinning Evidence
Secondary legislation for energy efficiency still missing.	EC Report 2022 pp.104-105

[16] During the period January – April 2022, the NECP was revised based on the recommendations of the Energy Community Secretariat. The revised document aims to reduce the final energy consumption and increase the share of renewable energy in final energy consumption, while GHG emissions remain unchanged. Based on the Decision of the Ministerial Council of the Energy Community No 2022/02/MC-EnC of 15 December 2022, the new targets are prepared. The NECP is in the process of further reviews and the inclusion of newly approved targets is due by the end of 2024.

The AEE's role, capacities and operations need improvement.	EC Report 2022 assessment, also findings from earlier reports.
Energy Efficiency funding mechanisms are not yet in place.	EC Report 2022 assessment, finding from earlier reports that is not addressed. The EE funding has increased in the last few years, scattered in different organisations.
The Institutional responsibilities for investment in public buildings are not always clear and are scattered amongst different actors.	- DCM no.633, dated 28.09.2022 on appointing ADF as a central purchasing office for PV panels on the rooftop of the Prime Minister's office and other Central Government buildings. - ADF budget allocation on retrofitting of multi storey collective buildings in different municipalities. - Municipality of Tirana
Limited previous experience from the proposed involved bodies to implement retrofitting of public and private buildings and small-scale renewable grant schemes.	Mid-term budget analyses show mostly pilot scale investments.
The building stock in need for EE measure is large, and the financing needs could be very high.	Building renovation strategy draft, Instat: More than 300.000 buildings are built earlier than 2000.

Opportunities	Underpinning Evidence
The building renovation strategy that is being prepared will provide a solid basis for sound programme preparation and implementation.	Building Renovation Strategy for Albania-phase 1, draft March 2023.
The residential sector constitutes a large share of the energy consumption in Albania so there is significant potential to save energy through EE measures.	Building Renovation Strategy, INSTAT: Residential sector constitutes 27% of the energy use in Albania.
Most of the building stock is old and built before the EE legal framework was in place so there is significant potential to save through EE measures.	Study on Addressing Energy Poverty in the Energy Community Contracting Parties: Calculations from AEE based on evidence: Energy savings possibilities 40 % - 80%.
Political will to prepare/update the strategic and legal framework based on EC Directives	Building renovation strategy: New DCMs are drafted and approved recently such as , the DCM on the preparation of Local EE Plans.
Synergy with other donor projects, such as SEMP, KfW, IPA II create good ground for cooperation.	Project reports. The mentioned projects are working already with the MIE, AEE and local municipalities.

Threats	Underpinning evidence
Delays in implementing the legislation in the EE area.	EC Report 2022: In general, all the sector reports acknowledge progress in approving the legislation but delays in implementing it.
EE operational capacities are lacking.	EC Report 2022. Several other sector reports emphasize the lack of capacities in the AEE.
Housing Owner Associations are not established or underperforming causing difficulties in generation of interest to participate in and co-finance grant schemes.	Building Renovation Strategy 2023.

Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

Final energy consumption in Albania during the period 2004-2019[17] was dominated by the transport sector, followed by the household & commerce sectors. Specifically, in 2019 the transport sector dominated with a share

[17] NCEP , 2021https // www infrastruktura gov al wp-content uploads 2021 11 NECP-Albania_drafti-shqip pdf

of 41.6%. Based on the energy policy documents, sectors which are considered having the greatest potential for energy savings are the transport sector, public and private buildings, and industry[18]. Integration of the RES in the transport sector is one of the objectives of the RES strategy in Albania.
Albania does not yet have an approved strategy for sustainable transport[19]; therefore, there are no specific national objective related to e-mobility, although measures are undertaken by the Government to incentivise EV purchase. A number of Albanian municipalities[20], most notably Tirana, have prepared a Sustainable Urban Mobility Plan, based on EU guidance and methodologies, where e-mobility and recharging infrastructure within urban areas are part of the respective action plans.
There is no specific regulatory framework in place to regulate the retail electricity market for EV charging. From the logistical point of view, a DCM of 2014[21] obliges service area (i.e. fuelling stations) to have charging stations for EVs.
The green agenda for the Western Balkans states that cleaner fuels and higher fuel efficiency could help reduce the environmental and health impacts of transport in the Western Balkans. The Strategy for Sustainable and Smart Mobility in the Western Balkans[22] states that the transport sector is one of the main sources of GHG emissions) in the region. In 1990, the transport sector share was 12% while by 2018 it had increased to 18%. The overall share of transport emissions is dominated by CO2 from road transport (more than 90%). The analysis of the factors in the region cites the low demand for sustainable fuels and vehicles, the lack of incentives, the lack of a suitable refuelling/recharging network and supply limitations as impediments for the uptake of the electrification of the sector. The first flagship of this strategy is boosting the uptake of Zero-emission vehicles, renewable and low carbon fuels and related infrastructure.
Currently less than 0.5% of the vehicles in Albania are Electrical Vehicles. Until December 2022, Albania had registered 639.739 cars out of which 1.245 electrical cars[23] and a few thousand more hybrid cars (respectively 0.2% and 0.4 % of the total vehicle stock). The data for January-April 2023 depict a more optimistic trend, the percentage of electric vehicles out of the total number of newly registered cars was 3.2%, showing an important growing trend for EVs.
There is a lack of data on the number of charging stations in Albania; the charging infrastructure is at a rather early stage. Charging stations exist mostly in the Municipality of Tirana (mostly as an incentive to taxi companies that have decided to electrify their fleet) and in a limited number of public and private companies that have created their own infrastructure of charging stations. The Albanian State Police introduced electric vehicles in 2016 and Albanian Mail in April 2019. In Tirana, a new fleet of public buses is used in 16 bus lines.
The lack of EV recharging stations is most notable along the core road network not allowing for EV travel autonomy within the country as well as to and from neighbouring countries.
The AEE has a pilot project and aims to install ten charging stations in few cities and close to the border areas. It is acknowledged that missing charging infrastructure, especially along the main roads, is a major impediment to the vehicle fleet electrification.
The Technical Assistance to Connectivity in the Western Balkans (CONNECTA) is finalising a report with suggestions on where to install charging stations along the TEN-T Corridor network, analysing different dimensions from the EU legislative perspective. They have suggested to deploy 23 charging stations in Albania based on a set of criteria.
The AEE finalised a feasibility study in 2021 for the deployment of more than 300 charging stations across Albania. Their distribution has been envisaged based on criteria such as number of cars, the population and surface

---

[18] Additional information in International Scientific Journal Innovations. An Integrated Approach toward a sustainable transport sector using the EnergyPLAN model: case of Albania aLorenc Malka, b Ilirian Konomi, c Pietro Bartocci, dErmonela Rrapaj a Department of Energy, Faculty of Mechanical Engineering, Polytechnic University of Tirana, Albania b Department of Hydraulic & Hydrotechnic, Faculty of Civil Engineering, Polytechnic University of Tirana, Albania cCRB Italian Biomass Research Centre, University of Perugia, 06100 Perugia, Italy Independent Energy Expert, Technical Director of Energi Ze Haim, Tirana, Albania lmalka@fim.edu.al
WEB ISSN 2603-3771; PRINT ISSN 2603-37 YEAR IX, ISSUE 4, P P. 141-147 (2021)
https://stumejournals.com/journals/innovations/2021/4/141.full.pdf
[19] A draft strategy was never approved, it is expected that most of this draft strategy will be incorporated in the new transport strategy that is being finalised.
[20] Other municipalities that have prepared a SUMP report (not a full plan) are the municipalities of Elbasan region.
[21] DCM no. 493, 22.07.2014 regulates the parameters and functioning of the service areas. Article 9. h "All the service areas, that are built after this decision comes into effect, must have recharging station for batteries of Electrical vehicles. For the existing areas, this condition needs to be met in a period of 2 years after this decision comes into effect." The enforcement of this DCM requirement does not seem to have happened.
[22] "Strategy for sustainable and smart mobility in the Western Balkans", Transport Community Secretariat, July 2021. https://www.transport-community.org/wp-content/uploads/2021/06/Strategy-for-Sustainable-and-Smart-Mobility-in-the-Western-Balkans.pdf
[23] Open data of the relevant Transport Directorate https://lookerstudio.google.com/reporting/6e490ad1-161c-4974-8b42-d81ad0387966/page/8cAiB

area of the municipalities. The majority of the chargers at the time (2021) were proposed with a power of 22 kw per station[24].
From the institutional point of view, a significant number of public agencies and companies are involved. These include: ARA, the owner of the national road network which regulates the entrance and exit from service areas. The OSHEE group and its subsidiaries are in charge of network management (DSO) and electricity supply (USS). The AEE is in charge of proposing energy efficiency measures and has managed the process for the preparation of a feasibility study for the charging stations in the country. Other potential stakeholders include the municipalities, the service areas businesses and other potential service providers.

SWOT table

Strengths	Underpinning Evidence
The strategic framework for EE measures is approved.	National Energy and Climate Plan approved and amended based on Energy Community recommendations (2022): 250-300 charging stations to be deployed by 2025.
Transport constitutes the major share of energy consumption in the country, there is a high potential for savings and emission reduction.	-Transport accounts for around 18% of GHG emission in the region. More than 90 % of the emissions come from road transport. (Sustainable and Smart Transport Strategy in the WB). -Final energy consumption in Albania is dominated by transport with a share of 41.6%. (NCEP, 2021, data refer to 2019)
Expected growing number of EV-s in Albania in line with the EU trend.	CONNECTA presentations (2023), Sustainable Mobility - Vehicle development and charging/fuel infrastructure: Albania EV share will be 8% to 10% in 2030 (depending on the scenario).
There is some existing (although limited) experience in the country for the installation and operation of the charging stations.	Interviews with the stakeholders: DSO (Distribution System Operator) data show that there are several charging stations in the municipality of Tirana as well as in some public and private companies.
AEE has prepared a feasibility study for the installation of the charging stations across the country that can serve as a basis for further development. Assumptions are made on the market growth and charging stations distribution. CONNECTA has prepared a regional roadmap for the deployment of charging stations on the TEN-T network in the WB 6 countries including Albania.	Feasibility Study, AEE, 2021. CONNECTA, draft documents 2023[25].

Weaknesses	Underpinning Evidence
Regulatory aspect (including eventual compliance with EU State aid rules) for the management of EV charging stations is almost fully missing.	- Interviews with the stakeholders. - DCM no. 493, 22.07.2014 regulates the parameters and functioning of the service areas including the obligation to install EV chargers.
Albania does not have a sustainable transport strategy. A sustainable transport strategy was drafted in 2016 with EBRD assistance but never came into effect. The general transport strategy (that barely deals with E-mobility) is outdated.	- DCM 811, 16.11.2016 On the approval of the Transport Strategy.
Limited previous experience from the proposed involved bodies to implement the project.	Interview with the stakeholders: - AEE is in the process of installing 10 charging stations across the country.

[24] Given the very fast demand for higher output, the 22 kw chargers will need to be replaced.
[25] https://connecta-info.eu/connecta-hosts-the-fifth-and-the-sixth-workshop-within-its-sub-project-technical-assistance-for-the-deployment-of-smart-and-sustainable-mobility-in-the-western-balkans

The institutional responsibilities and the management model are not clear.	A number of institutions are potentially involved: AEE, ARA, DSO, USS etc.
Limited funding under state budget funds.	Budget analyses show pilot scale investments.
Policy on sustainable urban mobility practices does not provide guidance to the municipalities.	Decentralisation and Local Governance Strategy 2023-2030 (Consultation draft, November 2022)

Opportunities	Underpinning evidence
Considerable potential to avoid CO2 emissions due to growth in EV trips in the country.	NECP 2021: Transport is the largest energy use sector in the country (34%)
Deployment of Charging stations is an explicit priority in the Economic Investment Plan, Green Agenda for the Western Balkans and the NECP.	An Economic and Investment Plan for the Western Balkans (2020) Green Agenda for the Western Balkans, 2020 NECP, 2021

Threats	Underpinning evidence
High coordination costs due to the multitude of actors could result in delayed decision making.	Interview with the stakeholders.
The electricity network's limited capacities might result in higher than anticipated costs.	Interview with DSO.

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

The Albanian government has taken a step forward by implementing the water sector reform[26]. It has established 15 new water utilities, of which it will own 51% of the shares, aiming to ensure the successful implementation of reforms and investments while safeguarding the interests of smaller municipalities. The aggregation of utilities is based on the proximity of the territories they cover and the water sources they operate, with a minimum of 25.000 customers for each entity. The primary objectives of these reforms are to achieve economies of scale in the design and construction of waterworks, reduce costs, share operating and administrative expenses, increase access to finance, promote integrated water resources management and environmental protection, and improve human resource capacity. This reform initiative is a significant step towards building a more sustainable and efficient water sector for Albania, with a focus on enhancing the accessibility and quality of water services across the country. The reform process aims to standardise organisational structures, implement change management based on task achievement and clear performance indicators, provide staff training, and coordinate awareness campaigns and field actions to reduce losses, illegal connections, and increase revenue. Integrated five-year business plans will be implemented with a programme to improve performance and increase energy efficiency, while tariff harmonisation policies and strategies will also be drafted. The government has highlighted the need for support, including investment in energy efficiency and power plants for water utilities to produce green energy.
The EC 2022 Report for Albania indicates that Albania's level of legal alignment in the sector is incomplete. The country needs to ensure full alignment with the urban wastewater treatment directive, extend sewerage networks, and license and apply appropriate tariffs for all waste-water treatment plants while constructing new ones, especially in urban and coastal areas with high tourism development. Additionally, Albania needs to adopt and implement the new law on water supply and sewerage, along with the revised water code. Currently, Albania has approved the road map on aggregation and has progressed with establishing 13 out of the 15 aggregated new utilities. Furthermore, an updated National Strategy for Water Supply and Sewerage 2023-2030 is pending approval and publication. However, Albania needs to adopt and implement the AKUM strategic institutional development plan to drive and support the implementation of the water reform and the new strategy for 2030.
According to data from 2019, the overall water supply service coverage for Albania's population is 78.8%, with 94% coverage in urban areas and 60% coverage in rural areas. Regarding sewerage coverage, the national level has reached 56.3%, with 79.5% coverage in urban areas and 16% coverage in rural areas. Unfortunately, only 14.3% of the urban population has access to wastewater treatment. The average non-revenue-water (NRW) for the entire sector is very high at 63.5% (above the average in the region, 55 %), and municipal utilities report an average

[26] Decision of Council of Ministers, No.302, dated 11.5.2022 "On national policies for the reorganization of the water supply and wastewater removal, treatment, and processing sector"

of 12 hours of water supply availability. These indicators highlight significant disparities in the quality and coverage of services between urban and rural areas, calling for further attention and investment to address the issue. In a wider context, the Water utilities still lack adequate capacities in order to show proper performance in their operations and financial management. This is particularly evident when considering the tariff collection rate, 75.5 % (below the average in the region, 81.2 %), the very low average service price by m3 is (0.64 €/ m3 and for wastewater 0.15 €/m3), and high staff numbers, in total 8,425 which is above the EU and international standards (4.9/1,000 connections on average vs 2.4/1,000).

Despite having 12 wastewater treatment plants in operation, Albania has the lowest wastewater treatment coverage in the Western Balkans. Water management competencies are shared among several institutions with insufficient capacities and coordination, while the existing wastewater treatment plants face operational and maintenance challenges. It is also evidenced that several utilities are not officially licensed by the respective RBC's as regards wastewater treatment, making it impossible for them to apply for wastewater treatment tariffs and therefore sustain operation and maintenance (and infrastructure development). It is essential to extend sewage networks and build new treatment plants, particularly in urban, coastal, and tourist areas, to address the issue of inadequate wastewater treatment coverage effectively.

In 2018, most water utilities in Albania reported an increase in energy consumption, amounting to 16 million kWh. This increase can be attributed to the reorganisation of water supply services under the territorial reform, which merged rural water supply systems that rely heavily on water production with pumping stations. Moreover, energy is a critical factor for operating and maintenance budgets in water utilities, ranging from 1% to 78% of total OPEX, with an average of 26% at the national level. High energy consumption and costs are derived from excessive pumping due to high leakage rates, low energy efficiency of operations and outdated equipment. Albania has one of the highest energy costs per cubic metre in the Western Balkans, accounting for an average of 22.2% of aggregate operational costs, with some utilities having much higher proportions. The unit energy cost per cubic metre of water sold in Albania is US$0.6/m3, compared to US$0.25/m3 in Kosovo*, US$0.20/m3 in Serbia, and US$0.15/m3 in North Macedonia. To strengthen the water supply sector's resilience to potential future shortages caused by climate change, investments in energy efficiency are crucial. In addition, it has been demonstrated that expected savings of 25% in energy efficiency will lead to a reduction of 860 tCO2eq per year in greenhouse gas emissions. This reduction corresponds to 17,200 tCO2eq over the economic lifetime.

According to the World Bank's assessment of the sector, improving energy efficiency and reducing non-revenue water (NRW) can help maintain a low-emissions electricity matrix and meet the energy-related targets set in the Nationally Determined Contributions and other goals in the National Action Plan on Energy Efficiency and the NSDEI 2030.

SWOT table

Strengths	Underpinning evidence
Progress towards water sector reform, including the approval of the water reform plan and the progress made in the aggregation of water utilities.	13 out of 15 newly aggregated utilities have been established, restructuring the 61 former water enterprises. Structural changes have been implemented in the ownership and management of utilities, with the central government holding a 51% share, thereby creating greater capacity and impetus for sector reform. Performance contracts and key performance indicators (KPIs) for performance monitoring have been agreed upon between the MIE and the water utilities.
The implementation of a MTBP system is crucial for effective planning and allocation of financing towards water reform initiatives.	The water sector has been accorded high priority in terms of budget allocation and the commitment of donors. The budget allocation for the MTBP 2023-2025 is estimated to be EUR 440 million, which includes loan financing from International Financing Institutions. This significant investment reflects the recognition of the sector's importance and the

* *This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence.*

Strengths	Underpinning evidence
	commitment to addressing its challenges and improving water services. However, the investment is insufficient compared to the needs.
The strategic and legal framework is currently in place with a well-established mechanism to monitor policy implementation.	National Strategy for Water Supply and Sewerage 2020 -2030 was approved in December 2020; an updated version 2023-2030 is drafted and pending approval. The MIE leads the monitoring mechanism and regular reporting and discussion on progress with strategy implementation is ensured.

Weaknesses	Underpinning evidence
Inefficient management of water services.	The average non-revenue water rate for the entire sector is high at 63.5%. Energy costs are another important item in the operation and maintenance budget of water utilities, accounting for between 1% and 78% of total operating costs, with an average of 26% nationally. Excessive pumping[27], low energy efficiency, and outdated equipment contribute to the high energy consumption. Additionally, Albania has one of the highest energy costs per cubic metre in the Western Balkans.
Insufficient investment in the water sector particularly on energy efficiency in the sector, has an impact on the affordability of these services for the population.	There continues to be a significant mismatch between allocated funds and the overall financial needs of the water sector, as evidenced by the estimated cost of approximately EUR 1.5 billion in the National Strategy for Water Supply and Sewerage 2020-2030. Current funding levels are insufficient to meet the comprehensive needs of the sector and hinder the sector's ability to modernise infrastructure, expand services, and effectively implement necessary reforms. Despite the obvious challenges posed by high energy consumption and costs, the water sector has little investment in energy efficiency measures.
Current planning does not address the insufficient coverage of wastewater services in the urban areas and very limited coverage in rural areas.	The strategic plan for the institutional development of AKUM, which is critical to the implementation of water reform, has yet to be adopted and implemented. Significant differences in water supply and sewerage between urban and rural areas persist, indicating that rural populations lack access to essential services. - Water supply: 94% coverage in urban areas and 60% in rural areas. - Sewerage: 79.5% coverage in urban areas and 16% in rural areas. Wastewater treatment: Only 14.3% of the urban population has access to wastewater treatment facilities.

Opportunities	Underpinning evidence
Implementing energy efficiency measures in the water sector has significant benefits in terms of reducing greenhouse gas emissions and contributing to climate change resilience.	Energy efficiency interventions and renewable energy production with savings of up to 25% compared to a conservative baseline, reduce energy consumption by 20 gigawatt-hours (GWh)/year for total savings of 400 GWh over a 20-year period. Savings of 25% in energy efficiency will lead to a reduction of 860 tCO2eq per year in greenhouse gas emissions. This reduction corresponds to 17,200 tCO2eq over the economic lifetime.[28]
Implementing energy efficiency measures and renewable energy production in the water sector offer opportunities for improved management practices and additional investment.	Implementing energy efficiency measures and renewable energy production in the water sector has the potential to significantly reduce energy consumption and, consequently, lower operational expenses by up to 78%. By achieving energy savings, water utilities can allocate a substantial portion of their operational expenditures (OPEX) towards investments in service improvement.

[27] If too much groundwater is being pumped without the need for such flow, one solution may be to operate the pump with a variable speed drive (VSD) and a maximum diameter impeller. This allows the speed of the pump to be adjusted to achieve the desired head and flow.

[28] https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/389851652556784360/albania-national-water-supply-and-sewerage-sector-modernization-program

Threats	Underpinning evidence
Increasing tourism activities might be a threat for water scarcity.	Need to strengthen the water supply sector's resilience and energy efficiency to potential future shortages caused by climate change which indicates a threat of water scarcity. This can put pressure on water resources and lead to inadequate water supply for both urban and rural areas. The increasing tourism activities can put an additional strain on water supply and wastewater management systems, requiring proactive planning and investment to meet the growing demand.
Financial sustainability of Albanian water utilities threatened by the high increase in energy costs.	One of the highest energy costs per cubic metre in the Western Balkans (in Albania is US$0.6/m3, compared to US$0.25/m3 in Kosovo, US$0.20/m3 in Serbia, and US$0.15/m3 in North Macedonia).

3. Overall Objective(s) and Specific Objective(s) of the Operational Programme

Overall Objective (Impact): To promote the green agenda by reinforcing environmental protection, contributing to mitigation, increasing resilience to climate change, accelerating the shift towards a low-carbon economy.

Specific objectives (OUTCOMES)

- Outcome 1. Energy efficiency increased and greenhouse gas emissions reduced (Area of support 1)
- Outcome 2. Renewable energy production increased (Area of support 1)
- Outcome 3. Energy poverty mitigated (Area of Support 1)
- Outcome 4. Sustainable mobility promoted as part of the transition to a net zero carbon economy. (Area of support 2)
- Outcome 5. Energy efficiency increased and greenhouse gas emissions reduced in the municipal water utilities. (Area of support 3)
- Outcome 6. Capacities of the OP Managing Authority and Intermediate bodies enhanced or reinforced. (Other support)

3.1 Coherence with the IPA III Programming Framework and with the specific policy instruments of the enlargement process

The OP objectives are fully in line with the IPA III programming framework as they address Energy Efficiency improvement in buildings (Area of Support 1) and public water utilities (Area of Support 3), increased share of renewables in buildings and public water utilities (Areas of Support 1 and 3) and greening of transport (Area of Support 2).
The IPA III **Programming Framework** outlines the overarching objectives of EU funding under Window 3 (Green Agenda and Sustainable Connectivity).
According to the IPA III Programming Framework: "There is considerable scope for the IPA III beneficiaries to embark on a green agenda and sustainable connectivity to decarbonise in a whole-of-economy approach: improve energy efficiency, increase the share of renewable energy sources, assist beneficiaries in attaining the Sustainable Development Goals and address other environmental issues, such as, greening of transport, including marine transport, and food production, advancing the efficient use of resources, reverting biodiversity loss and cutting pollution, including marine pollution…. A perspective on energy system integration is key in this respect, because a green recovery plan requires both investments in more clean energy supply as well as key investments in the transport, industry, and buildings sectors to make these more efficient and compatible with renewable resources. Investing in the development and deployment of clean technologies alongside other types of renewables like wind and solar can contribute to the needed integration across the energy, transport, industry and building sectors, in line with the emerging Smart Specialisation priority domains in the region.
On Energy Efficiency the IPA III Programming Framework states: "… Energy efficiency remains the most effective way to meet carbon reduction targets, reduce energy costs and dependence on imports, in particular in a region featuring an energy intensity that is much higher than the average EU one."
Regarding Renewable Energy Sources, the IPA III Programming Framework states: "…Decarbonisation is a key pillar of the Economic and Investment Plan for the Western Balkans, in line with the aims of the European Green Deal. …. Investing in renewable and clean energy … is another priority. …IPA III will also continue supporting institutional and regulatory reform measures, through the alignment with and the implementation of the EU *acquis*."
Regarding the area of sustainable transport, the IPA III Programming Framework states: "The specific objective of IPA III in this area is to promote: smart, sustainable, inclusive, safe and resilient transport…. to accelerate the shift towards a low-carbon, climate resilient economy, promote clean energy transition …. IPA III will accordingly support forms of mobility that are sustainable, energy-efficient and respectful of the environment. This means promoting …green transport solutions, especially in urban mobility contexts."

The **Western Balkans Economic and Investment Plan (EIP) and the Green Agenda** highlight the following areas that are related to this OP:

- Energy efficiency, a prerequisite for decarbonisation in the most cost-effective way, must be included in future energy policies and investment decisions. The building sector is one of the key areas where the highest energy cost savings can be achieved. Extending the "EU renovation wave" to the Western Balkans could stimulate investment and create jobs.

- Renewable energy sources already account for a significant share of the electricity mix in some economies in the region. With hydropower and bioenergy dominating the picture, it is important to diversify these sources and tap into solar and wind potential.
- Energy poverty is the social dimension of the energy transition that needs to be addressed for households that cannot afford essential energy services in order to ensure a basic standard of living and citizen acceptance. Effective programmes should aim to improve affordability, reduce energy bills and protect the environment.
- Regarding transport, the EIP states that "Cleaner fuels and increased fuel efficiency could also help reduce the environmental and health impacts of transport in the Western Balkans". The EU Communication on Clean Energy for Transport could be a reference point for the Western Balkans region. Support the region in planning and implementing sustainable mobility solutions, including alternative fuel infrastructure, charging stations, etc."

The intervention is also in line with the **Communication on EU Enlargement Policy 2022**, which calls for increased engagement with the Western Balkans by strengthening the EU Energy Union in all its dimensions through the promotion of energy security, including energy efficiency and renewable energy.

The intervention proposed under the OP reflect the conclusions and recommendations of **the EC Progress Report 2022 for Albania.** " The implementation of the National Energy Efficiency Action Plan (NEEAP) 2017-2020, which was extended to 2021, has not met the targets of 6.8% energy savings by 2021. The Agency for Energy Efficiency, which has been operating since 2018, is still not fully operational. Some progress has been made towards alignment with the Energy Community acquis by amending the Energy Efficiency Act in March 2021 to align it with the Energy Efficiency Directive and adopting several procedural and legislative acts in the field of energy performance of buildings. The outstanding implementing legislation for the Energy Efficiency and Energy Performance of Buildings Directives should be adopted, certification of energy auditors and managers should continue, and financing incentives and mechanisms for energy efficiency should be established. Albania needs to ensure that actionable action plans RE and EE are adopted under the NECP2030. Albania still needs to ensure that a fully operational energy agency is in place in 2022 in order to implement the measures of the plan without delay."

The **Economic Reform Programme (ERP) for 2023-2025** emphasises the importance of reducing energy consumption by increasing energy efficiency in order to achieve key energy policy goals and ensure energy security. The ERP for 2023-25 recognises the importance of regulations in the energy sector but acknowledges that the main challenge is to implement them effectively to increase efficiency and reduce final energy consumption in buildings, industry, services and other activities of central and local government units. The focus is on improving water supply systems, wastewater treatment, public lighting, and public transport, among others. Legal measures, capacity building, organisational development and financial support are needed to achieve these goals. Reform Measure 14, Energy Security through Promotion of Renewable Energy Sources, and Improvement of Energy Efficiency, aims to improve energy efficiency as a crucial component of Albania's energy policy in order to increase energy security in a sustainable and environmentally friendly manner. In line with the National Energy Strategy and the National Energy and Climate Plan, national targets have been adopted until 2030 to reduce final energy consumption (energy efficiency) to 8.4% and net GHG emissions (decarbonisation) to 18.7%.

The Action Plan for the implementation of the Sofia Declaration on the Green Agenda for the Western Balkans highlights the region's commitment to decarbonisation, pollution reduction and the gradual decarbonisation of the energy sector. Flagship Initiative 6 of the declaration, The Renovation Wave, aims to extend the EU Renovation Wave to the Western Balkans. The Action Plan states that, "Compliance with minimum energy efficiency standards plays a crucial role in reducing greenhouse gas emissions... To achieve this, Western Balkan economies should, among other things, develop long-term building renovation strategies to support the transition to highly energy-efficient and low-carbon buildings in line with the European Commission's Renovation Initiative." The Action Plan also addresses the issue of alternative fuels in the transport sector: "Several obstacles stand in the way of a wider uptake of alternative fuels in the transport sector: low demand for sustainable fuels and vehicles, lack of incentives, lack of a suitable refuelling/filling station network and supply shortages. In the Western Balkans, petroleum derivatives are the predominant fuel for transport. In order to improve the uncoordinated approach to the development of alternative fuel infrastructure (refuelling stations), the Western Balkan countries should facilitate the development of a comprehensive network that complies with EU standards and interoperability requirements and enables the introduction of low- and zero-emission vehicles in the region.

The OP has a specific objective on sustainable transportation. Regarding RES, the Action Plan states: "The Western Balkans region should also continue its efforts to increase and diversify the share of renewable energy in gross final energy consumption and to design and implement economically viable support schemes and promote self-consumption of energy from renewable sources".

In March 2023, the **12th EU-Albania Stabilisation and Association Council** meeting reaffirmed the priority of promoting energy transition, security and diversification[29]. According to the EC, Albania should proceed with the adoption of energy efficiency legislation and demonstrate progress in reform areas. The proposed measures aim to support these reforms in the energy sector, with the objective of increasing energy diversification and promoting energy efficiency in various sectors.

The **NPEI 2023-2025** outlines the following priority relevant to the OP, as stated in Chapter 15, related to Energy Efficiency and Renewable Energy Sources: Implementation of the updated National Energy and Climate Plan (2021-2030), including the action plans for renewable energy and energy efficiency. All the legal and institutional measures will be implemented including the financial, certification and auditing measures; and non-hydro renewable production, taking into account the energy crisis.

The Southeast Europe **Strategy 2030** aims to significantly increase water use efficiency and ensure sustainable abstraction and the supply of freshwater to address water scarcity and significantly reduce the number of people suffering from water scarcity. It will also promote investment, research and innovation in renewable energy to increase the share of carbon-free energy supply and improve energy efficiency.

The intervention under this OP aims to significantly improve energy efficiency in water supply and to generate more renewable energy being used in this sector.

The area of support Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles is fully aligned with the **Western Balkans Sustainable and Smart Mobility Strategy (July 2021)**, which recognizes the need to decarbonise transport in the region and has a vision to make transport in the Western Balkans cleaner, safer, smarter, greener, more resilient, competitive, and sustainable. The first flagship project identified is the promotion of the introduction of zero-emission vehicles, renewable energy and low-carbon fuels and related infrastructure. The Strategy notes that "the network of alternative fuel infrastructure is either limited (LPG), along corridors or patchy (e-charging stations) and located only in the largest cities in the Western Balkans region".

The strategy also calls for the mobilisation of various funding mechanisms, including EU grants. "To address the uncoordinated approach to establishing a network of charging and refuelling infrastructures, measures will be promoted to ensure that a comprehensive network based on EU standards and interoperability is established across the region to enable the introduction of low- and zero-emission vehicles. To achieve this, different sources of funding will need to be used: private, public funding, public-private partnerships (PPP) and possible EU grants".

The OP has a specific objective on sustainable transport more specifically targeting charging infrastructure.

[29] https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/03/16/joint-press-statement-following-the-12th-meeting-of-the-eu-albania-stabilisation-and-association-council/

4. Operational features of the programme

4.1. Interaction of the programme with IPA III annual action plans or measures and interventions from other donors/International Financial Institutions

Area of support 1: Support to renewables and energy efficiency of buildings

The Regional Energy Efficiency Programme (REEP) was established in 2013 by the EBRD jointly with the European Commission, the Energy Community Secretariat, WBIF and bilateral donors. The programme blends policy support with loans, technical assistance and incentives to support energy efficiency and renewable energy investments in the public and private sectors in the Western Balkans. The EBRD and the KfW implement the programme, which operates both directly and through intermediaries and is a key instrument for the implementation of the Western Balkans Economic and Investment Plan. Since inception in 2013, the European Commission has contributed 180 million in grants and leveraged additional resources from other donors: more than €630 million of total financing has been made available for energy efficiency measures, including in the private sector.

The programme foresees two implementing modalities complementary to the support through WBIF, notably REEP, and as presented in the guidance note on OPs (March 2022):

- Window 2: KfW and EBRD[30] provide finance to local banks for on-lending to individual households, vendors, and service providers, as well as housing associations. The focus is on investments in energy efficiency in the residential sector and deployment of renewable energy for SMEs or municipalities. Implementation is foreseen until end 2025.
- Window 4: This window supports energy efficiency and renewable energy in public buildings, innovation and smart solutions in new constructions (promoting nearly-zero buildings or higher) and sustainable heating and cooling. The support is provided through individual loans and grants to public sector. There is a technical assistance component supporting project preparation (including energy audits) and implementation. Implementation is foreseen until end 2027.

Coordination will be ensured at two levels: as regards Window 2 to ensure there is complementarity with the grant schemes foreseen under Area of Support 1; in the case of Window 4 to ensure that there are no overlaps with the intended investments under Area of Support 1 for EE and RE measures in public buildings.

The EU through the IPA III, 2023 is providing EUR 80 million in the form of budget support to support Albanians with the socio-economic consequences of the energy crisis by funding the Government of Albania's response to the energy crisis, which foresees:

- Energy bill subsidies for over 1 million Albanian households.
- Support to 168.000 small and medium enterprises in Albania to offset high energy prices.

At strategic level, both IPA 23 and the proposed OP share the objective to minimise energy poverty in Albania, to support the GoA's medium and long-term energy efficiency measures and energy generation from renewables.

Through the 2021-2024 project "**Smart Energy Municipalities Project in Albania (SEMP)**", **the Swiss Government** is supporting the Albanian municipalities of Berat, Korça, Përmet and Shkodra in improving their energy efficiency and in eliminating negative impacts on the environment. The project is implemented under the coordination of SECO and the MIE. The project activities are focused in two main components with five sub-components that join forces for an all-inclusive approach under two outcomes. The first outcome is to develop a suitable energy management framework that improves energy management at municipal and national level and the second that citizens of the selected municipalities will benefit from energy efficient public services provided by effective administrations. The project is implemented in full cooperation with the AEE. There is a strong synergy with the Area of Support 1 of the OP which will build on the preliminary work conducted by SEMP in the four municipalities in terms of data collected on the municipal public buildings and the preparedness of the municipal administration. Coordination will be ensured through MIE and at an operational level by AEE.

[30] https://www.wbif.eu/reep

EU4Energy Transition, a regional programme funded jointly by the EU and the German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, is rolling out the Covenant of Mayors for Climate and Energy initiative in the Western Balkans. This programme, with the implementation up to the end of 2025, is supporting the development and implementation of municipal Sustainable Energy and Climate Action Plans. In Albania, for example, a photovoltaic system will be installed to power water pumps for agriculture needs in Lushnjë and a plan is being developed in Durres and Elbasan. Elbasan is also part of the EU Mission for 100 climate-neutral and smart cities by 2030. The selection of municipalities to benefit from Area of Support 1 could be done based on their readiness in energy and climate planning.

The Energy Efficient Schools Buildings in Albania (EnE4Schools) Project focuses on energy efficiency of selected Educational/School Buildings. Financed through a KfW loan and a WBIF grant, in the amount of EUR 31.7 million: (i) KfW Loan of EUR 26.4 million; and (ii) a WBIF grant of EUR 2.1 million. The project will:

- Assess the current situation of targeted school buildings and audit selected buildings to identify the required structural and energy efficiency interventions.
- Renovate the buildings of about 60 Educational Institutions (early childhood, primary and secondary level) to improve the energy performance of the buildings as well as the comfort, safety and the indoor health conditions.
- Provide technical assistance for project preparation:
- Assess the School Buildings Stock (628 Educational Institutions).
- Carry out Sixty (60) Energy & Structural Audits (in accordance with national and EU legislation), one Audit for each of the 60 selected Educational Institutions.)
- Prepare the Environmental and Social Management Plan (ESMP)
- Provide support to project preparation (technical designs and specifications), Management and Capacity Building

The project counterpart is the Ministry of Education. MIE will coordinate with the project to avoid overlaps in the financing of public buildings from the OP.

Programme on Energy-Efficient Rehabilitation of Dormitories of University Tirana - Student City", under implementation, supports the rehabilitation of dormitories in Student City I, specifically aiming to increase the structural integrity, energy efficiency and basic comfort. The German Government has approved and implemented grant funds of EUR 4.5 million for the first Phase of the Programme, EUR 2.032 million for Phase II, and EUR 2.927 million for Phase III. A new phase has been approved, phase IV, which is financed by KfW and WBIF:

- A Loan component of EUR 20 million provided by KfW for "Energy-Efficient Rehabilitation of Student Dormitories of Public Universities in Albania":
- A Grant from KfW in the amount of EUR 4.8 million for "Energy-Efficient Rehabilitation of Student Dormitories of Public Universities in Albania", a contract to complement funds provided by the European Commission through the Regional Programme for Energy Efficiency (REEP Plus) has made available additional funds under the WBIF:
- A Grant by KfW in the amount of EUR 1 million for "Accompanying Measures for Energy-Efficient Rehabilitation of Student Dormitories of Public Universities in Albania".

Coordination will be ensured through the MIE; however, no overlaps are foreseen, while there are potential synergies at technical level on the quality of implementation of the EE measures.

Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

This OP is not expected to have strong interactions with other programmes under IPA III.

The Technical Assistance to Connectivity in the Western Balkans (CONNECTA) is an EU-funded technical assistance contract. One of the projects under implementation is **Technical Assistance for the Deployment of Smart and Sustainable Mobility in the Western Balkans.** Its objective is to develop strategic documentation needed for the deployment of smart and sustainable mobility in the Western Balkans and provide a detailed roadmap for the decarbonisation and digitalisation of the transport sector. Its main objective is to enhance mobility by focusing on sustainable and smart transport in the region, especially along indicative extensions of the TEN-T road network in the Western Balkans.

Expected results from the project include:

- Current state of play plans for the deployment of e-charging stations.
- Proposal for e-charging infrastructure needed to boost electric vehicle demand up to the years 2030, 2040, 2050;
- Contractual business models;

- Roadmap for each regional partner on extending e-charging stations.

The TA recommendations are of special interest to the OP area of support 2. Close coordination will be followed up through the MIE to ensure that the recommendations of the TA are integrated in the infrastructure locations (along the Ten-T network) and the modalities of operation of the charging network.

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

The OP will collaborate and coordinate with several donor-funded programmes within this area of support. These programmes play a crucial role in advancing the objectives and activities related to energy efficiency and renewable energy in the water sector. The coordination aims to leverage synergies, share best practices, and enhance the overall impact of the interventions. The main donor-funded programmes in relation to the area of support include the following.
The EC/IPA 2022 funded action "EU for Water," co-financed and implemented by KfW with a total budget of EUR 78.1 million, which is complementary. The overall aim of the Action is to support Albania in maintaining or improving the quality status of water bodies in Albania and aligning further with the EU environment acquis. One of the expected results is to increase access to waste water collection with centralised treatment systems, and enhance the sustainability of water and sewerage utilities, notably through energy measures that also contribute to curtailing the emission of climate-impacting greenhouse gases. Specifically, the action will install Renewable Energy (RE) site capacity in the three Wastewater Treatment Plans planned to be constructed (Municipalities of Shkodra, Berat and Kamza). The supply and installation of RE solar PV plants will also be implemented as an add-on to the IPA 2018 action " EU for Water" delegated to KfW. Based on the lessons learned and success stories applied under IPA 2022, future interventions under this area of support will aim to adopt and replicate similar energy efficiency and renewable energy activities in other Water Utilities. The successful practices and approaches identified in the previous programme will serve as a foundation for expanding energy efficiency measures and promoting the use of renewable energy sources in targeted utilities.

To achieve the same purpose, the Water Sector Performance and Investment Programme/Municipal Infrastructure V is a highly relevant programme in the sector, financed by the EC/WBIF/IPA, Switzerland/SECO, and KFW. Building upon the success of the previous Municipal Infrastructure Programmes I-IV, Phase V has been allocated a total budget of EUR 129 million. The primary objective of this phase is to increase funding in the sector to implement priority investments in network infrastructure upgrades for water supply and wastewater treatment in multiple Water Utilities. The programme is scheduled to be completed by the end of 2023.

The Integrated National Sanitation Strategy & Investment Planning is supported by a grant of EUR 1,200,000.00 from the Western Balkans Investment Framework (WBIF). The Kick-off Meeting was held on 3 October 2023,. This project comprises of two primary components. Component 1 involves the development of an Integrated National Sanitation Strategy and Investment Planning, including the creation of 14 regional masterplans. Component 2 is dedicated to the formulation of a masterplan for the Tirana region. The project's objectives are diverse, aiming to establish a solid foundation for mature and sustainable projects, which can be funded through domestic sources, grants from donors and development partners, as well as loans from various International Financial Institutions (IFIs). These objectives encompass territorial coverage in compliance with the Urban Waste Water Treatment Directive (UWWTD) and Sustainable Development Goal 6 (SDG6). They also entail harmonizing existing strategic documents, proposing integrated solutions, achieving full cost recovery, utilizing nature-based approaches, establishing a Geographic Information System (GIS), and supporting the reorganization of the 14 Water Supply and Sanitation (WSS) regional utilities. In essence, this project is strategically oriented towards advancing sanitation infrastructure and planning to align with both national and international sustainability goals, with a focus on energy efficiency and the introduction of nature-based solutions. This initiative will complement the outcomes of the Operational Programme by introducing energy efficiency considerations into Albania's overall policy and investment planning, specifically in Tirana, which falls outside the scope of work of the Operational Programme.

Rural communities in Albania currently lack access to water supply systems, and the planned expansion of economic and tourist activities necessitates the development of basic water supply infrastructure. These challenges contribute to difficult living conditions, health hazards, and poverty. The WBIF has provided two technical assistance grants worth a combined value of EUR 2.5 million to support the preparation of feasibility studies in various rural areas of Albania. Additionally, WBIF has facilitated the Detailed Design and Tender Dossier for the water supply and sewerage systems in the Himara Municipality. The investments, supported by a EUR 40 million

loan from KFW, will encompass the construction or reconstruction of water supply systems, including spring captures, transmission lines, reservoirs, distribution networks, and house connections, along with complementary emergency wastewater measures. The programme is expected to yield tangible results by the end of 2025.
The World Bank (WB), together with SECO, is financing the Albania National Water Supply and Sewerage Sector Modernisation programme with a total budget of USD 75 million. This programme has the objective of supporting the overall reform of the Albanian Water Sector. It aims to strengthen the national sector framework, improve the operational and financial performance of Water Supply and Sewerage (WSS) utilities, and work towards achieving universal water supply services. In relation to the OP, the WB programme will conduct Detailed Energy Efficiency audits in 8-12 priority WSS Utilities. These audits will assess their energy consumption and identify potential opportunities for energy cost savings. Based on the findings, the programme will determine the necessary investments required to enhance energy efficiency within the WSS Utilities. The OP envisages investments that complement the WB assistance on energy efficiency. The WB will also prepare a number of business plans for WSS that include the identification of priority investments necessary to enhance operational efficiency, service levels, and financial viability, including energy efficiency measures. The exact number of business plans is yet to be determined, but they will be tailored to the specific needs and circumstances of each WSS utility. According to the OP Intermediate body (AKUM), a series of plans and prioritisation results regarding the main energy efficiency measures for Water Supply Schemes are expected to be available in early 2024. Specific interventions under this area of support will utilise the studies and recommendations from the business plans and audit reports to assess and prioritise support to the Water Utilities. These will provide valuable insights into the energy efficiency and renewable energy potential of different Water Utilities, identifying areas for improvement and opportunities for intervention.

The ADF and AKUM are collaborating on a new project, with a value of EUR 61 million, aimed at enhancing the operational performance of the Durrës Water authorities. This project, driven by a commitment to economic development, inequality reduction, and sector governance, seeks to bolster the Republic of Albania by specifically focusing on the improvement of the Durrës Water Utility (DWSU), aligning with its five-year strategy approved in 2018. The project encompasses several key initiatives: the renewal of the distribution network in the city of Durrës; the rehabilitation of the Fushe Kuqe pumping station and water transfer pipeline; the implementation of the sewerage master plan for the region of Durrës; and consultancy services to ensure effective project management and smooth implementation of components.

4.2. Description of the programme

4.2.1. Intervention Logic

The Overall Objective/Impact of this action is to promote the green agenda by reinforcing environmental protection, contributing to mitigation, increasing resilience to climate change, and accelerating the shift towards a low-carbon economy.

Area of support 1: Support to renewables and energy efficiency of buildings

The Specific Objectives of this action in the Area of support 1 are:
Outcome 1: Energy efficiency increased and greenhouse gas emissions reduced.
Outcome 2: Renewable energy production increased.
Outcome 3: Energy poverty mitigated.

The Outputs to be delivered by this action in the Area of Support 1 contributing to Outcome 1 are:
Output 1.1 Energy efficiency of public buildings improved.
Output 1.2 Energy efficiency of private dwellings improved.

The Outputs to be delivered by this action in the Area of Support 1 contributing to Outcome 2 are:
Output 2.1 Production capacity for renewable energy added in private buildings.
Output 2.2 Production capacity for renewable energy added in public buildings.

The Output to be delivered by this action in the Area of support 1 contributing to Outcome 3 is:
Output 3.1 Energy Poor Households supported through the grant scheme.

Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

The Specific Objective (Outcome 4) of this action in the Area of support 2 is Sustainable mobility promoted as part of transition to a net zero carbon economy.

The Outputs to be delivered by this action in the Area of support 2 contributing to Outcome 4 are:

Output 4.1 New or amended legislation for recharging stations prepared.
Output 4.2 Alternative fuels infrastructure added.

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

The Specific Objective (Outcome 5) of this action in the Area of support 3 is **Energy efficiency increased and greenhouse gas emissions reduced in water utilities.**

The Outputs to be delivered by this action in the Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector, contributing to Outcome 5 are:

Output 5.1 Energy efficiency of water utilities improved
Output 5.2 Additional operational capacity installed for renewable energy in Water utilities.

The mentioned outputs, namely the energy efficiency of water utilities improved and the additional operational capacity installed for renewable energy in water utilities, are expected to contribute to the desired outcome of increased energy efficiency and reduced greenhouse gas emissions in the water sector.

Area of Support 4: Other Support

The Outcome of this action in the Other support area (Technical assistance), is: Capacities of Managing Authority, Intermediate Bodies, Partners and end recipients for the efficient implementation of the Operational Programme, strengthened.
The Outputs to be delivered by this action in the Other Support - Area of Support 4, contributing to the corresponding Outcome are:

Output 6.1 Preparation of project documentation and programme implementation supported.
Output 6.2 Administrative capacities for the management and implementation of the programme increased.

4.2.2 Detailed description of each area of support

Area of support 1: Support to renewables and energy efficiency of buildings

Rationale:
Under the National Determined Contribution for Albania, measure E1 states the following: Improving the energy performance in buildings keeping into account the local and climatic conditions of the country, interior comfort of buildings and cost effective. Renovation of public building stock each year by 2% of the heated /cooled area for buildings that are under administration of, or used by a public authority, or provide a public service, with a view to meeting the minimum energy performance requirements.
As recognised from the EC Report 2022, Albania has made considerable progress in the alignment of the legal framework with the EU in Energy Efficiency as well as preparation of strategic plans and documents. Further work is needed however to finalise the secondary legislation, strengthen the AEE and create concrete financial schemes to implement EE measure in public and private buildings. The failure to reach the target on energy savings can be attributed to the weak implementing mechanisms of the strategic objectives.
The inefficient energy use in the residential and public sector puts pressure on energy usage and typical high rates of energy products imports.
Starting from 2022, the public sector has been charged with implementing the objective that 3% of the total area of the stock of public buildings with heating and or cooling, owned and occupied by central government bodies, and 2% of the total area of the stock of other public buildings be renovated every year to meet the minimum requirements for energy performance. While there is increasing awareness and interest from the municipalities to work on climate policies and specifically energy efficiency measures, the limited know how and in particular budget constraints, leave them little opportunity to finance these types of interventions. Public buildings at local level, such as schools, kindergartens, offices and dormitories, are relatively large energy

consumers. The public buildings stock was built mostly in the 1970s when virtually no energy efficiency norms existed. Reconstruction efforts on these buildings have been partial and with little focus on EE measures. There is an obvious need for the renovation of local public buildings focussed on the envelope and technical systems of the building. Where possible, renewable sources must be integrated in the renovation projects.
The very high, almost unique, dependency of Albania on hydro generation for electricity calls for urgent diversification measures. The Albanian National Action Plan on Renewable Energy recommends several actions to introduce economic diversification and promote energy production from renewable sources, including integrating renewable energy sources (RES) to achieve the national target of 38% share of renewables in the gross final consumption of energy[31]. This will be achieved by increasing the use of renewable energy in the transport sector, the residential sector for heating and cooling, and the production of electricity. Private investments in large scale PV have already started, while there is an increased interest from prosumers[32] to invest in small scale from households and SMEs. The AEE has successfully piloted a grant scheme to support households to install solar water heaters. The Government financed up to 70 % of the investment costs, while the remaining 30 % was invested from the households themselves. The grant scheme supported around 2.000 families across the country.

Albania is one of the countries with the highest energy poverty rates in the region with estimation of up to 37 % of HH-s[33]. 29 %[34] of electricity consumers receive support from the Government for energy bills. Through targeted support to energy poor households in the installation of renewables and Energy Efficiency measures (such as heat pumps and efficient biomass stoves), it is possible to contribute to energy poverty mitigation.

The OP is built based on the strengths as analysed in the Swot Analysis:

- Strategic framework and primary legislation for EE and RES is approved while Considerable progress has been made for the preparation of the secondary legislation.
- A large number of energy auditors are already certified.
- There is some previous experience in the country on public and private multi storey buildings retrofitting.
- Previous experiences in national schemes for small scale renewables (solar heaters).
- There are capable human resources in the engineering services and construction sector to conduct Energy Efficiency measures.

The OP is also built on the opportunities analysed:

- The Residential and public sector constitutes a large share of the energy consumption in Albania. Most of the building stock is old and built before the EE legal framework was in place; there is significant potential to save energy through EE measures.
- There is political will to prepare update the strategic and legal framework based on EC Directives.
- Synergy with other donor projects creates good ground for cooperation.

The OP directly targets some of the weaknesses noted:

- Energy Efficiency funding mechanisms are not yet in place. The building stock requiring EE measure is quite large, and the financing needs could be very high.
- The Institutional responsibilities for investment in public buildings are not always clear and are scattered amongst different actors.
- Limited previous experience from the proposed involved bodies to implement retrofitting of public and private buildings and small-scale renewable grant schemes.

While it contributes to mitigate the threats identified:

---

[31] This is an objective for 2020, the action plan on EE as part of the NCEAP has not been detailed yet. The actual renewables share in the annual generation is highly volatile depending on the hydro electricity production in a given year, so highly dependent from meteorological conditions.
[32] Prosumers are allowed to invest in solar PV systems up to 500 kw installed power only for self-consumption.
[33] "Policy guidelines by the energy community secretariat on identifying and addressing energy poverty in the energy community contracting parties" Energy Community, August 2022 pg. 8
[34] Ibid pg. 13

- AEE operational capacities are not enhanced.
- Delays in implementing the legislation in the EE area.

Applicable EU legislation:

- Directive (EU) 2018/844 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive 2010/31/EU on the energy performance of buildings.
- Directive 2012/27/EU on energy efficiency.
- Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources.
- Directive (EU) 2018/2002 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 amending Directive 2012/27/EU on energy efficiency.

The Regulation on the governance of the energy union and climate action (EU)2018/1999[35].

Commission Recommendation (EU) 2020/1563 of 14 October 2020 on energy poverty.

The specific objectives of this area of support are identified as follows:
Outcome 1: Energy efficiency increased and greenhouse gas emissions reduced.
Outcome 2: Renewable energy production increased.
Outcome 3: Energy poverty mitigated.

Typologies of outputs:

The typology of outputs for this area of support includes the following:
- Energy efficiency of public buildings improved.
- Energy efficiency of private dwellings improved.
- Production capacity for renewable energy added in private buildings.
- Production capacity for renewable energy added in public buildings.

Impact, Outcome and output indicators:

Results	Objective	Indicator	Metrics	Baseline	Target (2032)
Impact	To promote the green agenda by reinforcing environmental protection, contributing to mitigation, increasing resilience to climate change, and accelerating the shift towards a low-carbon economy.	Share of Renewable Energy in the gross final energy consumption	%	38 %	54.4%[36]

[35] EUR-Lex - 32018R1999 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

[36] Baseline (2018) and targets defined as part of the NECP (WAM scenario). The target is considerably different from the Energy Strategy where renewables share in final energy consumption is 42%. We are referring to NCEP since it is the latest document approved and has considered and updated the Energy Strategy target for renewables.

Outcome 1	Energy efficiency increased and greenhouse gas emissions reduced.	Energy savings as a result of energy efficiency measures including in support of climate change adaptation	Public buildings Mwh/year Or Kwh/m2/year	8.536 388[37]	2.737[38] 124.4
		Greenhouse gas (GHG) emissions avoided with IPA III support	tonnes CO2 eq./year[39]	3.693	1.184
Outcome 2	Renewable energy production increased.	Total renewable energy produced (of which: electricity, thermal)	Mwh/year electricity	0	21.5 Mhw/year [40]
Outcome 3	Energy poverty is mitigated.	Reduced number of energy poor households	Percentage	37[41]	35
Output 1.1 contributing to Outcome 1	Energy efficiency of public buildings improved	Number of public buildings audited for energy consumption	Number of buildings	0	50
Output 1.2 contributing to Outcome 1	Energy efficiency of public buildings improved.	Public buildings with improved energy performance	Net m2	0	22.000[42]

[37] Based on a research project from The Polytechnical University of Tirana "For the Calculation of the Optimal Cost for the minimal requirements in buildings", Zavalani, Profka, Malka 2021. Simulations were made on different typologies if buildings, including a public building a government office based on which we based our data. There are certain limitations: the condition of the actual building to be renovated will only be known when the auditing process will be carried out, this particular building is in Tirana, one might get different results in other municipalities, besides offices we have other typologies of buildings such as kindergartens. The energy saving in this exercise is about 68%; in the absence of concrete data from monitoring reports, an average of 50 % is estimated to be closer to reality.

[38] Based on the assumption that 22.000 m2 will be renovated.

[39] https://www.epa.gov/energy/greenhouse-gas-equivalencies-calculator#results Greenhouse Gas Equivalencies Calculator as per the United States Environmental Protection Agency.

[40] The figure includes generation form RES installed in the private houses and the public buildings.

[41] "In Albania, 37% of all households declare that they cannot keep their homes adequately warm. The value of 37% can be considered as an upper limit for the estimated number of energy poor households in Albania, as disaggregated data that would enable calculation of the indicator for the first four deciles was not provided" The indicator is based on self-assessment of the household owners.

[42] Assumption made EUR 11 million available for investments cost per square meter (EUR 500 m2), based on recent investments in the Country.

Output 1.3 contributing to Outcome 1	Energy efficiency of private dwellings improved	Dwellings with improved energy performance	No. of dwellings	0	2000[43]
Output 2.1 contributing to Outcome 2	Production capacity for renewable energy added in private buildings.	Additional production capacity for renewable energy (of which: electricity, thermal)	MW	Private buildings 0	Private buildings electric 16 MW[44]
Output 2.2 contributing to Outcome 2	Production capacity for renewable energy added in public buildings.	Additional production capacity for renewable energy (of which: electricity, thermal)	MW	Public buildings 0	Public buildings PV 0.75 MW[45]
Output 3.1 contributing to Outcome 3	Energy poor households supported from the grant scheme	Number of energy poor households supported[46].	Number of households	0	2000[47]

Eligible Activities:

In the Area of Support 1 (AoS 1), the OP will support the following:

Investments. The OP will finance Energy efficiency measures in local public buildings. The investments in this activity will be focused on public buildings in four preselected municipalities[48] that are property of the municipalities such as offices, kindergartens[49], libraries, social and cultural centres etc. The investment costs will be co-financed by the EU and the Central Government. The investments will include EE measures such as works and supplies in the building envelope and systems and where possible in renewable capacity installations, mostly solar PVs, solar thermal collectors, nature -based solutions and similar measures as identified during the audits.

Grant scheme. The OP will also co-finance RES and EE measures in private houses, single houses or (when possible) in single family dwellings within multistorey buildings. Eligible types of investments to be supported might include: solar photovoltaic systems, solar thermal collectors, heat pumps replacements, biomass stoves replacements, small wind turbines and similar measures that will be described in the respective calls. . The

[43] The assumption made here is that there are EUR 23.4 million available for investments (Incl hh-s co-financing as an average of 30%). Average investment per HH EUR 2.500 around 8.000 HH-s benefit. Around 75 % investments in renewables and 25 % EE measures such as heat pump replacement and or stove replacement (form wood logs to biomass).

[44] 4000 Households x 4 kw (average) installed power (rooftop solar PV or mini wind turbines).

[45] 30 public buildings x 25 kw installed power.

[46] "Policy guidelines *by the Energy Community Secretariat* on identifying and addressing energy poverty in the Energy Community Contracting Parties" provides guidelines on the indicators that can be used from the contracting parties to identify energy poor households.

[47] It is assumed that around 20-25% of the grant beneficiaries could be energy poor. The design of the grant mechanism is very relevant to reach this target.

[48] Shkoder, Berat, Përmet and Korce are the four partner municipalities of SEMP projects supported by the Swiss Government , where Local Climate and Energy Plans are being prepared.

[49] Schools will not be targeted through the programme, due to potential overlap with ongoing KfW and EU financed projects.

investment costs will be co-financed by the EU, the Central Government and the beneficiary households. In principle the grant scheme will be open to all households; specific conditions may apply to target energy poor households, or geographical restrictions identified due to the nature of the technology supported. Beneficiary households will be co-finance the investments, exceptions apply for energy poor households.

Technical studies. For public buildings, the technical assistance will support energy auditing (of a larger number of buildings) and then the preparation of intervention designs. The studies will also consider the potential to apply nature-based solutions, whenever possible. Energy audits will serve as a prioritisation exercise to select the most cost-effective possible investments. It will also finance the supervision of works.
For the private buildings, the TA will support the design of the grant scheme rules and procedures, will design or upgrade the IT system for accepting and evaluating applications, generating monitoring and financial reports. It will also strengthen the capacities of the Managing Authority and Intermediary body[50] to implement the grant scheme. The TA will also provide for support the promotion of the financing scheme for private households to the eligible applicants in general and more specifically to the energy poor households including Roma population.

Indication of the main type of activities required under this Area of Support, broken down per year

2024	2025	2026	2027
Public buildings Technical audits Preparation of detailed designs and cost estimation	**Public buildings** Investments	**Public buildings** Investments	**Public buildings** Investments
Grant Scheme	**Grant Scheme** Technical assistance, grant scheme preparation IT system. Launching of the first call.	**Grant Scheme** Launching of the second call. Promotion campaign .	**Grant Scheme.** Launching of the third call. Promotion campaign

Delivery methods:

Delivery methods that will be considered for this area of support may include services, supply and works procurements as well as the possibility of a grant scheme.

End recipients and target groups:
For the Local public buildings: Municipalities, user associations, teachers and students (kindergartens), citizens.
For the Investments in private households: Households in general, energy poor households (including the Roma population).

Conditions. The following conditions are identified for this area of support of the OP:

- Co-financing from the Central Government is provided.
- Obligation of municipalities to ensure the maintenance of the public buildings.
- Obligation of beneficiary households to co-finance the investments (exception for energy poor households).

Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

Rationale: After a decade of rapid growth, in 2020 the global electric car stock hit the 10 million marks, a 43% increase over 2019, and representing a 1% stock share. Battery electric vehicles (BEVs) accounted for two-thirds

[50] AEE has already a good experience in managing a grant scheme supporting solar thermal collectors across the country for private households at smaller scale.

of new electric car registrations and two-thirds of the stock in 2020. While most charging of EVs is done at home and work, roll-out of publicly accessible charging will be critical as countries leading in EV deployment enter a stage where simpler and improved autonomy will be demanded by EV owners. Publicly accessible chargers reached 1.3 million units in 2020, of which 30% are fast chargers[51].

The EU Directive 2014/94/EU (on Alternative Fuels Infrastructure Deployment – AFID), is the key policy regulating the deployment of public electric charging stations in the European Union. The directives aims to ensure that EV-s can circulate "…at least in urban/suburban agglomerations and other densely populated areas, and, where appropriate, within networks determined by the Member States" . It also aims for a public network allowing for a interconnected network that allows for long journeys along the TEN-T Core Network, public transport stations as well as maritime or inland ports.

A Report of the Commission on the application of the directive recognizes the importance of the deployment of the network to reach the climate goals. [52]
Publicly accessed chargers are deemed to be one of the most important policies facilitating the scale up of EV-s since they enable longer trips and encourage new users without access to private charging. The lack of public charging infrastructure is seen as main disincentive for EV market penetration and more frequent travel via EVs.
Transport is the major sector in terms of energy consumed in the country (around 42% in 2019). Road transport is the biggest subsector, and it is heavily reliant on fossil fuels. Albania has a low share of Electrical vehicles, only 0.4 % of its automotive fleet. There is an encouraging growth trend where in the first trimester of 2023 the share of EVs is 3.1 %[53] of the newly registered vehicles.

The Albanian NDC under E2 mitigation measure on transport states that the share of electrical vehicles (EV) is increasing in the passenger cars fleet (up to 10% of passenger.km in 2030).

The EV share of the market in Albania is expected to reach 8-10 % of the total number of vehicles in 2030[54]. The National Energy and Climate Plan (2021) has an explicit target of the installation of 250-300 charging stations by 2025.
The public sector of Albania has not constructed any Electric Vehicle Charging Stations (EVCS)[55]. Most of the existing EVCS have been constructed by the private sector (Taxi companies, specialised e-charging companies, auto dealers, fuel stations, etc.). The procedure for the deployment of an EVCS includes the following basic steps: (i) The location of EVCS is approved by the competent authority (Municipality or the Albanian Road Authority); (ii) The National Agency for electricity provides electricity (connection to the grid); (iii) The provider (EVCS developer) finances and constructs the EVCS (as they want- based on their own analysis- assessment). No operation license is required[56].

The OP is build based on the *strengths* as analysed in the Swot Analysis:

- Strategic framework reference for deployment of EVCSs in place. (NCEP: 250-300 chargers by 2025 target).
- High potential for Energy Saving and Emission Reduction, especially considering that the electricity mix generation in Albania is dominated from renewables (Hydro).
- Expected growing number of EVs in Albania, in line with the EU trends.
- There is some limited experience in the country for the installation, operation and maintenance of the charging stations.

---

[51] Global EV Outlook. IAEA, 2021. https://www.iea.org/reports/global-ev-outlook-2021/trends-and-developments-in-electric-vehicle-markets.
[52] Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the application of Directive 2014/94/eu on the deployment of alternative fuels infrastructure, 2021.
[53] Data from the public database of General Directorate of Trasport Services on cars registered in Albania.
[54] "Proposal on e-charging infrastructure on the TEN-T network in the Western Balkans needed to boost electric vehicle demand up to 2030, 2040, 2050". Technical Assistance to connectivity in the Western Balkans, draft January 2023
[55] The Agency for Energy Efficiency conducting a public procurement to install 10 chargers (at least 50 kw) In different locations in Albania.
[56] "Proposal on e-charging infrastructure on the TEN-T network in the Western Balkans needed to boost electric vehicle demand up to 2030, 2040, 2050". Technical Assistance to connectivity in the Western Balkans, draft January 2023

- AEE has prepared a feasibility study for the installation of the charging stations across the country that can serve as a basis for further development. Assumptions are made on the market growth and charging stations distribution.
- EU CONNECTA programme has prepared a proposal for the deployment of charging stations on the TEN-T network in Albania[57].

The OP is also built on the *opportunities* analysed:

- Considerable potential to avoid CO2 emissions due to growth in EV trips in the country.
- Deployment of Charging stations is an explicit priority in the Economic Investment Plan, Green Agenda for the Western Balkans and NECP.

The OP directly targets some of the *weaknesses* noticed:

- Regulatory aspect (including eventual compliance with State aid EU rules) for the management of EV charging stations is almost fully missing.
- The Institutional responsibilities and the management model are not clear.
- Limited public funding under state budget funds.

While it contributes to mitigate *the threats identified*:
- - High coordination costs due to the multitude of actors could result in delayed decision making.
- - The electricity network limited capacities might result in higher than anticipated costs

Applicable EU legislation:

Directive 2023/1804[58] of the European Parliament and of the Council of 13 September 2023 on the deployment of alternative fuels infrastructure. This directive is the key EU legislation on the deployment of electric (and other alternative fuels): Albania needs to make substantial efforts to harmonize with the directive. The OP has foreseen the preparation of the relevant national legal framework.

Other relevant legislation:

Directive (EU) 2019/944 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on common rules for the internal market for electricity and amending Directive 2012/27/EU. The directive. (especially article 33on the integration of electromobility into the electricity network). is relevant for the role of DSO-s and regulators on ensuring access to the grid.

Directive (EU) 2019/1161 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 amending Directive 2009/33/EC on the promotion of clean and energy-efficient road transport vehicles.

Regulation (EU) 2023/851 of the European Parliament and of the Council of 19 April 2023 amending Regulation (EU) 2019/631 as regards strengthening the CO2 emission performance standards for new passenger cars and new light commercial vehicles in line with the Union's increased climate ambition.

The specific objectives of this area of support are:

Outcome 4: Sustainable mobility promoted as part of transition to a net zero carbon economy.

Typologies of outputs. The typology of outputs for this area of support includes the following:
- Alternative fuels infrastructure added.
- Legislative framework prepared and approved to facilitate the deployment of ECVS.

---

[57] "Proposal on e-charging infrastructure on the TEN-T network in the Western Balkans needed to boost electric vehicle demand up to 2030, 2040, 2050". Technical Assistance to connectivity in the Western Balkans, draft January 2023.
[58] Regulation - 2023/1804 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

Impact, Outcome and output indicators:

Results	Objective	Indicator	Metrics	Baseline	Target (2032)
Impact	To promote the green agenda by reinforcing environmental protection, contributing to mitigation, increasing resilience to climate change, and accelerating the shift towards a low-carbon economy.	Share of Renewable Energy in the gross final energy consumption	%	38 %	54.4%
Outcome 4	Sustainable mobility promoted as part of transition to a net zero carbon economy.	Density of Electric Vehicles Charging points	N/kmq; Number	0[59]	0.45[60]
Output 4.1 contributing to Outcome 4	Legislative framework prepared and approved to facilitate the deployment of ECVS	New or amended legislation for recharging stations approved	Number (of acts approved)	0	3
Output 4.2 contributing to Outcome 4	Alternative fuels infrastructure added.	Number of new recharging points for clean vehicles financed through supported projects.	Number	0	130[61]
		The electronic system for the rechargers mapping and management fully functional	Number (of systems)	0	1

Eligible Activities:

The OP is the Area of Support 1 will support the following typologies of activities:

[59] Based on the assumption that there are no publicly available charging stations currently installed in Albania (there might be few , statistically unsignificant).

[60] ACEA, The European Automobile Manufacturers' Association https://www.acea.auto/press-release/electric-cars-half-of-all-chargers-in-eu-concentrated-in-just-two-countries/ Number of Charging Stations Sq.km of the country.

[61] The preliminary cost calculation is based on the assumption that all the chargers to be installed will be fast chargers (at least 150 kw of power), most of them brownfield locations. The current assumption is that the EVCS will be developed though public funds and the support of this OP. If the FS will show that alternative scenarios are more viable, than the investment costs are expected to be substantially lower.

The cost per one charging station (based on the market study Connecta 2022) is calculated to be:

150 Kw: EUR 60-80.000 for a brownfield EVCS development (depending on the need to install a power transformer) plus EUR 10.000 per greenfield development

220 Kw: EUR 80-100.000 for brownfield EVCS development (depending on the need to install a power transformer) plus EUR 10,000 per greenfield development.

350 Kw: EUR 150,000-170,000 for brownfield EVCS development (depending on the need to install a power transformer) plus EUR 10.000 per greenfield development

Total investment cost ca EUR 11 5 million for 130 EVCS (100-150 Kw, 15 – 220 Kw, 15-350 Kw)

Acquis related legislative approximation and harmonisation especially regarding the Directives 2014/94 and 2019/944. Preparation of new laws and bylaws or amendment of existing legislation to harmonize with these Directives.

Technical studies: Preparation of a feasibility study on the location of the EVCS including the Environmental Impact Assessment (EIA) and Climate Risk Assessment (CRA) components, technical specifications of the chargers, cost estimates for investment, operation and maintenance costs. Detailed designs and EIA preparation and CRA, technical and legal documents preparation to obtain the relevant permits and licenses from the authorities. Promotional campaigns and awareness activities on the availability and location of charging infrastructure with the relevant stakeholders.

Investment[62]: Supply and installation of charging stations, connections to the grid, power transformers (if necessary), infrastructure preparation (for greenfield development locations). IT system to manage the Charging Stations Network (location and availability information, billing system, monitoring etc). Investment related services such as supervision.

Capacity building: Capacity building for the MA and Intermediary bodies on the installation, operation and maintenance of the Charging stations and the new legislative framework to be developed.

Indication of the main type of activities required under this Area of Support, broken down per year

2024	2025	2026	2027
	Legislative framework preparation Feasibility study	Legislative framework approval Investments supply and installation of charging stations. Capacity building Promotion campaign Investments IT System	Investments supply and installation of charging stations. Promotion campaign.

Delivery methods

Delivery methods that will be considered for this area of support may include services and supply procurements, and twinning.

End recipients and target groups:

The end recipients include: the AEE, and the MIE as policy implementation and Municipalities.

Target groups:

- Current and potential Albanian owners of Electrical Vehicles, tourists and other travellers in the country.
- The population at large will benefit from reduced GHG emissions.
- Related businesses such as retail car sales, fuel stations.

Conditions:

- Co-financing by the national beneficiaries.
- Legal and institutional clarity on installation and operation; electricity retail regulation for the EV's.

[62] Investments in this area of support will only be triggered if the legal framework prepared will allow for public investments for chargers, and if that is the case, dependent on the feasibility study outcomes, only in areas where private investment will not be duplicated.

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

The proposed action, including the implementation of combined energy efficiency and renewable energy activities, will make a significant contribution to addressing the pressing needs of the water sector. Currently, the sector faces challenges such as excessive water pumping, low energy performance, and outdated pumping equipment (for example, in the case of Shkodra Utility, equipment dating back to 1968), leading to high energy consumption for the same amount of water supplied.

To initiate energy efficiency improvements, it is essential to conduct high-quality energy audits and introduce energy management rules aligned with international standards such as ISO 50001. These measures will enable water utilities to identify and address energy inefficiencies. Subsequently, interventions can be mapped out to optimize energy utilisation, resulting in reduced energy consumption. As a result, excessive water pumping, water resource use, and low energy efficiency (considering the 2-3 times higher consumption for the same amount of water pumped and supplied) that contribute to high energy consumption will be mitigated.

By integrating new renewable energy sources like solar or wind, selected water utilities can generate clean energy internally for self-consumption, reducing their reliance on the grid. This shift from carbon-emitting energy sources to clean and renewable energy will lower electricity consumption from the grid and consequently reduce equivalent CO_2 emissions. This will directly contribute to the mitigation measures under the Albanian NDC which indicates the need for the reduction of emissions from industries based on energy efficiency.

Specifically, the targeted group to benefit from the combined activities on energy efficiency and renewable energy will be approximately 7-10 water utilities, representing 70% of total energy consumption or 85 GWh year. Achieving a reduction in this consumption will be a milestone for the entire sector at the national level. The activities under this support area, with anticipated savings of at least 25% compared to a conservative baseline, can result in a reduction of 20 GWh of energy consumption per year. It is estimated that achieving this reduction in consumption can consequently lead to a reduction of 860 tCO_2eq per year in greenhouse gas emissions. Over the economic lifetime, this reduction corresponds to a total of 17.200 tCO_2eq. By implementing energy efficiency measures and increasing the utilisation of self-generated renewable energy, the sectors can reduce their reliance on carbon-emitting energy sources.

Additionally, the implementation of these energy efficiency and renewable energy measures can bring financial benefits to the sectors. Energy consumption poses a major challenge affecting the operational and maintenance (O&M) budgets of the sector. Reducing energy consumption will lead to lower operational costs, as energy constitutes a significant portion of the operating and maintenance budgets (on average 26% of operational costs, with levels reaching up to 78% in some water utilities). By renovating and adopting advanced energy-efficient pumping systems, water utilities can minimize water losses and excessive energy consumption while maintaining the same water output. The substantial increase in energy costs experienced in 2021 and 2022 poses a threat to the financial sustainability of the Government of Albania, and water utilities must play a role in mitigating excessive consumption. Along with increasing costs, the current funding levels in the water sector are insufficient to meet comprehensive needs, hindering infrastructure modernisation, service expansion, and necessary reforms. Therefore, water utilities are called upon to reduce operational costs associated with energy consumption. This reduction in energy costs will bridge the financial gap by decreasing expenses and contribute to the financial stability of water utilities, enabling them to achieve full cost recovery and allocate capital expenditures for repairs, replacements, and the construction of new facilities as needed.

To ensure a favourable regulatory environment for energy efficiency and renewable energy measures, it is vital to provide horizontal support that aligns pending energy efficiency and renewable energy legislation relevant to water utilities with the necessary requirements. This support will streamline the implementation process, remove barriers, and facilitate the adoption of sustainable practices across the sectors.

The proposed intervention also has broader implications by indirectly addressing capacity building and investment shortages necessary to comply with the required investments for the Drinking Water and Urban Wastewater Treatment Directives. This support will enhance the capacities of water utilities, enabling them to meet reform requirements and align with EU standards. By complying with energy efficiency regulatory requirements, the sectors can ensure the protection of ecosystems and biodiversity, improve water quality, and contribute to sustainable water management practices.

Increasing tourist activities place additional strain on water supply and wastewater management systems. Proactive planning and investment are necessary to meet the growing demand. By implementing energy efficiency measures and utilizing renewable energy sources, the water sector can improve its capacity to meet the increased water demand caused by tourism. The reduction in energy consumption from the grid and the increased utilisation of self-generated renewable energy will ensure a more reliable and sustainable water supply and wastewater management system, thereby addressing the strain caused by tourism.

The reduction of energy consumption from the grid and the increased utilisation of self-generated renewable energy will lead to cost-effective and environmentally friendly outcomes. Achieving energy independence through self-generated renewable energy will decrease reliance on carbon-emitting energy sources, resulting in a more environmentally friendly water supply and wastewater management system. These achievements will be adequately promoted to raise awareness among the population and public agencies/municipalities, serving as a good example to be replicated.

Regarding the **applicable EU legislation**, the first expected output will directly contribute to Albania aligning with the requirements of Directive 2012/27/EU.
Furthermore, this output will also contribute to the alignment with the broader requirements of Directive 2006/118/EC, also known as the Groundwater Directive.

The expected outcome under this area of support will specifically contribute to the alignment with Directive 2000/60/EC (WFD). The WFD requires authorities, including in this case AKUM and water utilities, to conduct economic analyses of water use and implement cost-recovery mechanisms to ensure the sustainable use of water resources.

Outcome: The specific objective in this Area of Support is to increase Energy efficiency and reduce greenhouse gas emissions in the water utilities.
Implementing energy performance technology across various utilities, several results can be achieved in the water supply and sewerage sector. These include optimizing energy consumption, reducing energy losses, and improving overall energy performance. Moreover, the introduction of renewable energy capacity within water utilities will enable them to generate clean energy for their operations. This transition towards self-sustainability in energy generation is expected to make these utilities carbon emission neutral, thus supporting the country's efforts to further reduce greenhouse gas emissions.

Typologies of outputs:
The typology of outputs for this area of support includes the following:

- Energy efficiency of water utilities improved
- Additional operational capacity installed for renewable energy in Water utilities.

Outcome and output indicators (incl. baselines and targets

Results	Objective	Indicator	Metrics or Unit of Measurement	Baseline	Target (2032)
Impact	To promote the green agenda by reinforcing environmental protection, contributing to mitigation, increasing resilience to climate change, and accelerating the shift towards a low-carbon economy.	Share of Renewable Energy in the gross final energy consumption	%	38.8%	54.4%
Outcome 5	Energy efficiency increased and greenhouse gas emissions reduced in the water utilities.	Energy savings (%) because of energy efficiency measures including in support of climate change adaptation in the Water sector	Percentage of energy consumption (mostly electricity) saved = (Initial electricity consumption - Final electricity consumption) / Initial electricity consumption) * 100	0	At least 25%
		1.1) Greenhouse gas (GHG) emissions from the operation of Water Utilities avoided with IPA III support	tonnes CO2 eq./year	0	TBD
Outputs contributing to Outcome 5	Output 5.1: Energy efficiency of in water utilities improved. [63]	Municipal water utilities with improved energy performance	Number of Water Utilities	0	at least in 7 Water Utilities
	Output 5.2 Additional operational capacity installed for renewable energy in Water utilities	Installed or generated capacity for renewable energy	Installed or generated electricity in (MW) in Water utilities	0	Up to 15 MW additionally installed.

Delivery methods

Capacity Building: training activities for the staff at AKUM and water utilities regarding energy efficiency (EE) practices and energy performance monitoring.

Investment: supply of industrial EE measures (pumping system replacement and similar) in the Water Supply infrastructure. Installation of independent small photovoltaic (PV) plants.

[63] Considering a total of 14 water utilities across the country and its 61 units.

Technical Studies: feasibility studies, energy audits, an energy management manual and procedures, technical specifications, detailed design. Preparation of the Land easement and acquisition plan (if needed): Environmental impact assessment: Support for Permitting and licensing procedures.

Awareness-raising: Promotion campaign and awareness-raising activities

Indication of the main type of activities required under this Area of Support, broken down per year.

2024	2025	2026	2027
	Investment Capacity building	Investment Capacity building Awareness campaign	Capacity building Awareness campaign

Considering the activities that have been identified, the proposed **delivery methods** may encompass the following options:
Services, supply or work procurements, as well as twinning contracts

End recipients and target groups:

The end recipients include: the water utilities, OSHEE and AKUM/MIE as policy implementation and shareholder in the water utilities and Municipalities.

Target groups: The local water user and consumers will benefit from the increased performance of services delivered by the water utilities.

Conditions:

- Co-financing from the government
- Water utilities business plans and organisational charts, maintenance of equipment and infrastructure ensured by water utilities/AKUM.

Area of Support - Cost estimates

The cost estimates are determined by considering the following factors:
- The total number of energy audits to be conducted, both existing and upcoming.
- The number of pumping stations and water utilities that will be specifically focused on within this intervention.
- The quantity of independent solar power systems and the installed power generation capacity measured in megawatts (MW).

Area of support 4: Other Support

Rationale.
The intervention under "Other Support" will support the Managing Authority and other entities in the management and control system for the implementation of the OP, i.e., the Intermediate Body for Policy Management and the Intermediate Body for Financial Management, as well as the OP partners and end recipients, as appropriate. It should be noted that the IPA III multi-annual operational programmes 2024-2027 are the first OPs implemented in Albania. In this context, the institutional capacity for the effective and efficient implementation of Programme activities, monitoring and control is one of the most important factors to be considered. This assistance will encompass areas such as management, monitoring, evaluation, visibility, communication, as well as support in the Operational Programme preparation, including project pipeline and studies. To assess the efficiency and effectiveness of the Operational Programme on Energy, the Managing Authority will establish an internal monitoring system. This system will allow for regular monitoring of implementation progress and ensure systematic and timely collection of data on relevant indicators. In addition, the data collected will support the preparation of annual reports and provide valuable insights into the performance of the programme.
This Operational Programme on Energy will also serve as an initial pilot that will provide institutions with a foundation of the administrative capacity needed for effective implementation.
Furthermore, the intervention will be supporting retention of the staff of the entrusted bodies for the implementation of the OP through provision of fixed compensation to the salaries of the selected staff due to the

increased workload. The percentage envisaged for top-ups will be 12.59% of the total budget under Other Support. The overall goal is to facilitate the smooth implementation of the Operational Programme.

The applicable EU legislation: Interventions under this Area of Other Support are not part of the EU acquis.
Outcome 6 (Specific objective 6): Capacities of Managing Authority, Intermediate Bodies, Partners and end recipients for the efficient implementation of the Operational Programme, strengthened.
The outcome in this area of support will enable the successful attainment of the Operational Programme's objectives, facilitated by increased administrative capabilities of the Operational Programme entities and partners, along with an increased ability to absorb IPA III funds.

Typologies of outputs:

- Preparation of project documentation and programme implementation supported.
- Administrative capacities for the management of the programme increased.

Impact, Outcome and output indicators (incl. baselines and targets)

Results	Objective	Indicator	Metrics or Unit of Measurement	Baseline	Target (2032)
Impact	To promote the green agenda by reinforcing environmental protection, contributing to mitigation, increasing resilience to climate change, and accelerating the shift towards a low-carbon economy.	Share of Renewable Energy in the gross final energy consumption	%	38.8%	54.4%
Outcome 6	Administrative capacity required to achieve the objectives of the Operational Programme are increased through support to Operational Programme bodies and Partners, as well as to increase the IPA III funds' absorption capacity.	Actual Disbursement of OP Contracts in Relation to the Planned Budget	Budget disbursed against total budget allocation	**0**	**100%**
Outputs contributing to Outcome 6	Output 6.1: Preparation of project documentation and programme implementation supported.	Infrastructure projects prepared and ready to tender	Number of documents to facilitate the procurement of goods, services, or works.	0	Minimum 4 Tender Dossiers
	Output 6.2: Administrative capacities for the management of the programme increased	The number of civil servants trained.	Number	0	Up to 40 civil servants
		Staff benefiting from additional compensation of salaries	Number	N/A	42 civil servants [64] (2030)

[64] Total number as sum of 17 staff from MA & IBPM and 25 staff from the IBFM and horizontal structures.

		due to increased workload			

Type of activities:

Output 6.1 - Preparation of project documentation and programme implementation supported.

The activities related to project documentation (feasibility/technical studies, energy audits, technical designs, ToR etc) will support the MA, IBPM and IPFM in the preparation of tenders and grant schemes and in carrying out studies and analyses essential for the implementation of the Programme.
Support will also be provided for programme implementation as regards communication and visibility and evaluation.

Output 6.2 - Administrative capacities for the management of the programme increased.

Capacity building activities: training the staff at MIE/AKUM/AEE/CFCU (including on-the-job training), coaching, study visits, implement awareness raising, visibility and communication campaigns.
The activities will support on the implementation of measures to achieve the effective and efficient implementation of actions related to the programming, management, monitoring, evaluation and control of the OP in accordance with the current legislation and existing best practices, as well as to provide adequate and timely information and raising public awareness of the funding opportunities under the OP, the criteria, rules and procedures for participation in its implementation and communication of its results, as well as measures directed to strengthening the capacity of the beneficiaries of the OP through the provision of appropriate compensation as regards the salaries of selected staff due to their increased workload for the OP implementation.
The capacity building activities will be launched as soon as the structures for OP implementation will be created and will continue throughout the whole period of OP realisation depending on the needs. The roadmap for building administrative capacity related to ERDF preparations will also be developed, as part of preparations for Chapter 2022.
A further measure directed to strengthening the capacity of the structures of the OP will be through the provision of appropriate compensation as regards the salaries of selected staff due to their increased workload for the OP implementation.

Indication of the main type of activities required under this Area of Support, broken down per year:

2024	2025	2026	2027
Capacity building	Capacity building	Technical Study Capacity building	Technical Study Capacity building Awareness campaign

Considering the activities that have been identified, the proposed **delivery methods** may encompass the options of service procurements and/or twinning contracts.

End recipients and target groups:

End recipients are the following:
- Ministry of Infrastructure and Energy
- AEE
- AKUM

Target groups are the following:
- Selected Municipalities
- Households, including energy poor households
- Water Utilities
- Current and potential (Albanian) owners of Electrical Vehicles
- Others identified during Programme implementation.
- Citizens

Conditions:

- Programme structures are adequately staffed based on the workload analysis.
- Internal procedures (interinstitutional agreements) are in place for enabling effective collaboration.

4.2.3 'Indicative list of major projects per each area of support'

Not Applicable.

4.3 Mainstreaming

4.3.1 Environmental Protection, Climate Change and Biodiversity

The Energy OP is focused on Energy Efficiency and renewable energy measures, fully aligned with the green agenda and national priorities such as the climate and energy plan. The OP is expected to have significant positive environmental impact through saved energy in the public buildings, private households and water utilities, new small scale renewable generation capacities in the private and public buildings and though the creation of infrastructure publicly accessible to electricity usage for transport in Albania. The OP will contribute to the reduction of greenhouse gas emissions and will reduce the dependency on fossil fuels and oil.

The OP will not require a specific Strategic Environmental Assessment (SEAs in any of the Areas of Support. The Ministry of Energy and Infrastructure has prepared a Strategic Environmental Assessment for the draft National Energy and Climate Plan 2021-2030 submitted to the Energy Community Secretariat and approved by the Albanian Government in December 2021 with DCM No. 872, dated 29.12.2021. The SEA prepared has examined all the policies listed in the plan, including the ones that match the areas of support in the proposed OP, against key environmental objectives. Therefore, it is understood that the SEA conducted for the NECP is viable for the purposes of the environmental considerations as far as it contributes to the achievement of NECP targets for EE, RES and reductions of GHG-s.
Environmental Impact Assessments or Screening checklists will need to be prepared as part of the documentation for construction (i.e. in the case of building renovations or greenfield charging stations development).

The European Commission's technical guidance on the climate proofing of infrastructure (2021/C 373/01) integrates climate change mitigation and adaptation measures into the development of infrastructure projects and shall be followed as appropriate. Climate Risk Assessments (CRA) will be applied for relevant investments, as a part of EIA, or as a dedicated study during the design phase.

Further mainstreaming of environment impact and climate change will be ensured by promoting green public procurement, the use of Best Available Technologies and life cycle costing as appropriate for physical investments. Furthermore, a set of environmental, including climate change, criteria will be developed and applied by the implementing agencies when evaluation and selecting the investment projects to be supported within the OP. In addition, the „do no significant harm" (DNSH) principle within the meaning of Article 17 of Regulation (EU) 2020/852 will be respected, to ensure that the EU budget will not support investments which make a significant harm to any of the six environmental objectives of the EU Taxonomy Regulation.

4.3.2 Gender equality and empowerment of women and girls

As per the OECD Gender DAC codes this programme is labelled as G0. However, energy policy is not gender neutral and might impact differently men and women. Therefore, the gender dimension has been taken fully into consideration.

Typically, women spend more time at home and are therefore more dependent than men on heating and indoor air quality. In addition, women are more dependent on energy to use household devices[65]. Poor housing conditions (such as poorly insulated environments) and pollutant electronic devices and fuels may have a negative impact on women's health. The OP targets energy efficiency improvements for the heating of private households which will have positive outcomes on women's health and comfort.

[65] "Review of the Implementation in the EU of area K of the Beijing Platform for Action: Women and the Environment Gender Equality and Climate Change". European Institute for Gender Equality, 2012.

European Commission research[66] suggests that more women than men may be subject to energy poverty, especially elderly women and lone women family headed households. The OP specifically targets energy poor households through grant schemes. Specific gender related criteria might be agreed during the design of the grant scheme rules and procedures.

The launch of the grant schemes will be accompanied by awareness-raising activities on the opportunities offered through the OP which shall include specific outreach to women. In general, any harmful practices of stereotypical gender representation in communication and promotion activities shall be prevented and addressed.

4.3.3. Human Rights

The activities planned under this OP will be implemented based on the principles of non-discrimination.
The targeted support for the energy poor for EE and RES measures foreseen in the OP will be directed to vulnerable groups in the population, in order to guarantee the right to an adequate standard of living and the right to the highest attainable standard of health. The National Action Plan for Equality, Inclusion and Participation of Roma and Egyptians recognizes the difficulties of Roma and Egyptian people to pay electrical energy bills. Specific actions are planned to recognise this need and include members of these community in the Energy subsidies packages.

4.3.4. Disability

As per OECD Disability DAC codes identified in section 1.1, this programme is labelled as D0. This implies that although not a significant objective of this OP, specific measures nevertheless will be relevant.
More specifically, specific criteria may be designed to ensure the prioritisation of households including persons with disabilities in the grant scheme targeting energy poor households.
Under the support for investment for the renovation of local public buildings such as offices, libraries, cultural centres, education buildings etc, for energy efficiency, whenever possible, measures to ensure access to the respective public buildings as envisaged in the relevant national strategies[67], and based on the principles of universal design.

4.4 Risks and Assumptions

Area of support 1: Support to renewables and energy efficiency of buildings

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
2-To planning, processes and systems;	The AEE does not have the needed operational capabilities to implement the AoS 1 components.	M	H	The OP foresees capacity building measures and technical assistance to support the whole process. Capacity building measures will be mainstreamed in the TA measures.
2-To planning, processes and systems	The beneficiary municipalities from the public buildings' renovations will not have the capacities and resources to carry out the proper maintenance.	M	M	Capacity building measures will be offered to the responsible staff of the municipality to ensure the operation and maintenance of the buildings including the energy management for the public buildings.

[66] Ibid
[67] "National Action Plan for persons with Disabilities 2021-2025" Ministry of Health and Social Affairs. Specific Objective 1 of this action plan is to ensure access to premises for persons with disabilities.

4-To legality and regularity aspects	The co-financing from the government is not available on time	L	H	The co-financing will be committed in the respective financing agreement and the OP will be approved through a DCM. The co-financing will be part of the Medium Term Budget Programme.
5-To communication and information.	There is no interest to apply and co-finance small scale RES and EE measures from the private households especially poor energy households.	M	H	An intensive communication and promotional campaign will demonstrate the benefits of EE and RES measures for the households. Different co-financing rules will be applied to mitigate energy poverty.
5-To communication and information.	There are technical and administrative barriers for private households to apply in the grant schemes	M	M	The OP foresees an intensive communication campaign and a technical assistance for the preparation of rules and procedures of the grant scheme including guidance documents.

Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
4-To planning. processes and systems:	Missing legal framework for the operation of charging stations that will be financed through the OP and	H	H	The OP will support the preparation of the legal framework for the publicly available charging stations to harmonize with the relevant European Directives (see section 4.2)
3-to people and the organisation	The institutional responsibilities for the installation and operation of the Charging stations are not clear.	H	H	The OP will assist through a TA to define the best possible arrangement to ensure clarity on the institutional responsibilities (through the feasibility study and the preparation of the legal framework).
2-to planning. processes and systems	Land ownership issues for greenfield development might delay implementation.	M	M	A feasibility study will examine in detail all the proposed locations. Clear land ownership will be one of the criteria analysed when defining the locations.
1-to the external environment	Very high and/or unpredictable energy costs impact the usage of the EVs and consequently the charging stations	L	H	The legal framework that will be developed through the OP will suggest appropriate measures to protect the consumers from unaffordable electricity prices.
3-to people and the organisation	Lack of technical capabilities contractors and professionals to deliver largescale investments in Albania where no previous experience at this scale exists.	L	M	The transparent procurement process applied for OP implementation will ensure participation from highly qualified professionals and suppliers.

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

Category	Risks	Likelihood	Impact (High/	Mitigating measures

		(High/ Medium/ Low)	Medium/ Low)	
2-to planning. processes and systems	Potential weak connection between policy objectives and the financial allocations for implementing the national plan on energy efficiency. Risk of insufficient financial provisions in the water utilities' business plans, including budgetary allocations, to effectively fulfil their legal responsibilities concerning water management.	M	M	Through the provision of technical assistance, investment, and grants, the action aims to address and reduce risks associated with unfunded mandates. Furthermore, by ensuring alignment in the MTBP process, this risk will be mitigated. The assessment of financial capacities to manage and operate the facilities after investment will be a criterion for selection.
3-to people and the organisation	The impact of the capacity-building measures may be hindered by challenges such as limited absorption capacity and inadequate human resources to carry out technical and organisational processes in both AKUM and Water Utilities. These factors could potentially limit the effectiveness and success of the capacity-building efforts.	H	H	Accurate and coordinated planning of capacity building activities. Opportunities for blended learning and on the job training maximised.
1-The external environment	The costs associated with the installation of Solar Power Plants, including works and supplies, can undergo significant changes. These fluctuations in costs can have a notable impact on the overall expenses related to the installation process.	M	L	The envisaged activities will be planned and budgeted in a prudent manner, including contingencies. This approach ensures that all aspects of the action are carefully considered and allocated appropriate resources, taking into account potential unforeseen circumstances.
4-to legality and regularity aspects	Obtaining the relevant permits necessary for these activities might also pose challenges and contribute to potential delays.	M	M	AKUM, MIE, and AEE (on Energy Auditing) will coordinate with relevant authorities to ensure the effective management of the permitting and other regulation processes.

Area of support 4: Other Support

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
3-people and the organisation	The entrusted institutions (MIE, AKUM, AEE, CFCU) face challenges due to an insufficient number of staff assigned to OP management. Moreover, a high turnover and lack of relevant skills pose obstacles to absorbing the necessary capacity building in planning, programming, and monitoring. High staff turnover disrupts the learning curve of	M	H	The Albanian School for Public Administration (ASPA) will be actively involved, contributing to the implementation of a sustainable training programme specifically designed for civil servants. This programme will include compulsory training on IPA OP responsibilities, ensuring comprehensive knowledge among the staff.

	public officials involved in preparing high-quality project pipelines and mature documentation or in managing and monitoring the OP.			To address staff turnover, a staff retention policy will be established, alongside a transparent promotion system that takes into account the responsibilities and complexity of tasks. Furthermore, salaries will be linked to these factors, ensuring fair compensation for the staff. In the MTBP, earmarked funds will be allocated to cover the costs associated with the preparation of feasibility studies, the implementation of a grant scheme, tender procedures, and the development of technical documents necessary for OP implementation. This financial allocation demonstrates a commitment to supporting these crucial activities and facilitating their smooth progress.
5-Communication and information	The lack of effective sector coordination among various entities, including MIE, AKUM, AEE, Road Authority, OSHEE, Municipalities, MFE/CFCU, and others, coupled with insufficient information sharing, poses obstacles to the action's progress. This weak coordination hampers the smooth implementation of the initiatives and hinders the timely exchange of important information among the relevant stakeholders.	H	H	A continuous and proactive engagement mechanism will be adopted to foster strong collaboration with stakeholders and decision-makers. By actively engaging with stakeholders, the project will promote awareness and understanding of the positive impacts, encouraging their active involvement and support throughout the process.

1-to the external environment; 2-to planning, processes and systems; 3-to people and the organisation; 4-to legality and regularity aspects; 5-to communication and information

External Assumptions

- General assumption: Government co-financing is provided on time.

Area of support 1: Support to renewables and energy efficiency of buildings

Assumptions:

- The Government shows its commitment towards EE measures.
- Municipalities show interest in participating in EE and are willing and able to co-finance.
- Private Households understand the benefits and are willing to co-finance small-scale (self-consumption) RES and EE measures.
- Energy poor households including disadvantaged groups understand the benefits of small scale (self-consumption) RES and EE measures and are not burdened by co-financing beyond their means.
- The beneficiary municipalities have technical know-how and resources to ensure the operation and maintenance of the public buildings after investment.
- The AEE will strengthen its operational capabilities to ensure the implementation of the financial volume envisaged in the OP.

Area of support 2: Deployment of electric high-speed recharging infrastructure for clean road vehicles

Assumptions:

- Albania will adopt a legal framework in place harmonised with the relevant EU Directives to allow for the proper operation of publicly available charging stations for EVs in the country.
- There are clear institutional arrangements in place to avoid overlaps in the installation, management and operation of the Charging Stations in the country.
- The transparent procurement process will ensure the quality and experience of suppliers and consultants to deliver a high quality product.
- The electricity tariffs for EV charging will not be unaffordable or highly fluctuating.

Area of support 3: Energy efficiency and environmental protection in the water sector

Assumptions:

- The Government of Albania remains fully committed to transpose and implement EU energy and water acquis and related activities.
- AKUM actions for implementing the upcoming Energy Efficiency Action Plan that will be part of the National Energy and Climate Plan 2030 will accompany the mentioned outputs.
- The adoption and implementation of a new law on water supply and sewerage, as well as a revised water code, will start enforcement 2024.
- The approved road map on the aggregation of water utilities in 2021 is fully implemented in all 15 new utilities.
- The Water Utilities reform is implemented with incentives and specific management plans in place, to promote energy efficiency and renewable energy adoption.
- AKUM and the water utilities will take necessary steps to ensure the timely provision of state-owned land and coordinate the permitting process.
- Comprehensive management and maintenance plans, accompanied by corresponding budgets, will be readily available from AKUM or the water utilities' own budget to support effective management and long-term sustainability of energy efficiency and environmental protection measures.
- There are enough technical capacities and business operators available in the market to carry out high-quality energy audits.

Area of support 4: Other Support

Assumptions:

- The Government places significant emphasis on prioritising energy efficiency and the Energy Community Treaty within its agenda.
- An interinstitutional agreement on IPA III has been adopted.
- The entrusted structures in Albania are adequately staffed based on workload analysis to ensure optimal functioning. These structures have established internal procedures, enabling effective collaboration and coordination among them.

5. Overview of the consultation process for the preparation of the Operational Programme

The consultation process for the Operational Programme encompasses multiple steps aimed at ensuring the active participation of relevant partners and civil society. This OP has been prepared in compliance with the European Code of Conduct of Partnership [Commission Delegated Regulation (EU) No 240/2014 of 7 January 2014 on the European code of conduct on partnership in the framework of the European Structural and Investment Funds] based on the methodology for the application of the partnership principle and the selection of partners developed for the Operational Programmes 2024-2027 in the Republic of Albania under IPA III.
In accordance with the European Code of Conduct on Partnership, the European Commission played an important role in engaging in discussions and technical consultation sessions throughout the preparation phase.[68]
The partnership for the OP comprises representatives from the following:

- Relevant public authorities, including representatives of local authorities.
- Representatives of Development Partners in Albania.
- National public authorities responsible for implementing the horizontal principles.
- Economic and social partners
- Organisations representing civil society.

The partnership was established by the SASPAC office, under the Prime Minister's Office, which, as the NIPAC, is coordinating the programming process for IPA III. The list of all the partners and actors consulted is included in an annex to this OP. The drafting of the Operational Programme was scheduled to allow for the full participation of the partnership at different stages of drafting, facilitating the co-drafting process.
The first consultation meeting, gathering more than 25 relevant stakeholders from donor's community in Albania, was held on 6 June 2023, and a summary PowerPoint presentation of the Operational Programme was shared with the donors in advance. The meeting aimed to discuss key aspects such as expected results, budget allocation, institutional setup, scope of the areas of support, including objectives and indicators. Valuable feedback and pertinent questions were received from donors such as KfW, EU, Swiss Cooperation Office, EBRD, WHO, and UN.
The second consultation meeting was held on 7 June 2023, and it included 15 relevant stakeholders such as CSOs[69], representatives from central government agencies, local government, business associations, and academia. The discussion in the meeting primarily focused on the expected results and scope of the areas of support, with particular emphasis on activities and target groups. Sectorial experts assisted during the consultation meetings.
To ensure that the consultation meetings met the required standards of timeliness, significance, and transparency, and maximise their inputs, drafts of relevant sections were shared with the stakeholders in advance. Following the consultation meetings, all invited stakeholders were given the opportunity to submit their comments and feedback in written form to the SASPAC office.
Considering the comments from the European Commission, a final round of consultation with the partners is planned, along with a public consultation. This consultation will be conducted in accordance with the guidelines outlined in Law No 146/2014, Order No. 3 January 2021, and the European Code of Conduct on Partnership. The purpose is to facilitate the adoption of the Operation Programme-related financing agreement in the Council of Ministers.[70]

[68] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/93c4192d-aa07-43f6-b75e-f1d236b54cb8
[69] Mainly those active in the promotion of social inclusion, environmental protection, urban planning, and non-discrimination.
[70] The Decision of Council of Ministers on the adoption of the Operational Programme related financing agreement with the EC.

6. Implementation arrangements

6.1 Financing Agreement

In order to implement this programme, it is envisaged to conclude a financing agreement between the Commission and the Republic of Albania

6.2 Methods of implementation

The Commission will ensure that the EU appropriate rules and procedures for providing financing to third parties are respected, including review procedures, where appropriate, and compliance of the programme with EU restrictive measures[71].

Indirect Management with an IPA III beneficiary

This programme will be implemented under indirect management by the Republic of Albania.
The managing authority responsible for the execution of the programme is Ministry of Infrastructure and Energy (MIE). The managing authority shall be responsible for legality and regularity of expenditure, sound financial management, programming, implementation, monitoring, evaluation, information, visibility, and reporting of IPA III activities.

The managing authority shall rely on sectoral expertise and technical competence of the following intermediate bodies for policy management: Agency for Energy Efficiency (AEE); National Water and Waste Management Agency (AKUM). They shall ensure sound financial management of the programme.

Budget implementation tasks such as calls for tenders, calls for proposals, contracting, contract management, payments, and revenue operations, shall be entrusted to the following intermediate body for financial management: Central Finance and Contracting Unit (CFCU). It shall ensure legality and regularity of expenditure.

6.3 Scope of geographical eligibility for procurement and grants

The geographical eligibility in terms of place of establishment for participating in procurement and grant award procedures and in terms of origin of supplies purchased as established in the basic act and set out in the relevant contractual documents shall apply, subject to the following provisions.
The Commission's authorising officer responsible may extend the geographical eligibility on the basis of urgency or of unavailability of services in the markets of the countries or territories concerned, or in other duly substantiated cases where application of the eligibility rules would make the realisation of this programme impossible or exceedingly difficult (Article 28(10) NDICI-Global Europe Regulation).

---

[71] www.sanctionsmap.eu Please note that the sanctions map is an IT tool for identifying the sanctions regimes. The source of the sanctions stems from legal acts published in the Official Journal (OJ). In case of discrepancy between the published legal acts and the updates on the website it is the OJ version that prevails.

7 Financial tables by areas of support and by year (including co-financing rates if applicable)

	2024			2025			2026			2027			TOTAL		
	EU contribution (euro)	IPA III beneficiary co-financing (euro)	Total expenditure (Euro)	EU contribution (euro)	IPA III beneficiary co-financing (euro)	Total expenditure (Euro)	EU contribution (euro)	IPA III beneficiary co-financing (euro)	Total expenditure (Euro)	EU contribution (euro)	IPA III beneficiary co-financing (euro)	Total expenditure (Euro)	EU contribution (euro)	IPA III beneficiary co-financing (euro)	**Total expenditure (Euro)**
Area of Support 1	2 000 000	500 000	2 500 000	7 000 000	4 400 000	11 400 000	4 900 000	4 100 000	9 000 000	10 100 000	1 500 000	11 600 000	24 000 000	10 500 000	34 500 000
Area of Support 2			-			-	6 000 000	5 500 000	11 500 000		2 000 000	2 000 000	6 000 000	7 500 000	**13 500 000**
Area of Support 3			-	8 000 000	7 340 000	15 340 000	7 100 000	1 438 000	8 538 000	734 000	388 000	1 122 000	15 834 000	9 166 000	**25 000 000**
Other Support	2 000 000	500 000	2 500 000	-	140 000	140 000	-	105 000	105 000	2 166 000	1 089 000	3 255 000	4 166 000	1 834 000	**6 000 000**
TOTAL OP	**4 000 000**	**1 000 000**	**5 000 000**	**15 000 000**	**11 880 000**	**26 880 000**	**18 000 000**	**11 143 000**	**29 143 000**	**13 000 000**	**4 977 000**	**17 977 000**	**50 000 000**	**29 000 000**	**79 000 000**

Note: The IPA co-financing rate is maximum 85% at the level of each individual Area of Support
Add relevant columns for adding additional budget years or split in single tables for each budget year.

A separate decision will cover the expenditures related to Strategic Communication, Public Diplomacy, Audit and Evaluation.

8 Performance Measurement

8.1 Monitoring and Reporting

Monitoring the implementation of the Operational Programme will aim at collecting and analysing data to inform on progress towards achievement of planned results, to feed decision-making processes and to report on the use of resources.
The day-to-day technical and financial monitoring of the implementation of this Operational Programme will be a continuous process, and part of the implementing partner's responsibilities. To this end, the Managing Authority shall establish a permanent internal, technical, and financial monitoring system for the programme and elaborate regular progress reports (not less than annual) and final reports.
Every report shall provide an accurate account of the implementation of the Operational Programme, any difficulties encountered, the changes introduced, as well as the degree of achievement of its Outputs and contribution to the achievement of its Outcomes, and if possible, at the time of reporting, contribution to the achievement of its Impacts, as measured by corresponding indicators.
The Commission may undertake additional monitoring visits both through its own staff and through independent consultants recruited directly by the Commission for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission for implementing such reviews).

Roles and responsibilities for data collection, analysis and monitoring:

As envisaged under the IPA III Results framework, institutions will report values for all relevant indicators as part of the annual data collection exercise. A variety of tools and methods will be used as sources of information for the indicators, as indicated in Section 4.2.2. Where surveys, tracer studies or similar are required, they shall be financed through the Operational Programme.

The collection of data related to achievement of indicators for all Areas of support, under this Operational programme are broadly under the responsibility of the MIE and its sub-ordinated agencies such as AEE and AKUM. Collection of data on indicators related to social inclusion is in the mandate of the Ministry of Health and Social Inclusion, INSTAT, MIE, AEE, OSHEE, AKUM and Municipalities. Gender equality will be monitored through the collection of disaggregated data as envisaged Law No.9970, date 24.07.2008 on Gender equality in Society, as well by ad-hoc data collection for specific indicators.

At the level of the Operational programme, an internal monitoring system will be established by the Managing Authority which will allow the progress of implementation to be monitored, allow for the systemised and timely collection of data on the indicators and support annual reporting. A Programme implementation dashboard will provide the basis for communicative and results-oriented reporting and allow for implementation progress and achievements to be presented visually.

The Sectoral Monitoring Committee, as foreseen in Article 53 of the Financial Framework Partnership Agreement, plays a key role in monitoring and reporting of the implementation of the Operational Programme. The Sectoral Monitoring Committee will include representatives from the partners in compliance with the European Code of Conduct of Partnership [Commission Delegated Regulation (EU) No 240/2014 of 7 January 2014 on the European code of conduct on partnership in the framework of the European Structural and Investment Funds] on the basis of the methodology for the application of the partnership principle and the selection of partners developed for the Operational Programmes 2024-2027 in the Republic of Albania under IPA III.

The partnership for the Operational Programme includes representatives from:

- Relevant public authorities, including representatives of local government units.
- Representatives of Development Partners in Albania.
- National public authorities responsible for implementing the horizontal principles.
- Economic and social partners
- Organisations representing civil society.

Where appropriate, umbrella organisations were included in the partnership.

The Ministry of Infrastructure and Energy, in the role of Managing Authority will act as the Secretariat for the OP Sectoral Monitoring Committee. The active and meaningful participation of the stakeholders will be ensured through:

- Channels for stakeholder engagement identified by area of support and where applicable formalised.
- Participation of stakeholders in Monitoring Committees.
- Participation of stakeholders in field visits.
- Regular provision of information to stakeholders.
- In case of localised investment, local beneficiaries will be involved.

As regards the accountability mechanisms, a Grievance Redress Mechanism shall be established (if not already regularly in place) and provide information on:

- Accessibility of channels to submit grievances.
- Publicisation of the grievance mechanism.
- How any grievance shall be handled.
- Monitoring cases and grievance redress mechanism effectiveness.
- Supporting the functioning of grievance redress mechanisms.

Since case gender equality is not targeted but has been mainstreamed, a mechanism shall be in place to monitor and report on the "entry points" included under section 4.3.2. Gender disaggregated statistics will be collected under activities where this is made possible.

On the basis of the reports provided by the Managing Authority prior to the meetings, it shall in particular:

- Review the effectiveness, efficiency, quality, coordination and compliance of the implementation of the programmes;
- Review the progress towards meeting the objectives, achieving the planned outputs and results, and assessing the impact and sustainability of IPA III assistance, while ensuring coherence with the policy dialogue, the related central and regional sector strategies and multi-country or regional activities in the IPA III beneficiary;
- Review annual implementation reports, including financial execution of the programmes;
- Examine relevant findings and conclusions as well as proposals for remedial follow-up actions stemming from the on-the-spot checks, monitoring, evaluations and audits if available;
- Discuss any relevant aspects of the functioning of the management and control systems;
- Discuss any problematic issues and actions;
- If necessary, consider or make proposals to amend programmes and take any other corrective action to ensure the achievement of the objectives and enhance the efficiency, effectiveness, impact and sustainability of IPA III assistance;
- Review information, publicity, transparency, communication and visibility measures taken.

8.2 Evaluation

Having regard to the importance of the programme, a mid-term evaluation and a final evaluation will be carried out for the areas of support falling under this Operational Programme contracted by the IPA III beneficiary, and should be included in the Area of support "Other support" as indicated in Section 4.2.2.

The evaluations will be carried out by experts or bodies, internal or external, functionally independent from the management and control system.

The mid-term evaluation will be carried out for problem solving, learning purposes, in particular with respect to complementing the existing knowledge base on deploying Energy efficiency measures, build and operate renewable energy sources.

Final evaluation will be carried out for accountability and learning purposes at various levels (including for policy revision), taking into account in particular the fact that the implementation of energy efficiency measures and the establishment of RES require a multidisciplinary approach involving engineering, finance, and policy-making. This evaluation will also emphasize the importance of monitoring and assessing the long-term environmental and economic impacts of these initiatives, as well as identifying any potential barriers or challenges in their implementation.

The evaluation report shall be shared with all relevant parties. The IPA III beneficiary and the Commission shall analyse the conclusions and recommendations of the evaluation and jointly decide on the follow-up actions to be taken and any adjustments necessary, including, if indicated, the reorientation of the support.

The indicative evaluation activities and timing for the mid-term and final evaluations are outlined as follows:

Mid-term Evaluation:

- Conduct surveys, interviews, and data analysis to gather information on the progress of activities as outlined in section 4.2.2.
- Examine relevant actual project documents, reports, and plans to assess the alignment of activities with initial goals and objectives.
- Engage with stakeholders such as project leaders, key experts, representatives form the Intermediate bodies, and beneficiaries to gather their perspectives on the effectiveness and impact of the initiatives.
- Site Visits to observe the implementation of activities, assess their functionality, and identify any issues or bottlenecks.
- Analyse the collected data, identify trends, and synthesize the findings to gain insights into the progress and effectiveness of the initiatives.

Timing: The mid-term evaluation is typically conducted in the middle of the programme timeline. Indicatively 2027.

Final Evaluation:

- Evaluation the overall impact of the deployed of major outputs outlined in 4.2.2. considering both environmental and economic factors. This will involve conducting cost-benefit analyses, assessing energy savings, greenhouse gas emission reductions, and economic returns.
- Revision of the policies and regulations related to energy efficiency and renewable energy and assess their effectiveness in supporting the initiatives. Identify areas for improvement or revision to enhance policy frameworks.
- Identification of key lessons learned throughout the project implementation process, including successes, challenges, and best practices.
- Stakeholder consultation to obtain their feedback on the outcomes and impact of the initiatives and gather recommendations for future actions.
- Preparation of a comprehensive final evaluation report that includes the findings, recommendations, and an assessment of the achievements and challenges faced during the implementation.

Timing: The final evaluation will be conducted after the completion of major activities and before the project closure.

8.3 Audit and Verifications

Technical audits for major projects are mandatory during the implementation.
Financial provisions related to audit and verifications, including technical audits if applicable, carried out by the IPA III Beneficiary should be included in the Area of support "Other support" as indicated in Section 4.2.2.
Without prejudice to the obligations applicable to contracts concluded for the implementation of this programme, the Commission may, on the basis of a risk assessment, contract independent audit or verification assignments for one or several contracts or agreements.

9 Strategic communication and public diplomacy

All entities implementing EU-funded external actions have the contractual obligation to inform the relevant audiences of the Union's support for their work by displaying the EU emblem and a short funding statement as appropriate on all communication materials related to the actions concerned. To that end they must comply with the instructions given in the 2022 guidance document Communicating and raising EU visibility: Guidance for external actions (or any successor document).

In particular, the recipients of EU funding shall acknowledge the origin of the EU funding and ensure its proper visibility by:

- providing a statement highlighting the support received from the EU in a visible manner on all documents and communication material relating to the implementation of the funds, including on an official website and social media accounts, where these exist; and
- promoting the actions and their results by providing coherent, effective, and proportionate targeted information to multiple audiences, including the media.

Visibility and communication measures shall be implemented, as relevant, by the national administrations entrusted entities, contractors, and grant beneficiaries. Appropriate contractual obligations shall be included, respectively, in financing agreements, delegation agreements, and procurement and grant contracts. Visibility and communication measures specific to this programme shall be complementary to the broader communication activities implemented directly by the European Commission services and/or the EU Delegations and Offices. The European Commission and the EU Delegations and Offices should be fully informed of the planning and implementation of the specific visibility and communication activities, notably with respect to the communication narrative and master messages.

An Operational Programme strategic communication plan for OP Energy will be prepared and agreed with the EU Delegation in line with the Commission Guidance for external actions on Communicating and raising EU visibility. This will set out the responsibilities of the Operational Programme Managing Authority, implementing bodies and the NIPAC as regards communication.
The Operational Programme strategic communication plan will identify the key messages, the communication objectives, the communication audiences (including multipliers), the approach, envisaged communication activities, RACER key communication indicators and targets, the risks and the envisaged budget. Annual Communication Plans will be drawn up and discussed with the EU Delegation in advance to coordinate activities and maximise reach.
The NIPAC and the Managing Authority will be responsible for press engagement and managing press and media contacts.
In line with the Operational Programme strategic communication plan, a dedicated webpage and social media channels will be set up. Standards for social media use and management and the social media plan will be coordinated between the Managing Authority, implementing bodies and the NIPAC.

10 Sustainability

Programme level sustainability. The Operational Programme has been designed in order to ensure the sustainability of the benefits/results achieved beyond its implementation. Key factors impacting on sustainability are the level of ownership of the end recipients, their institutional and operational capacities and their financial and human resources for the operation and maintenance of the results. The Managing Authority will put in place a system to monitor the sustainability of the assistance under the Operational Programme during the sustainability period defined as the period between the end of the implementation period of an action and the final date for implementation of the corresponding Financing Agreement. The NIPAC and the Managing Authority will monitor sustainability within their respective scope of responsibility through the Sectoral Monitoring Committee (FFPA Article 53(4)(b)) and jointly with the Commission within the IPA Monitoring Committee (FFPA Article 52(3)). The assessment of OP sustainability will be a standard agenda item in Sectoral OP Monitoring Committee meetings and will be included in OP evaluations.

Sustainability of Operations. End recipients shall ensure that the contracts are implemented in line with the objectives defined for the projects/contracts and that the results are measured using the indicators applicable to the projects/contracts as defined in the relevant documents. In order to ensure that results generated by projects/contracts financed under the Operational Programme last after the implementation period of projects/contracts has come to an end, the Managing Authority jointly with the relevant Intermediate Body for Policy Management and the Intermediate Body for Financial Management, shall establish the sustainability conditions applicable to tangible and intangible outputs as appropriate.
In the case of directly contracted works and supplies, cooperation mechanisms will be established between the Managing Authority and the end recipients for the planning and implementation of the envisaged actions, and responsibilities of the end recipients to ensure the sustainability of the IPA III assistance. The transfer of ownership shall be established in a formal agreement which shall also provide their commitment to provide the financial and human resources for the operation and maintenance of the results after completion. In the case of Major Projects, the Major Project Application will set out all the conditions for ensuring sustainability, including financial sustainability. In the case of public bodies, the sustainability of the financed operations will be assured through inclusion in the medium-term budget framework. In the case of grant schemes, sustainability will be a guiding principle for the selection of the operations. The grant contract will include specific provisions to ensure sustainability.
The Managing Authority will carry out sustainability checks on completed operations in line with its procedures.

The end recipients are obliged to ensure the sustainable use of the outputs in line with the Operational Programme, the contract or equivalent. The end recipients are obliged to allocate budget for ensuring the functioning and maintenance of the outputs and cover the costs of their operation and maintenance. The end recipients should recover the outputs to their initial condition in case of their damage or replace the outputs with those of minimum equal quality and functionality in case of their destruction.

The breach of the conditions for sustainability may lead to refund of the EU contribution in case the end recipients fail to take the necessary corrective measures for removing the deficiencies occurred.

Annex 1. Operational Programme 2024-2027 on Energy: List of partners

Organization
Barleti Research and Development Institute
Co-Plan
Ministry of Infrastructure and Energy
General Directorate of Road Transport Services
Build Green Group
National Agency of Natural Resources
Distribution System Operator
Albanian Road Authority
National Agency of Water Supply, Sewerage and Waste Infrastructure
National Agency of Natural Resources
National Environment Agency
Ministry of Tourism and Environment
Polis University
Polytechnic University of Tirana

Development Partner's Organization
KfW Tirana
ADA
AICS Tirana
Embassy of Israel
USAID
Embassy of Switzerland
Embassy of Bulgaria
UNOPS
EUD
EUD
EUD
WHO
UN
ILO
Embassy of the Netherlands
EIB
OSCE
Embassy of France
Embassy of Greece
EBRD
Embassy of Japan
Embassy of Japan
UNDP
UNICEF

Annex 2. Operational Programme 2024-2027 on Energy: Acronyms

AEE	Agency for Energy Efficiency
AFD	French Development Agency
AKBN	National Agency of Natural Resources
AKUM	National Water and Waste Management Agency
AMBU	Water Resources Management Agency
AO	Authorising Officer
AoS	Area of Support
ARA	Albanian Road Authority
ASPA	Albanian School for Public Administration
BEVs	Battery Electric Vehicles
CFCU	Central Financial and Contracting Unit
CfD	Contract for Difference
CONNECTA	Technical Assistance To Connectivity In The Western Balkans
COP26	Conference of The Parties. Summit under United Nations Framework Convention on Climate Change
CSOs	Civil Society Organizations
DCM	Decision of Council Ministers
DSIP	Directive Specific Implementation Plan
DSO	Distribution Systems Operator
DWD	Drinking Water Directive
DWSU	Durrës Water Utility
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
EC	European Commission
ECT	Energy Community Treaty
EE	Energy Efficiency
EnE4Schools	Energy Efficient Schools Buildings In Albania
EnPCs	Energy Performance Contracts
ERE	Energy Regulatory Entity
ESCO	European Skills, Competences, Qualifications And Occupations
ESMP	Environmental And Social Management Plan
EU	European Union
EUD	European Union Delegation In Tirana
EV	Electric Vehicle
EVCS	Electric Vehicle Charging Station
FFPA	Financial Framework Partnership Agreement
FIT	Feed-In Tariff
GDP	Gross Domestic Production
GDTS	General Directorate Of Transport Services
GEFF	Green Economy Financing Facility
GHG	Greenhouse Gas
GoA	Government of Albania
GWh	Giga Watt Hour
HPPs	Hydroelectric Power Plants
IBPM	Intermediate Body For Policy Management
Instat	Institute of Statistics
IPA	Instrument of Pre- Accession
IPMGs	Integrated Policy Management Groups
IPSIS	Integrated Planning Information System
IT	Information Technology
IWM	Integrated Water Management
KESH	Albanian Electric Power Corporation
KFW	German Bank for Development
KPIs	Key Performance Indicators
kWh	Kilowatt Hour
LGUs	Local Government Units
LPG	Liquefied Petroleum Gas
MBS	Management Of Budgetary System
MIE	Ministry of Infrastructure and Energy

MTBP	Medium Term Budget Planning
MW	Mega Watt
NCREAP	National Consolidated Renewable Energy Action Plan
NDC	Nationally Determined Contribution
NECP	National Energy and Climate Plan
NEEAP	National Energy Efficiency Action Plan
NIPAC	National IPA Coordinator
NRW	Non-Revenue-Water
NSDI	National Strategy for Development And Integration
NWC	National Water Council
O&M	Operation and Maintenance
OP	Operational Programme
OPEX	Operational Expenditure
OSHEE	Electricity Distribution Operator
OST	Transmission System Operator
PPA	Power Purchase Agreement
PPP	Public-Private Partnerships
PV	Photovoltaic
RBC	River Basin Councils
RE	Renewable Energy
REEP	Western Balkans Regional Energy Efficiency Programme
REO	Renewable Energy Operator
RES	Renewable Energy Sources
RFPs	Request for Proposals
SAA	Stabilization and Association Agreement
SASPAC	State Agency For Strategic Programming And Aid Coordination
SECO	Swiss State Secretariat For Economic Affairs
SEE	Southeastern Europe
SEMP	Smart Energy Municipalities Project In Albania
SMART	Specific. Measurable. Achievable. Relevant. Time Wise.
SSC	Sectoral Steering Committee
SWOT	Strength. Weaknesses. Opportunity. Threats
TA	Technical Assistance
tCO2eq	Tonnes CO2 Equivalent
Tor's	Terms Of References
USS	Universal Service Supplier
UWWTD	Urban Wastewater Treatment Directive
WB	World Bank
WBIF	Western Balkans Investment Framework
WFD	Water Framework Directive
WRMA	Water Resource Management Act
WSS	Water Supply And Sanitation
WWTP	Waste Water Treatment Plan

ANNEX II - GENERAL CONDITIONS

Contents

Part One: Provisions applicable to activities for which the IPA III beneficiary is the contracting authority under IMBC 2

Article 1 - General principles 2
Article 2 - Procurement and grant award 2
Article 2a - Exclusion and administrative sanctions 4
Article 3 – Communication and Visibility 5
Article 4 - Ex-ante and ex-post controls on grant and procurement procedures and ex-post controls on contracts and grants to be performed by the Commission 5
Article 5 - Bank accounts, accounting systems, and costs recognised 6
Article 6 - Provisions on payments made by the Commission to the IPA III beneficiary 6
Article 7 - Interruption of payments 7
Article 8 - Recovery of funds 8
Article 8a – Financial corrections and closure 8
Article 9 - General principles for selecting operations 8
Article 10 - Operation identification sheet 9
Article 11 - Major project and bilateral agreement 9

Part Two: Provisions applicable to this Financing Agreement as a whole, irrespective of the management mode 10

Article 12 - Eligibility period 10
Article 13 - Permits and authorisation 11
Article 14 - Reporting requirements 11
Article 15 - Intellectual property rights 11
Article 16 - Consultation between the IPA III beneficiary and the Commission 11
Article 17 - Amendment of this Financing Agreement 12
Article 18 - Suspension of this Financing Agreement 12
Article 19 - Termination of this Financing Agreement 13
Article 20 – Applicable law, settlement of disputes 13
Article 21 – EU restrictive measures 15

Part One: Provisions applicable to activities for which the IPA III beneficiary is the contracting authority under IMBC

Article 1 - General principles

(1) The purpose of Part One is to lay out the rules for implementing the entrusted budget implementation tasks as described in Annex I and to define rights and obligations of the IPA III beneficiary and the Commission respectively in carrying out these tasks.

Part One shall apply to the budget-implementation tasks entrusted to the IPA III beneficiary related to the Union contribution alone, or combined with funds of the IPA III beneficiary or funds of a third party, in case such funds are implemented in joint co-financing.

(2) The IPA III beneficiary shall remain responsible for the fulfilment of the obligations stipulated in this Financing Agreement and in the Financial Framework Partnership Agreement (FFPA). In accordance with Article 7, Article 18, Article 19 and Article 21, the Commission reserves the right to interrupt payments, and to suspend and/or terminate this Financing Agreement.

(3) The IPA III beneficiary shall respect the minimum rate of its contribution specified in Annex I. In case of contributions from both the IPA III beneficiary and the Union, the IPA III beneficiary contribution shall be made available at the latest by the end of the eligibility period of the programme.

(4) The rate of the EU contribution specified in Annex I, and the maximum amount of IPA III assistance is based on the public eligible expenditure amount. Public eligible expenditure is any public contribution to the financing of operations the source of which is the budget of national, regional or local public authorities of the IPA III beneficiary, the budget of the Union, the budget of public law bodies or the budget of associations of public authorities or of public law bodies. Loan financing, where it is used, is attributed to the body liable to repay the loan, national public or national private. National private expenditure cannot be considered an eligible expenditure.

(5) For the purpose of the application of Article 25 of the FFPA on data protection, personal data shall be:

- processed lawfully, fairly and in a transparent manner in relation to the data subject;
- collected for specified, explicit and legitimate purposes and not further processed in a manner that is incompatible with those purposes;
- adequate, relevant and limited to what is necessary in relation to the purposes for which they are processed;
- accurate and, where necessary, kept up to date;
- processed in a manner that ensures appropriate security of the personal data and
- kept in a form which permits identification of data subjects for no longer than is necessary for the purposes for which the personal data are processed.

Personal data included in documents to be kept by the IPA III beneficiary in accordance with paragraph 2 of Article 2 must be deleted once the deadlines set out in that paragraph have expired.

Article 2 - Procurement and grant award

(1) Without prejudice to Article 18(5) of the FFPA, the tasks referred to in Article 1(1) shall be carried out by the IPA III beneficiary in accordance with the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the award of procurement and grant contracts in external actions, in particular, the practical guide on contract procedures for European Union external action (PRAG), in

force at the time of the launch of the procedure in question, as well as in accordance with the required visibility and communication standards referred to in Article 3(2).

The IPA III beneficiary shall conduct the procurement and grant award procedures, conclude the resulting contracts, and ensure that all relevant documents for audit trail are in the language of this Financing Agreement. For the purpose of Part One of this Financing Agreement, every reference to grant contracts shall also be construed as a reference to contribution agreements and every reference to grant beneficiaries shall also include be construed as organisations having signed contribution agreements.

(2) Without prejudice to Article 49 of the FFPA, the IPA III beneficiary shall retain all relevant financial and contractual supporting documents from the date of the entry into force of this Financing Agreement or as from an earlier date in case the procurement procedure, call for proposals or direct grant award procedure was launched prior to the entry into force of this Financing Agreement, for five years as from the date of closure of a programme. The IPA III beneficiary shall retain in particular the following:

(a) Procurement procedures:

i) Forecast notice with proof of publication of the procurement notice and any corrigenda;

ii) Appointment of shortlist panel;

iii) Shortlist report (incl. annexes) and applications;

iv) Proof of publication of the shortlist notice;

v) Letters to non-shortlisted candidates;

vi) Invitation to tender or equivalent;

vii) Tender dossier including annexes, clarifications, minutes of the meetings, proof of publication;

viii) Appointment of the evaluation committee;

ix) Tender opening report, including annexes;

x) Evaluation / negotiation report, including annexes and bids received;[1]

xi) Notification letter;

xii) Cover letter for submission of contract;

xiii) Letters to unsuccessful candidates;

xiv) Award / cancellation notice, including proof of publication;

xv) Signed contracts, amendments, riders, implementation reports, and relevant correspondence.

(b) Calls for proposals and direct award of grants:

i) Appointment of the evaluation committee;

[1] Elimination of unsuccessful bids five years after the closure of the procurement procedure.

ii) Opening and administrative report including annexes and applications received;[2]

iii) Letters to successful and unsuccessful applicants following concept note evaluation;

iv) Concept note evaluation report;

v) Evaluation report of the full application or negotiation report with relevant annexes;

vi) Eligibility check and supporting documents;

vii) Letters to successful and unsuccessful applicants with approved reserve list following full application evaluation;

viii) Cover letter for submission of grant contract;

ix) Award/cancellation notice with proof of publication;

x) Signed contracts, amendments, riders and relevant correspondence.

In addition, financial and contractual documents referred to in paragraph 2(a) and 2(b) shall be complemented by all relevant supporting documents as required by the procedures referred to in paragraph 1, as well as all relevant documentation relating to payments, recoveries and operating costs, for example project and on the spot checks reports, acceptance of supplies and works, guarantees, warranties, reports of supervising engineers.

(3) Operations co-financed by the Union under the Programme may also receive financing from other donors such as international organisations, a Member State, a third country or a regional organisation.

Article 2a - Exclusion and administrative sanctions

(1) When applying the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the award of procurement and grant contracts, the IPA III beneficiary shall accordingly ensure that no EU financed procurement or grant contract is awarded to an economic operator or grant applicant if the economic operator or grant applicant who either itself, or a person having powers of representation, decision making or control over it, is in one of the exclusion situations provided for in the relevant procedures and standard documents of the Commission.

(2) The IPA III beneficiary shall inform the Commission immediately when a candidate, tenderer or applicant is in an exclusion situation referred to in paragraph (1), or has committed irregularities and fraud as defined in Article 51(5) of the FFPA, or has shown significant deficiencies in complying with its main obligations in the implementation of a legal commitment financed by the Union budget.

(3) The IPA III beneficiary shall take into account the information contained in the Commission's 'Early Detection and Exclusion System' (EDES) when awarding procurement and grant contracts. Access to the information can be provided through the liaison point(s) or via consultation using the following means: (European Commission, Directorate-General for Budget, Accounting Officer of the Commission, MO15, B-1049 Brussels, Belgium and by email to BUDG-C01-EXCL-DB@ec.europa.eu with copy to the Commission address identified in Article 3 of the Special Conditions). Any contract or grant concluded with a contractor or grant beneficiary that is in an exclusion situation at the time of conclusion of the contract shall be excluded from Union financing and the financial corrections mechanism in accordance with Article 8a may be applied.

(4) Where the IPA III beneficiary becomes aware of an exclusion situation referred to in paragraph (1) in

[2] Elimination of unsuccessful applications three years after the closure of the grant procedure.

the implementation of the tasks described in Annex I, the IPA III beneficiary shall, under the conditions of its national legislation, impose upon the economic operator or grant applicant a rejection from the given procedure and an exclusion from its future procurement or grant award procedures. The IPA III beneficiary may also impose a financial penalty proportional to the value of the contract concerned. Rejections, exclusions and/or financial penalties shall be imposed following an adversarial procedure ensuring the right of defence of the person concerned. The IPA III beneficiary shall notify the Commission in accordance with paragraph (2).

Article 3 – Communication and Visibility

(1) In accordance with Article 24 of the FFPA, the IPA III beneficiary shall take the necessary measures to ensure the visibility of EU funding for the activities entrusted to it and shall prepare a coherent plan of communication and visibility activities, which should be submitted to the Commission for agreement within 2 months after the entry into force of this Financing Agreement.

(2) These communication and visibility activities shall comply with the guidance for external action on communicating and raising EU visibility laid down and published by the Commission, in force at the time of the activities.

Article 4 - Ex-ante and ex-post controls on grant and procurement procedures and ex-post controls on contracts and grants to be performed by the Commission

(1) The Commission shall exercise *ex-post* controls on award procedures for procurement and grants for the following stages:
   (a) contract notices for procurement, calls for proposals for grants and any corrigenda thereof;
   (b) tender dossiers and guidelines for applicants for grants;
   (c) the composition of Evaluation Committees;
   (d) evaluation reports, rejection, and award decisions;[3]
   (e) contract dossiers and contract addenda.

(2) With regard to *ex-post* controls the Commission may decide following risk assessment:
   (a) to perform *ex-post* controls on all files, or
   (b) to perform *ex-post* controls on a selection of such files, or
   (c) to completely dispense with *ex-post* controls.

(3) If the Commission decides to perform *ex-post* controls in accordance with paragraph 2 (a) or (b), it shall inform the IPA III beneficiary of the files selected for *ex-post* controls. The IPA III beneficiary is obliged to provide all the documentation and information necessary to the Commission for the file selected for *ex-post* control, within one month of the signature of the contract or contract addendum.

(4) The Commission may perform *ex-ante* controls for approval of each of the stages mentioned in paragraph 1 for the award procedures that have not been selected for *ex-post* control. The IPA III beneficiary shall provide all the documentation and information necessary to the Commission upon being informed that a file has been selected for *ex-ante* control, at the latest at the time of submission of the contract notice or the guidelines for applicants for publication.

(5) The Commission may decide to perform *ex-post* controls, including audits and on-the-spot controls, at any time during or after the implementation of any contract or grant awarded by the IPA III beneficiary arising out this Financing Agreement. The IPA III beneficiary shall make available all the documentation and information necessary to the Commission upon being informed that a file has been selected for *ex-post* control. The Commission may authorise a person or an entity to perform *ex-post*

[3] For service contracts this step includes *ex ante* controls concerning approval of the shortlist.

controls on its behalf.

Article 5 - Bank accounts, accounting systems, and costs recognised

(1) After the entry into force of this Financing Agreement, the Accounting Body and the Intermediate Body for Financial Management (IBFM) of the IPA III beneficiary that is the Contracting Authority for the Programme shall open at least one bank account denominated in euro and submit the Financial Identification Form(s) to the Commission together with the corresponding bank mandates. The total bank balance for the Programme shall be the sum of the balances on all the Programme bank accounts held by the Accounting Body and all participating IBFMs in the IPA beneficiary. Reporting on all bank accounts linked to each programme shall be recorded via IPA-APP[4].

(2) The IPA III beneficiary shall prepare and submit to the Commission disbursement forecast plans for the duration of the Programme following the template in point (d) of Annex IV. These forecasts shall be updated and submitted with each request for funds referred to in Article 6(2) and 6(3), with the annual financial report referred to in Article 14(4) and with the forecast of likely payment requests referred to in Article 33(3) FFPA. The disbursement forecast plans shall be based on real and actual needs and supported by a documented detailed analysis (including the planned contracting and payment schedule per contract) which shall be available to the Commission upon request.

(3) The initial disbursement forecast plan shall contain summary annual disbursement forecasts for the whole eligibility period and monthly disbursement forecasts for the first twelve months of the Programme. Subsequent plans shall contain summary annual disbursement forecasts for the balance of the eligibility period of the Programme and monthly disbursement forecasts for the following fourteen months.

(4) The IPA III beneficiary is required to establish and maintain an accounting system in accordance with Clause 4(3)(a) of Annex A to the FFPA, which will hold at least the information for the contracts managed under the Programme indicated in Annex V.

(5) Pursuant to Article 57(2) of the FFPA, costs recognised in the accounting system maintained under paragraph (4) must have been incurred (by a recipient), accepted (by the Intermediate Body for financial management) and paid (by the Intermediate Body for financial management) and correspond to actual costs proven by supporting documents and shall be used when appropriate to clear pre-financing paid by the IPA III beneficiary under local contracts.

Article 6 - Provisions on payments made by the Commission to the IPA III beneficiary

(1) Each request for pre-financing shall comprise a declaration of expenditure for the Programme, including the amounts contracted, disbursed and costs recognised.

(2) The IPA III beneficiary shall submit its initial disbursement forecast for the Programme, prepared pursuant to Article 5(2), with the first pre-financing payment request. The first forecast shall be for 100 % of the forecast disbursements for the first year of the disbursement forecast plan pursuant to Article 5(2). Pre-financing shall be supported by the bank mandates for all the bank accounts of the Programme, if applicable.

(3) The IPA III beneficiary shall submit subsequent pre-financing payment requests when the total bank balance for the Programme falls below the disbursements forecast for the following five months of the Programme.

[4] IPA-APP is a dedicated IT application developed by DG NEAR to replace iPerseus that was the tool used for monitoring the implementation of pre-accession funds under indirect management by beneficiary countries (IMBC).

(4) Each request for additional pre-financing shall include:
   a) The bank balances for the Programme at the cut-off date of the request;
   b) The updated bank mandates for all the bank accounts of the Programme, if applicable;
   c) A forecast of disbursement for the Programme for the following fourteen months at the cut-off date of the request as referred to in Article 5(2).
   d) Updated reporting in IPA-APP.

(5) The IPA III beneficiary may request for each subsequent pre-financing the amount of total disbursements forecast for the fourteen months following the date of the request, less the balances referred to in paragraph 4(a) at the cut-off date of the request for funds, increased by any amount funded by the IPA III beneficiary under paragraph (6) and not yet reimbursed. The fourteen months disbursement forecast period may be extended if specified accordingly in the Special Conditions.

The Commission reserves the right to reduce each subsequent pre-financing payment if the total bank balances held by the IPA III beneficiary under this Programme exceeds the disbursement forecast for the next fourteen months.

(6) Where the payment is reduced under paragraph (5), the IPA III beneficiary must fund the Programme from its own resources up to the amount of the reduction. The IPA III beneficiary may then request the reimbursement of that funding as part of the next request for funds as specified in paragraph (5).

(7) Pursuant to Article 33(1) of FFPA, the Commission reserves the right to process partial payments within the limits of the funds available. Once funds are made available again, the Commission shall process immediately the payment of the remaining amount.

(8) The Commission shall have the right to recover excessive bank balances which have remained unused for more than twelve months. Before exercising this right, the Commission shall invite the IPA III beneficiary to give reasons for the delay in disbursing the funds and to demonstrate a continuing need for them within the next following two months.

(6) Interest generated by the bank accounts used for this Programme shall not be due to the Commission.

(7) Following Article 33(4) of the FFPA, when the time limit for payment request is interrupted by the Commission for more than two months, the IPA III beneficiary may request a decision by the Commission on whether the interruption of time limit is to be continued.

(8) The certified final statement of expenditure referred to in Article 36(1)(a) of the FFPA shall be submitted by the NAO no later than sixteen months after the end of the eligibility period.

Article 7 - Interruption of payments

(1) Without prejudice to the suspension or termination of this Financing Agreement according to Articles 18 and 19 respectively, as well as without prejudice to Article 38 of the FFPA, the Commission may interrupt payments partially or fully, if:

   (a) the Commission has established, or has serious concerns that the IPA III beneficiary has committed substantial errors, irregularities or fraud questioning the legality or regularity of the underlying particular transactions in the implementation of the Programme, or has failed to comply with its obligations under this Financing Agreement, including obligations regarding Strategic Communication and Public Diplomacy;

   (b) the Commission has established, or has serious concerns, that the IPA III beneficiary has committed systemic or recurrent errors, irregularities, fraud or breach of obligations under this or other Financing Agreements, provided that those errors, irregularities, fraud or breach of obligations have a material impact on the implementation on this Financing Agreement or call into question the

reliability of the IPA III beneficiary's internal control system or the legality and regularity of the underlying expenditure.

Article 8 - Recovery of funds

(1) In addition to cases referred to in Article 40 of the FFPA, the Commission may recover the funds from the IPA III beneficiary as provided in the Financial Regulation, in particular in case of:

(a) failure to ensure achievement of the objectives and results of the Programme as set out in Annex I;

(b) failure to ensure the use of assets and outputs for the intended purposes set out in Annex I;

(c) non eligible expenditure;

(d) non respect of the co-financing rate, as provided in Annex I;

(e) expenditure incurred as a result of errors, irregularities, fraud or breach of obligations in the implementation of the Programme, in particular in the procurement and grant award procedures;

(f) weakness or deficiency in the management and control systems of the IPA III beneficiary which leads to application of financial correction.

(2) In accordance with national law, the NAO shall recover the Union contribution paid to the IPA III beneficiary from recipients who were in any situation defined in paragraph (1) points (b) or (d) of this Article or referred to in Article 40 of the FFPA. The fact that the NAO does not succeed in recovering all or part of the funds shall not prevent the Commission from recovering the funds from the IPA III beneficiary.

(3) Amounts unduly paid or recovered by the IPA III beneficiary, amounts from financial, performance, and pre-financing guarantees lodged on the basis of procurement and grant award procedures, amounts from financial penalties imposed by the IPA III beneficiary on candidates, tenderers, applicants, contractors or grant beneficiaries, to the IPA III beneficiary shall be either re-used for the Programme or returned to the Commission.

Article 8a – Financial corrections and closure

Further to Articles 42, 43 and 47 of the FFPA, supplementary guidance on the examination and acceptance of accounts procedure, including financial corrections, and closure shall be provided by the Commission.

Article 9 - General principles for selecting operations

(1) The selection procedures shall satisfy the principles of transparency, equal treatment and non-discrimination. They shall prevent any conflict of interest and ensure stakeholders involvement and public access to information.

(2) The Sectoral Monitoring Committee shall consider and approve the general criteria for selecting the operations referred to in Article 10 within six months of the entry into force of this Financing Agreement and approve any revision of those criteria in accordance with programming needs.

(3) Pursuant to Article 53(7) of the FFPA, the Commission may co-chair the meetings of the Sectoral Monitoring Committees.

(4) The IPA III beneficiary shall ensure that operations are selected for funding and approved in accordance with the criteria and mechanisms applicable to the Programme, including relevant Operational Programme, and that they comply with the relevant Union and national rules.

Article 10 - Operation identification sheet

(1) For any operation not falling under the definition of major project referred to in Article 3(f) and Article 16(6) of the FFPA, the IPA III beneficiary shall establish an identification sheet for each operation selected for Union co-financing under the Programme.

(2) The operation identification sheet must contain inter alia the following elements:
   (a) identification of the operation and the organisation responsible for its implementation;
   (b) a summary description of the operation and the demonstration of its compatibility with the programme;
   (c) implementation arrangements, risks and assumptions;
   (d) expected outputs, results and impact, including contributions to horizontal themes;
   (e) links with other IPA, IPA II and IPA III programmes;
   (f) financing arrangements and estimated budget; and
   (g) procedures foreseen for tenders and contracts.

   The template for the Operation Identification Sheet is set out in Annex VII.

(3) The IPA III beneficiary shall transmit a copy of the operation identification sheet to the EU Delegation, which after consultation with DG NEAR, will send its opinion. Once a positive opinion on the operation identification sheet has been issued, the project can be approved by the IPA III beneficiary.

(4) Where the nature of the operation justifies it, the Commission may decide to request the IPA III beneficiary to apply Article 11 to a particular operation and to prepare an application form, in accordance with the templates set out in Annex VI to this Financing Agreement.

Article 11 - Major project and bilateral agreement

(1) Pursuant to Article 16(6) of the FFPA, major project applications shall be submitted to the Commission for assessment using the Major Project Application template (Annex VI).

(2) The Commission assessment shall define the physical object and the eligible expenditure. The Commission assessment shall be concluded either by an exchange of letters (respectively the submission of the major project application by the IPA III beneficiary and the reply from the Commission approving it) or by the signature of a Bilateral Agreement with the IPA III beneficiary, laying out the individual elements and requirements that are specific to the project.

(3) The Bilateral Agreement or exchange of letters shall, as a minimum, contain the following information:
   (a) the project name;
   (b) identification of the project location;
   (c) a concise description of the project, broken down, as necessary, into individual components;
   (d) details of the authority responsible for the project application, the body responsible for implementation, the contracting authority, and the recipient;
   (e) details of any International Financing Institutions (IFIs) or other donors involved in the project;
   (f) specific project objectives;
   (g) a summary of the main results of the economic and social cost benefit analysis;
   (h) a summary of the financial analysis;
   (i) a summary of the main findings of the environmental impact assessment;

(j) the total estimated value of the project, as well as an indicative breakdown of the value of individual project elements;

(k) the estimated total eligible and non-eligible project costs, total public expenditure, the Union financial contribution and the co-financing rate applicable to the eligible expenditure;

(l) any specific conditions related to the project;

(m) an indicative procurement schedule indicating the specific types and estimated values of contracts to be tendered out and, in case of parallel co-financing with IFIs, the identification of the contracts to be financed by the IFIs, as well as an indication of the date of the start of the tender procedure;

(n) an indicative implementation schedule;

(o) an indicative list of key indicators to be used to demonstrate the achievement of the aims of the project;

(p) the date from which expenditure is eligible.

(4) The procurement procedure for a major project can be launched by the IPA III beneficiary after entry into force of this Financing Agreement. No procurement contract for a major project can be signed prior to the entry into force of the Bilateral Agreement or the conclusion of the exchange of letters approving the major project application.

(5) Modifications of approved major projects are subject to the limitations and conditions set out in the Bilateral Agreement or exchange of letters.

Part Two: Provisions applicable to this Financing Agreement as a whole, irrespective of the management mode

Article 12 - Eligibility period

(1) The eligibility period is the period in which all operational activities of the Programme are completed. The duration of this period is stipulated in Article 2(2) of the Special Conditions.

This period shall be reflected in the agreements to be concluded by the IPA III beneficiary and by the Commission in the implementation of this Financing Agreement, in particular in contribution agreements, procurement contracts and grant contracts.

(2) Unless provided otherwise in Article 7 of the Special Conditions, contracts and addenda signed, expenditure incurred, payments made by national authorities as well as any other costs related to the activities of the Programme, shall be eligible for EU financing only if they have been incurred during the eligibility period, without prejudice to paragraph (3) of this Article.

(3) In the case of major projects, the starting date of the eligibility period is the date of the Commission's approval of the major project as set out in a Bilateral Agreement or an exchange of letters.

(4) Pursuant to Article 29(3)(b) of the FFPA, and without prejudice to Article 28 thereof and Article 7 of the Special Conditions, the following expenditure incurred by the IPA III beneficiary shall not be eligible for funding under this financing agreement:

a) bank charges, costs of guarantees and similar charges;

b) fines and financial penalties;

c) expenses of litigation;

d) currency exchange losses;

e) debts and debt service charges (interest);

f) provisions for losses, debts or potential future liabilities;

g) credits to third parties, unless otherwise specified in the special conditions;

h) negative interest charged by banks or other financial institutions.

(5) A procurement contract, grant contract or contribution agreement which has not given rise to any payment within two years of its signature shall be automatically terminated and its funding shall be de-committed, except in case of litigation before judicial courts or arbitral bodies.

Article 13 - Permits and authorisation

Without prejudice to Article 27 of the FFPA, any type of permit and/or authorisation required for the implementation of the Programme shall be provided in due time by the competent authorities of the IPA III beneficiary, in accordance with national law.

Article 14 - Reporting requirements

(1) For the purpose of the general reporting requirements to the Commission set out in Article 59 of the FFPA on the annual report on the implementation of IPA III assistance, the NIPAC shall use the template provided in Annex III.

(2) For the purpose of Article 60 of the FFPA, the NIPAC shall submit a final report to the Commission on the implementation of the activities implemented under indirect management by the IPA III beneficiary of this Programme at the latest sixteen months after the end of the eligibility period. The NIPAC shall use the template provided by the Commission.

(3) For the purpose of Article 61(1) of the FFPA the NAO shall provide by 15 January of the following financial year in electronic format a copy of the data held in the accounting system established under Article 4(4). This should be supported by a signed un-audited summary financial report in accordance with point (c) of Annex III.

(4) For the purpose of the specific reporting requirements under indirect management set out in Article 61(2)(a) and 61(3) of the FFPA, the NAO in the IPA III beneficiary shall use the templates provided for in points (a) and (b) of Annex IV.

Article 15 - Intellectual property rights

(1) Contracts financed under this Financing Agreement shall ensure that the IPA III beneficiary acquire all necessary intellectual property rights with regard to information technology, studies, drawings, plans, publicity and any other material made for planning, implementation, monitoring and evaluation purposes.

(2) The IPA III beneficiary shall guarantee that the Commission, or any body or person authorised by the Commission, shall have access and the right to use such a material. The Commission will only use such material for its own purposes.

Article 16 - Consultation between the IPA III beneficiary and the Commission

(1) The IPA III beneficiary and the Commission shall consult each other before taking any dispute relating to the implementation or interpretation of this Financing Agreement further pursuant to Article 20.

(2) Where the Commission becomes aware of problems in carrying out procedures relating to the implementation of this Financing Agreement, it shall establish all necessary contacts with the IPA III

beneficiary to remedy the situation and take any steps that are necessary.

(3) The consultation may lead to an amendment, suspension or termination of this Financing Agreement.

(4) The Commission shall regularly inform the IPA III beneficiary of the implementation of activities described in Annex I, which do not fall under Part One of these General Conditions.

Article 17 - Amendment of this Financing Agreement

(1) Any amendment of this Financing Agreement shall be made in writing, including by an exchange of letters.

(2) If the IPA III beneficiary requests an amendment, the request shall be submitted to the Commission at least three months before the amendment is intended to enter into force, except in duly justified cases.

(3) The Commission can amend the documents in Annexes III - VII without this necessitating an amendment to this Financing Agreement. The IPA III beneficiary shall be informed in writing about any such changes and their application.

Article 18 - Suspension of this Financing Agreement

(1) The Financing Agreement may be suspended in the following cases:

(a) The Commission may suspend the implementation of this Financing Agreement if the IPA III beneficiary breaches an obligation under this Financing Agreement;

(b) The Commission may suspend the implementation of this Financing Agreement if the IPA III beneficiary breaches any obligation set under the procedures and standard documents referred to in Article 18(2) of the FFPA;

(c) The Commission may suspend the implementation of this Financing Agreement if the IPA III beneficiary does not meet requirements for entrusting budget implementation tasks;

(d) The Commission may suspend the implementation of this Financing Agreement if the IPA III beneficiary decides to suspend or cease the EU membership accession process;

(e) The Commission may suspend this Financing Agreement if the IPA III beneficiary breaches an obligation relating to respect for human rights, democratic principles and the rule of law and in serious cases of corruption or if the IPA III beneficiary is guilty of grave professional misconduct proven by any justified means. Grave professional misconduct is to be understood as any of the following:

- a violation of applicable laws or regulations or ethical standards of the profession to which a person or entity belongs, or
- any wrongful conduct of a person or entity which has an impact on its professional credibility where such conduct denotes wrongful intent or gross negligence.

(f) This Financing Agreement may be suspended in cases of force majeure, as defined below. "Force majeure" shall mean any unforeseeable and exceptional situation or event beyond the parties' control which prevents either of them from fulfilling any of their obligations, not attributable to error or negligence on their part (or the part of their contractors, agents or employees) and proves insurmountable in spite of all due diligence. Defects in equipment or material or delays in making them available, labour disputes, strikes or financial difficulties cannot be invoked as force majeure.

A party shall not be held in breach of its obligations if it is prevented from fulfilling them by a case of force majeure of which the other party is duly informed. A party faced with force majeure shall inform the other party without delay, stating the nature, probable duration and foreseeable effects of the problem, and take any measure to minimise possible damage. If force majeure impacts only part of the Programme, the suspension of the Financing Agreement can be partial. Neither of the Parties shall be held liable for breach of its obligations under this Financing Agreement if it is prevented from fulfilling them by force majeure, provided it takes measures to minimise any possible damage.

(2) The Commission may suspend this Financing Agreement without prior notice.

(3) The Commission may take any appropriate precautionary measure before suspension takes place.

(4) When the suspension is notified, the consequences for the on-going or to be signed procurement contracts, grant contracts and contribution agreements shall be indicated.

(5) A suspension of this Financing Agreement is without prejudice to the interruption of payments and termination of this Financing Agreement by the Commission in accordance with Article 7 and Article 19.

(6) The parties shall resume the implementation of the Financing Agreement once the conditions allow with the prior written approval of the Commission. This is without prejudice to any amendments of this Financing Agreement which may be necessary to adapt the Programme to the new implementing conditions, including, if possible, the extension of the eligibility period, or the termination of this Financing Agreement in accordance with Article 19.

Article 19 - Termination of this Financing Agreement

(1) If the issues which led to the suspension of this Financing Agreement have not been resolved within a maximum period of 180 days, either party may terminate the Financing Agreement at 30 days' notice.

(2) When the termination is notified, the consequences for the on-going procurement and grant contracts, contribution agreements and such contracts or grants, and contribution agreements to be signed shall be indicated.

(3) The termination of this Financing Agreement shall not preclude the possibility of the Commission to make financial corrections in accordance with Articles 43 and 44 of the FFPA.

Article 20 – Applicable law, settlement of disputes

(1) This Agreement is governed by EU law.

(2) If a dispute concerning the interpretation, application or validity of the Agreement cannot be settled amicably, it shall be settled by arbitration in accordance with the 2012 PCA Arbitration Rules, subject to the following:

(a) Panel composition

For claims of EUR 500 000 or above: the panel shall be composed of three arbitrators. Each party shall appoint one arbitrator within 40 calendar days after the notice of arbitration has been sent. The two arbitrators appointed by the parties shall in turn appoint a third arbitrator to act as presiding arbitrator.

For claims below EUR 500 000: the panel shall be composed of one arbitrator, unless the parties agree otherwise.

If the panel is not composed within 80 calendar days after the notice of arbitration is sent, either

party may request the PCA Secretariat or other mutually acceptable other neutral authority to appoint the necessary arbitrator(s).

(b) Seat

The seat of the arbitration panel shall be The Hague, Netherlands.

(c) Language

The language of the proceedings shall be English or another mutually acceptable official language of the European Union. Evidence may be produced in other languages, if agreed by the parties.

(d) Procedure

Recourse to interim measures, third party interventions and amicus curiae interventions is excluded.

If the panel is requested by a party to treat information or material confidentially, the decision shall be made in form of a reasoned order and after hearing the other party (10 calendar days to submit observations). The panel shall weigh the reasons for the request, the nature of the information and the right to effective judicial protection. The panel may in particular:

- make disclosure subject to specific undertakings or
- decide against disclosure, but order the production of a non-confidential version or summary of the information or material, containing sufficient information to enable the other party to express its views in a meaningful way.

If the panel is requested to hear the case in camera, the decision shall be made after hearing the other party (10 calendar days to submit observations). The panel shall take into account the reasons for the request and the objections of the other party (if any).

If the panel is requested to interpret or apply European Union law, it shall stay the proceedings and request the 'President of the High Court of Paris' (Président du Tribunal de grande instance de Paris, 'juge d'appui'), in accordance with Articles 1460 and 1505 of the French Civil Procedural Code to request a preliminary ruling from the Court of Justice of the European Union in accordance with Article 267 TFEU. The proceedings before the arbitral tribunal shall resume once the decision by the juge d'appui is taken. The decision of the Court of Justice and of the juge d'appui shall be binding on the panel.

The arbitral award shall be final and binding on the parties and be carried out by them without delay.

Either party may however request that the award is reviewed by the The Hague Court of Appeal (Gerechtshof Den Haag) on the basis of the applicable national law. In this case, the award shall not be considered final until the end of this procedure. The decision by the reviewing court shall be binding on the panel.

(e) Costs

The costs of arbitration shall consist of:

- the fees and reasonable expenses of the arbitrators
- reasonable costs of experts and witnesses as approved by the panel and
- the fees and expenses of the PCA Secretariat for the arbitration proceedings (e.g. catering, providing for clerks, room, interpretation).

The arbitrators' fees shall not exceed:

- EUR 30 000 per arbitrator if the contested amount is below EUR 1 000 000
- 15% of the contested amount if that amount is above EUR 1 000 000. In any case the arbitrators' fees shall not exceed EUR 300 000.

The costs of arbitration shall be borne by the parties in equal share, unless otherwise agreed.

The parties shall bear their own costs of legal representation and other costs incurred by them in relation to the arbitration.

(f) Privileges and immunities

The agreement to pursue arbitration under the 2012 PCA Arbitration Rules does not constitute and cannot be interpreted as a waiver of privileges or immunities of any of the parties, to which they are entitled.

Article 21 – EU restrictive measures

(1) Definitions

(a) "EU Restrictive Measures" means restrictive measures adopted pursuant to the Treaty on European Union (TEU) or to the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU).

(b) "Restricted Person" means any entities, individuals or groups of individuals designated by the EU as subject to the EU Restrictive Measures[5].

(2) In all their relations, the Parties recognise that under EU law no EU funds or economic resources are to be made available directly or indirectly to, or for the benefit of, Restricted Persons.

(3) The IPA III Beneficiary shall ensure that no transaction subject to a verified hit against the EU sanctions list shall benefit directly or indirectly from EU funding. The IPA III Beneficiary commits to ensure this obligation:

(a) by screening for hits against the EU sanctions list, before entering into, and before making payments under, the relevant agreements, each Contractor, Grant Beneficiary, and Final Recipient with whom the IPA III Beneficiary has or is expected to have a direct contractual relationship (direct recipient), so as to assess whether such recipient is a Restricted Person.

(b) by screening or through other appropriate means (that may include an ex-post verification) on a risk based approach basis, that no entity that would indirectly receive EU funding is a Restricted Person.

(4) In the event that IPA III Beneficiary assesses that any of the recipients (direct or indirect) of the EU funding is a Restricted Person, IPA III Beneficiary shall promptly inform the Commission.

(5) Without prejudice to the obligation in point 3 above, should the Commission assess that the use of Union financial assistance under IPA III results or has resulted in a breach of EU restrictive measures, the corresponding amounts shall not be eligible for the Union financial assistance under IPA III. This is without prejudice to any rights that the Commission may have to suspend or terminate the action affected by such breach, to recover any EU funding contributed by the Commission, or to suspend or terminate this financing agreement.

(6) The determination of remedial measures will be made in accordance with the principle of proportionality. Remedial measures shall apply only to the EU funding made available to, or for the benefit of, a recipient for the period during which it remained a Restricted Person.

(7) This clause is without prejudice to the exceptions contained in the EU Restrictive Measures.

[5] www.sanctionsmap.eu. The sanctions map is an IT tool for identifying the sanctions regimes. The source of the sanctions stems from legal acts published in the Official Journal of the European Union (OJ). In case of discrepancy between the published legal acts and the updates on the website it is the OJ version that prevails.

Model of the annual report on the implementation of the Instrument for Pre-accession Assistance submitted by the National IPA Coordinator

(in accordance with Article 59 of the Financial Framework Partnership Agreement)

Period covered by the report:
01/01/20XX-31/12/20XX
Report issued on XX/XX/20XX

Annual Report on the implementation of Instrument for Pre-Accession assistance in direct and indirect management by *<IPA beneficiary>*

I. Executive Summary

This section should highlight main overall findings as reported in Section II, focusing on:

- Progress in reaching objectives of the overarching IPA strategic documents (IPA II Country Strategy Papers and IPA III Programming Framework)
- Main achievements and challenges in programming and implementation and corrective actions taken, including follow-up to most relevant monitoring, evaluation and/or audit recommendations
- Complementarity with multi-country actions and other donor support (including Team Europe, if relevant)
- Main achievements with communication and visibility activities
- NIPAC's main recommendations for the coming period

II. Implementation of IPA assistance per IPA III Window/thematic priority and IPA II Sector

The information provided in this section should be based on/ linked with information provided in table 1 below.

This section should include a summary per Window/thematic priority (IPA III assistance) and per sector (IPA II assistance) organised as follows:

IPA II Sector: <names(s) of the sector[1]>

IPA III Window: <number and name of the window> / Thematic priority: <name(s) of the thematic priorities[2]>

The following information should be provided:

1. Involvement of IPA beneficiary in programming
2. Progress made in implementation to achieve the objectives as outlined in key strategic and programme documents (relevant outcome/output indicators should be provided in Annex 1)
3. Problems encountered in implementation and corrective measures taken and/or planned, and recommendations for further action, in order to ensure sustainability[3]

[1] As per the sectors in the Action Documents, e.g. Rule of Law, Transport, Energy, etc.
[2] As per IPA III Programming Framework
[3] Sustainability refers to the extent to which the benefits/results (outputs and outcomes) achieved are likely to continue beyond its implementation period. In particular, key factors affecting sustainability are the ownership of the beneficiaries, the institutional management capacities, and the resources committed to provide for the operation and maintenance of the results.

VS

4. Main monitoring, evaluations and/or audit findings and their follow-up
5. Complementarity with other instruments and coordination with other donors/ IFI's within the Window/thematic priority (IPA III) or sector (IPA II) (e.g. through Team Europe)
6. Assessment of the impact of IPA assistance in improving sector approach, including sector strategies, institutional capacities and budgeting and the extent to which their coherence is ensured with national strategic policy planning and budgeting frameworks.
7. Communication and visibility activities

In case of **indirect management by beneficiary country (IMBC)**, the following information should also be included:

8. Information on the implementation of actions
9. Short assessment on the functioning of implementing structures and any significant problems encountered in implementing the tasks entrusted e.g. delays in contracting, and subsequent measures taken/planned.
10. Implemented monitoring, evaluation and/or audit activities, audits – main findings and lessons learned, recommendations, follow-up and corrective actions taken

IPA Rural Development (IPARD) programmes should be covered as a separate section under IPA III Window 4 / IPA II sector on agriculture and rural development. Since IPARD programmes are subject to separate reporting, the section should only include a summary on the overall progress with implementation and highlight the most relevant issues. The key information should also be highlighted in the executive summary (as relevant).

IPA II operational programmes should be covered under the relevant sector providing information on points 1-10 (as relevant). **IPA III operational programmes** should be covered under the relevant thematic window and include only a summary on the overall progress in implementation and highlight the most relevant issues. The key information should also be highlighted in the executive summary as relevant. IPA III operational programmes will be subject to a more detailed reporting according to a reporting template that will be annexed to the Financing Agreements.

Territorial cooperation programmes should be covered under IPA III Window 5 / IPA II sector on territorial and regional cooperation. This section should give a very brief overview of the territorial cooperation programmes where the IPA beneficiary participates:

- For **Interreg cross-border cooperation (CBC) programmes with Member States and Transnational and Interregional cooperation programmes**, a maximum one paragraph per programme, indicating overall progress in implementation (e.g. programme adopted/not adopted, calls planned, etc.) and highlighting the most relevant issues in implementation.

- For **CBC programmes between IPA beneficiaries**, a maximum half a page summary per programme, providing an overview of the implementation (e.g. programme adopted/Joint Monitoring Committee set up/ JMC meetings on the reporting period, call for proposals closed/ongoing/planned and Strategic projects (if any). The summary should focus on the problems encountered in implementation and the corrective measures taken and/or planned, and recommendations for further action. The annual implementation reports for CBC (as referred to in Article 80 of the Financial Framework Partnership Agreement) should be included as an Annex.

VS

In case of **IMBC**, the following information should also be included by the Lead country):

1. Short assessment on the functioning of implementing structures and any significant problems encountered in implementing the tasks entrusted e.g. delays in contracting, and subsequent measures taken/planned.
2. Recommendations for further actions

Table 1. Overview of implementation at the action level

[Financing Agreement] *e.g. 20xx annual action plan*	
[Action title and reference] *e.g. Electrification of the railway line from xxx to border with xxx*	
State of play/ Progress for particular action (e.g. ToR in preparation, tender launched, contracted, under implementation, completed)	*Provide an assessment of implementation of activities under the action.* *e.g. Service contract for preparation of ToR for the works contract signed and under implementation, tender for works contract to be launched in the second quarter of 2015, etc.* *For IMBC: Provide a comparison with the forecast submitted with Request for Funds and an analysis on the pace of implementation. Provide an assessment of the implementation of the procurement plan compared to the initial version*
Main achievements and their assessment	*Outline the benefits of IPA assistance and contribution to reforms.* *e.g. a new law on [xx] adopted, providing faster access to citizens for public services*
Significant problems encountered and the measures taken/planned to overcome them	*Outline any potential problems to comply with the conditions of the Financing Agreement and corrective measures to address them.* *e.g. The service contract for the preparation of ToR for the works contract was delayed as the negotiated procedure failed and had to be re-launched* *For IMBC: Provide a thorough assessment of reasons for delays together with an analysis on whether the problems are recurring (compared with other actions and measures taken to overcome a similar situation). Describe audit findings and/or identified irregularities and measures taken to address them.*
Developments and/or identified risks that influence future implementation and the achievement of the objectives	*e.g. amendment of a local law aligning with the fourth Railway package*
Recommendations for corrective further actions	

Add as many tables as necessary

[Financing Agreement]	
[Action title and reference]	
State of play/ Progress for particular action (e.g. ToR in preparation, tender launched, contracted, under implementation, completed)	
Main achievements and their assessment	
Significant problems encountered in implementing the entrusted tasks and the measures taken/planned to overcome them	
Developments and/or identified risks that influence future implementation and the achievement of the objectives	
Recommendations for corrective further actions	

Annex 1: Outcome/output indicators per IPA action

This Annex should include an annual update of indicators included in IPA II summary action documents and IPA III action documents, covering actions both in direct and indirect management. The annex should be preferably prepared in Excel or an online data collection system used by the IPA III beneficiary, with separate tables for IPA II actions and IPA III actions according to the model below. It should be noted that milestones are requested only for IPA II indicators.

IPA II indicators

Annual/Multi-annual Action Programme	Action	Sector	Indicator	Source	Baseline	Milestone (20xx)	Target	Current Value (20xx)
20xx annual action programme	*Action 1*	*Transport*	*Reduction of average travel time of passengers between major urban centres by transport mode*					
20xx-20xx multiannual action programme	*Action 1*	*Environment*	*Reduced transportation costs per unit of output*					
[Add as many rows as relevant.....]	.....	.....	.....					

IPA III indicators

Annual/ Multi-annual Action Plan	Window	Thematic priority	Indicator	Source	Baseline	Target	Current value (20xx)
20xx annual action plan							
[Add as many rows as relevant.....]	....	....					

Annex 2: Transparency, visibility, information and communication activities
This annex (max one page) should be provided only for actions managed in indirect management in line with requirements set out IPA II Framework Agreement and IPA III Financial Framework Partnership Agreement.

Annex 3: Success stories
This Annex should be provided only for actions managed in indirect management. (N.B. this section may be used for the annual report on the implementation of the European Union's external action instruments prepared by the European Commission)

Annex 4: Annual procurement plan
This annex should be provided only for actions managed in indirect management.

VS

Annex IV(c): annual accounting cut-off report
as per Article 61(1) of FFPA

IPA III beneficiary annual accounting year-end cut-off report (*)

EU decision	EU contract	Title	Local contract reference	Contractor / Legal Entity Form (LEF)	Contract type	Contract signature date	Contract implementation start date	Contract implementation end date	Contract status	IPA EU - Initial contract value	IPA EU - Current contract value	IPA EU - Paid amount	RAL	IPA EU - Recoveries	IPA EU - Pre-financing paid	IPA EU - Pre-financing cleared	IPA EU - Open pre-financing	IPA EU - Cost recognised	IPA EU - Incurred and accepted cost not paid	IPA EU - Cost in workflow - invoice amount (before assessment of amount eligible)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	19 bis	20

(*) to be submitted by 15 January

I, the undersigned _____ NAO for IPA III beneficiary _____ hereby declare that the above financial report/statement is complete, accurate and true in accordance with Article 61(5) of FFPA.

* This template is also to be used also for IPA I and IPA II programmes

Annex IV(d) - disbursement forecast plan
as per Article 4(2) of FA GC

Data as of: _____

IPA III beneficiary Disbursement forecast plan

Programme Reference	Financing Agreement OPSYS reference number	Disbursement Forecast Plan (Add years as necessary)																	
		Monthly Disbursement Forecast (for RIF: 12 months for first request for pre-financing/ 14 months for subsequent pre-financing; for annual financial report and forecast of likely payment requests: 24 months)																	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Total for 12 months	13	14	Total for 14 months*	15-24	Total for 24 months**
AAP 2021	JADJXXXXXX																		
CBC AA/BB (2024 allocation)																			
MAAP Environment																			

* Columns O to Q to be used for subsequent pre-financing

** Columns O to S to be used for for annual financial report and forecast of likely payment requests

Annex IV(e) - forecast of likely payment requests
as per Article 33(3) of FFPA

Data as of: _____

IPA III beneficiary Forecast of likely payment requests

Financing Agreement OPSYS reference number or equivalent	Programme reference	FA entry into force	Contracting Deadline	Operational Implementation Deadline	Local Budget Allocation in EUR*	EU funds paid by EC in EUR	RAL at 31/12/21 in EUR	RFFs at EU in EUR	Total Forecast 202X-202Y	202X Forecast (by months)														202Y Forecast				
										Total 202X	01-202X	02-202X	03-202X	04-202X	05-202X	06-202X	07-202X	08-202X	09-202X	10-202X	11-202X	12-202X	Total 202Y	Q1/202Y	Q2/202Y	Q3/202Y	Q4/202Y
1	2	3	4	5	6	7	8=6-7																					
	NP 2012																											
Total of IPA I Programmes																												
	2015 AAP - Obj 1/Obj2: (IMBC)																											
	CBC 2018 AA-BB																											
	MAAP Environment																											
Total of IPA II Programmes																												
	2021 AAP (IMBC)																											
Total of IPA III Programmes																												
Total of IPA I & IPA II & IPA III Programmes																												

* LBA corresponds to the total EU contribution for IMBC until the contracting deadline, after the contracting deadline it corresponds to the total contracted

Key data

For each local contract the information required is:

1. EU decision

Programme reference, e.g. Annual Action Programme 2022

2. EU contract

Financing Agreement OPSYS reference number, e.g. 2014/031-878

3. Title

Local contract title

4. Local contract reference

5. Contractor / Legal Entity Form (LEF)

6. Contract type

E.g. Grant, Service, Supply, Works, Twinning,...

7. Contract signature date

Date on which the last party signs the contract

8. Contract implementation start date

authority, the date on which the contract enters into force and the date on which contract implementation starts are distinct concepts, which may all be the same day or may be different days.

In particular, the contract implementation start date (= first day on which eligible costs under the contract may be incurred) may be established after the contract has been signed through a respective clause in the contract, an Administrative Order, etc. Your system may hold all of these dates; but for the purposes of the year-end cut-off report the critical date is the start date of implementation.

9 Contract implementation end date

final date for completion where this includes time for invoicing, guarantee periods, etc.

under the contract may be incurred. The contract may allow additional time for finalising the contract administration or a period between the provisional and final acceptance of the work done; but this additional time is not relevant for the year-end cut-off report.

VS

10. Contract status

off date)

11. IPA EU - Initial contract value

Initial legal commitment amount of the IPA part (EU funding).

12. IPA EU - Current contract value

Amount after amendments (where relevant)
Current contract value will include any change of amounts contracted through an addendum modifying the contract.

13. IPA EU - Paid amount

Total amount paid under the contract; i.e. pre-financing payments + amount of invoices directly paid – recoveries).

14. RAL

The 'reste à liquider' is the 'Outstanding commitment'
The amount committed but not yet paid out to beneficiaries and contractors from the IPA EU amount.

15. IPA EU - Recoveries

Total value of recoveries (both pre-financing recoveries and expenditure recoveries) made under the contract (where relevant).
Recoveries will usually be of pre-financing. Pre-financing recoveries are purely cash transfers, which have no impact on total cost. Occasionally recoveries will be against payments for expenditure, which were initially accepted as eligible but subsequently rejected on the basis of new information. Expenditure recoveries will reduce the total reported cost on the contract (please see point 19.).

16. IPA EU - Pre-financing paid

Total value of pre-financing paid under the contract (where relevant).
Pre-financing is a payment intended to provide the beneficiary with a float, i.e. a cash advance. As such, it is paid before the goods and services are delivered (in the case of procurement contracts) and before the occurrence of eligible costs by beneficiaries (in the case of grant agreements). Pre-financing is recognised on the balance sheet when cash is transferred to the recipient.

17. IPA EU - Pre-financing cleared

Total value of pre-financing cleared.

VS

The payment of pre-financing is recognised as an asset. In accordance with the relevant accounting rule, the pre-financing asset is generally derecognised (i.e. cleared / reduced) as follows:

• if the amount of an interim/final invoice or cost claim, or part of it, is justifying the use of a pre-financing, then the validation of these eligible expenditures will generate a clearing of the pre-financing;

• if the beneficiary does not use (part of) the pre-financing, then the pre-financing amount will be partially or totally recovered from the beneficiary.

18. IPA EU - Open pre-financing

The totals from 16 and 17 will give the total open (un-cleared) pre-financing paid under the programme, i.e. pre-financing paid – pre-financing cleared

19. IPA EU - Cost recognised

clearance of pre-financing under the contract) and proven by supporting documents.

– 14 (RAL) – 18 (IPA EU-Open pre-financing) – 15 (IPA EU – Recoveries) Please include in the calculation of the 'IPA EU – Cost recognised' only recoveries of expenditure reducing the recognised cost (+19 bis (IPA EU – incurred and accepted cost not yet paid) – ONLY if you are not able to implement a separate column 19 bis in the report)

Costs will represent the eligible value of work that has been:

Ø incurred under the contract, accepted, paid by the contracting authority (directly or through cleared pre-financing) and proven by supporting documents,

Ø incurred and paid by the contractor (where relevant - to sub-contractors or by grant beneficiaries, for example) and accepted and paid by the contracting authority; In the case of interim costs the final acceptance is understood to depend on the final outcome of the contract.

Note that:

required.

** Amounts committed but not paid are not costs for the purpose of this report.*

** Pre-financing paid either by the contracting authority or by the contractor (where relevant) is not cost.*

19 bis. IPA EU – Cost incurred and accepted but not yet paid

Examples are:

• invoices in the workflow that are certified correct (incurred and accepted) but that will be paid only in the following reporting period or

• retention monies.

VS

this column in your report please add the respective amounts exceptionally directly in column 19 notifying the reason for their inclusion stating: 'Column 19 include cost incurred, accepted but not yet paid, in the amount of '(...)', for the following reason:'(...)' or inform us in a side letter of the relevant amounts per contract.
cost incurred and accepted only for the purpose of this year-end cut-off report but not for the purpose of the Annual Financial Report or the Request for Funds where only cost recognised (incurred, accepted, paid and proven by supporting documents) should be considered.
Where costs are reported with an invoice (usually procurements)

20. Cost in workflow - Invoice amount (before assessment of amount eligible)
Invoices and reports received but not still approved.
grants)

eligible)
Reports received but not still approved.

VS

VS

Annex V to the Financing Agreement
Accrual Based Accounting System Minimum Specification

The accounting system of the IPA III beneficiary shall meet following requirements:

1. Reflect the organisational structure put in place for the internal control systems suited to the performance of duties. In particular before an operation is authorised, all aspects (both operational and financial) of the operation have to be verified by members of staff other than the one who initiated the operation. The person dealing with the verification cannot be subordinated to the initiator of the transaction.

2. Include an audit trail for all transactions and amendments.

3. Possess adequate physical and electronic security including back-up and recovery systems.

4. The accounting system should hold at least the following information for the local contracts managed under each programme:

   (a) Contract reference;

   (b) Contract value including any amendments;

   (c) Contract signature dates (both parties);

   (d) Contract implementation start date:

   This is in addition to the contract signature date and may differ from it, as when the contract works start date is given after the signature of the contract through an Administrative Order.

   (e) Contract implementation end date including any amendments;

   This is the final date on which eligible costs can be incurred. It does not include any guarantee period or time allowed for report preparation by the contractor.

   (f) Total paid (cash) by contract;

   (g) Pre-financing paid by contract:

   Explicit recognition and recording on the balance sheet of contractually required pre-financing.

VS

(h) Cost recognised – direct (by contract);

Explicit recognition of cost as a charge to expenses for the year. Some payments will directly cover costs already incurred. No pre-financing is involved. They may be final payments where any pre-financing has already been cleared or interim payments where pre-financing has been cleared or where the contract does not include the provision of pre-financing.

(i) Cost recognised – indirect (by contract);

Explicit recognition of cost as a charge to expenses for the year. Some invoices or cost claims submitted by a grant beneficiary or contractor will relate to costs that are covered by pre-financing paid earlier in the implementation period of the grant agreement or contract. In these cases, the payment made will be less than the reported cost. It may even be zero if all the cost is covered by pre-financing. (it will certainly be zero if the reported costs are insufficient to absorb the pre-financing and a recovery order is issued for the unused balance of the pre-financing.) In all such cases the system should record the full value of the reported eligible cost as expenses for the year and reduce the balance of pre-financing by the amount of cost offset against the pre-financing when determining the amount payable.

(j) Recovery orders to reduce pre-financing (by contract);

Recognition of the reduction of pre-financing on the balance sheet following a recovery of unused pre-financing.

(k) Recovery orders to reduce cost (by contract);

When a recovery is made against cost that had earlier been accepted – possibly following an investigation for fraud. In such cases the recorded costs for the year must be reduced if the cost was accepted in the same year as the subsequent recovery; or income must be recorded where the cost was accepted in an earlier year than that of the recovery.

(l) Supplier's invoice date for each invoice or other document accompanied by a financial report giving rise to recognised costs;

(m) Recovery context information on ineligible cost and recoveries.

VS

IPA III - APPLICATION FOR MAJOR PROJECT[1]

1. SYNOPSIS

1.1. Project Summary Table

Project Title	[title]
Multi-annual Operational Programme	Multi-annual Operational Programme on [sector (s). i.e., environment] in favour of [beneficiary country] for [years]
	Adopted with Commission decision [# and date]
	OPSYS/PINTV Ref : [# In case the Major projects will exist as separate entities in OPSYS] JAD Ref : [#] ACT Ref : [#]
Basic Act / Programming Ref.	Financed under the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III) IPA III Programming Framework
Economic and Investment Plan (EIP)	[Yes/No]
EIP Flagship	<If yes, specify the thematic priority(ies)[2] and the share of the Priority Area (PA) %>[3] [Yes/No] [Priorities: "Transport", "Energy", "Environment and climate resilience", "Digital", "Economic development (incl. private sector, trade and macroeconomic support)", "Human Development (incl. human capital and youth)", "Health resilience", "Migration and Mobility", "Agriculture, food security and rural development", "Rule of law, governance and Public administration reform", "Other". Flagships: "I Connect East-West", II Connect North-South", "III Connect Coastal Regions", "IV Renewable Energy, "V Coal Transition", "VI Renovation Wave", "VII Waste and Waste Water "VIII Digital Infrastructure", "IX Support Competitiveness", "X Youth Guarantee"]
Team Europe	Yes/No
Beneficiar(y)/(ies) of the action	The action shall be carried out in <Region>, <Country>,<location(s) if available>

[1] How to fill in the application form:

Guidance in yellow – follow the guidance, enter the requested information or address the subject, then delete the guidance in yellow with the brackets

Guidance in grey – choose the relevant options and delete the irrelevant ones.

[2] Priority areas: 1) Transport (linked to IPA III Tag "Sustainable Transport"), 2) Energy (linked to IPA III Tag "Clean Energy"), 3) Environment and climate resilience (linked to IPA III Tag "Green Agenda"), 4) Digital (linked to IPA III Tag "Digital Agenda"), 5) Economic development (incl. private sector, trade and macroeconomic support) (linked to IPA III Tag "Boosting Private Sector Development" and "Regional Economic Integration"), 6) Human Development (incl. human capital and youth) (linked to IPA III Tag "Human Capital" and "Innovation"), 7) Health resilience, 8) Migration and Mobility, 9) Agriculture, food security and rural development, 10) Rule of law, governance and Public administration reform (linked to IPA III Tag " Rule of Law, Good Governance and PAR", 11) Other.

[3] The share of the priority areas should be linked to the NEAR EIP sub-tags: Transport, Energy, Environment and climate resilience, Digital, Economic development (incl. private sector, trade, and macroeconomic support), Human Development (incl. human capital and youth), Health resilience, Migration and mobility, Agriculture, food security and rural development, Rule of law, governance and public administration reform, Other.

	If relevant, mention the extended geographical coverage as indicated in section 1.3 below.
PRIORITY AREAS	
Window and thematic priority	Window: [#: name of the window] Thematic Priority: [name of the thematic priority]
Sustainable Development Goals (SDGs)	Main SDG (1 only): Other significant SDGs (up to 9) and, where appropriate, targets:
DAC code(s)[4]	<Main DAC code – sector- percentage> <Sub-code 1 – sector-percentage> <Sub-code 2 – sector- percentage> etc.
Main Delivery Channel @	<Channel 1><Channel code> *example: World Bank - 44001*
Targets	<Please indicate (if relevant) to which spending target(s) this action is contributing to (indicatively) > ☐ Climate ☐ Gender ☐ Biodiversity

Markers[5] **(from DAC form)**

General policy objective	**Not targeted**	**Significant objective**	**Main objective**
Participation development/good governance	☐	☐	☐
Aid to environment	☐	☐	☐
Gender equality and women's and girl's empowerment	☐	☐	☐
Reproductive, maternal, new-born and child health	☐	☐	☐
Disaster Risk Reduction	☐	☐	☐
Inclusion of persons with Disabilities	☐	☐	☐
Nutrition[6]	☐	☐	☐
RIO Convention markers	**Not targeted**	**Significant objective**	**Main objective**
Biological diversity	☐	☐	☐
Combat desertification	☐	☐	☐
Climate change mitigation	☐	☐	☐
Climate change adaptation	☐	☐	☐

[4] Development Assistance Committee (DAC) sectors (codes and descriptions) are indicated in the first and fourth columns of the tab 'purpose codes' in the following document: DAC and CRS code lists - OECD

[5] For guidance, see https://www.oecd.org/development/financing-sustainable-development/development-finance-standards/ Go to "Data collection and resources for reporters", select Addendum 2, annexes 18 (policy) and 19 (Rio) of the reporting directive.

If an action is marked in the DAC form as contributing to one of the general policy objectives or to RIO principles as a principal objective or a significant objective, then this should be reflected in the logframe matrix (in the results chain and/or indicators).

[6] Please check the Handbook on the OECD-DAC Nutrition Policy Marker

Internal markers [7] and Tags	**Policy objectives**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Main objective**
	Digitalisation	☐	☐	☐
	Tags[8] digital connectivity digital governance digital entrepreneurship digital skills/literacy digital services	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
	Connectivity	☐	☐	☐
	Tags digital connectivity energy transport health education and research	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
	Migration	☐	☐	☐
	Reduction of Inequalities	☐	☐	☐
	COVID-19	☐	☐	☐
BUDGET INFORMATION				
TOTAL project cost	EUR [amount]			
EU funding[9]	EUR [amount]			
Budget Line	Budget line: [15.020201]			
MANAGEMENT AND IMPLEMENTATION				
Implementation modality	**Indirect management with** [name of the IPA III beneficiary]			
Decommitment deadline for each budgetary commitment included in the Multi-annual Operational Programme[10]	Budgetary commitment [year n]: by 31/12/[year n+5] Budgetary commitment [year n+1]: by 31/12/[year n+1+5] Budgetary commitment [year n+2]: by 31/12/[year n+2+5] Budgetary commitment [year n+3]: by 31/12/[year n+3+5] Budgetary commitment [year n+4]: by 31/12/[year n+4+5] Budgetary commitment [year n+5]: by 31/12/[year n+5+5] Budgetary commitment [year n+6]: by 31/12/[year n+6+5] [last budgetary commitment can be at latest 2027]			
Indicative eligibility period	[31/12/n+5 from last budgetary commitment]			
Final date for implementing the Financing Agreement	[date as per the Commission decision of the multi-annual programme – should be 12 years following the conclusion of the Financing Agreement]			
Managing Authority	Name: Address:			

[7] These markers have a different scope rationale than the DAC codes. They are drawn from the level of budget allocation and emphasis given to the action in terms main objective(s) selected. The definition of objectives, results, activities in description of the action should be in line with this section.

[8] When a marker is Significant or Principal Objective, please indicate the relevant tags by selecting "YES" or "NO".
[9] As requested by the Major Project Application
[10] As per the relevant Commission Decision

responsible for the application	Contact: Telephone: E-mail:
Intermediate Body for policy management (if applicable)	Name: Address: Contact: Telephone: E-mail:
Intermediate Body for financial management	Name: Address: Contact: Telephone: E-mail:
End recipient of the project (project owner after implementation)	Name: Address: Contact: Telephone: E-mail:

1.2. Summary of the Project - (max ½ page)

This section should provide a description of the overall and specific objectives of the action, its indicative activities and how this action is relevant to achive the objectives of the Operational Programme.

2. PROJECT DESCRIPTION

2.1 Intervention Logic and Chain of Result

2.1.1 Project Context

[Describe briefly how the region(s) is/are at present endowed with the type of infrastructure covered by this application: compare it with the level of infrastructure endowment aimed for by target year 20XX. Summarise the main changes, which the project will bring.]

[Describe briefly the relevant National Investments Planning and/or Sector Policy/Strategy presenting the financing mechanism envisaged by the Government to implement this plan, and Indicate how this project is prioritised/ranked in the national investment planning /single project pipeline (if applicable). Indicate the synergies of the project with other local/regional/national or international initiatives/projects]

[Describe the institutional arrangements foreseen for the implementation of the operation and current capacities of the institutions involved. Information on the management bodies the completed infrastructures to be included in section 3.3.1.

[Include also details on sustainability of the Project, i.e., if and to what extent the benefits/results (outputs and outcomes) achieved are likely to continue beyond its implementation period. In particular, the section should include at least some of the key factors impacting on sustainability, such as the level of ownership of the beneficiaries, their institutional management capacities, resources that they commit to provide for the operation and maintenance of the results once the Project is completed.]

2.1.2 Project's objectives, outputs and project's contribution to the Multi-annual Operational Programme

[Describe the specific objectives and outputs of the project, and define the related performance indicators and targets. In a concise and precise manner, make a link with the objectives of the relevant Multi-annual Operational Programme and the indicators and targets defined in it[11]. Describe to which indicators the project contributes to, and quantify this contribution.]

2.1.3 Transboundary impact of the project

	Yes	*No*
Has the project any immediate trans-border impact?	*(1)*	
Does the project have impact on the EU?		*(2)*
Is there any negative transboundary impact identified?	*(3)*	

[This section refers to all significant transboundary impacts, including environmental and health impacts, both immediate and long-term impacts. With transboundraty it is meant "significant effects on the environment in another state' (according to the EIA Directive)".

(1) If YES, describe the impact of the project beyond the borders of the beneficiary country and on the EU. Focus on impacts on river basins, seas and land. In this context, projects influencing rivers flowing to the seas of the European marine regions (i.e. the Mediterranean Sea and the Black Sea) should receive priority attention. In case of waste and waste water treatment projects specify impact on large towns and cities and on shared coastlines with the EU. *For projects in Window 3, Thematic Priority 2: Transport, digital economy and society, and energy* explain if the project form part of a Trans-European Network. Refer to any specific agreement with a neighbouring country or EU.

(2) If NO, explain why the project can be considered of EU interest.

(3) In case a negative transboundary impact has been identified, explain it in details and describe the mitigation/restoration measures planned and part of the project. Refer to the procedure stipulated by the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo Convention).]

2.1.4. Gender Impact of the Project

[Define if the project is gender sensitive. Was a gender impact analysis conducted? If yes, provide in brief the outcomes of the analysis and specify the measures that have been identified to ensure gender equality principle. If not, an explanation/justification should be provided.]

2.1.5 Roma inclusion

[Define if the project contributes to Roma inclusion and if so provide details. Are Roma part of the targeted group? What are the specific measures identified? Were Roma needs considered in the impact assessment?]

2.1.6 End users

[Describe the various groups of end users and their interest in the project.]

[11] The project has to contribute to achieving the objectives of the relevant Multi-annual Operational Programme and its indicators

2.1.7 Communication and Visibility

[Provide details of the proposed measures to publicise European Union assistance i.e. type of measure, brief description, duration, etc. The estimated costs must be included in the financing plan.]

3. MATURITY OF THE PROJECT

3.1. Project Timetable

[Provide an indicative timeline for the project implementation Foresee a separate entry line for each contract or phase, where relevant. Where the application concerns a project stage (see section 2.2.2), clearly indicate the elements of the overall project for which assistance is being sought by this application. Provide the implementation details for each line/stage.]

	Covered by this Application (Yes/No)	Start date (A)	Completion date (B)	Implementation details
1. Studies and analysis		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	
a. Feasibility study, including ….				
b. CBA….				
c. Other (specify)				
2. Environmental impact assessment		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	
3. Climate proofing [12]				
4. Conceptual engineering design		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	
5. Urbanistic planning for infrastructure development		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	

[12] Commission Notice — Technical guidance on the climate proofing of infrastructure in the period 2021-2027 - Publications Office of the EU (europa.eu)

6. Final (detailed) engeneering design		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	
7. Preparation of Tender documentation		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	
8. Permits/Licences[13]		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	
a. …				
b. ….				
9. Land acquisition		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	
10. Procurement and contracting procedure(s), including technical audits		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	
11. Construction phase		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	
12. Defect notification period		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	
13. Operational phase		dd/mm/yyyy	dd/mm/yyyy	

[13] Add a line for each permit, i.e. water abstruction permit, construction permit, etc.

3.2. Administrative Context and Requirements

[If not already mentioned under 3.1, provide a list of legal and administrative documents (decisions, authorisations, EIA, land acquisition, invitations to tender, permits, etc.) that would be required for project implementation. Indicate which documents have already been obtained and provide indicated dates for obtaining the remaining documents.]

3.3. Project Feasibility and Maturity

[Summarise the methodology and the main findings of the preparatory phase.]

3.3.1. Feasibility studies

[Specify if the European Union assistance is/was involved in the financing of the feasibility studies]

[Description of the situation as it is (before the project) – problems encountered]

a) Demand analysis

[Provide a summary of the demand analysis, including the predicted utilisation rate on completion and the demand growth rate.]

b) Options considered

[Outline the alternative options considered in the feasibility studies.]

Technical description of the proposed infrastructure

[Short technical description of the project, including envisaged capacity of the main infrastructure, justification of the project scope and size in the context of projected demand, including for each project element a description of technologies and infrastructure to be employed and relevant technical standards that have been used. The technical description of the project should be accompanied by necessary layout maps.]

Project cost estimates

[Describe the methodology used to estimate the costs and a breakdown with unit rates and a summary of the bill of quantities if applicable.]

Implementation stages

	Yes	*No*
Is the full project organised in stages?		
Has the project already started?		

[Where the project is considered only a stage of a bigger project, provide a description of all proposed stages of implementation and explain if they are technically and financially independent. What criteria have been used to determine the division of the project into stages?]

Arrangements related to infrastructure

[Describe how the infrastructure will be put in place. Focus on the contracts type, selection process of the operator and when applicable, structure of PPP/concession, infrastructure ownership arrangements, risks allocation arrangements, etc.]

Management of the completed infrastructure and operating costs

[Define the body which will manage the infrastructure after the completion. Provide a detailed description on the maintenance of the realised investments (funds, human resources, responsibilities, etc.).]

VS

3.3.2. Financial analysis and Economic appraisal

The following section is structured to report on a fully fledged cost-benefit analysis. However under the cohesion policy 2021-2027 the Economic appraisal vademecum 2021-2027[14] allows to use other evaluation methodologies

The key elements from the financial analysis of the CBA should be summarised below, including the description of the methodology. The full cost-benefit analysis document shall be attached to this application as Annex IV.

A) Financial analysis (if applicable)

Operating costs and Revenues

	EUR million
a)_ Annual operating costs (as per the cost-benefit analysis)	
b) Annual expected revenues (as per the cost-benefit analysis)	

[Indicate first full year of operation:]

- Provide a breakdown of O&M costs, distinguishing between variable and fixed operating and maintenance costs;

- Provide unit cost assumptions used for estimating the O&M costs.b) Revenues

If the project is expected to generate revenues explain:

- the nature of the revenues - tariffs or charges borne by users or other form of arrangement; reference to the relevant regulatory framework and tariff-setting principles, where relevant;

- provide details of charges (types and level of charges - by user group, if appropriate;; fixed and variable components, where relevant; application of the polluter-pays principle, where relevant);

Affordability and Financial Sustainability

Provide evidence of the project financial sustainability (non-negative cumulated net cash-flows over the project reference period);

Where relevant,

- Explain if tariffs are set at full-cost recovery level, e.g. covering operating costs, depreciation and return on capital;
- If tariffs are set at below full-cost recovery: (i) provide a justification based on an affordability analysis (e.g. benchmarking the average annual expenditure for project good/service as a share of average / median and/or lowest-decile household income / expenditure); (ii) explain how financial sustainability is achieved (e.g. subsidies, transfers); (iii) indicate how tariffs are expected to evolve over time to ensure cost-recovery in the longer term.

[14] https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/cba_guide.pdf

https://op.europa.eu/s/yBiT

B) Economic analysis

a) Methodology

[Provide a short description of methodology (key assumptions made in valuing costs and benefits) and the main findings of the economic analysis)]

b) Main costs,benefits and indicators (if a CBA is carried out)

Main parameters and indicators	Values
1. Social discount rate (%)	
2. Economic rate of return (%)	
3. Economic net present value (in Euro)	
4. Benefit-cost ratio	

c) Employment effects of project (if applicable)

Provide an indication of the number of jobs to be created (in full-time equivalents (FTE)
[NB: indirect jobs created or lost are not sought for public infrastructure investments

Number of jobs directly created:	No. (FTE) (A)	Average duration of these jobs (months) (B)
1. During implementation phase		
2. During operational phase		

4. ENVIRONMENTAL IMPACT

4.1.Project contribution to EU climate and environmental policy and legislation

Outline how does the project contribute to EU climate and environmental policy and legislation, also summarising the the findings of the EIA

a) How the project contributes to the objective of environmental sustainability (European climate change policy, halting loss of biodiversity, protection and sustainable use of natural resources and ecosystems, etc.) and how it provides any net positive contributions to the state of the environment, to climate change mitigation and to climate change adaptation

b) How the project respects the principles of preventive action and that environmental damage should as apriority be rectified at source

c) How the project respects the "polluter pays" principle, in particular through the provisions of the Environmental Liability Directive

4.2.Consultation of Environmental Authorities

	Yes	*No*
Have the environmental authorities likely to be concerned by the project, been consulted by reason of their specific responsibilities?	*(1)*	*(2)*

(1) If YES, provide the name(s) and contact data and explain that authority's responsibility.

(2) If NO, provide the reasons.

4.3.Environmental Impact Assessment

[Indicate the main adverse impacts on the environment and human health expected from the project, and the measures that will be implemented to avoid and/or minimise such impacts. Make a distinction between impacts from the construction, operation and decommissioning phases.]

4.3.1 Development Consent[15]

	Yes	*No*
Has development consent already been given to this project?	*(1)*	*(2)*
Has the opinion of the competent environmental authorities been followed in the development consent decision? If not, briefly explain why.		
Have (and how) the conclusions from the public participation (and transboundary consultations, if relevant) been incorporated or otherwise addressed in the decision to grant the development consent? If no, or only partially, briefly explain why.		

(1) If YES, on which date?

(2) If NO, when was the formal request for the development consent introduced? By which date is the final decision expected?

[15] 'development consent' means the decision of the competent (national) authority or authorities which entitles the developer to proceed with the project.

VS

Specify the competent authority or authorities, which has given or will give the development consent.

4.3.2 EU legislation on Environmental Impact Assessment (EIA) in force[16]

Is the project a class of development covered by:

	Yes	*No*
Annex I of the Directive	*(1)*	
Annex II of the Directive		
Has an Environmental Impact Assessment been carried out for this project?		*(2)*
Neither of the two annexes		

(1) When covered by Annex I or Annex II of the Directive, provide the following attachments:

a. Non-technical summary[17] of the Environmental Impact Study carried out for the project.

b. Information on consultations with competent environmental authorities, indicating in what way the concerns of the designed consultees have been taken into account.

c. Results of the consultations with the public concerned[18].

d. Trans boundary consultations with those states affected by the project need to be provided, demonstrating that the procedure of art.7 of the EIA directive has been applied. Indication in what way the concerns of the designed consultees and concerned public have been taken into account should be provided.

e. Evidence that the decision to grant or refuse development consent has been available to the public by the competent authority[19].

In relation to point b., c. and d., project proponents should be informed that these may be represented in the form of a statement, conclusion or certification by the competent

---

16 See at https://ec.europa.eu/environment/eia/index_en.htm .

17 - a description of the project comprising information on the site, design and size of the project,
- a description of the measures envisaged in order to avoid, reduce and, if possible, remedy significant adverse effects
- the data required to identify and assess the main direct and indirect effects which the project is likely to have on the environment on the following factors:
a) human beings, fauna and flora (including those environmentally sensitive areas which might fall in future under the protection of the Birds Directive (79/409/EEC, as amended and codified by Directive 2009/147/EC) and Habitats Directive (92/43/EEC);
b) soil, water, air, climate and landscape;
c) material assets and the cultural heritage;
- interaction between the factors mentioned in the first, second and third indents
- any further information which might arise from any of the obligations deriving from Annex IV of the EIA Directive

18 The information provided should cover the following:
- the concerned public which has been consulted,
- the places where the information has been consulted,
- the time which has been given to the public in order to express its opinion,
- the way in which the public has been informed (for example, by bill-posting within a certain radius, publication in local newspapers, organisations of exhibitions with plans, drawings, tables, graphs, models, etc.),
- Has the public been informed and given an early and effective opportunity to participate in the environmental decision-making procedure, in accordance with Art. 6 of the EIA Directive?
- explainthe manner in which the public has been consulted (for example, by written submissions, by public enquiry, etc.)
- the way in which the concerns of the public have been taken into account.

19 Including:
- the content of the decision and conditions attached thereto,
- the main reasons and considerations on which the decision has been based,
- a description, where necessary, of the main measures to avoid, reduce and, if possible, offset the major adverse effects.

environmental authorities testifying that all obligation as described in the items above have been followed and describing how

(2) If no EIA was carried out for projects covered by Annex II, explain the reasons and give the thresholds, criteria or case by case examination carried out to reach the conclusion that the project has no significant environmental effects. Explain how the transboundary impacts have been analysed, and describe how and which have been the conclusions of the analysis. Refer to the the screening opinion/conclusion given by the EIA Competent Authority and provide evidence that the determination (the EIA screening decision) has been made available to the public.

4.4.Assessment of Effects on Sites of Nature Conservation Importance

Definition of sites of nature conservation importance

a) Sites identified by the competent national authorities as sites to be proposed for the Natura 2000 network as laid down in the Birds Directive (2009/147/EC) and Habitats Directive (92/43/EEC);

b) Sites listed in the latest inventory of Important Bird Areas (IBA 2000) for candidate countries or (if available) equivalent more detailed scientific inventories endorsed by national authorities;

c) Wetlands of international importance designated under the Ramsar Convention or qualifying for such protection;

d) Areas to which the Bern convention on the conservation of European Wildlife and Natural Habitats[1] (Art.4) applies, in particular sites meeting the criteria of the Emerald network;

e) Areas protected under national nature conservation legislation.

	Yes	*No*
Is the project likely to have (direct or indirect) effects, individually or in combination with other plans or projects on sites included or intended to be included in sites of nature conservation importance	*(1)*	*(2)*
Are these effects significant negative, requiring compensation measures according to Article 6 (4) of the Habitats Directive	*(3)*	

(1) If YES, provide a summary of the conclusions of the appropriate assessment carried out "according to Article 6 (3) of Directive 92/43/EEC[20]".

(2) If NO, attach the declaration, filled in by the relevant authority, as per Annex I of this application form.

(3) If YES, provide a copy of the form "Information on projects likely to have significant negative effect on sites of nature conservation importance", as notified to the Commission (DG Environment) under Habitat Directive 92/43/EEC[21].

[20] OJ L 206 of 22.07.1992

[21] Document 99/7 rev.2 adopted by the Habitats Committee (Member States representatives established under Directive 92/43/EEC) at its meeting on 04.10.99.

Effects on the ecological status of water bodies

	Yes	*No*
Does the project involve a new modification to the physical characteristics of a surface water body or alterations to the level of bodies of groundwater which deteriorate the status/potential of a water body or cause failure to achieve good water status/potential?	*(1)*	*(2)*

(1) If YES, provide the assessment of the impacts on the water body and a detailed explanation of how all the conditions under Article 4.7 of the Water Framework Directive were/are to be fulfilled. Indicate also whether the project results from a national/regional strategy in relation to the relevant sector and/or from a river basin management plan, which takes into account all relevant factors (e.g. a better environmental option, cumulative effects, etc.)? If so, please provide full details.

(2) If NO, provide justification for each water body why the project is not likely to lead to deterioration of ecological status/potential or does not prevent the water body to reach good ecological status/potential.

4.5.Additional Environmental Integration Measures

	Yes	*No*
Does the project envisage, apart from Environmental Impact Assessment, any additional environmental integration measures (e.g. environmental audit, environmental management, specific environmental monitoring)?	*(1)*	

(1) If YES, specify.

4.6.Cost of Measures Taken for Correcting Negative Environmental Impacts

	%
If included in total cost, estimate proportion of cost of measures taken to reduce and/or to compensate for negative environmental impacts	

Explain briefly.

4.7. Climate-resilience and climate mitigation

Explain the main climate related risks, and how they are going to be addressed. If possible use the Building Resilience Index[22]. Explain the methodology applied.[23] List the adaptation measures identified and how they are integrated into the project. Clarify if climate change resilience has been integrated into the EIA for the project.

[22] https://www.resilienceindex.org/

[23] Use this as a basis Commission Notice — Technical guidance on the climate proofing of infrastructure in the period 2021-2027 - Publications Office of the EU (europa.eu)

Indicate the main impacts on climate expected from the project (e.g. carbon footprint), and the measures that will be implemented to avoid and/or minimise such impacts. If possible, make a distinction between impacts from the construction, operation and decommissioning phases.

Indicate the climate vulnerability of the project and what measures will be implemented to ensure its climate proofing.

5. PROJECT FINANCING

5.1. Financing Plan

- Complete the table below. **Example is provided for guidance purposes**. The table is also available in xls. Adjust the table to the project specifics.
- List all cost groups on a separate line.
- As private expenditure is not eligible for financing under the activity, it shall be included – if any – under "ineligible costs"

Budget headings	TOTAL PROJECT COSTS	INELIGIBLE COSTS	ELIGIBLE COSTS
	EUR	EUR	EUR
	(A)	(B)	(C)=(A)-(B)
1. Planning/design fees	**1,600,000**	**500,000**	**1,100,000**
Pre-feasibility study	20,000		20,000
Feasibility study	550,000		550,000
Socio-economic analysis	150,000		150,000
Urban planning gap assessment	300,000		300,000
Cost benefit analysis	500,000	500,000	
Gender impact analysis	80,000		80,000
Other			
2. Land purchase	**8,000,000**	**8,000,000**	**0**
Land acquisition	8.000,000	8.000,000	
3. Construction	**300,000,000**	**50,000,000**	**250,000,000**
Main infrastructure A	20,000,000		20,000,000
Main infrastructure A	150,000,000		150,000,000
Main infrastructure A	80,000,000		80,000,000
Main infrastructure B	50,000,000	50,000,000	

Budget headings	TOTAL PROJECT COSTS	INELIGIBLE COSTS	ELIGIBLE COSTS
	EUR	EUR	EUR
	(A)	(B)	(C)=(A)-(B)
4. Plant and machinery[24]			
5. Technical assistance			
6. Communication and Visibility			
7. Supervision			
8. Sub-TOTAL	**309,600,000**	**58,500,000**	**251,100,000**
1. Contingency[25]			
10. TOTAL	**309,600,000**	**58,500,000**	**251,100,000**
11. VAT			

[24] Only in case this represents a separate tender procedure

[25] Maximum 15% of the total budget

Calculation of EU funding requested

		Value
1.	Eligible cost (in euro)	251.000,000
2.	Co-financing rate (%)	85%
3.	EU funding request (in euro)	231, 350,000

Ineligible costs comprise (i) expenditure outside the eligibility period, (ii) expenditure ineligible under applicable EU and national rules, (iii) other expenditure not presented for co-financing.

The starting date for eligibility of expenditure is the date of the approval letter of the Major Project.

IPA III implementing regulation sets (Article 5): 3. Financing agreements shall provide the terms on which the IPA III assistance shall be granted, including the applicable methods of implementation of IPA III assistance, implementation deadlines, as well as rules on the eligibility of expenditure.

The beneficiary's national authorities are reminded that Major Project contracts have to be registered in the IPA APP application upon their award.

Funding sources **(Entity – Country of origin – Public-private)**	**Funding amounts**	**% to total financing**

5.2.Competition

	Yes	*No*
Does this project involve State Aid at any stage, including during operation of the complete infrastructure?	*(1)*	

[(1) If YES, explain how the competition rules have been respected. Provide an opinion of the state aid authority in English.]

[If no, please explain in detail the basis for establishing that the project does not involve state aid]

5.3.Procurement Plan

Provide an indicative procurement plan for the contracts to be implemented with EU funding. In cases where contracts have been already published in the Official Journal of the European Union/TED, provide reference. Make sure full compliance is achieved with the project timetable as set in section 3.1. above.

Contract	**Contract type**	**Estimated budget in EUR**	**Procedure Type**	**Estimated start of the procurement procedure**	**Estimated date for contract signature**	**Estimated contract duration**
…			…		…	

6. Sensitivity and Risk analysis

6.1.Risk Analysis

6.1.1 Sensitivity of the CBA results

a) State the percentage change applied to the variables tested:

Variable tested	percentage change applied
Investment	
O&M	

b) Present the estimated effect on results of financial and economic performance indexes.

Variable tested	Financial Rate of Return variation	Financial Net Present Value variation	Economic Rate of Return variation	Economic Net Present Value variation

c) Critical variables

- Define which variables were identified as critical variables
- Indicate which criterion has been applied.
- define the switching values of the critical variables

6.1.2 Risk analysis

Identify the main risks (including environmental and climate change risks), state what type of risk analysis were performed.

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
	Risk 1			
	Risk 2			
	Risk #			

6.2.Stakeholders' involvement

a) Describe the stakeholders and users and how they have been involved and consulted in the project identification and formulation stage.

b) Is there a risk for the project implementation coming from resistance from specific stakeholders? Reflect this in the table above.

7 ANNEXES

List all annexes as requested and provided with this application.

VS

8 ENDORSEMENT OF COMPETENT NATIONAL AUTHORITY

I confirm that the information presented in this form is accurate and correct.

NAME:

SIGNATURE:

ORGANISATION:

DATE:

ANNEX I
DECLARATION BY AUTHORITY RESPONSIBLE FOR MONITORING SITES OF NATURE CONSERVATION IMPORTANCE

Responsible Authority _____

Having examined the project application _____

Which is to be located at _____

Declares that the project is not likely to have significant effects on a site of nature conservation importance on the following grounds (provide the name of the relevant site(s), reference number, the distance of the project to the nearest site(s) of nature conservation importance, its conservation objectives, and justification that project (either individually or in combination with other projects) is not likely to have significant negative effects on the site(s) of nature conservation importance and, if relevant, an administrative decision (i.e. the appropriate assessment screening decision)):

--

Therefore an appropriate assessment required by Article 6 (3) of Habitat Directive 92/43/EEC was not deemed necessary.

A map at scale of 1:100.000 (or the nearest possible scale) is attached, indicating the location of the project as well as the *sites of nature conservation importance* concerned, if any.

Date (dd/mm/yyyy): _____

Signed: _____

Name: _____

Position: _____

Organisation: _____

(Authority responsible for monitoring *nature conservation importance* sites)

Official Seal:

IPA III – Model of Operation Identification Sheet

(To be used for non-major projects[1] - max 6 pages)

1) Title of the Operation:

2) Managing Authority:

3) Intermediate bodies responsible for the Implementation of the Operation:

4) Compatibility and coherence with the Operational Programme

   4.1 Title of the programme

   4.2 Title of the relevant Area of support

5) Description of the Operation

   5.1 Contribution to the achievement of the Operational Programme: *Describe the operation, its background, how the operation contributes to the achievement of the objectives of the Operational Programme and of the relevant area of support*

   5.2 Overall Objective of the Operation: *Explain in one sentence*

   5.3 Specific Objectives of the Operation: *Explain in one sentence*

   5.4 Outputs *(please indicate the outputs of this operation and how they relate with the ones of the Multi-Annual Operational programmes of the relevant areas of support)*

   5.5 Indicative activities:

   5.6 Indicators: *Please use indicators that are relevant for the action from the IPA III Results Framework*[2] .

   5.7 Indicative location(s):

   5.8 Duration: *Duration of the operation cannot exceed the final date of eligibility of expenditure set in the Financing Agreement*

   5.9 End recipients and target group(s): *identification of the category and groups of institutions, organisations and social and economic partners who will be eligible for support under each activity.*

6) Implementation arrangements

   6.1 Institutional framework: *Institutional arrangements foreseen for the implementation of the operation, e.g. operation coordination unit, steering committee, regional and/or provincial authorities, technical assistance team*

   6.2 Proposed monitoring structure and methodology: *Who will be responsible for monitoring of the operation, how will the operation be monitored, what will be the workflow and reporting lines*

7) Maturity

   7.1 Required procedures and contracts for the implementation of the operation and their sequencing:

List the type of procedures (call for proposals, direct implementation by national institutions without prior call for proposals, direct agreements with international organisations, etc) and the

[1] Thresholds for major projects are indicated in the Financial Framework Partnership Agreement – Art. 16

[2] SWD_2022_445_1_EN_document_travail_service_part1_v2.pdf (europa.eu)

VS

corresponding contracts (grant contracts, contribution agreements with international organisations, services, supplies, works, etc) for the proposed activities, together with their timeline and sequencing, including expected start of tendering, expected start of operation and its duration. Please add a justification for each implementation modality indicated, especially in case direct grants or contribution agreements with International Organisations are foreseen.

7.2 Supporting documents

For each of the type of procurement procedures mentioned in 7.1) please indicate what supporting documents are available (i.e tender dossiers, terms of reference, technical specifications, calls for proposals, draft twinning fiche), including, if applicable, for infrastructure projects, design studies, environmental impact assessment (EIA), cost-benefit analysis (CBA), etc.

8) Risks and assumptions

9) Sustainability:

Include details on the sustainability of the Operation, i.e., if and to what extent the benefits/results (outputs and outcomes) achieved are likely to continue beyond its implementation period. In particular, the section should include at least some of the key factors impacting on sustainability, such as the level of ownership of the beneficiaries, their institutional management capacities, resources that they commit to provide for the operation and maintenance of the results once the Operation is completed.

10) Gender equality and empowerment of women and girls, equal opportunity, Roma, minorities and vulnerable groups (where relevant):

Please indicate how the project contributes to the promotion of gender equality and women/girls empowerment. Define if the project is gender sensitive. Was a gender impact analysis conducted? If yes, provide in brief the outcomes of the analysis and specify the measures that have been identified to ensure gender equality principle. If not, an explanation/justification should be provided.

Please identify the stakeholders (public and/or non-state actors) most affected by the issues to be addressed by this action, their roles and mandates and any institutional, organisational and/or capacity issues to be covered by the action. Specific attention should be paid to the most vulnerable groups – including Roma - who could be positively or negatively affected by the action, including risks of doing harm (not least in fragile and conflict-affected settings), as well as the stakeholders representing them

11) Requested financing from the European Commission:

(The Union contribution should not exceed 85% at the level of the area of support)

12) Co-financing: *(please identify expected total contribution by source)*

13) Budget breakdown:

(Indicative, per type of procurement procedure, including estimated total cost, IPA contribution, national public contribution and private contribution)

- Only for operations including infrastructure projects -

14) Financial Analysis and Economic Appraisal

(if applicable - Please refer also to guidance contained in the corresponding section 3.3.2 of the Major Project application for reference)

Please present the key elements of the financial analysis, including the estimated Operating costs and Revenues, the affordability and Financial Sustainability of the proposed investment, the economic analysis (including the methodology used, the main findings and the main cost, benefits and indicators

VS

such as the social discount rate, the economic rate of return, the economic net present value and the benefit-cost ratio)

15) Environmental Impact Assessment

(if applicable - please refer to the corresponding sections 4.3 and 4.4.of the Major Project application for reference) –

Indicate the main impacts on the environment and human health expected from the project, and the measures that will be implemented to avoid and/or minimise such impacts. Make a distinction between impacts from the construction, operation and decommissioning phases.

Has development consent already been given to this project?

If yes, on which date?

If no, when was the formal request for the development consent introduced and by which date is the final decision expected?

Specify the competent authority or authorities, which has or have given or will give the development consent. Summarise the results of the consultations with the public concerned.

Is the project a class of development covered by:

	Yes	*No*
Annex I of the Directive		
Annex II of the Directive		
Has an Environmental Impact Assessment been carried out for this project?		
Neither of the two annexes		

	Yes	*No*
Is the project likely to have (direct or indirect) effects, individually or in combination with other plans or projects on sites included or intended to be included in sites of nature conservation importance		
Are these effects significant negative, requiring compensation measures according to Article 6 (4) of the Habitats Directive		

Effects on the ecological status of water bodies	*Yes*	*No*
Does the project involve a new modification to the physical characteristics of a surface water body or alterations to the level of bodies of groundwater which deteriorate the status/potential of a water body or cause failure to achieve good water status/potential?		

16) Climate-resilience and climate mitigation

[Please refer to the corresponding section 4.7 of the Major Project application for reference]

Explain the main climate related risks, and how they are going to be addressed. If possible, use the Building Resilience Index. Explain the methodology applied. List the adaptation measures identified and how they are integrated into the project. Clarify if climate change resilience has been integrated into the EIA for the project.

VS

Indicate the main impacts on climate expected from the project, and the measures that will be implemented to avoid and/or minimise such impacts. Make a distinction between impacts from the construction, operation and decommissioning phases. Indicate the climate vulnerability of the project and what measures will be implemented to ensure its climate proofing.

VS